

YIRMİNCİ ASIR İNSANLIĞINA ARMAĞAN
BEKTAŞİLİĞİN İÇ YÜZÜ
DİBİ - KÖŞESİ - YÜZÜ ve ASTARI NEDİR ?

Vech-i İsmâde Tecellî-yi İsmi Allah'ın

YAZAN - M. TEVFIK OYTAN

CİLT - 1

2 İNCİ BASKI

İstanbul Maarif Kitaphanesi

Yirminci asır insanlığına armağan

BEKTAŞİLİĞİN İÇYÜZÜ

Dibi, Köşesi, Yüzü ve Astarı Nedir ?

Yazan: M. Tevfik Oytan

Bu eser, Bektaşî tarikatı hakkında şimdiye kadar
yazılanların en doğru ve en orijinalidir.

Cilt: 1

4 üncü tabı

Sahip ve Naşiri

İSTANBUL MAARİF KİTAPHANESİ

Ankara caddesi No. 46 — 83

MCMLVI

اَسْتَعِيْذُ بِاللّٰهِ

قُلْ لَا اَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا اِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبٰى

Türkçesi:

Ya Muhammed! Sen ümmetine söyle ki: Size tebliğ ettiğim ahkâm-ı şeriata mukabil, senin ehl-i beytine muhabbetten başka bir şey istemem.

اِنَّمَا يُرِيْدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ اَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا

Türkçesi:

Ey ehl-i beyt! Cenab-ı Hak, sizden «rics»i (yani: maddî ve mânevi günahı) gidermek ve sizi tamamiyle temiz bir hale getirmek ister.

Ö N S Ö Z

Bugün İslâm camiası altında yaşayan din kardeşlerimizi, taşıdıkları akidelere göre, tasnif etmemiz lâzım gelse, üç kısma ayırmak mümkün olabilir:

- 1 — Mutasavvıflar,
- 2 — Sünnîler,
- 3 — Bektaşî ve Alevîler.

Mutasavvıfenin akidesi, insanlığı, ahlâkın tasfiyesine sevk etmeği, daimî ibadetler, şiddetli riyâzetlerle nefsi islah edinceye kadar uğraşmayı, bunun tabîî neticesi olarak da, Hakka vuslat etmeği emreder ki, biz, bunlara dair eserimizde bir bahis açacak değiliz. Yalnız bu zümrenin hangi noktalarda Bektaşîlere yaklaştıklarını icab ettikçe ve sırası geldikçe anlatacağız.

Sünnîler ise, yalnız beş vaktini kılan, Ramazan ayında oruç tutan, hacce giden; kısacası islâmlığın beş şartını yerine getirmek suretile, âhirette Hakka vâsıl olacağını sanan kimselerdir. Bunlar dünyada iken Hakka ermenin aslı olmadığını zanneden, aşk denilen mefhumdan habersiz olan, ağzına bir damla içki koyarsa derhal kâfir olacağını sanan müttekî kimselerdir.

Bunlar ,yol sahiplerinin giderine muarız oldukları için, her devirde onlara muhalefet etmişler ve yol sahiplerinden de aynı muhalefeti görmüşlerdir.

Giderleri hiç bir millete uymayan Bektaşî ve Alevî zümresine gelince:

İslâm âleminin başka yerlerinde bunların nasıl karşılandıklarını bilmiyoruz. Bizim muhitimizde olan Alevîlerle, Bektaşîlere dışarıdan bakılınca, ayrı ayrı yol sahibi oldukları, aralarında itikat hususunda görüş farkı bulunduğu zannedilmekte ise de, hakikat halde böyle değildi.

Karşıdan göze çarpan bu ayrılık, Çelebilerle Bektaşî babaları arasında tevliyet meselesinden çıkan dâvalardan hasıl olmuş şahsî bir münâferetti.

Tabîidir ki, para dalgasının, yolun ruhile, özile hiç bir münasebeti olamazdı. Binaenaleyh bunların arasındaki soğukluğu, şahsî iğbirarı hesaba katmıyacak olursak, bunları pekâlâ aynı bahçenin gülleri diye saymak mümkün olabilirdi. Çünkü, bunların gerek erkânları olsun, gerek özel inançları olsun, hepsi yekdiğerine eşit ve uygundu. Onun için, biz eserimizde bunları birbirinden ayırıp seçecek değiliz. Bunu şimdiye kadar ayırıp seçenler olmuşsa da yanılmışlardır.

Hadd-i zatında bunların tuttuğu yolun aslı, temeli birdi. Kezâ, hedef tuttukları dinî gaye de birdi. Bütün itikatları bir noktada birleşirdi. Aralarında ayrılık gayrılık yaratacak hiç bir sebep de yoktu.

Şu kadar var ki, Alevîler kendilerini (belden gelme) ocakzade dedelere teslim etmekteLERdi. Her ocakzade dedenin, tâlibi sırf kendine münhasırdı. Bir dedenin tâlibine diğER dede karışamazdı.

Bektaşîlikte öyle değildi. Bektaşî babaları gerek evli, gerekse mücerred olsun, kendilerini (yoldan gelme) hak ve icâzet sahibi sayarlardı, herhangi tâlibe olursa olsun (Muhammed Ali yolu) nu gösterebilirlerdi.

Binaenaleyh, yol sâlikini doğrudan doğruya (Muhammed Ali'nin tâlibi) diye telâkki ederler, yekdiğerinden tâlip kıskanmazlardı.

Bunların hepsi tarihe karıştığından, bu mesele üzerinde daha fazla duracak değiliz. Biz bu eserimizle, yalnız Bektaşîliğin ve Alevîliğin içyüzünün neden ibaret olduğunu ortaya koymak istiyoruz. Bunu yaparken de, pek az farkla erkân hususları bir olan Bektaşîlik ve Alevîliği aynı zaviyeden görüyor, yekdiğerinden ayırıp seçmiyoruz.

Şurasını tasrih edelim ki, Alevî ve Bektaşî dediğimiz zaman, biz yalnız Pîr Hacı Bektaş tekkesinin çevresinde olan Alevî ve Bektaşîliği murad ediyoruz ve yine Pîr Hacı Bektaş dergâhına bağlı olan Sultan Seyid Battal Gazi ve Sultan

Şücaaddin Veli tekkelerine mensup Alevîlerden, Bektaşîlerden bahsetmek istiyoruz.

Yoksa, (Alevîlik ve Bektaşîlik) adı çok geniş ve derin, nâñalar ifade ettiğinden ve bugün islâm âleminin birçok yerlerinde bu nam altında din kardeşlerimiz yaşadığından, eserimizde bunlardan veya bunların ahval ve âdetlerinden bahsedecek değiliz.

BU ESERİN KIYMET VE EHEMMİYETİ

Şimdiye kadar, Bektaşîlik ve Alevîlik hakkında epeyce yazı yazarlar olmuş, fakat kendileri Bektaşîliğin içyüzünü bilmedikleri için, yazdıkları eserler, dar bir çerçeve içinde kalmış ve bunlar, meraklılarını tatmin etmemiştir.

Bektaşîliğin içyüzünü anlatmak ve yayınlıyabilmek işi, çekirdekten yetiştirme Bektaşîlere ait bir haktır. Bu hakkı istimal etmek ödevini kendisinde gören, soyu sopu hakikî Bektaşî olan birisi bugün karşımıza çıktı.

Beni, en küçük yaşta (Koldan kopan) meclislerine götürdüler, dilim söyler söylemez (Allah, Muhammed, Ali, Fâtıma, Hasan, Hüseyin) isimlerini bellettiler, minimini iken Türkçe nefesler ezberlettiler, büyüyünce de onlarla düşüp kalktım. Otuz üç sene içlerinde öğretmenlik ettim. Hacı Bektaş tekkesine gittim. İkrar verip nasip aldım... Bektaşîliğin de, Alevîliğin de erkânını gördüm. Her zaman (Âyine-i cem) lerde hazır bulundum. Ben de onlarla beraber nefesler okudum, buyruklar çağırdım. Ben de onlarla birlikte sema'lar, devranlar, yaptım. Hattâ pek çok canların, rehberlik vazifesini de bilfiil ifa ettim. Binaenaleyh Alevîlik ve Bektaşîliğin — az bir farkla — aynı yol olduğuna kanaat getirdim.

Bektaşî erkânnamelerinin, tercümanlarının, gülbanklerinin, evrad ve ezkârının muhteviyatını ezberledikten, başka, hakikî mânalarının üzerinde de durarak, kelime kelime, harf be harf inceledim. Bu yolun ne kadar gizli eserleri varsa hepsini de dikkatle gözden geçirdim. Adeta bu eserleri didik didik didikledim. Tarikatın bütün ruhunu kavradım ve bunların hepsinden çıkan mânanın nerede (birlendiğini) iyiden iyi-

ye öğrendim. Bütün bu öğrendiklerimin hemen hepsini işte bu eserle sizlerin gözleriniz önüne sermiş bulunuyorum:

SÜNNÎ VE BEKTAŞÎ TARTIŞMALARININ SEBEBLERİ

Asırlardanberi ortalığı velveleye veren bir sünnîlik ve Bektaşîlik hengâmesi vardı ki, bunlar daima aralarında manzum, mensur, pek çok yazılarla birbirlerine ta'n edegelmişler ve tartışıp durmuşlardı... Sünnî hocalar, Bektaşîlere (Zındık, Kızılbaş) gibi acı tenkidlerle, Bektaşîler de onlara (Ham ervah, Muaviye yordakçısı) gibi tâbirlerle taş atagelmişlerdi. Acaba bu neden ileri geliyordu? Bir müminin, diğer bir mümin kardeşini gaybet etmesi veya yüzüne karşı söz atması ayıp ve günah değil mi, yoksa bunların arasındaki tartışmalar kendilerince günah sayılmıyormuydu. Eğer sayılmıyorsa bu neden ileri geliyordu? Bektaşîlerin pek çok önem verdikleri bir (Tevellâ, Teberrâ) nazariyesi vardı, bu ne demekti? Bunun menşe ve menbaı neydi?

Bektaşîlerin hepsinin değilse bile, bir kısmının namaz kılmadığı, oruç tutmadığı görüle gelmekteydi. Fakat Muharrem ayı girince oruçlanıyorlar, bu ayda on gün su içmiyorlar, İmam Hüseyin için ağlayıp matem ediyorlardı ve bu arada Âl-i Süfyan'a (1) Âl-i Mervan'a (2) bol bol lânet ve nefret yağıdıyorlardı. Bunun sır ve hikmeti ne idi? Acaba bunu neden yapıyorlardı?

Bazı Hocalar vaızlarında (Hazret-i Muaviye Radiyallahü taâlâ anı efendimiz) diye medih yollu vaız ettikleri halde, Bektaşîler, alenen Muaviyeye ve etbaina neden böyle en ağır tenkid kelimesi kullanıyorlardı? Bunların yaptıkları iş dini bir mahiyeti mi haizdi? Eğer böyle ise, bu emri kendilerine kim vermişti ve ne zaman vermişti?

Daha sonra, Bektaşîlerin, hulefâ-i selâse denilen (Ebû-

(1) Âl-i Süfyan: Ebusüfyan'ın evlâtları ve aileleri.

(2) Âl-i Mervan: Mervan'ın evlâtları ve aileleri.

Bekir, Ömer, Osman) a ve hattâ Hazret-i Peygamberin karısı (Ayşe) ye karşı da bir güceniklikleri sezilmekte idi. Bunun sebebi ne idi?

Vaktile kibâr-ı sahâbeden olan ve ilk İslâm cumhuriyeti-ni kuran, camilerde göz alıcı şekilde yaldızlı levhalarla isim-leri göze çarpan bu büyük simaların ne kabahatleri vardı ki, bunlardan Bektaşiler tiksiniyorlardı? Bu isimlerde olan kim-seleri neden tarikatlerine almıyorlardı? Şayet bu isimli biri-sinin yola girmesi mukadderse bile, isminin değiştirildikten sonra alınmasını icap ettiren sebep ne idi?

İşte Bektaşilerin gizli tuttukları bu kabîl akidelerini sa-rahaten anlatan ve işin içyüzünü açığa döken bir eser meydan-da yoktu. Yukarıda da söylediğimiz gibi, bazı muharrirlerin yazdığı eserler vardı amma, kimseyi lâıyıkile tatmin etmiyor-du. Bunlar (Bektaşî sırrını çözdük, çözüyoruz...) diye yayga-ra koparıırken, bilerek veya bilmiyerek Bektaş'lerin sırrını da-ha muğlak bir şekilde karmakarışık bir hale sokuyorlardı. Çöz-düğünü sandıkları düğüm, hiç çözülemiyen çapraşık bir kör düğüm haline geliyordu.

BU ESERİ YAZMAKTAKİ MAKSAT?

Bu acıklı halleri gördükçe benim içim sızlıyor, Bektaşîli-ğin içyüzünü, olduğu gibi ortaya atmak fikri zihnimi kemirip duruyordu. Fakat beş sınıflı bir mektebin yegâne öğretmen-liği üzerimde olduğundan bir türlü buna vakit bulamıyordum. Binaenaleyh, okurlarıma yararlı bir hizmette bulunabilmek için emekliye ayrıldım, bu eseri kaleme aldım.

SULTAN SEYİD BATTAL GAZİ VE SULTAN ŞÜCAADDİN VELİ DERGÂHLARI

Bizim muhitimiz, Bektaşiler ve Alevîler diyârıydı. Bu-ralarda bu yolun salâhiyettar makamı tanılan ve Hacı Bektas tekkesine bağlı olan iki büyük dergâh vardı:

- 1 — Sultan Seyid Battal Gazi,
- 2 — Sultan Şücaaddin Veli (1).

Bu iki tekkenin postunda oturanlardan veya tekke işle-
rinde çalışıp feyiz alan hâdimlerinden yaman şairler yetişiyor-
du. Amma bunları kimsecikler bilmiyordu. Bunların söyledik-
leri şiirler dışarıya sızılmıyordu. Çünkü Bektaşiler nefes, buy-
ruk gibi yol hakkında söylenmiş nazımları, başkalarından sak-
larlardı. Bu kabil şiirleri gizli tutmak, onlarca özel bir akide
mahiyetinde idi. Yetişen şairlerin sözlerini yalnız kendileri o-
kur, kendileri dinlerlerdi. Yazdıkları eserlerini hiçbir yabancı-
ya göstermezler, kilit altında saklı bulundururlardı.

GİZLİ KALAN ESERLER

On dokuzuncu asırda bu iki tekkede dört mühim erkek
şair yetişmişti. Birkaç ta kadın şair vardı. Fakat bunların söz-
leri, şimdiye kadar, bu sır saklama yüzünden gizli kalmış, ede-
biyatçılarımız bunlardan malûmattar olamamışlardır.

Şimdi biz, bu eserimizde on dokuzuncu asırda bu tekke-
lerde yetişen şairlerin kimler olduğunu kısaca anlattıktan son-
ra, şiirlerine geçeceğiz. Bizzat bu şairlerin kendi ellerile yaz-
dıkları nazımlarını eserimizde göstereceğiz (2). Ve bu şiirleri
şerh ve izah edeceğiz.

İşte bizim bu şerh ve izahlarımızdır ki, Bektaşiliğin, Ale-
viliğin mahiyetini ve taşıdığı esrar perdesini tamamen yıır-
tarak, bu yolun içyüzünün ne olduğunu, dibini, köşesini, yü-
zünü ve astarını meydana koyacaktır.

LÂNET YEZİDE NE DEMEKTİR?

Aynı zamanda, Bektaşilerin (Lânet Yezid'in canına) de-
dikleri zaman, bu ağır sözlerden, bu asrın insanlarını kasdet-

(1) Bu iki muhteşem tekkenin, bugün harab olmaya yüz tuttuğu görülmektedir. Vaktile milyonlar sarfile meydana gelmiş olan bu şâheser binaların, bu müstesna âbidelerin (âsar-i atika) nokta-i nazarından olsun, muhafazaları icab ederse de, bakıldığı yoktur. Kuşbelerin kurşunları bile, hırsızlar tarafından soyulmaktadır.

(2) Bu zevatın kendi el yazılarının klişesi eserimize konmuştur.

mediklerini, bu lânetlerin zaktiyle Ehl-i Beyt'e buğz eden Süfyanî'lere, Mervanî'lere ve o zaman onlara tâbi olanlara raci olduğunu bugün herkes bilmiş ve anlamış olacaktır.

BU ESERİN MUHTEVİYATI

Biz eserimizi beş kısma ayırdık.

Birinci kısım, (yalnız birinci cildi teşkil eder). Abdülmecid zamanında sarayda divan kâtibi iken vazifesini terketmek suretile İstanbul'dan Anadolu'ya gelen Sultan Seyid Battal ve Sultan Şücaaddin Veli tekkelerinde hizmet edip feyz alan (Genç Abdal) a mahsustur.

Eserimizin asıl alâka merkezini teşkil eden, Bektaşiliğin içyüzünü tamamen çözecek olan bu birinci kısımdır.

Genç Abdalın sözlerini okurken görüp anlayacaksınız ki, bu zat, şiirlerinin bir kısmını halkın ruhuna, seviyesine uygun bir şekilde basit dille söylemiş, diğer kısmını da daha edebî bir lisanla ibdâ ve inşa etmiştir.

Bu zatın sözleri, Bektaşî yolunun bütün esrar ve gavâmızını kendinde toplamış olduğundan biz, işte bu sözlere dayanarak, bu nazımları şerh ve izah etmek suretiyle, Bektaşiliğin içyüzünü meydana koymuş bulunuyoruz.

İkinci cildimizi teşkil edecek olan diğer kısımlara gelince:

İkinci kısım Abdülmecid ve Abdülâziz zamanlarında Sultan Seyid Battal tekkesinde postneşinlik eden şair Pir Mehmed dede ile, şair Ali İlhâminin ve bunların muasırı olan Sultan Şücaaddin postneşini şair Ali Rıza Hâdî'nin şiirleriyle, Ali İlhâmî'nin torunu şair Şükrü Metin Babanın nazımlarına hasrettik. Bunların içinde mustalah ve ağır görülen şiirleri şerh ve izah edeceğiz.

Üçüncü kısım :

Destanlar kısmıdır. Bu kısım, Ali Rıza Hâdî'nin kızı olup yüz yaşını idrâk eden ve yakında ölen (Sâkine) hatunun

destanlarile, Zeliha Bacı namında başka bir kadının Balkan harbini tasvir eden destanını ve Şükrü Babanın işgal hâdisesini ve esaret hâtıralarını havi destanlarını muhtevidir. Bunlar hep zevkle okunmağa değer destanlar olup, bu muhitin iklimini, konuşma dilini, yaşama tarzını, geçinme şartlarını tamamen canlandırır ve belirtir.

Destan kısmına, bu sülâleden olmıyan başka şairlerin de çok güzel destanları konmuştur. Bu destanlar okuyucularımızı çok güldürecektir... Devr-i sâbıkta köylü olanlara (Türk), kasabalı olanlara da (Osmanlı) denildiğini, halk arasında böyle farklar gözetildiğini anlamış olacaksınız.

Dördüncü kısım:

Bektaşîlerin âyin-i cemlerinde okudukları gazelleri, açık Türkçe nefes ve buyrukları muhtevidir.

Beşinci kısım:

Bektaşîlerin, Muharrem ayında mâtem merasimi yaparlarken okudukları mersiyeleri bildirecektir.

Bu kısımda, yukarıda isimleri geçen şairlerin mersiyelelerinden başka diğer pek çok Bektaşî şairlerinin de seçme mersiyeleri bulunacaktır. Birinci ciltte olduğu gibi, ikinci cildimizi de (Hüseyn) in mersiyeleriyle nihayetlendireceğiz.

Maksadımız, tarihimize, edebiyatımıza, dolayısıyla yurdumuza ve milletimize naciz bir hizmette bulunmaktır (1).

Bir şair ne güzel demiş:

**Bu dünya bir misafir haue-i ruh
Gelir gider, kahr asâr-i memduh**

16 - Nisan - 1945 Eskişehir

M. Tevfik Oytan

(1) Eserin ikinci cildi basılmıştır. Fiyatı 300 kuruştur. — Tâbi.

BİRİNCİ KISMA BAŞLARKEN

İSTANBULLU BİR SAZ ŞAİRİ

On dokuzuncu asırda Eskişehir muhitindeki maruf tek-kelerimizden (Sultan Seyid Battal Gazi) ve (Sultan Şücaad-din Veli) dergâhları, dünyanın her tarafından gelen çeşit çeşit ziyaretçilerle dolup boşalmakta iken, bu iki tekkenin hususi hizmetlerinde çalışmış İstanbul'lu bir saz şairimiz yetişmişti ki, açık bir Türkçe ile söylediği nefesler ve buyruklar, buralarda yaşayan Alevî Türklerin hâfızasına nakşolmuş, hususi bir makam ve âhenk ile seve seve terennüm edilegelmişti.

Bu zat kimdi? İstanbul'dan nasıl gelmişti? Kimlerden feyz almış ve nasıl şair olmuştu? Şimdi bunu anlatacağız ve bunu aydınlatabilmek için de, Abdülmecid ve Abdülâziz devirlerinde, bu dergâhlarda postneşinlik etmiş olan zevatın kimler olduğunu kısaca gözden geçirmemiz icabedecektir.

ABDÜLMECİD VE ABDÜLAZİZ DEVİRLERİNDE SULTAN SEYİD BATTAL VE SULTAN ŞÜCAADDİN DERGÂHLARINDA POSTNEŞİNLER

O devirde, Sultan Seyid Battal tekkesinde Pir Mehmed Dede, onun ölümünden sonra, oğlu Ali İlhamî Dede; Sultan Şücaaddin Veli tekkesinde Mehmed Şücaaddin Dede ve onun ölümünü müteakip, oğlu Ali Rıza Hâd-i Dede postneşin idiler.

Bunların içinde Mehmed Şücaaddin Dede'nin şiirle ülfeti yoktu. Diğer üç zatın yaman şair oldukları, bugün elimize

geçen, kendi yazdıkları şiir mecmualarından anlaşılmaktadır.

Pir Mehmed Dede ile Mehmed Şücaaddin Dede müsa-hip (1) idiler, Ali İlhami ile Ali Rıza Hâdi de muasır (2) bulunuyorlardı (3).

BU ŞAİRLERİN NEFES VE BUYRUKLARININ GİZLİ KALMASININ SEBEBİ

Bektaşîlerin, nefes, buyruk gibi şiirleri, ilden saklamaları, bu şairleri kimseye tanıtamamış ve söylemiş oldukları şiirler yalnız bu muhite münhasır kalmış, yalnız buralarda yaşayan Alevileri alâkalandırmış, daha uzaklara yayılıp taşamamıştır.

Şimdiye kadar, bazı zevatın şuradan buradan toplayıp bastıkları ve yayınladıkları eserlerde, yukarıda ismi geçen şairlerin hiçbirisinin şiirlerine tesadüf edilememektedir.

Yalnız, üstad Ziya Şakir'in (Bektaşî Nefesleri) isimli eserinde (4) (Genç Abdal) ın tek bir nefesi yer bulmuştur. Sadettin Nüzhet'in (Bektaşî Şairleri ve Nefesleri) ismini taşıyan eserinde (5) (Pir Mehmed) in bir nefesini gördüm.

Bu cildimizde, sayın okuyucularımıza Genç Abdal'ın bu temiz şiirlerini sunarken kendisinin sarıh bir tercümei halini bilmediğimizi de itiraf etmek mecburiyetindeyiz.

(1) Müsahip: Birbirleriyle konuşan.

(2) Muasır: İki bir asırda yaşayan, demektir.

(3) Pir Mehmed Dede ile Ali İlhami'nin ve şair Ali Rıza Hâdi'nin şiirlerini, resimlerini ikinci cildimizde göstermişiz. Bunlardan, yalnız Ali Rıza Hâdi'nin 1285, Ali İlhami'nin 1308 Rumî yıllarında vefat ettiklerini öğrenebildik. Ali İlhami, hayatının sonlarına doğru nûr-u basardan mahrum olmuştu.

(4) Basılan bu küçük hacımdaki kitabın nüshası kalmamıştır.

(5) Bu büyük kitab iki cilt olarak yine İstanbul Maarif Kitaphanesi tarafından basılmıştır.

GENÇ ABDAL NASIL NASİP ALDI?

Henüz, ana ismini bile öğrenemediğimiz bu zatın aslen İstanbul'lu olduğunu ve divan kâtipliğinde bulunduğunu, genç yaşında vazifesinden ayrılarak, dervişliği memuriyete tercih edip Anadolu'ya geçtiğini öğrenebildik.

Bu zatın İstanbul'dan Anadolu'ya gelişi şöyle olmuştur:

Sadrâzam Yusuf Kâmil paşanın zevcesi Zeynep hanım, ikrarbend olmak için yukarıda isimleri geçen Pîr Mehmed Dede ile Şücaaddin Dedeyi İstanbul'a çağırılmış... Dedeleri, misafir olarak konağında aylarca alıkoymuş.

Anadolunun en maruf iki postneşini olan bu mümtaz şahsiyetleri görmek emelile, İstanbul'un hemen bütün Bektaşîleri guruh guruh ziyaretlerine gelmişler, bu vesile ile Zeynep hanımın konağında müteaddit Bektaşî âyinleri açmışlar.

Bu arada, konağın belli başlı müdavimlerinden bir Bektaşî, ahababı olduğu bir divan kâtibini de, Zeynep hanımın konağına getirir, dedelerle görüşür.

Bu aziz misafirlerin sohbet ve muhabbetinden pek ziyade mahzuz ve mütelezziz olan divan kâtibi, ziyaretlerini sıklaştırır, hergün yanlarına gelip gitmeğe başlar.

Bu genç kalem efendisi, bir aralık dedelere ikrarbend olmak arzusunu açarsa da:

— Evlât, dur bakalım... Biraz yan yakıl... Öyle ca'li bir isteyiş, kuru bir arzu ile, adamı hemen Bektaşî yoluna alı-vermezler...

diye mukabelede bulunurlar.

Bu târize hedef olan divan kâtibi sarsılır. Gün geçtikçe bu zatlara olan meftunluğu artar, muhabbetlerine olan meyl ü rağbeti daha ziyade çoğalır. Git gide tehammülfersa bir hal alır.

O sırada, artık memleketlerine dönmek üzere hazırlanmakta olan Dedelerin eteklerine sarılarak göz yaşları akıtmağa ve:

— El’eman, medet, mürüvvet erenler! Beni mahrum bırakmayın, gerçekler yoluna alın.

diye yalvarmağa başlar...

Bu gençteki yüksek kabiliyet ve istidadı, sarsılmaz azm-ü itikadı gören Dedeler, artık dayanamazlar; İstanbul’lu Bektaşîlerin de şefaât ve kefaletleri üzerine, bu sadık Türk çocuğuna, Zeynep Hanımın konağında meydan açarak nasip verirler.

Tarikate intisabını mütaakıp, bütün varlığından soyunan, tamamen dervişliğe aktarılan bu genç adam, memuriyetini de terkederek derhal mürşit ve rehberile birlikte Anadolu’ya gelir.

Beş sene Sultan Seyid Battal tekkesinde hizmet ettikten sonra, Pîr Mehmed Dedenin vefatı üzerine, Sultan Şücaaddin Veli tekkesine gelerek postunu serer. Bu sıralarda Mehmed Şücaaddin vefat etmiş, yerini oğlu şair Ali Rıza Hâdi almış olduğundan, Genç Abdal bu zata bağlanır, dergâhın hizmetlerine can-ü gönülden koşar ve Hâdi’nin her emrine itaat eder.

ZEYNEP KÂMİL HANIM

Şair Ali Rıza Hâdi’yi, Zeynep hanım bir aralık İstanbul’a davet etmiş, mumaileyh bu davete icabet ederek İstanbul’a giderken yanında Genç Abdal da götürmüştür.

Zeynep hanım, misafirlerini, uzun müddet konağında (1) alıkoymuştur. Bu hanımefendinin de şiirle ülfeti olduğu, söylediği bir şîirden anlaşılmaktadır. Bu şiiri, Genç Abdal misafireti esnasında kendi cönk defterine kaydetmiştir.

(1) Bu Zeynep Hanım Konağı, Darülfünun, sonra da Üniversite Edebiyat Fakültesi olmuştur.

(Hazreti İmam-ı Ali)

Esselâm ey Mazhar-ı levlâke sırr-ı men âref
Esselâm ey dürr-i bahr-i Hel'etâ Şah-ı Necef

Biz de klişesini kitabımıza koyuyoruz.

کشن ایت نقابکی بید و کوی منور ایت
 نوحه عالم غنا حرمی جود و وسه انور ایت
 درت لبکی جوش کتور جود و کوی منور ایت
 غیر صا جکی جود و جود و کوی منور ایت
 حسنک برات یازدی صبا به و بدلیکی نیر
 دار ملک و طایبده چینی سحر ایت
 اب ویت او طبعی قسمت ای کوکل
 بیک پیل کرب ظلمه سیر کندر ایت
 ذیبت قومیلای زینت دنیا به زن کبی
 مردان و ارسام دل اول تولد زیور ایت

Yukarıya klişesini koyduğumuz Zeynep Hanımın şiiri şudur:

Keşfet nikabını yeri göğü münevver et
 Bû âlem-i anâsırı firdevs-i enver et

Debret lebini çûşa getir havz-ı Kevseri
 Anber saçını çöz bu cihânı muattar et

Hüsnün berât yazdı sabâya dedi ki tez
 Var mülket-i Hatayile Çini mûsahhar et

Ab-ı hayât olmıyacak kismet ey gönül
 Bîn yıl gerekse zulmete seyr-i Skender et

(Zeyneb) ko meyl-i ziynet-i dünyâyâ zen gibi

Merdâne vâre, sâde-dil ol, terk-i zîver et (1)

Zeynep hanım, bu misafirlik devresinde, bir Alman ressamına Ali Rıza Hâdinin minyatür bir resmini yaptırarak kendisine hediye etmiştir. Bu kıymetli resim, bir mahfaza içinde olup elyevm torunlarının elinde bulunmaktadır.

GENÇ ABDAL VE ŞİİRLERİ

Genç Abdal'ın cönk defterinden kendi el yazısıyla bir şiiri:

محمد اباد اور رموزی سترده الله
 نازون اهل عتاقك محمدن مراد الحق
 محمد سغدی برده ظلت و ابادار فی
 کتبه درونک دار بنی عاشق مظهر قیل
 قتلہ ترین قبل مہ جودی کنورک اسخن
 محمد فومفعود بید مال در کینج
 محمد در دمام دلک کی وردم محمد الله

(Bu şiir 28 numaralı şiirdir. Eserden takib ediniz.)

Genç Abdal, Şücaaddin Veli dergâhında, zamanla saz ve keman çalmasını öğrenir, şiir söylemeğe başlar.

(1) Kudemâ-yı üdebâ'dan Veysi Paşa zâde Zeynel'abidin Reşit Bey merhum, bu muhterem kadını (Zübdetün-nisâ) namîle yâd etmektedir.

Mehmed Ali Paşa, evlâdı arasında akl-ü fitnat ve kerem-ü mürüvvet ile kendine benziyen üçüncü kızı Zeynep hanımı, evlât ve akaribinin muhalefetine rağmen, Kâmil Paşaya tenkih eyledi. 1261 de Yusuf Kâmil Paşa Zeynep Hanımla evlenince Drama'lı şair Hüseyin Kâzım Efendi şu tarihi söylemiş:

Eder tahsin (Kâzım) ümm-i dünya böyle tarihi

Aziz-i Mısır'a Yusuf oldu izzetle güzel damad

1261

O sırada Mısır'da tahsilde bulunan Münif Paşa da:

Zehi oldu aziz-i Mısır'a bir Yusuf-şiyem damad

1261

mısraile tarih koymuştur.»

(Osmanlı devrinde son sadrâzamlar)

— İbnîl Emin Mahmud Kemal İnal. Cüz 2 —

Genç yaşında dervişliğe soyunan bu zat, mürşidi tarafından (Genç Abdal) diye hitap edile geldiği için, asıl ismi unutulur, herkes tarafından da böyle çağrılmaya başlar. Genç Abdal bu ismi benimseyerek bütün şiirlerinde (Genç Abdal, Genci, Genciya) diye mahlâslar getirmiştir.

*
**

Genç Abdal, şiirlerini irticalen söyler, dinleyenler tarafından hemen yazılır ve bellenirmiştir.

Genç Abdalın, halkın ruhuna uygun olan şiirleri, bilhassa Âl-i Resule olan muhabbet dolu medhiyeleri, esasen Ehl-i Beyt-i Muhammedi çok seven Alevî halk tarafından pek beğenilmiş, şiirleri sür'atle etraf köylere de yayılıp kök salmış, kadın ve erkek birçok halk bu sözleri özel makamlarile terennüm ve teganni edegelmişlerdir.

Elyevm Genç Abdalın sözleri halk tarafından seve seve okunmaktadır. Nefeslerin verdiği ruhanî zevka, sazların hususî ahengi de inzıam edince dinleyen herhangi bir kimsenin gaşyolmamasına, ilâhî bir zevk duymamasına imkân yoktur.

Genç Abdal, bir aralık Ali Rıza Hâdî'nin müsaadesile, Bağdad ve Kerbelâya kadar yaya olarak seyahate çıkmış, üç sene deyince gene yerine dönmüştür.

Bu Kerbelâ dönüşünden sonra, Genci bir daha buradan ayrılmamış, ölünceye kadar Bektaşî âyinlerinde (Güvendelik ve zâkirlik vazifesini) ifa etmiştir. (1).

NEFES, DÜVAZ, ÂYİN

Güvende ve zâkir demek, (Cem) âyinlerinde saz, keman, tanbur, çöğür gibi çalgılar çalan, nefesler okuyan me'zun insanlar demektir.

Muhabbet ve dem sofrası kurulduğu, kalbler şerab-ı lâ-

(1) Genci 1290 tarihinde (85) yaşında vefat etmiş, tekkenin Garibler mezarlığına defnedilmiştir.

yezâl ile cilâlandığı bir sırada, zâkirler, Mürşidin emrile sazlarının tellerine dokunurlar; özel makamlarla üçer nefes söylerler... Nefeslerin arkasından bir de (Düvaz) okumak teâ-müldendir.

Düvaz kelimesi (Düvazdeh-i İmam) terkinin muhaffefidir. Yani, On iki İmanın isimlerini havi söylenmiş şiirler ve medhiyeler demektir.

Bu (Düvaz) kelimesi, Bektaşîler ve Alevîler arasında bir (Sembol)dür. Yedisinden yetmişine kadar, her Bektaşî ve Alevî rüvaz bilir ve okur. Düvaz okunurken kadın erkek herkes iki dizi üstüne gelip ellerini kalbleri üzerine basarak kemâl-i huşu ile dinlerler ve (Allah Allah... Allah Allah) diye hazin hazin fısıldarlar. Düvaz okunup bitince, mürşidin bir gülbangile fasla nihayet verilir. Bundan sonra herkes mürşidin: (Rahat olsunlar) sözü üzerine gene bağdaş kurarlar, demlerini âheste âheste çekmeğe başlarlar.

Bir aralık mürşidin işaretile çalgıların nağmesi değişir, zâkirlerin okuduğu nefeslerin makamları sema' havasına inkılâb eder. Kadın, erkek posta posta dörder, altışar veya sekizer olmak üzere sema' devranına başlarlar.

Sema' devranı, bir nevi rakstır. Fakat bu raks, düğünlerde, bayramlarda, tiyatrolarda, barlarda her zaman seyredilegelmekte olan dans, hora, zeybek, çiftetelli gibi sırf eğlenceden sayılan oyunların hiçbirisiyle kabil-i kıyas değildir. Bu, (nev'i şahsına münhasır) ilâhî bir vecd ve aşk yaratan mânevî bir halettir ki, temaşa edenler bunun zevk ve lezzetine doymazlar.

Bu, öyle bir hengâmedir ki, ve o kadar temiz ve ilâhî bir şevkle oynanır ki, bu cemiyette bulunanların hiçbirisinin fikrinden fena bir niyet geçmez ve geçemez. Orada süflî ihtirasa yer yoktur. Oradaki canlar, (Fenâfillâh) makamına dalmış, zâhir âleminden sıyrılmış, bâtın âlemine girmişlerdir. Orada ancak ve ancak (Aşkullah, şevkullah, illallah) vardır. Orada kelime-i tevhit bile (nefy) hil'atini sıyırmış, (isbat) şekline bürünmüştür. Fazilet ve hakikat-i insaniyenin timsali olan (Zat-i Mutlak) da, sanki orada elinde kudret kılıcile tecesüm etmiş gibi, meydana hâkim bir celâdetle arz-ı cemal etmektedir.

Zühd-ü takva sahiplerinin akılları bu merhalede hayran ve zâhir, duyguları bu vâdide sergerdandır. Eğer kazara yolları oraya bir düşseydi, derhal imanlarını küfre (!) değiştirirler, mum gibi eriyerek yokolup giderlerdi.

Dünyanın en hantal bir adamı oraya girmek şöyle dursun, penceresinden tek gözle bakabilmek bahtiyarlığına nâil olsaydı, derhal vücud-i kesifi nâzenin bir şekil alır, sanki Cibril-i emin'i karşısında bulurdu.

O meydan, Mûsa ile Firavunun barışıklık yaptığı meclis-tir. Bu mecliste oturanlar, gönülleri birleşmişler, kütle-i vâhidede haline gelmişlerdir.. (Riya) denilen maskara şeyi kapıdan dışarıya sürüp atmışlardır... Orada herkesin içi dışına çevrilmiş, (Nur'un alâ nûr) olmuştur.

Orada her şey birdir:

Sâki bir, vücut bir, gönül bir, görüş bir, ad bir, ses bir hülâsa vahdet sırrının bütün birliği bu mecliste kendini göstermiştir.

İşte Bektaşiliğin çözölemiyen bir sırrı varsa buradadır. Bu meydanda ateşle barutun, bir noktada nasıl te'lif edilebildiğinin anlaşılamamasıdır, bu sır.

Bir şairin:

Her ne câdusun ki yaktın âteşi sûlarla sen

dediği gibi, hadd-i zatinde, suyun, ateşi söndürebilmek kudret ve kabiliyeti varken, bilâkis bu makama erince, felce uğrayarak kendisinin cayır cayır yanmasını intaç etmiştir.

Eğer beşeriyetin bu mânevî cümbüşü olmasaydı, fazilet-i insaniye nasıl payidar olabilirdi?

İbrahim Edhemi tahtından indiren, Nesimi'yi diri diri yüzdüren, Mansur'u canlı canlı dâr'a çeken, Cenab-ı Hüseyin Kerbelâ'da susuz selsiz kurban eden, hep insanlığın bu (Sırr-ı lâhûtî) si, (Velekad Kerremna) sı değil midir?

Hele bak! Bu vâdiye düşen nâçiz kalemime ne oldu? Oradan bir kıvılcım sıçradı, yandı, kül oldu.. Artık elde kalem yok ki, bundan ötesini yazabilsin!..

Bu hususta Ali Rıza Hâdî'nin el yazısının klişeleriyle türkçeleri aşağıda konulmuştur.

Muhabbet esnasında, âyinin diğer rükünlerine geçilir. Mürşid mahkeme kürsüsüne oturmuş âdil bir hâkim sıfatını takınır. İki dizi üstüne gelmiş olan canların hepsini birbirinden sorar, şayet dünya işlerinde, günlük alaverelerinde yekdiğerine küsmüş, darılmış, gücenmiş kimseler varsa meydana gelir, niyaz ederler, haklarını talep ederler.

Mürşit iki tarafı da dinler, dâvalarını hal ve fasleder. Mürşidin hükmü, bu dakikada keskin bir kılıç gibi nâfizdir. Bütün küslüleri, bir (an) içinde barıştırır.

Gönülleri hoş olan canlar, yekdiğerleriyle kucaklaşırlar. Bundan sonra iyi geçineceklerine, fena yollara sapmıyacaklarına, kin, kibir tutmıyacaklarına, yalan söylemiyeceklerine mürşit huzurunda kesin söz verirler. Ve bunu tevsik için de (Muhammed Ali) meydanına niyaz ederler, yani, eğilip yer öperler.

DÜŞKÜNLER

Şurasını da arzedelim ki, Bektaşiler arasında ağır suç işlemiş olanlar, esas itibariyle, bu meydana giremezler. Meselâ: Cinayet işleyenler, zinâ ve livâta yollarına sapanlar, hırsızlık edenler, karısını boşayanlar.

Böylelerine (yol) dilince, (düşkün) tâbir olunur. Abdestini bozmuş, ikrarından, imanından dönmüş demektir.

Bu kabîl günahkârlar, cezasının derecesine göre uzun müddet âyin ve erkânlara giremezler. Eşinin dostunun yanına sokulamazlar, hiç bir kimseden iltifat yüzü göremezler. Her fert, kendisine soğuk muamele yapar. Bu mânevî ceza onlar için ağır bir darbedir, herkes nazarında bunlar, Allahın lânetleme kullarıdır.

Mânevî cezasını çekip de (Medet, mürvet) bâbına dü-

şenler, tekrar yola girmeğe hak kazansalar bile, yeni baştan ikrarbend olmağa mecburdurlar.

İŞİN İÇYÜZÜNÜ BİLMEYENLER

Maziye karışmış olan bu tarikatın, üssülesası ve rûhîrûhu ahlâk-i hasene üzerine dayanırken ve islâmiyetin ana hatlarına göre kurulmuş saf bir yol iken, bunun içyüzünü görüp bilmeyenler, vaktile tarikatın aleyhinde bulunurlar, sâliklerinin âyin-i cem'lerde mum söndürdüklerine, gayr-i meşru hareketlerde bulunduklarına dair, avam ağzında sözler dolaşır, dururdu. Tabiidir ki, Bektaşîlere böyle iftira edenler seciyesiz ve bedmâye takımından cahil kimselerdi. Akli başında münevver insanların böyle boş ve vâhi sözlere inanmadıkları görülyordu.

Zühd-ü takva sahibi olanların da, Bektaşîlerin demkeşliklerine, namaz ve oruca bigâneliklerine bakarak, için için kızmakla beraber, bunların dünya işlerinde hiç bir kimseye zararları dokunmadığını da bildikleri için:

— En iyisi, bu adamları hareketlerinde serbest bırakalım; bunları zekkumlarile beraber baş başa komak daha doğru olur, çünkü, ağzı rakı kokan bir adamın camiye namaz kılmaya gelmesine, hangi müslümanın gönlü razı olur yahu!

Diye, kuru kuru müteselli oluyorlar. Bektaşîlerin bu kabîl hallerini hoş görmekten başka çıkar yol bulamıyorlardı.

Artık ortada bu kabîl tartışacak ve atışacak insanlar kalmadı, her şey tarihin öz malı oldu.

Şimdi biz, bunları buracıkta bırakarak, eserimizin birinci cildinin ilk kısmını teşkil edecek olan Genç Abdal'ın şiirlerini okuyucularımıza birer birer sunabiliriz.

Bu işe başlarken de, bu değerli adamın sözlerinin (yapmacık, düzmecek) soğuk yâveler olmadığına, tam mânasile bir Bektaşî ruhundan doğmuş, mânevî bir ilham ile sinesinden fışkırmış, riyasız ve samimî sözler diye sayılabileceğine kanaat getirdiğimiz için, bu noktayı bilhassa sayın okuyucularımızın takdirine arzederken, yine o ruh, yine o duyuş ve sezişle de. sözleri tefsir ve izaha yeltendiğimizi, ayrıca kendilerine — açık yürekle — bildirebiliriz.

pi, senin rızandır, istediğini yapana tevekkül ederiz, yani teslim-i ümür ederiz.

Şair Ali İlhamî'nin el yazısı:

هستو
 بو سونو راهی فدا ایجره کداری بلصنه اولای هبانه
 یولیم بر شیره او غزالی کوروندی بر عجبه ^{عمانه} سیمین
 قناری یوقلوق حاله اندنه یوقه ایدی بنده یوقاکنه
 بلفده کور دگم یوقدور سلفه کور دگم ^{یوقدور} بر حاله
 اکر کند و جور کندت صبر دار اولمقه اسدر سدر
 عمر فنا سرینه صبر دوستوب واز اولمقه اسدر سدر
 بلوب نفلد طایر سبک اکر یار اولمقه اسدر سدر
 اودم شاک سز سنه آدر سدر بور سدر در ^{دولار} حاجی
 او قوعلمی ^{یوقدور} شر بیعدنه یورالمه دانه دنیاده
 اولوب صایتم قلوب سجده دولاشم بشقه سوزده
 عوایه ورمه عمریکه موکنده دوشمه فریاده
 بمحالت ریزنه عظمایدنه سنه ابلملر شعله
 ورروب شایعه شریعتنه کیوب ایینه تکمیل
 علومله شهره شفاخی کم اولدغنه اکلله بل
 بد بر بابیه ولاید رعلی رسدنده در ایدل
 دو عالم فتنه ی اسدر ایدوب معرجه هم کبریا
 یوکونه الرهی ابدلله دو چشمه یاشنه انصاف
 ایدر بیرق طریقت هم انسه وارن ایدر رسم صرف
 کلاکل نختنده ایما نه عسکر نه هم ایدر هافه هاف
 بوی فقره بوی شوکره دایم رهبر قرانه
 ع

Bu yazının yeni harflerle okunuşu:

Destur

Bugün râh-i huda içre giderdim bilmiş ol ey cân
Yolum bir şehre uğradı göründü bir acib ummân
Kanadım yok uçam andan yok idi bende bu imkân
Halefte gördüğüm yoktur, selefte gördüğüm bir hrân

Eğer kendi vücudundan haberdar olmak istersen
(Arefna) sırrına mazhar düşüp var olmak istersen
Bilüp nefsin tanı Rabbin eğer yâr olmak istersen
O dem şeksiz sen ademsin bulursun derdine dermân

Oku ilm-i şeriatten, yorulma dâr-i dünyada
Olup saim kılıp secde dolaşma başka sevdada
Havâya verme ömrünü sonunda düşme feryada
Cehalet remzin arzetme seni eylemesin şeytan

Varup şah-i şeriatte giyip elbiseyi tekmi
Ulûmun şehir-i sultanı kim olduğunu anla bil
Bu bir bâb-ı velâyettir Ali destindedir ey dil
Dü-âlem fahr-i Ahmed'dir edüp mirace hem seyran

Bugün ilhâmi Abdal'ın dü-çeşmi yaşına insaf
Eder pîr-i tarikat hem, olan varım edersem sarf
Gönül tahtında iman askerinin cem' eyledim saf saf
Biri fakrım, biri şükrüm, delilim rehberim kur'an

Genç Abdal söylüyor:

— 1 —

Dostum Muhammed'dir hak Habibullah
Söylersen Muhammed Ali'den söyle
Cihâna geldiler sırr-ı sırrullah
Söylersen Muhammed Ali'den söyle

Hasan Muhammed'dir, Hüseyin Ali
Şah İmam Zeynele demişiz beli
Muhammed Bakır'ı sevdik ezeli
Söylersen Muhammed Ali'den söyle

Evliya, Enbiya anlara âşık
Verdiler ikrarı oldular tanık
Hak mezhebi İmam Cafer-i Sadık
Söylersen Muhammed Ali'den söyle

Musa-i Kâzım'dan kuruldu erkân
Şah İmam Riza'dır Pir-i Horasan
Taki ile Naki mü'mine iman
Söylersen Muhammed Ali'den söyle

Hasan-ül askerî server-i âlem
Muhammed Mehdi'dir sahib-ül kerem
Genç Abdal zikret dilinde her dem
Söylersen Muhammed Ali'den söyle

— 2 —

Kaş'ın mihrabına sürdüm yüzümü
Dinim Muhammed'dir imanım Ali
Hak söyletir, hak söylerim sözümü
Dinim Muhammed'dir imanım Ali

İmam Hasan dilde senâgâhımdır
 Şah İmam Hüseyin kıblegâhımdır
 Namazım, niyazım, secdegâhımdır
 Dinim Muhammed'dir imanım Ali

Uyardım özümü, yoktur gûmânım
 Batın âleminde çoktur seyranım
 İmam Zeynel-abâ Şah-i sultanım
 Dinim Muhammed'dir imanım Ali

Muhammed Bâkır'a olmuşam âşık
 İmamlar yolunda bir bağıryanık
 Mezhebim haktır, Câfer-i Sadık
 Dinim Muhammed'dir imanım Ali

.

 (1)

Şah Takile Nakî mihr-i münîrim
 Hasan'ül'askeri, Mehdi emirim
 Gencî *Abdal* derviş, bende-i Pîrim
 Dinim Muhammed'dir imanım Ali

İzah:

Yukarıdaki nazımlar (Düvazdeh-i İmam) dır. Evvelce de anlattığımız gibi, Bektaşiler, On İki İmamın isimlerini ha-vi şiirlere, kısaca (Düvaz) derler ve bu Düvazları dinlerken de ellerini kalblerine basarak, (Allah, Allah) diye hafif yollu tempo tutarlar.

(1) Dört mısra nüshada eksiktir.

Evliyalar Piri, Hünkârı sensin
Tanrının arslanı Ali'm gel yetiş
Dört kitabın sırr-ı esrarı sensin
Tanrının arslanı Ali'm gel yetiş

Sensin cümle gayipleri bilici
Sensin mü'minlere yardım kılıcı
Kamu düşmüşlerin elin alıcı
Tanrının arslanı Ali'm gel yetiş

Hem Ali'sin, hem Veli'sin Hızırsın
Hak emrile âlemlere nâzırsın
İsmin söylendiği yerde hazırsın
Tanrının arslanı Ali'm gel yetiş

Bakma isyanıma çoktur günahım
Erişti göklere feryad-ü âhım
Ey benim devletli, mürvetli şahım
Tanrının arslanı Ali'm gel yetiş

Gencî Abdal okur ilm-i hikmetten
Aşkın cûş eyledi bahr-i kudretten
Tut elimden kurtar beni zulmetten
Tanrının arslanı Ali'm gel yetiş

Cemalini gördüm salâvat verdim
Ayağına düştüm, tebârekallah
Çok hâcet diledim yüzümü sürdüm
Kapandım secdeye dedim Hüvallah

(Elestü bezm) inde ikrare geldim
Men imanım kalb-evinde gizledim
Hakkel'yakin sana (güzel şah) dedim
Kahrına, lûtfüne Allah-eyvallah

Baş kesip (1) meydanda (Tevellâ) ettim
 Bir niyaz eyledim (temenna) ettim
 Efendim, katında çok hata ettim
 Tevbe günahıma Estağfürullah

Keremkânı ol Hüda'nın aşkına
 Evliyanın, Enbiyanın aşkına
 Şah Hüseyin-i Kerbelâ'nın aşkına
 Can, baş feda olsun Fî Sebilillah

Genç Abdal'ım aşkın çırağı yandı
 Dost elinden dolu içenler kandı
 Gönül gaflet uykusundan uyandı
 Şah nazar eyledi Elhamd-ü lillâh

İzah:

Genç Abdal, bu nefesleriyle (Ali) den istimdât ediyor. Birinci nazım açıktır, tavzih istemez. İkinci nazmında (Ali) ye hitaben: «Senin cemalini gördüm salâvat getirdim, ayaklarına kapandım, işte (Allahın mazharı budur) dedim. Ben zaten tâ Elestü meclisinde ikrara gelmiş ve imanımı kalbimin köşesinde gizlemişim.

Ey güzel şah! Ben senin kahır ve lûtfunu bir bildim, senden gelecek her kazaya bel bağlayarak (Allah, eyvallah) dedim, ben meydanda - yani, âyini cemde - tevellâ, temenna âdâbını yerine getirdim, başımı eğdim, niyaz ettim.

Ey efendim! Ben senin huzurunda çok hatalar ettim, bunu müterifim, binaenaleyh senden affı kusur diliyor ve günahlarımı tevbe ediyorum. Bütün kerem sahiplerinin huzurunda kesin söz veriyorum ki: Ben Kerbelâ'da yatan İmam Hüseyin için canımı, başımı fisebilillâh fedaya hazırlandım, benim içimdeki aşk çırağı uyandı, dostumun sunduğu doluyu içince kandım ve elhamd-ü lillâh şahımın hüsn-ü nazarile gaflet uykusundan uyana geldim» diyor.

(1) Baş eğmek, demektir.

Yukarıda geçen (Tevellâ, Temenna, Hazreti Hüseyine can feda) gibi tâbirleri aşağıda uzun uzadıya izah edeceğimizden şimdilik bırakıyoruz. Yalnız, sayın okuyucularımızın dikkat nazarlarına şimdiden bir isim arz etmek mecburiyetindeyiz. O da, Ali'nin oğlu diye dünyaca tanınan ve Kerbelâ'da Emevîlerin ikinci halifesi Yezid'in emrile şehit edilen Peygamberimizin torunu imam-ı (Hüseyin) dir. Bektaşîlik akaidinin bütün özü ve mihveri bu isimle düğümlendiği ve yine ancak bu isimle çözülebileceği için, ileride gelecek (Dost, Şah, Fazlullah, Cemalullah, Ali Ferzendi, Dilber, Dildar, Güzel, Peri, Canân) gibi tâbirleri okur okumaz hemen hemen Hüseyini hatırlamalıyız.. Bektaşîlerin yüreklerinde (12 imam, 14 mâsum, 17 kemerbest, Hatice, Fâtıma) diye taşıdıkları ve sevdikleri 45 zatın hepsinin, Hüseyin'de toplanıp birlendiğini, Vahdet sırrının (Hüseyin) le nemalandırılıp canlandırıldığını, şimdiden okuyucularımıza bildirmek isteriz. Çünkü eseri okurken kolaylıkla mânaları kavramak bu suretle mümkün olabilecektir. Binaenaleyh, (Hüseyin) kelimesini Bektaşîlik kilidinin anahtarı gibi saymak, onların sırrını çözmeğe yardım edebilecektir.

— 5 —

Okurum can-ü gönülden ism-i âzam aşıkâr
Sırr-ı tevhidi ayân eyler bana perverdigâr
Âşık isen sadıkane oku gil leyl-ü nehâr
Lâ feta İllâ Ali lâ seyfe İllâ Zülfikar

Hemdem-i ruh-i Muhammed'dir Ali şâh-i kerem
Serveri kevn-ü mekânın olduğuyçün lâ cerem
Kalbinin nâz-ü niyâzi vird'in olsun dem bedem
Lâ feta İllâ Ali lâ seyfe İllâ Zülfikar

Vâkıf ol ilm-i hakikat sırrına, manâyı bul
Dergeh-i bâb-ı Ali'de hacetin olsun kabul
Ereyim maksûde dersin oku, durma pür usûl
Lâ feta İllâ Ali lâ seyfe İllâ Zülfikar

Açılır ayn-i basiret, şad olursun bigüman
Erişir Haktan, hidâyet kalbine feyz-i nihan
Oku bu esma-i zâti, âkil isen her zaman
Lâ feta illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikar

Aşk ile hemdem olaldan dil'de (1) âsârım budur
Dil'de (2) ikrar-ü pazarım *Genci* her kârım budur
Okurum (Ruz-i Elest) den vird ü ezkârım budur
Lâ feta illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikar

İzah:

Bektaşilerde bu kabîl şiirlere (Zülfikarname) derler. Bektaşî şairlerinin hemen hepsi de buna benzer Zülfikarnameler yazmışlardır. Bilhassa yakın tarihin şairlerinden İstanbullu Mehmed Ali Hilmi Dede Baba ile Beypazarlı Dertli'nin ve 16 ncı asır şairlerinden Sürûri Dedenin Zülfikarnameleri şayanı dikkattir.

Tarihlerin yazdığına göre (Uhut) gazvesinde, islâm ordusunun mağlûbiyeti ve Hazreti Peygamberin iki dişi şehid olduktan sonra bir çukura düşmesi üzerine:

— Muhammed öldü.

Diye ibn-i Kumeyye'nin çıkardığı yaygarayı işiten bozgun İslâm askerlerinin, büsbütün kuvve-i mâneviyeleri sarsılmış ve perişan bir halde etrafa dağılmışlardı. Bu sırada Muhammed:

— Edrikni ya Ali! (yani, yetiş ya Ali)

Diye bağırarak, Ali de Hızır gibi imdadına yetişmiş, ve İslâm Peygamberini çukurdan çıkarmıştı. Pek bitkin bir halde bulunan Hazreti Muhammedi bir kayaya yaslandıran Ali, İslâm Peygamberinin önüne geçmiş ve her taraftan hücum eden düşmana karşı onu müdafaaya koyulmuştu. Bu sırada Alinin kılıcı kırılmasıyle İslâm Peygamberi kendi belinde bulunan Zülfikar adlı kılıcını Aliye vermiş ve Ali de bu kılıçla her taraftan hücum eden düşmanı yıldırmaya başlamıştı.

İşte bu sırada Hazreti Muhammed, Hazreti Ali'nin kuvvetini izhar eden (Lâ feta illâ Ali Lâ seyfe illâ Zülfikar) vecizesini söylemişti.

(1) Ağızdaki dil, (2) gönül mânasına.

(Hazreti İmam-1 Hasan)
İyi bak! İsmi Hasan resmi Hasan
Cümle eşkâli Hasan, Hulki Hasan

Bu sözün hâteften Cibril ağzından söylendiği de rivayet edilmektedir. Türkçesi: (Aliden başka fütuvvet ve şücaat sahibi insan yoktur. Zülfikardan üstün de başka bir kılıç yoktur.)

Bu meseleyi tetkik eden ve inceleyen Bektaşilere göre:

— Muhammed, ölüm behanesile her ne kadar aramızdan ayrılmış, Medine'deki ravzasına çekilmişse de, hakikat halde Muhammed ölmemiştir. Mekân değiştirmiştir, yani onun ma'nevî Ruhaniyeti her zaman İslâmiyet üzerinde hâkimdir, her zaman aramızdadır. Onun için zaman mekân mefhumu, ölüm dirim hâdiseleri hep birer itibarî ve zahîrîdir. Muhammedin vücudü nuranîsi her vakit karşımızdadır. Şeytanın güftügüsüne kapılarak Muhammed'i terketmiyelim, Hazreti Muhammed, Ali'yi nasıl (Yetiş Ya Ali) diye imdadına çağır-mışsa, biz de Peygamberimize imtisalen, her zaman Ali'ye: (Yetiş Hey Allahın Arslanı) diye çağıralım, elbette şahımız bize muîn ve zahîr olur, itikadındadırlar...

Bektaşî evradında (Na'd-ı Ali) okumak âdettir. Gerçi (Tarikat-i Muhammediye) kitabının müellifi, Bektaşîlerin (Na'd-ı Ali) ye verdikleri önemi tenkid etmişse de, Bektaşîleri bu huylarından vaz geçirememiştir.

— 6 —

Bir Piri azizin pek tut eteğin
Belki sana haktan bir haber verir
Himmet talep eyle sarf et emeğin
Sana bir (Bergüzar) bir eser verir

İrk-ı tahir isen eriş murada
Terkeyle benliği düşme inada
Kurtar öz canını kalma belâda
Dü âlemde sana çok keder verir

(Men aref) sırrını farkeyle hemin
Aşkın feyz-i sana ola hemnişin
Hakkın hidayeti erince yakın
Menzil-i balâ-i muteber verir

Gencî vasl-i yâre lââyık olursan
 Şâhe bin can ile âşık olursan
 Eşiğin bekleyip sadık olursan
 Cümle maksudunu Pîr Hayder verir

İzah:

Burada şerhe muhtaç (Men aref sırrını farkeyle hemîn) mısraı vardır. Bu söz, Hazret-i Peygamberin

مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ

hadisini imâdır. Bu hadis'in manâsı: (Her kim nefsini bildi, muhakkak Allahını bildi) demektir.

Bu hadis'i, şariat uleması tefsir ederken: (Bir kimse, kendisinin âciz ve nâkıs olduğunu bilse, Rabbini bilmiş olur) derler.

Fakat erbab-ı tasavvuf, hocaların verdiği bu mânayı kabul etmezler. Mütesavvife der ki:

— Dünyada bir ferd yoktur ki nefsinin âciz olduğunu bilmeye. Vahî bir (zan) ile, hiç bir kimse nefsini bilmiş, Hakkı anlamış olmaz. Her ferd kendisinin âciz ve nâkıs bir kul olduğunu bilir. Hakkı bilmek ancak, nefsin yaramaz huyları olan (gazab, hased, buğz, kin, kibir, riyâ, şehvet) gibi kötü huylardan tamamen geçip pâk olmak Allahın huyu ile huyulanmakla olur, zira Allah (Âdem) i, kendi sıfât-ı kâmileleri üzere halk etmiş, fakat süflî olan dört unsur'un zinciri ile de bağlamıştır. İşte bu süflî unsurun, bize emredip yaptıracağı fena huyları tevbe suyu ile yıkar, tamamen nefsimizi tezkiye edebilirsek ve her mahlûk bizim elimizden, dilimizden, fi'limizden sâlim ve emin olursa, o zaman (Allah) kendini bize bildirmiş olur. Ve yine derler ki, ten canımıza ne kadar yakınsa, Allah da bizim canımıza öylece yakındır. Bu kadar yakın olan Allahı bilmemekliğimiz, hep kötü huylardan kurtulamayışımızın neticesidir.

Ten canla, (1) can da Hak'la kaimdir. Her saniyede alıp verdiğimiz soluk ve ağzımızdan çıkan kelâm Hakkın kudret nurudur. Cümle mevcudâta bu nur sâridir. Yerler, gökler, bu nur'la dolu, onunla kaimdir. Biz bu nur'un içinde yüzmekteyiz, bu (Nur) un ifrat derecede bize yakın olması, içimizi, dı-

(1) Ten: Vücut. Can: Ruh, demektir.

şımızı sarması, bizi görmek kabiliyetinden mahrum etmiştir. Tıpkı balıkların suda yüzdükleri halde suyu görememesi gibi. Binaenaleyh, vücut yapısındaki gözlerimiz, ifrat derecede yakınlık yüzünden Allahı göremez. Bunu ancak, can gözü müşahede eder, itikadındadırlar.

Bektaşîlerin akîdesi de, ehli tasavvufun bu sözlerine uygun olmakla beraber, onlar; aşksız, şevksiz, zevksiz, delilsiz bu işin yürüyemiyeceğini iddia ederler. Meselâ soğuk bir demir, çekiçle vurulduğu zaman nasıl yumuşamazsa, içi aşk ateşile cayır cayır yanmayan bir kimsenin de, fena huyları terkede-miyeceği, ancak bu kötü huyları temelinden yıkıp, yakıp, yok edebilmenin çaresi hakikî, şiddetli, ilâhî bir aşka vabeste olduğunu ileri sürerler ve buna da Hazreti Muhammed'in Mirac kaziyyesini delil getirirler.

Cibril'in (Sidretül-münteha) ye varınca, Muhammed'e: (— Benim yerim burasıdır. Buradan ilerisini bilmem ve gide-mem. Eğer zerre denlû ileri gidersem, derhal baştan ayağa y-narım.) demesi üzerine, Cenab-ı Muhammed: (— Öyleyse, sen yerinde kal. Ben ezelden bu aşk yoluna canımı, kurban koymuşum, yanarsam tek ben yanayım. Canını, canânından sakınan, canânını nice görebilir? Canânı uğrunda can feda etmek bile, âşık nazarında pek kısır ve sönük ve kıymetsiz bir şey sayılır) diye ileri atıldığını, Cibril'i oracıkta bırakarak, Refref-i aşka süvar olduğunu ve yalnızca Allaha gittiğini söy-lerler. Ve yine derler ki:

Cibril'den, Bürak'dan, Canân'dan murad: hep Muham-med'in kendi vücudu, O (Dürrü yetim) in kendi temiz duy-gularıdır.

Hâtifden: (Ya Muhammed!) sadasını duyan, mevhum bir Bürak değil, Muhammed'in kendi bâtın kulağıdır. Muhammed, bu nidâyı işittikten, sırrı ilâhiyi sezdikten sonra, yemen içmeden kesilerek tamamen aşka dökülmüştür. Diğer yoldaşları olan o devrin insanları, Muhammed'in sırrından haberdar olamamışlardır. Onlar keyiflerine göre yemelerine, iç-melerine devam ederlerken, bu yetim çocuk da aşk hazinesinin bütün tılsımlarını çözüyor, açıyor, eflâki seyr ü temaşa ederek (Cenab-ı Hak) la bin bir kelâm konuşuyordu.

Bektaşîler, bu vuslet ânında Muhammed'in karşılaştığı Allahın kendisine (Ali) lehçesile hitap ettiğini söylerler. İn-

san-ı kâmil olanların bahsettikleri (Men aref) remzinin hakikî mânâsının, bu Mirac keyfiyetinden başka bir şey olmadığına kail olurlar. Muhammed'in izinden gidenlerin de bu sırra agâh olacaklarını, yani Hakkı kendi öz vücutlarında bulmak mümkün olacağını, fakat bu işin yürürlüğü için, behemehal Muhammed ve Ali'nin delâletine ihtiyaç olduğunu, Muhammed'i müşşid, Ali'yi rehber tanıyarak

وَأَنْبِئُوا الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْكُرُونَ
وَأَسْأَلُوهُ مِنْ قَدِيرِ أَنْبَاءِكُمْ
الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ

إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ

âyetleri hükmünce, kendilerinden el etek tutmak icabettiğini, bunlardan biat tutmadıkça hiç bir sırrın inkişaf edemeyeceğini, çünkü insanlığın bu ezeli programını, Hakkın kudret eliyle kendileri vazettiğini, (On iki imam) diye şöhret alan kendi torunlarının da bu erkânı teselsülen idame ettirdiklerini, en nihayet Hoca Ahmed Yesevî, Pîr Hacı Bektaş Veli ve Balım Sultan kanallile zamanımıza, tarikatların ilgasına kadar süregeldiğini söylerler.

Bu sebepten Bektaşîler, İslâmiyetin ana hatlarından ayrılmadıklarını, kendilerinin (Gürûhu Naci) olduklarına zerre kadar şek ve şüpheleri olmadığını iddia eder dururlar.

(Viranî) nin Biatname'sinden bir kaç beyit gösterelim:

Talibâ gel, Zat-ı Pâk ol, Mustafa'dan biat et
Bâd-ü âteş, âb-ü hâk ol, Mürteza'dan biat et
Şeş cihetten bir nazar kıl gör ne suret eylemiş
Hüsniçinde Şah Hasan Hulkirriza'dan biat et
Fakr-i fahrol, kıl teberra düşmen-i evlâde sen
Geç havariçten, Hüseyin-i Kerbelâ'ya biat et.

İlâ ahirihî...

(Misalî) den de bir kaç beyit gösterelim:

Ey gönül, aç aynini gel Mustafa'ya biat et
Saki-i kevser Aliyyel Mürteza'ya biat et
Mahrem-i Ahmed Hatice hur-i cennât-ünnaim
Zevc-i Hayder Fâtıma Hayrünnisa'ya biat et
Gel Hasan şehvare-i saffî şikenden bağla ahd
Afitab-ı din Hüseyin-i Kerbelâ'ya biat et

İlâ ahirihî...

(Basri Baba) dan da bir kaç beyit gösterelim:

Zümre-i Naci'den olmak istersen
Muhammed Aî'nin damenini tut
Beyt-i Hakka dahil olmak istersen
Muhammed Aî'nin damenini tut

Râh-i müstakimden dışarı çıkma
Tehi görüp bir can kalbini yıkma
Lânet halkasını boynuna takma
Muhammed Ali'nin damenini tut
ilâ ahirihi...

Nefsini bilmek suretile, Hakk'ı bulmuş olan bir kaç şairin sözlerinden parçalar:

(İstanbul'lu Hilmi Dede) nin;

İkrar verdim, dönmem (Hilmi) ebedi
Kalbimde uyandı şem'i Ahmedî
Öztenimde gördüm Hayyü Samedi
Gördüğüm didâra Ali dediler

(Hilmiya) Envâr-i aşkile dolduk
Anladık nefsimiz Mevlâyı bulduk
Cürnle mezâhirle yekvücut olduk
Biz Muhammed Aî bendeleriyiz

(İbrahim Ethem) de:

Arif olan canlar nefsinin bilir
Varlığın terkeyler hem hakkı bulur
Nur-i Muhammed'den didar görünür
Aman yâ Muhammed, meded yâ Ali

Hülâsa, bütün Bektaşî şairleri, buna benzer nazımlarla (Men Aref) sırrından dem uragelmışlerdir. Bu kadar yeter..

(Görmeyince hüsnünü inâna gelmez âşkın)
(Yüz peyember cem'olup gösterse yüzbin mâcizât).

— 7 —

Yoğiken yer ile gökler ezelden
 Kudret kandilinde pünhan Ali'dir
 (Kün) deyince Bezm-i elest'ten evvel
 Âlemi var eden sultan Ali'dir
 Cebraile sordu Muhammed bunu
 Nice bin yıl evvel kurdu oyunu
 Mağripden meşrika kudret topunu
 Atan Muhammed'dir tutan Ali'dir
 Muhammed Ali geldi dünya yüzüne
 Zülfikarı çekti kavga yüzüne
 Kâfirler içinde hava yüzüne
 Mancınıkla kendin atan Ali'dir
 Binince Düldüle Hayber'e gitti
 Yel gibi o anda menzile yetti
 Kâfirlere hüner heybet gösterdi
 Kendiyi kul diye satan Ali'dir
 Mü'minler sırrını ilden sakınır
 Kendin bilmezlere sözüm dokunur
Gencî Abdal dört kitabda okunur
 Evveli, âhiri destan Ali'dir

— 8 —

Özümde gönlümde fikrimde dâim
 Bürc-ü dinde mukim mahir olan şah
 Aklımda, fikrimde, zikrimde daim
 Zât-i nurdur aslı gevher olan şah
 Mü'min olan senden gayrisin neyler
 Özünden sıtkile canından söyler
 Bâtınından türlü cilveler eyler
 Görünen gözlere zâhir olan şah
 İki cihan şemsi şâh-i Velâyet
 Kerâmet tahtında nûr-ü sehâvet
 Herhangi hâcete eyler inâyet
 (Elhayyülkayyum) kadîr olan şah
 Hâkim-i mutlaktır ezel ezeli
 İmdâda yetişen, Hızır'dır Ali
 Sıtkile çağırsan: (Yetiş ya Velî)
 Turfetül'ayn içre hazır olan şah

Gencî Abdal eder arıcı sensin
 Yerde, gökte şahım, görücü sensin
 Cümlelerin muradın verici sensin
 Kamu âlemlere nâzır olan şah

İzah:

İslâm tarihlerinin ittifakla söylediklerine göre, İslâm Peygamberi, Medine ile Suriye arasında bulunan ve müslümanların Suriye yolunu kesmeye çalışan Hayber kaleleri üzerine yürüdüğü zaman Hazreti Ali'nin orduda hazır bulunmadığını yazar ve şöyle anlatırlar:

«İslâm Peygamberi 1700 kişi ile Hayber üzerine yürüdükten sonra kale sakini bulunan yahudiler, kalelerine çekilmiş ve her gün kaleden çıkarak müslümanlarla muharebe etmeğe başlamışlardı»

Hazreti Muhammed, her gün kumandayı ordudaki sahabelerden birine veriyor ve bunları kale üzerine sevk ediyordu. Muhasara işi en son Ömere, ertesi gün Ebubekire, daha ertesi gün yine Ömer'e tevdi edilmiş, bunlar da muvaffak olamamışlardı.

O gün de Ömer'in savaştan eli boş döndüğünü gören Peygamber, büyük bir teessür duydu ve Sahabelere hitaben, tarihte Ra'yet Hadisi diye şöhret alan meşhur Hadisi söyledi, dedi ki: (— Yarın bayrağı bir insana vereceğim ki o, harpte mükerrer hücumlar yapar ve katiyyen harpten kaçmaz. O, Allahı ve Allahın Peygamberlerini sever, Allah da, Allahın Peygamberleri de onu severler).

Sahabeler, Peygamberin bu sözlerinden onun Ali'yi kastettiklerini anlamışlardı. Fakat Ali, orduda değildi.

Selman, Ammar-ı Yâser, Ebâzer, gibi Ali'yi seven sahabeler, Peygamberin bu sözlerinden Ali'nin o gece geleceğini anlamış onu karşılamak için yol üzerine çıkmışlardı. Erken-den Ali'nin Döldül'e binerek geldiğini görmeleri üzerine hemen Peygambere onun gelmekte olduğu müjdesi verildi.

Hazreti Muhammed de Ali'yi çadırının kapısında karşılayarak ona sarıldı. Ve ona hâdiseyi anlattı. Hazreti Ali:

— Ya.. Resulallah.. Hayber halkı İslâm oluncaya kadar çalışacağım ve geri dönmeyeceğim.

Sözlerini söyledi. Peygamber, kendi zırhını Hazreti Ali'ye giydirip ve başındaki miğferi onun başına koydu.

Ali, ordunun başına geçerek Hayber kalesine hücum etti ve o gün İslâm tarihinde büyük ehemmiyet ve şöhret alan Hayber kalelerini fethetti.»

İşte Genç Abdal bu nazımlarile Ali'nin akıllara durgunluk veren beşer kudretinin dışında görünen bu kabil şehâmet ve hamâset (1) eserlerini belirtmek istemiştir.

— 9 —

Remz-i Hakkı fehmedenler dide-i bîna imiş
 Ehl-i diller mânevâtı mahzar-i Mevlâ imiş
 Mü'minin kalbinde mir'ât Kâbe-i ulyâ imiş
 Rehber-i İrfan-ı aşk-ı mürşidi Mevlâ imiş
 Padişah-i âlem olmak bir kuru kavga imiş
 Bir Velî'ye bende olmak cümleden evlâ imiş
 Suretin mahiyeti aynel hayatı gösterir
 Zat-i Hakkın mâyesinden Hak sıfatı gösterir
 Sırr-ı (sübhanellezi) hüsnün beratı gösterir
 Hak cemalindir muayyen kâinatı gösterir
 Padişah-i âlem olmak bir kuru kavga imiş
 Bir Velî'ye bende olmak cümleden evlâ imiş
 Görmedim âlemde billâh, tal'atın yektâsını
 Okuyan gelsün, açıldı veçhinin esmâsını
 Veçh-i meşrûh üzre yazdı ilminin mânâsını
 Peykerin (Yâ-sin) mübeşşer vasfedem imlâsını
 Padişah-i âlem olmak bir kuru kavga imiş
 Bir Velî'ye bende olmak cümleden evlâ imiş
 Kenz-i Hakkın mahzenidir nur-ü vechin ey hüâmâm
 Vasfi-i kâmil Muhammed feyz-i âsâr-i benâm
 Genci esrar-i hakikat bâ ulûm-ü zül'kirâm
 Dad-i hak İlham-i rabbâni süzülmüş vesselâm
 Padişah-i âlem olmak bir kuru kavga imiş
 Bir Velî'ye bende olmak cümleden evlâ imiş

(1) Hamâset: Âdet üstündeki kahramanlık.

— 10 —

Sıtkile mürşidin pek tut eteğin
 Yanında bir makbul kul eyler seni
 Hizmet eyle candan, sarfet emeğin
 Mürşidin buyruğu yol eyler seni
 Seni senden alır mürşidi-danâ
 Varlığın benliğın atar bir yana
 Hakikat ilmini bildirir sana
 Kuş dilinden söyler dil eyler seni
 Gönül gözün açar nazar kılınca
 Tevellâyı Teberrâyı bilince
 Kazanda kaynatır kâmil olunca
 Acı iken tatlı bal eyler seni
 Ahdinde sadık ol candan özünden
 Siler karasını gönül yüzünden
 Rahmet deryasından hikmet yüzünden
 Katre iken ulu göl eyler seni
 Gencî Abdal sözün yeter, elverir
 Muradını sana haktan ol verir
 Dört kapıdan kırk makama yol verir
 Hakikatte özge hâl eyler seni

İzah:

Biz, bu nazımların içinden yalnız (Tevellâ) (Teberrâ) meselesini ele alıp inceliyeceğiz:

Tevellâ, Teberrâ'nın mânası, mütesavvifeye göre: Kişinin kendi nefsi ile mücadelesidir. Yâni, nefsinin düşman bilerek, onun arzularını yerine getirmemek, tezkiye-i nefis hâsıl oluncaya kadar uğraşmak, bir an mücahede ve muhasebeden hâli olmamak, ibadetten başka bir şey düşünmemektir.

Mısırî-i Niyazi:

Adâvet kılma kimseyle, sana nefsin yeter düşman
 Ki zira senden ayrılmaz, ömür ahır olunca tâ

(Hiç kimseyle düşmanlık yapma. Kendi nefsin sana öyle bir düşmandır ki, ömrünün sonuna kadar senden hiç ayrılmaz) demektir ki, pek doğrudur.

Buna benzer, İstanbul'lu Hilmi Dede baba da şöyle söyler:

Nefsin çerisin eylemişiz aşk'le mağlûp
Mülk-i dîle evlâd-ı Ali hükmedeliden

Mânası: (Gönül evine Ali'nin evlâdı hükmedelidenberi, nefsin askerlerini mağlûp ettik, yere serdik.) demek olur.

Bektaşîlerde bunun kısa vecizeleri de vardır.

Eline, beline, diline, aşına, işine, eşine.

*
**

Bektaşî şiirlerinde Tevellâ teberrâ kelimeleri çok gelir geçer. Onlarca bunun mânası kısaca şöyledir: (Muhammed ve Ehl-i Beytinin dostuna dost, düşmanına düşman olmak.)

Biz bu mânayı biraz genişletelim:

Tevellâ demek: (Muhammed'i, Ali'yi ve bunların neslin-den gelen on iki imamı, (1) on dört mâsûmu riyasız can-ü gönülden sevmek, hattâ onları sevenleri de sevmek) tir.

Teberrâ demek: (Muhammed'e, Ali'ye ve bunların neslinden gelen imamlara, mâsûmlara, hattâ bunları sevenlere bile adâvet gösteren münkirlerden uzak ve berî olmak) tır. Hattâ daha ileri giderek İmam Hüseyini şehit eden ve ettirenlere lânet taşı yağdırmakta beis görmemektir.

Bektaşîler, bu nefret ve lânet okunu atarken, kendilerinin pek mühim dinî bir vazife ifa ettiklerini sanırlar, gayret-i ilâhiyenin Yezid'e ve ona tâbi olanlara merhamet etmemesini, bu hainlerin suçlarını hiçbir veçhile bağışlamamasını temenni etmiş olduklarına kail olurlar. Böyle yapmakla da kendilerinin Muhammed'e, Ali'ye ve dolayısıyla Allah'a sağlam bir ibadet yaptıklarına inanırlar ve güruh-u Naci denilen zümrenin yegâne kendileri olduğunu iddia eder dururlar.

Perde-i (Lâ) dan geçip de bilmiyen (illâ) sını
Vadi-i isyanda kalmış anmamış mevlâsını

*
**

(1) Hazreti Ali, on iki imamın birisidir.

Bektaşilikten önce, Anadolu'da bulunan tarikatlerin (1) hiç birinde (Tevellâ, teberrâ) kaydı yoktu. Tevellâyı bu iklime getiren bizzat Hacı Bektaş Veli'dir. Rum erenleri kendisine bağlandığı ve (Beli bes) dediği zaman (Tevellâ) yi onlara aşlamış ve bunsuz hiç bir tarikatın kıymet ve meziyeti olamayacağını, Tevellâsız olan ibadetin Allahın yanında makbule geçmiyeceğini açıklamıştır. Hilmi Dede'nin bunu müeyyed nefesleri varsa da, bunu bırakarak yalnız Pîrine karşı yazdığı uzun bir medhiyesinden şu iki beyti alalım:

Lûtfedip geldin diyar-i Ruma tâ bastın ayak
 Büre-i Rume asüman-i feyzden doğdu şafak
 Hubb-i ehl-i beyt ile sensin eden izhar-i hak
 Her sözün bir rehber-i rah-i hidayettir ehak
 İlâ ahirihi

Sözlerle, pîrinin (Ehli beyt-i Muhammede muhabbet beslemek suretile hak ve hakikati meydana koyduğunu) anlatmış ve bildirmiş oluyor.

İşte bu sebepten Bektaşiler, Zühd-ü ibadete lâkayd kalmış gibi görünürlerse de, bilâkis ehli beyte tevellâ düşmanlarına teberrâ etmek yüzünden selâmet yolunu bulduklarını iddia ederler.

Nesimî'nin şu nazmına bakınız:

Sorma be birader mezhebimizi
 Biz mezheb bilmeyiz yolumuz vardır
 Çağırma meclis-i riya'ya bizi
 Biz şerbet içmeyiz dolumuz vardır
 Biz müftü bilmeyiz, fetva bilmeyiz
 Kıl-ü kal bilmeyiz iftâ bilmeyiz
 Hakikat bahsinde hata bilmeyiz
 Şâh-i merdan gibi ulumuz vardır

(1) Osmanlı Devletinin teşekkülünden evvel, Anadolu'da (12) tarikat vardı. Osmanlılar zamanında ise birinci açılan tarik (Nakş-i bendi) en son (Cemali) ler. 1164 - 1750 tesisi, (Hammer) Cilt: 1. Sahife 197.

Bizlerden bekleme zühd-ü ibâdet
 Tutmuşuz evvelden râh-i selâmet
 Tevellâ olmaktadır bize alâmet
 Sanmaki sağımız solumuz vardır
 Ey zahid surete tapma hakkı bul
 Şah-i Velâyet olmuşuz hep kul
 Hakikat şehrinden geçer bize yol
 Başka şey bilmeyiz, Ali'miz vardır
 (Nesimi) esrarı faş etme sakın
 Ne bilsin ham ervah likasın hakkın
 Hakkı bilmeyene, hak olmaz yakın
 Bizim hak katında elimiz vardır

Bir de, Hazreti Mevlânâ'nın tevellâ, teberrâ nazariyesini canlandıran şu Türkçe nazmına bakınız:

Okun! Lânet hımar-u hûk-ü hirs'e
 Olar ki, düşmen-i Âl-i abâ'dır
 Teberrâ kılmayana yok Tevellâ
 Teberrâ'sız Tevellâ'lar hatadır
 Teberrâ kıl eyâ (Mollay-i Rumi)
 Teberrâ kılmayanlara belâdır

Pek eski bir cönk defterinde yazılı olan bu nazmın mâ-nası şudur:

(Âl-i abâ'ya (1) düşman olanlara lânet okuyun; çünkü böyleleri, eşek, domuz, ayı'dır. Her kim ki Teberrâ bilmez ve yapmaz, öylelerine Tevellâ yoktur. Böyle bir Tevellâ olsa bile hatadır. Ey Rum'un Mollası! Hemen Teberrâ kıl; Zira Teberrâ kılmayanlara belâdır.)

Bunu cönk defterine yazan zat de, bu nazmın altına şöyle bir kayıd eklemiştir: Ez taraf-i kâtibihi (Leanellahü alâ a'dâ-i Âl-i abâ)

(1) Âl-i abâ: Hazreti Muhammed'in sevgilileri, Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyin'dirler ki, Peygamber bir gün bu dört sevgiliyi kendisiyle birlikte örtündüğü abâsının altına almış: «Yârabbi işte bunlar benim âlimdir. Bunları sevenleri sev, sevmiyenleri sevme» niyazında bulunmuştur.

- Allahümme vâl-i men valâhüm ve âd-i men âdâhüm (âmin) -

Bunun da mânası:

(Her kim ki: Âli abânın düşmanıdır. Ona Allah lânet etti. «Ey benim Allahım!.. Âli abâyı sevenleri sev, düşman olanlara düşman ol. (1)» Âmin.)

(Tevellâsın, Teberrâsın bilen uşşaka aşkolsun!)

— Agehi —

*
**

Bektaşiler, Tevellâ, Teberrâ'dan haberi olmayan kimse-
lere, (zahid) veya (ham ervah) tabirini kullanırlar. Onlar da
Bektaşilere (Kızılbaş) damgasını yapıştırırlar. Kerbelâ facia-
sını ihdas edenlere (lânet) edilmesini küfür sayarlar ve taşlar-
lar. Fakat Bektaşiler bundan müteessir olmazlar. Ehl-i beyt'-
in (2) hatırı için, bu ta'n taşlarını seve seve sineye çekerler,
bu ithamlardan iftihar hissi bile duyarak sevinç yaşları akı-
tırlar.

Bakınız (Dertli) ne der:

Bildiniz mi siz Yezîd'in bağrının taş olduğunu
Zahîrî islâmı'nın, bâtında kallaş olduğunu
Ta'n kılman dostlar, gözlerim yaş olduğunu
Ayb görmeyen (Dertli) nin sizler Kızılbaş olduğunu
ilâ âhîrihi...

Hilmi Dede de:

Zahid dese bize ne gam, Kızılbaş
Nakşini almakta olmuşuz nakkaş
Pirimiz Hünkârdır hem Hacı Bektaş
Erenler bâbının kurbanıyız biz

(1) Bu söz de Peygamberin sözüdür.

(2) Ehl-i beyt: Peygamberin ev halkı demektir. Sahih hadislerle göre
bunlar: Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyin'dir.

Diğer bir şiirinde de:

(Hilmi) yem kemter kemîn ancak Ali ferraşiyem
 Bende-i Âl-i abâ'yim, zümre-i Bektaşiyem
 Eylerim medhin, çün ol şâhın Kızılbaşiyem
 Lâ feta illâ Ali Lâ seyfe illâ zülfikar

Görülüyor ki, bu acı tenkidi Bektaşiler şimdiye kadar benimsemişler ve birçok Kızılbaşlık (Fahriye) leri yazmışlardır.

Rivayete göre, (Saffeyn) harbinde her iki taraf ordusu da müslüman kıyafetinde olduklarından, Ali'nin ordusundaki askerler, bilmezlikle birbirini kırmağa başlamışlar. Bu mahzurun önü alınmak için Ali'nin askerleri kızıl giymişler. Hattâ Ali, kendisi de kızıl giymiş.

Bunu bazı şairler şöyle anlatır:

.
 İbn-i Süfyan vak'asında giydi Hayder hep kızıl
 — Lâtifi —

.
 İbn-i Süfyan ile şol dem kati cenk eylediler
 Birbirin kırdı o şah askeri hod bilmediler
 Çünkü islâm idi surette o müşrik gidiler
 Fark için asker-i şah kırmızı giymiş idiler
 Çün Ali şah-i Kızılbaş, ben anın bendesiyim
 — Hüsnü Baba —

— 11 —

Yâr ile yâr olmayan, yâri bilmez neydüğün
 Yâri farketmeyen, ağıyarı bilmez neydüğün
 Girmeyen râh-i tarika, çekmeyen sevdâ-i aşk
 Âşıka maşûk olan dildârı bilmez neydüğün
 İçmeyen (Pîr-i muğan) dan câm-ü aşkı ey dilir
 Mest-i lââyâkil olup hüşyari bilmez neydüğün
 İlmi aşkı mekteb-i irfanda talim etmeyen
 Yek-nigehde ârif-i ebsâri bilmez neydüğün
 Sırr-ı aşkı Genciya nâdâna açma kıl hazer
 Aşk-ı manây-ı dil-i esrar bilmez neydüğün

İzah:

(Yâr ile oturup kalkmayan, yârin kim olduğunu ne bilirsin? Yârinı farketmiyen, düşmanını nasıl ayırd edebilsin?).

Bu yola girmeyen ve aşk sevdası çekmiyen kimse, âşıkın maşûku olan dildarın kim olduğunu ne bilsin?

Ey gönlümün yoldaşı. Mürşidin elinden aşk şarabın içip mest olmayan bir adam, ayıklığın halini bilir mi?

Aşk ilmini, irfan mektebinde okumayan bir kimse, bir bakışta gözü açık arifleri karşıdan nasıl tanıyabilir?

Ey Genci! Aşk sırrını nâdâna açmaktan vaz geç, çünkü böyleleri gönülde dolaşan aşk mânâsının sırlarını anlamaktan çok uzaktırlar.)

— 12 —

Sevdiğim dilberin zat-i envari
 Bilinmez bir zaman, böyle gider bu
 Hakikat mahzeni sırr-ı esrarı
 Bulunmaz bir zaman, böyle gider bu
 Nûr-i veçhin nedir nakş-i bünyadı
 Hatt-ı hâlin nedir kimdir üstadı
 Gayet müşkül olur gönül muradı
 Alınmaz bir zaman, böyle gider bu
 Türlü cefa ile uşşâka bakup
 Aşkın ateşine sinesin yakup
 Şive-i naz ile O dilber çıkup
 Salınmaz bir zaman, böyle gider bu
 Genci bu devranın fenn-i nakkaşı
 Canıma kâr etti derd-i gam taşı
 Ağlayu ağlayu gözlerim yaşı
 Silinmez bir zaman, böyle gider bu

— 13 —

Yine katarlanmış aşkın kervanı
 Çekip gidiyorum dost ellerine
 Erenler cem' olmuş Pîr-ü civanı
 Kemerbest bağlamış hep bellerine
 Doğru yola giden menzile yeter
 Birlik devranında muhabbet ister

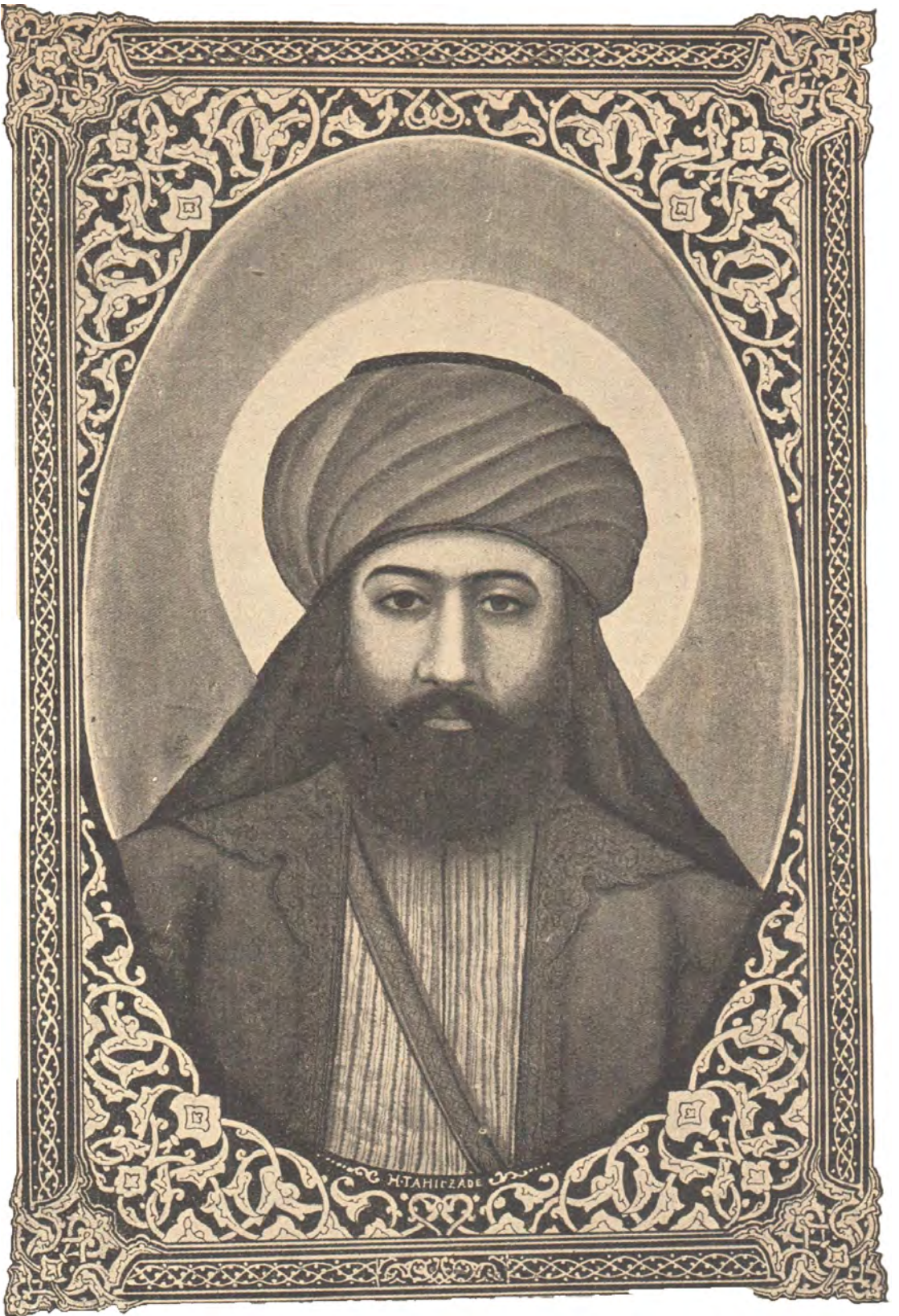
Cümlesi birlikte bir dilden öter
 Âşık oldum güzel hoş hallerine
 Şah-ı Merdan چراغları uyandı
 Dost elinden dolu içenler kandı
 Cem'iyet bahçesi açtı donandı
 Gel bir nazar eyle Hak güllerine
 Hak Muhammed Ali bir bina kurmuş
 Muhabbet nurunu kalbe doldurmuş
 Erenler sırrını bize bildirmiş
 Yol içinde gizli sır yollarına
Gencî Abdal Şaha dergâha vardım
 Bir niyaz eyledim, dârine durdum
 Hidâyet kapısı açılmış gördüm
 Neler ihsan eder şah kullarına

İzah:

Genç Abdal bu sözlerle (âyin-i cem) hakkındaki müşahedelerini bildiriyor: Âyini cemdekilerin, hepsinin öz gönül birliğiyle muhabbet ettiklerini, hepsinin bir dilden öttüklerini, bunların (hoşhal) lerine âşık olduğunu, bu binayı kuranın (Hak Muhammed Ali) olup muhabbet nuriyle muhiblerinin kalblerini doldurduğunu; erenler, bu sırrını ancak bu (yol) ile bildirdiğini, hidâyet kapısının orada açıldığını ve bunu göziyle gördüğünü söylüyor. Aşk kemerini beline bağlayanın, bu yola doğru gidenin menzile yetişebileceğini zımnen anlatmış oluyor.

— 14 —

Cemalini gördüm ezel ezelden
 Çağırdığım Şah-ı Merdan Ali'dir
 Tuttum eteğini (Kalû Beli) den
 Çağırdığım Şah-ı Merdan Ali'dir
 Bulunmaz akranım meng-i âdemde
 Bir edna kulunum ben de âlemde
 Dilimde her saat, her gün, her demde
 Çağırdığım Şah-ı Merdan Ali'dir
 Uyandır چراغım (Nur iman) deyu
 Bu gizli derdime bir derman deyu
 Yetiş imdadıma el'eman deyu
 Çağırdığım Şah-ı Merdan Ali'dir

Esselâm ey nûr-i çeşm-i Mustafa vü Mürteza
Esselâm ey Hazreti Şâh-ı şehid-i Kerbelâ

Ucdan uca bu dünyayı dolaşan
 Vilâyet sırrından gösterdi nişan
 Her hacet vaktinde gelip ulaşan
 Çağırdığım Şah-ı Merdan Ali'dir
 (*Genç Abdal*) ım bildim (Bezm-i Elest) den
 Söylettiren Şah'dır her sır nefesden
 Can kuşu uçunca işbu kafesden
 Çağırdığım Şah-ı Merdan Ali'dir

— 15 —

Ziyaret eylesem ulu dergâhı
 Bayram, kurban, seyran olzaman olur
 Sen benimsin derse erenler şahı
 Bayram, kurban, seyran olzaman olur

Kadir mevlâm kula ihsan edince
 Aşk milkine seni ferman edince
 Özünü gönlüne sultan edince
 Bayram, kurban, seyran olzaman olur

Böyle buyurmuştur câna sadıklar
 Aşkın ateşinden bağı yanıklar
 Hak ile hak olup Hakka âşıklar
 Bayram, kurban, seyran olzaman olur

Sâf olur gönüller, pâk olur dil'ler
 Murad alır murad isteyen kullar
 Açılır kapılar doğrulur yollar
 Bayram, kurban, seyran olzaman olur

(*Genci Abdal*) hakkel'yakin sözünde
 Hidayet ettiler bâtın yüzünde
 Görüp zat-i hakkı kendi özünde
 Bayram, kurban, seyran olzaman olur

İzah:

Genç Abdal, bu sözlerle (Vahdet) nazariyesinden bahsediyor.

(Ulu dergâh'dan murad: gönül mülküdür, çünkü Hakkın mekânı orasıdır. Gönlü ziyaret etmek, kâbeyi tavaf etmek gi-

bidir. Bağrı ateş-i aşkla yanık olan canların verdiği haber böyledir. Kadir-i mutlak kula ihsan edince aşk mülküne sultan yapar. Yani, Hak, kulunun gönlüne girer, hükmünü yürütür. Kulluk aradan kalkar, mahv-ü muzmahil olup yerine Hakkın varlığı kaim olur, vahdet sırrı tecelli eder), diyor.

Bunu, Bahreddin isminde bir şair şöyle tasvir eder:

Bilmem ne hal oldu bana. ben sen miyim sen ben misin
Can mahvoldu, canân beka, sen ben miyim ben sen misin

Diğer bir şair:

Hep ikilik birlik için, bak iki göz bir görüyor
Birlik ise dirlik için, bak iki göz bir görüyor

Der.

Niyazi ise şöyle söyler:

Alan lezzâti birlikten, halâs olur ikilikten
(Niyazi) kande baksa ol hemen didâr olur peydâ

İşte, Genç Abdal da, Hakkın kendisine hidayet ettiğini, zat-i hakkı kendi özünde gördüğünü söylüyor ve sözünün yalan olmayıp gerçek olduğunu da ayrıca ilâve ediyor.

(Nazilli) li Kerimi Asım Baba'nın vahdet nazariyesini de yazarsak faydalı olur.

Bakılsa ak'la karaya
İkilik girer araya
Kulak versen maceraya
İkilik girer araya

Allah, (vahid, ahed, samed)
Hem (Lem yelid velem yüled)
Olsaydı (Küfufen ahed)
İkilik girer araya

Rabbim, seni nerde bulsam
Daim ben seninle olsam
Şayed, sen hak, ben kul olsam
İkilik girer araya

Varlığımız senin olsa
Cihan senin ile dolsa
Halik, mahlûk başka olsa
İkilik girer araya

Sen vücudsun, biz gölgeyiz
Biz senin ile zindeyiz
Olursa bir (siz) bir de (biz)
İkilik girer araya

Sen bana, ben sana cüda
Sen ganisin, ben fukara
Seçilse bây ile geda
İkilik girer araya

Vahdet deminden içmezse
Akl, karayı seçmezse
(Kerîmi) serden geçmezse
İkilik girer araya

(Noktai vahdette Haşr ol gayri efkâr olmasın)

Vahdet sırrına irenler Muhammed Ali'nin sadık bendele-
ridir. Noktai vahdetten murad, Cenab-ı Hüseyin'dir.

Münkir ve mülhîd olanlar, bu sır'dan haberdar değiller-
dir.

(İtimad etme sakın sen, mülhîd-i bî mezhebe)
(Sabit olmaz münkirin imanı da, ikrarı da.)

— 16 —

Nur-i vechindir şehâ âşıklara bir kıblegâh
Cân-ü dil şehrinde sensin çün hemîşe secdegâh

Okuyup ol hal-i hattın nakşini bir bir beyan
Sırr-ı zâtin neydüğün tefhîm edüp oldu güvâh

(Kabe Kavseyne) yazılmış Zülfikar-i kaşların
Hame-i kudretle mezbûr eylemiş satr-i ilâh

Gözlerin (nasrun Minellah) kirpiğindir kahr-i tığ
Eyledi â'dâyi (Mağdub) canını kıldı tebah

(Kaf-ı vel'kur'an) okunur gül-i ruhsarında kim
Lâceremdir andelibler oldu şûride miyâh

Dişlerin bab-i hakikat, leblerin (Fethan karîb)
Bigüman oldu küşûde ehl-i aşka doğru râh

On sekiz bin âlemi (Genci) seyahat eyledim
Görmedim hüsnün gibi mülk-ü beşerde padişah

İzah:

Genci'nin bu sözü sade değildir. Tefsiri güçtür, çünkü Kur'andan bazı kelimeler araya giriyor. Binaenaleyh gücümüz yettiği kadar anlatalım.

Genci demek istiyor ki:

(— Ey şâh! Senin yüzünün nuru, âşıklara kıblegâh olmuştur. Yani, âşıkların gözleri senin cemaline takılıp kalmıştır, senden hiçbir veçhile gözlerini ayıramıyorlar. Bu sebepten can ve gönül şehrinin, daima secdegâhı sen oldun.

Senin cemalindeki siyah benlerinin nakşini birbir okuyanlar, senin sırr-ı zâtini fehmettiler, meseleden bizi de haberdar ettiler (1).

Senin Zülfikar gibi göze çarpan kaşların, iki yaya benziyor, yahut iki yayın arasındaki mesafe kadar birbirine yakındır. Senin bu güzel kaşlarını Allah, kudret kalemîyle, cemaline ne güzel yazmış, satırlandırmıştır.

Gözlerini görenlerin Allah yardımcısı olsun!

Hele kirpiklerin olursa, sanki (Gayril'mağdubi aleyhim veleddâllin) olan â'dânı kahretmek için birer temrenli ok'tur.

(1) Nebilerin velilerin haber vermesi gibi. Yahut Yusuf'un cemaline âşık olan Züleyha'ya, Mısır kadınları serzeniş etmekteyken, ansızın Yusuf'un cemalini görmeleri, bunun üzerine neye uğradıklarını bilmiyerek kemâl-i hayretlerinden elma diye parmaklarını doğrayarak hiçbir acı duymadıkları ve:

— Hâşâ! Bu, beşer değil, tıpkı Allahın nurdan yaratmış bir meleğidir. Meğerse Züleyha, Rabbin bürhanını Yusuf'un cemalinde görmüş te biz anlayamamışız!

Diye kendi kendilerini levm ve tevbih ettikleri ve Züleyha'yı aşkında haklı buldukları gibi...

Senin gül gibi yanağında (Kaf-ı vel-kur'an) okunuyor, O cemali gören bülbüller, nasıl şûrîde hal olmasınlar? Nasıl ısıtıraba düşmesinler, nasıl kendilerinden geçip feryad-ü figan etmesinler?..

Senin dudakların yakında kımıldanırsa, hakikat bab'ının sırrı açılmış olur, yani otuz iki dişin inci gibi parıldar. Hiç şüphe yok ki, bu parıltıdan ehli aşk, doğru yolu görür ve otuz iki harfle söylenen kelâm-ı rabbânî, o zaman harfsiz, savtsiz işitilmiş olur.

Ey Genci! On sekiz bin âlemi baştanbaşa dolaştım. Şahım'ın hüsn-ü cemali gibi mülk-i beşerde bir güzel daha görmedim.)

Yani, Genci: (Benim şahımın güzelliği, beşer güzelliği ile kabil-i kıyas değildir. O. etten, kemikten, deriden ibaret olan bir güzellik değil, tıpkı mücessem bir nur, yektâ bir cevherdir, onu ancak kendi dostları görür) demek istiyor.

*
**

Buna benzer, (Zâfi) nin bir şiirini, (Mukimî) tahmis etmiştir, bunu da bildirelim:

**Dilberâ! Bildim senin veçhin kitabullahdır,
Nakş-ı kudret, ilm-ü hikmet, sırr-ı fazullah'dır
Şahidim hakdır dilimde, (Kul'kefa billâh) dır
Her ne söz kim söylenür ayni kelâmullah'dır**

Vâkıf olmâyan bu sırra lâ cerem gümrah'dır

**Bir şecer'dir kametin ol hüsnü bihemta ile
Gösterübsün mucizatın ol yed'i-beyza ile
Hemdem olduk, aşk (Tur) unda yine (Musa) ile
Anladım, bildiğin rûmûz-ü (allemel'esma) ile**

Menzil-i insan-ı kâmil bir ulu dergâh'dır

**Ey peri-peyker görünmez, vasfa gelmez işlerin
Aşıka canlar bağışlar ey peri cünbüşlerin
Hokka-i lâ'l-ü sadef dürr-ü aden'dir dişlerin
Hoş müferrah hatt-ı reyhan'dır yazılmış kaşların**

Nice rûşen kılmasun kim defter-i (Allah) dır

Vaizâ hakkın kelâmın halka evsaf etmeğe
Kendini irfan içinde ehl-i ârâf etmeğe
Hak kelâmın işidüp söze insaf etmeğe
Mâye-i taklid'den âyineni sâf etmeğe

Fazl-ı haktan feyz-olan envar-i ruhullâh'dır

Hakkı gör hâk-i siyeh'den cism-ü suret lâhm'eder
Münkir-ü efsürde dil bakup o yüzden vehm'eder
Ey (Mukimî)! Hak cemalin görene hak rahm'eder
(Zâfiya) şakkel'kamer sırrını her kim fehmi'eder

Âsüman-i âlem üzre ol münevver mâh'dır

Buna benzer, birçok şairler Allahın cemalini, Kur'andan alınmış âyetlerin kelimeleriyle tasvir edip dururlar. Bahsimizi kısa kesmek için birkaçının şiirlerinden ikiye, üçer beyit okuyalım:

Ey saçın zıll-i ilâhi vey ruhun (Allah-i nûr):
Revzanın servi boyundur (indeha cennât-i hûr)
Ey kemalin (Kul hüvellah) vey cemalin (fatiha)
İşte Furkan, işte incil, işte Tevrat ü Zebâr

— Nesimi —

Ey yüzün şanında münzel âyet-i (Allah-i nûr)
Leblerin hakkında vardır nükte-i (Mâen tahûr)
Evvel-ü âhir çü sensin, zahir-ü bâtın çü sen
Maksad-ı aksâ cemalindir gözümde etme dūr

— Halîlî —

Ey sevâd-i sünbülün sübhat-i sübhanide nûr
Selsebil-i lâl-ü nâbın kevser-i (Mâen tahûr)
Fatiha âsâr-i hüsnün (Nüzûle'furkan) hat'ın
Muhkemât, Ümmül'kitab ol levh-i can üzre sûtûr
(Va'büdü lillâh-i vescüd) vech-i vechullah için
Vechine rûşen vücûh-ü âyet-i (Allah-i nûr)

— Enverî —

— 17 —

Aşk beni söyletir divane gibi
Güzel şahın medhin söyler dilimiz

Baş eğip dârine niyaz eyledim
Pîrlerin bendine bağlı belimiz

Hak Muhammed Ali kırklar durağı
Muhabbette yanar aşkın çırağı
Donanır cennetin bahçesi bağı
Cem'iyette açar gonca gülümüz

Muhabbetle Muhammed'e erelim
Mürteza'nın didarını görelim
Varup dergâhına yüzler sürelim
Hakka doğru gider bizim yolumuz

On iki imama niyaz ederiz
Aşkın katarını çeküp gideriz
Haktan geldik yine hakka döneriz
Haktır bizim vatanımız elimiz

(Genç Abdal) ım haktır bilmişem sözün
Gönül Kâbesine süre gör yüzün
Gafil olma haktan ayırma özün
Mürüvvet kânıdır el, el, elimiz

İzah:

Genç Abdal'ın bu şiiri açık Türkçedir, anlaşılmayacak bir yeri yoktur. Yalnız, ikinci beyitte (Kırklar) tâbiri vardır ki, diğer nazımlarında da gelir geçer... Bunun hakkında biraz malûmat verelim.

Bektaşîlerin itikadınca, Kırklardan murad: (Ricâlül-gayb = gaib erenleri) dir. Bunların gerisi de olduğuna inanırlar ve sırasile şöyle anar ve gülbanklerinde her zaman okur ve bunlardan istimdad ederler: (Üçler, beşler, yediler, kırklar, üç yüz altmışlar, bin birler.)

Bunların itikadına göre, üçler en ileri gelenleridir. Bunlardan birisi (Kutbül'aktab) diğer ikisi de bunun sağında ve solunda vezir-i ümûrlarıdır. Öbürleri de sırasile mafevklerinin emirlerine merbuttur.

Gûya, bunlar ma'nen nizam-ı âlemi yerinde tutarlar ve halk arasında dolaştıkları halde, hiç bir ferd bunları giyiminden, kuşamından, yüzünden, yürüyüşünden, tâat veya ibadetinden tanıyamaz, bunlar için uzaklık, yakınlık yoktur, tayy-i zaman, tayy-i mekân erbabıdır, diye itikad ederler.

En son mısradaki görülen sıralanmış üç elden murad ise: Birisi müridin, birisi mürşidin, birisi Allahın eli demektir. (El ele, el hakka) mânasına gelir. Bu, ikrar zamanında görülen bir halettir.

— 18 —

Hak taâlânın rûmuzu nokta-i ba'dır vücûd
Nef'ha-i ilm-i ledünnî sırr-ı kübrâdır vücûd

Var vücûdun dersini mürşid-i kâminden oku
Ayni ibretle nazar kıl, gör ne mânadır vücud

Âkil isen bu vücudu sen tehî etme kıyas
Mahzen-i nûr-i hudadır (beyt-i ihfâ) dır vücûd

Andadır bürc-i hidayet kâinatı gizlemiş
On sekiz bin âlemin mevcudû eşyadır vücûd

Mâden-i kân-i hakikat tekkegâh-i zât-i Hak
Haddü pâyanı bulunmaz bahr-i kimyâdır vücûd

Pes bu remzi fehmedersen bir nutuktur âdeme
Hasılı sırr-ı mükemmel (Genci) mevlâdır vücûd

İzah:

Genci, bu şiirle, insan vücudunun haslet ve meziyetini döküp sayıyor:

Birinci mısra'da, Ali'nin vücudunu (1), ikinci mısra'da, Hızır peygambere bahşedilen (Ledün ilmi) ni (2) işaret ettikten sonra diyor ki:

(— Biz bu vücud kafesini boş bir şey sanmayalım, bu vücud bir sırta mazhardır. Allahın bütün gizli hazineleri âdemdedir. On sekiz bin âlem, bütün eşya ve mahlûkat, hep insanın vücudunda saklıdır. Âdem, zat-i pâkin yaslandığı hakikat hazinesinin mâdenidir. Âdem, ucu bucağı olmayan bir kimya denizidir.

(1) Hazreti Ali: (Ben besmele'deki ba'nın altındaki noktayı) buyurmuş

(2) Cenabı hak, Hızır peygambere (Ledün ilmi) denilen gizli bir ilim bahşetmiş.

Âdem, Ali gibi, Hızır gibi böyle mükemmel bir sırra mâlik ve idrâkine müstaid iken, bundan âgâh olmazsa, âdemliği-ni bilmezse, kendindeki mükemmel hazineyi keşfetmezsek, pek yazık olur.)

İnsan vücudunun, kuru bir kafes olmayıp, ne büyük bir istida'da mâlik olduğunu şu şiirleri okuyup anlayalım:

Talib ol, cismin aşk ile yansın
İç cam-i tevhid, kalbin uyansın

Sâhilde gezme, gevherler çıkar
Nûh'un gemisi ummana dalsın

(Enfûs) de mevcut, (âfak) da meşhud
Kur'anı nâtik kâmil insansın

(Vemâ Erselnâke) sırrı sendedir
Fehmeyle ey cân, cân-ü cânansın

Cümle eşyanın sensin matlubu
Mazhar-ı câmi', sahib fermânsın

Cemal-i yâri zevkle görenler
Her renge (Basrî) gibi boyansın

Diğer:

İki cihan aşk sensin.
Allah, Muhammed, Ali'sin
Şah-i Merdan dili sensin
Allah, Muhammed, Ali'sin

Sensin zübde-i mevcûdat
Sensin mevhûm-ü meşhudât
Alim'üssırr-ı hafıyyât
Allah, Muhammed, Ali'sin

Sırr-ı Kur'an, hatemsin sen
Secde olan âdemsin sen
On sekiz bin âlemsin sen
Allah, Muhammed, Ali'sin

Şeriat, tarikat sensin
Hakikat, marifet sensin
Hâdi, mudil, kudret sensin
Allah, Muhammed, Ali'sin

Afak senin aksindir bil
 Gubarı, gel kalbinden sil
 Zerren senin Fırat ü Nîl
 Allah, Muhammed, Ali'sin

Mü'min Allahın esmâsı
 Sensin anın müsemmâsı
 Âdem, eşya muamması
 Allah, Muhammed, Ali'sin

Esfel ü âlâ'da kalma
 Esma, müsemmada kalma
 Sırr-ı (Ev ednâ) da kalma
 Allah, Muhammed, Ali'sin

(Basri Baba) nın eş'ârı
 Şeksizdir, riyaadan âri
 Ayan etti hep esrarı
 Allah, Muhammed, Ali'sin

Yukarıda geçen nazımlardan anlarız ki, insan, on sekiz bin âlemin âyinesi ve zübdesidir. Fakat, kendimizde gizlenmiş olan bu sırrı çözemezsek neye yarar?

Mısır-ı Niyazi'nin:

Âdemliğini her kim bulduysa, odur âdem
 Yoksa, görünen suret bir gölge imiş ancak

Dediği gibi, eğer âdemliğimizi fark ve idrâk edemezsek cidden bir gölgeden ibaret kalmış oluruz.

(Gafil olma, gözün aç âlem-i kübrâ'sın sen)
 (Sidre vü levh-ü kalem, arş-ı muallâ'sın sen)

— 19 —

Meydanına gelmişem, Allah eyvallah pîrim
 Ben yolum yanılmışem, Allah eyvallah pîrim
 Mailim yapısına, erenler tapusuna
 Geldim hak kapısına, Allah eyvallah pîrim

Günahım çok dildeyim, Teslim oldum eldeyim
Ben yolumca yoldayım, Allah eyvallah pîrim

Çünkü Hakka varacam, Hak cemalin görecem
Sorgu, sual verecem, Allah eyvallah pîrim

Gelsin, küsmüş var ise, kem söz geçmiş var ise
Bir incinmiş var ise, Allah eyvallah pîrim

Ey efendim, penahım, sen mürvet eyle şahım
Taşra koydum günahım, Allah eyvallah pîrim

(Genci Abdal) biçare, baş eğmiştir bu dâre
Meded kıl günahkâre, Allah eyvallah pîrim

izah:

Genç Abdal, bu nazmîle, Âyini-cem rûkûnlerinden bir safhayı anlatıyor; biz de bunu tavzih edeceğiz. Fakat daha evvel şurasını arz edelim ki, Bektaşî ve Alevîlerde başlıca dört nevi erkân vardır:

- 1 — (İkrar ve müsahib tutma) erkânı,
- 2 — (Sorulma, baş okutma) erkânı,
- 3 — (Koldan kopan) erkânı,
- 4 — Ölen bir zâtın ruhuna yapılan (Dâr'dan indirme) erkânı.

Genç Abdal'ın yukarıdaki nazmında tasvir ettiği erkân, bu dört nevi erkândan, 2 numaralısına aittir.

Diğer erkânları anlatmayı biraz ileriye bırakarak, şimdi biz Bektaşîlerin her sene veya en çok dört senede bir kere hizmetlerini gördürmek için açılan (Sorulma, baş okutma) erkânının cereyan tarzını anlatalım:

SORULMA, BAŞ OKUTMA ERKÂNI

Bir erkânın açılması için gereken hizmetleri, hizmet sahiplerini, âyinlerin açılış tarzlarını aşağıda (ikrar verme, müsahib tutma) kısmında tafsilen anlatacağımız için ve her erkânın açılma merasimi yeknesak bir tarzda cereyan ettiği için, şimdilik baş okutmanın şeklini göstermekle iktifa ediyoruz.

Kapılar sürmelenip hizmete şöyle başlanır:

Kıdem itibarile, yani eskiden ikrar-bend olmuş can kim ise evvelâ bu meydana gelir, (Dâr-i mansur) a baş açık ya-lın ayak dikilir. Sağ ayağının baş parmağını, sol ayağının baş parmağına basar. Buna mühürlemek adı verilir. Sağ kolunu da kalbine basar, şu tercümanı okur:

Bismişah Allah Allah:

Cân-ü dilden bağlayup bel evliya erkânına
Hamd-ü illâh yine durduk Pirimiz divanına

Çok kusurum var aman el'aman zikrederek
Sığınıp geldim erenler lütfuna ihsanına

Canımı kurban, tenim kıldım bu yolda tercüman
Allah eyvallah candan, Pirimiz fermanına

Sonra, burada bir âyet okuyup şöylece devam eder:

(Allah' Allah.. Yüzüm yerde, özüm (dar) da, Kak Muhammed Ali divanında, erenlerin dâr-i mansurunda canım kurban, tenim tercüman, bu fakirden ağrınmış, incinmiş, gücenmiş can karındaş var ise dile gelsin, bile gelsin hakkını talep eylesin, Allah eyvallah.)

Mürşid; mevcut canlardan, (dâr) daki adamın hal ve hareketini, dünya işlerinde din kardeşlerine zararlı olup olmadığını, erenler yoluna doğru gidip gitmediğini, kendisinden razı olup olmadıklarını sorar.

Eğer bu adamdan ağrınmış, incinmiş, gücenmiş kimse varsa, dâvacı sıfatile yere niyaz edip ayağa kalkar ve (dâr) e dikilir. Dâvasını anlatıp hakkını talebeder.

Mürşid her iki tarafı dinleyerek hâkim sıfatıyla kesin kararını verir, haklaştırır ve barıştırır.

Eğer bu adamdan dâvacı çıkan olmazsa, âyini cemdeki bütün canlar hep bir ağızdan: (Biz hoşnuduz, Hak erenler de hoşnud olsun) diyerek razılıklarını bildirmiş olurlar. Ve bunu isbat için de Muhammed Ali meydanına eğilip niyaz ederler. Bunun üzerine mürşid bu canın başını tekbirler ve (Allah, Muhammed, Ali, Fatıma, Hasan, Hüseyin) isimlerini söyliyerek sırtını sıvazlar.

Ayini cemde mevcut diğer canlar da aynı şekilde hizmetlerini gördürürler, Mürşidin bir gülbangiyle merasime son verilir.

Az sonra dem sofrası kurulur, zâkirler çalup çağırmağa başlarlar, sema'lar devranlar yapılır. Biz bunları daha aşağıda tafsil edeceğiz. Şimdilik üç nefes ve bir düvazla bu bahsi katalım:

Biz şerab-i aşkın ile kan'e gelmişlerdeniz
Baş-ü can terkin urup meydana gelmişlerdeniz
Ateş-i süzan-i şevke yane gelmişlerdeniz
Secde-i hâk-i der-î cânana gelmişlerdeniz

Derdimendiz, âşıkız, dermane gelmişlerdeniz

Hemdem-i yâr ü musahib olmazız nâdan ile
Munisiz insana, yoktur yönümüz şeytan ile
Girmişiz fakr-ü fenaya, terk-i baş-ü can ile
Çün müyesser oldu vuslet ol gül-ü handan ile

Bülbül-ü güya gibi efgane gelmişlerdeniz

Hubb-ü dünyadan geçüp fakr ile kıldık ihtiyar
Milk-i fakrin şahiyiz, yani esir-i aşk-ı yâr
Olmuşuz merd-i kalender kılmışız terk-i diyar
Bahr-î dilde gevher-i maksudu kıldık derkenar

Gitti firkat, vuslet-i cânana gelmişlerdeniz

Sâlik-i rah-i hakikat olanın yoldaşınız
Arifiz, âriflerin yoldaşı hem kardaşınız
Lâubali rind-ü ayyar-ü cihan kallâşınız
Sanma arif kim maarif bezmi içre nâşiyiz (1)

Marifet camın içüp mestâne gelmişlerdeniz

(Vahdeti) rûz-i ezelden aşk olubdur pirimiz
Ol sebepten tekke-i fakr-ü fenadır yerimiz
Addolur nev'-i beşerden gerçe kim tasvirimiz
Ab-ü gilden sanma ey zahid bizim tahmirimiz

Nûr-i haktan suret-i insane gelmişlerdeniz

(1) Nâşi: Acemî, demektir.

Âyet-i hüsnün görüp imane gelmişlerdeniz
 Aç cemâlin mus'hafın, kur'ane gelmişlerdeniz
 Dilberâ! Men'etme gil bizden zekât'i hüsnünü
 Asitan-i devlete ihsane gelmişlerdeniz
 Şimdi mi yandı begim? hierin odu'na can-ü dil
 Nar-i aşkıdan ezelden yâna gelmişlerdeniz
 Âl ele çevgân-i zülfün kıl nazar biz kullara
 Başımız top eyleyip meydana gelmişlerdeniz
 Taib-i hüsnün yasağın işidüben dostum
 İçmeğe lâ'lin meyân rindâne gelmişlerdeniz
 (Sâfi)-i biçareye ey şâh-i âdil dâd-i dâd
 Halimiz arzetmeğe divane gelmişlerdeniz

Arnavutluk'da (Ergiri) âle medfun Horasanlı Arşî Baba:

Biz ibadet anlar erbâb-ı sühanverlerdeniz
 Biz fesahet milkinin tahtına serverlerdeniz
 Olmuşuz gavvas-ı deryay-ı kelâm-ı fazl-ı hak
 Dürr-i mâ'nî cüst-ü cu eyler, şınaverlerdeniz
 El çekip dünyay-ı dîn perverden ettik içtinab
 Safî meşreb, rind-i bi pervâ kalenderlerdeniz
 Ashımız nûr-i Muhammed, neslimiz sırr-ı Âlî
 Pâk-i tiynet zümre-i âl-i peyemberlerdeniz
 Her geda tab' anlamaz lü' lü-i nazm-i pâkimî
 Şeblerin başında biz tâc-i mücevherlerdeniz
 Pençemiz döndürmeğe tâkat getirmez şîr-i ner
 Biz şecaat sahibi merd-i dilâverlerdeniz
 Feyz-i bahş olmağa haktan rüy-i arze (Arşıya)
 Kevkeb-i dürrileriz, çerh üzre ahterlerdeniz

(Düvaz):

Bende-i al-i resul-i Mustafaytlerdeniz
 Hayder-i şîr-i ilâhî Mürtezayilerdeniz

Aşkına biz düş olaldan can-ü baştan geçmişiz
Tesne dil, şâh-i şehid-i Kerbelâyilerdeniz

Dahil-i bezm-i gürûh-i Naciyiz ey zahida!
Sanma kim bigâneyiz. Zeynel'abâyilerdeniz

İktida ettik Muhammed Bâkır'e ikrar verip
Hem imam-i Cafer-ü Musâ Rizâyilerdeniz

Şeh Takiyy-ü Bâ Naki'dir dilde zıkr-ü virdimiz
Askeri vü Mehdi-i sahib Livâyilerdeniz

Ey (Türabi) rûz-ü şeb himmetleri matlubumuz
Anların babında sâil biz gedâyilerdeniz

— 20 —

Cemâlin nakşini dilber, yazarken hâme-i kudret
Yaratmış lütfiyle perver, rûmuzu gösterir hikmet

Cemalin reng-ü elvânî, okunur sırrı rahmani
Güzeller mir-i sultani, zehî şevket, zehî devlet

Cemalin sûre-i (Tahâ), oluptur âşıkâ inşa
(Teâlallah, kerem bahşâ) ki vermiş hüsnüne ziynet

Cemalin heft-i âyettir, şehâ ayni inayettir
Berât-ı hak hidayettir ki vafân eyledi hazret

Cemalin nisbet envâre, yakar âşıkları nâra
Varınca rah-i didâre, murâd-ı (Genci) nin vuslet

İzah:

Genci, bu şiirile:

(— Ey dilber! Senin cemalinin nakşini kudret kalemi yazarken, hikmet-i ilâhiyyeyi gösterecek ne güzel rumuzlar kaydetmiş? O güzel renklerden Allahın sırları okunuyor.

Ey güzeller sultanı! Şevket, haşmet dediğin böyle olur işte.

Allah, ne büyük bir kerem sahibidir ki: biz âşıkları (okusunlar) diye senin hüsnüne (Tâhâ) sûresini inşa etmiş.

Cemâlinin yedi âyet olması, aynı inayet olmuştur. Yani, tam yerinde vaki olmuştur.

Nitekim, Allah, senin vasfını söylerken:

«Hidayet beratıdır; bu!»

Diye öğmüştür. Senin cemâlinin nurları, âşıkları ateş gibi yakıyor. Ne olur? Beni de ateşine yak; vuslatına kavuştur, Gencinin yegâne isteği, senden budur, ey güzel!!!)

Diye çırpınıyor.

Genci'nin bu sözlerinde, teşrihe muhtaç kapaklı mânalar var, meselâ:

Hakkın cemâlinde yedi hat var

dediği, Fatiha sûresinin yedi âyetinden kinâye ve Muhammed'in Miraç gecesinde, Cenab-ı Allahı (şab - emred) suretinde gördüğüne işarettir.

Hazreti Muhammed diyor ki:

«— Ben, Rabbimi, Miraç gecesinde tüysüz olarak - yani sakalsız, bıyıksız bir mahbub delikanlı - suretinde gördüm.»

Sakalsız, bıyıksız bir delikanlının cemâlinde ise (iki kaş, dört kirpik, bir de zülûf veya saç) vardı ki, mecmûu yedi hat eder. Yani, mahbub bir genci, olağan üstü cemîl ve melîh gösterecek hatlar...

Bu güzellik, ona bakanın aklını yerinden oynatacak kadar tehlikeli bir güzelliştir.

Bu (Güzel cemâl) e bakacak olanların, her hangi nefsanî bir meyil, şehvani bir arzuya bağlı olmamaları lâzımdır. Bu görüş, munsif ve ilâhî bir zevk ve hazza tâbi olmalıdır. Yakûb'un Yusuf'a; İbrahim'in, oğlu İsmail'e meftunluğu gibi.

Hakkın, bu güzel çehreye kendi cemâl sıfatını nakş ve remzetmesi, (Suret) den (Mânâ) ya yol bulabilmek için kendi dostlarına bir geçiş vesilesi ve hediyesidir dersek, bir hata olmaz. Yoksa her hangi bir şahsın, bir güzel gördüğü zaman, mücerred, sevk-i tabîi ve meyl-i şehvet ve şeytanetkârane ile:

— İşte, ben Allahın cemalini gördüm!

diye, o güzele sulanması, mecazî bir yolda yürümesinden ve husrana düşmesinden başka kendisine bir zevk vermez.

(Pir Hacı Bektaş-ı Veli)

Esselâm ey Hâdi-i râh-ı Huda nesl-i Ali
Esselâm ey Kutb-i âlem Hacı Bektâş-ı Veli

Şu halde, bu bakışın, Hak nazarla olması, tıpkı Muhammed'in görüşü ve bakışı gibi olması şarttır. Esasen, tevhid noktai nazarından bunu incelersek anlarız ki:

Gören de, görünen de Hakkın kendisidir. Cenabı Hak, kendi levn ve rengini güzellerin cemâline işlemiş, yine kendisi dönüp onu temaşa etmiştir.

Bir şair, bunu tek bir beyitle, ne güzel vecizelendirmiş:

Kendi hüsnün (Hûb) lar şeklinde peyda eyledin
Çeşm-i âşıktan dönüp anı temaşa eyledin.

Bazı kıymetli şairlerimizin nazımlarından aldığımız şu parçalara bakalım:

Mushaf-i hüsnünde yazmış (Kul hüvallah) âyeti
Ger inanmazsan geri var, mekteb-i irfana bak.

— Niyazi —

Yüzün Mushaf'dır ey ruh-u musavver
Tealâ şanühü Allahü ekber

— Nesimi —

Mushaf demek hatadır, ol safha-i cemâle
Bu bir kitab-i sözdür, fehmeden ehl-i hâle

— Fuzuli —

Ne temiz, ne yüksek, ne ilâhî bir duygu mahsulüdür bu sözler?!..

Bir de son olarak şu şiiri okuyalım:

Yüzün harfinden ey dilber açıldı cümle bâbullah
Okur anı müderrisler beyan-ı künt-ü kenzullah

Kaşınla kirpiğin, zülfün beyanın eyleyen ârif
Bilübdür ebced'in sırrın, anın adıdır ehlullah

Yüzün Elhamdü-lillâh'dır, anıncündür yedi âyet
Yazılmış nakşile gör kim aceb satr-i kelâmullah

Temam-ı Mushafı gördüm okudum harf beharf harfi
Görünmez gözüme billâh, gayr-i ez semme vechullah

Bu balây-i dilânâyı temaşa eyle gel ey dil
Aceb suret aceb hey'et budur (Tûr-ü Kelimullah)

(Acayib mazhar) i haktır, Hüvallah-ül-ebed ââim
Eğer haktır desem vacib budur Celle Celâlullah

Hüvel'evvel, Hüvel'âhir, Hüvel'hâdi veya Mehdi
Ali ferzendisin şahâ, ki sensin ba-i bismillâh

Ali sensin, Velî sensin, vasiyy-ü hak nebi sensin
Velî gerçeklerin şâhu ki sensin sırr-ü fazlullah

Melâik âdem-ü havva anın nutkile güyâdir
(Nesimi) hastaya haktan demîdir nefh-i ruhullah

*
**

(Hak yüzü, insan yüzünden görünür)
(Zat-i Rahman, şeklin insan eylemiş)

— Niyazi —

— 21 —

Dünyada üç nesne büktü belimi
Biri yohsuz, bir ayrılık, bir ölüm
Yaktı bağrım, dâl eyledi belimi
Biri yohsuz, bir ayrılık, bir ölüm
 Felek bir ok attı büktü belimi
 Akar gözlerimin kan ile nemi
 Bal yerine bana içirdi semî
 Biri yohsuz, bir ayrılık, bir ölüm
Felek ağı kattı benim aşımâ
Toprak saçtı kirpiğime kaşımâ
Gör neler getirdi garip başımâ
Biri yohsuz, bir ayrılık, bir ölüm
 Şu fânî dünyada murad alınmaz
 Hep gelenler gider bunda kalınmaz
 Bildim, bu dertlere hiç çare olmaz
 Biri yohsuz, bir ayrılık, bir ölüm
(Genci Abdal) dertli dertli söyledi
Görün dostlar felek bana neyledi
Yıktı gönül şehrin viran eyledi
Biri yohsuz, bir ayrılık, bir ölüm

Genç Abdal, bu sözlerle ihtiyarlığından şikâyet ediyor ve dostlarına dert yarıyor. 85 yaşında öldüğüne göre böyle olması tabii bir haldir. (Kabri cennet olsun.)

— 22 —

Çok hata eyledim, günahkâr oldum
 Mürvet hey erenler, el'aman mürvet
 Yetiş imdadıma, çaresiz kaldım
 Mürvet hey erenler, el'aman mürvet
 Bana her ne sitem eylesen hak'dır
 Ben yüzü karayım, günahım çoktur
 Bana hiç kimseden bir meded yoktur
 Mürvet hey erenler, el'aman mürvet
 Ağlar gözüm, döker kan ile yaşlar
 Günahımı çekmez dağ ile taşlar
 Kul günah işlerse sultan bağışlar
 Mürvet hey erenler, el'aman mürvet
 Senin dergâhından rahmet umarım
 Sen bilirsin, halim sana söylerim
 Kalma günahıma, hâcat dilerim
 Mürvet hey erenler, el'aman mürvet
 (Genci Abdal) dâre divane geldim
 Günahım boynumda meydana geldim
 Medet mürvet, şah-ı sultana geldim
 Mürvet hey erenler, el'aman mürvet

— 23 —

Bana bu dert baki kaldı ezelden
 Hiç derman olur mu, yâr yâresine
 Bu derdi kazandım, ben bir güzelden
 Hiç derman olur mu, yâr yâresine
 Nazar eyle sinem içre yâreme
 Tabib gelmiş neşter ursun yâreme
 Zahmin içre şerha şerha yâreme
 Hiç derman olur mu, yâr yâresine
 Yârelidir dertli gönül yâreli
 Göz göz oldu, tabib yârem yâreli
 İlâç kabul etmez, sinem yâreli
 Hiç derman olur mu, yâr yâresine

Benim, böyle mecruh, dertli yâreden
 Yandı kebab oldu yürek yâreden
 İflâh olmaz sinem işbu yâreden
 Hiç derman olur mu, yâr yâresine
 (Genç 'Abdal) ım derde derman yâredir
 Onulmaz sinemde eski yâredir
 Bir tükenmez, ne dermansız yâredir
 Hiç derman olur mu, yâr yâresine

— 24 —

Dergâhına geldim niyaz eyledim
 Medet Allah, yâ Muhammed, yâ Ali
 Aşkın kitabından ağaz eyledim
 Medet Allah, yâ Muhammed, yâ Ali
 Nideyim sefayı, zevki dünyada
 Budur muradımız, ind-i Huda'da
 Yarın mahşer günü, koyma cezada
 Medet Allah, yâ Muhammed, yâ Ali
 Mürvet kânısın, şefaate eyle
 Dünya, âhirette selâmet eyle
 Kesme himmetini, inayet eyle
 Medet Allah, yâ Muhammed, yâ Ali
 Niyâzım var üstadıma pîrime
 Salavat eylerim destigîrime
 Katarından, didarından ayırma
 Medet Allah, yâ Muhammed, yâ Ali
 (Genç Abdal) ım özüm hakka bağlarım
 Coşkun sular gibi akar çağlarım
 Eşiğine yüzüm sürer ağlarım
 Medet Allah, yâ Muhammed, yâ Ali

— 25 —

Kandilde nûr iken sevmişem seni
 Güzel Pîrim, Sultan Pîrim, Şah Pîrim
 Her güzelden güzel görmüşem seni
 Güzel Pîrim, Sultan Pîrim, Şah Pîrim
 Muhabbetle kalbimizi silelim
 Muhammed Ali'ye doğru gidelim
 Pîrim himmet eyle, sema' edelim
 Güzel Pîrim, Sultan Pîrim, Şah Pîrim

Gaziler, erenler, Pîrler geldiler
 Bir taraftan üçler, beşler geldiler
 Bir niyâz eyledim Kırklar geldiler
 Güzel Pîrim, Sultan Pîrim, Şah Pîrim
 Allah, Allah diyen Pîrler erenler
 Erkân ile hak yolunu sürenler
 Hakkın cemalini âyan görenler
 Güzel Pîrim, Sultan Pîrim, Şah Pîrim
 (Genç Abdal) sözün cümlesi haktır
 Haktan gayri kalbde bir nesne yoktur
 Pîrin nazarında özümüz pâktır
 Güzel Pîrim, Sultan Pîrim, Şah Pîrim

İzah:

Bu geçen nefesler, izaha muhtaç olmayacak kadar açıktır. Yalnız, burada (Kandildeki nur) diye bir tâbir var, bundan maksat nedir?.

Hakkın kelâmı olan Kur'an, bize, bir (kudret) kandili olduğunu haber veriyor. Hazret-i Muhammed de:

«— Âdem zuhur etmeden on dört bin yıl evvel, ben ve Ali bir nur idik,» diyor. Şu hale nazaran kudret kandilindeki nur'dan maksat, Muhammed Ali'nin nur'u imiş ve bu âlem yaratılmadan çok, pek çok asırlar evvel bu nûr-u mücessem, mevcudmuş.

Bektaşî şairlerinden pek çoğu, buna işaret etmişlerdir.

(Himmeti) min nefesinden bir beyit alalım:

Evvel kudret nûru, kandilde iken
 Şefaati Mustafa'ya verdiler
 Ruhlar, tâ karınca şeklinde iken
 Şeriatî Ulemaya verdiler

(Virani) abdal da:

Kudret kandilinde parlayup duran
 Muhammed Ali'nin nûrudur vallah
 Zuhur edip küffar askerin kıran
 Elinde Zülfikar Ali'dir billâh

diye, and içe içe bir düvaz söyler.

Bir de (îlhamî) nin şu sözünü okuyalım:

Âlem-i ervahta (Bezm-i elest) de
Hitab-ı izzetde ikrar da birdir
(Kandil-i kudret) de, nur-i hikmetde*
Muhammed Mustafa Haydâr da birdir

Üçler dü âlemde birliğe yetti
Beşler de anların damenin tuttu ,
Birlik lokmasını yediler yuttu
Dâmeni pâk olan pîrler de birdir

On dört mâsum pâk, on iki imam
On yedi kemerbest cümlesi tamam
Anların veçhine çalındı kalem
Hatt-ı üstüvada kırklar da birdir

Sultan Şecaaddin, Seyyid-i Battal
Şemşir-i şehâmet, kâfire kattâl
Anların bendesi (îlhamî) Abdal
Pirim Hacı Bektaş Hünkâr da birdir.

Görülüyor ki, Genç Abdal'ın, kandildeki nûr dediği ve ezelden beri sevdiğini iddia ettiği, (Güzel Pirim, Şah Pîrim) diye vasıflandırdığı, hep Muhammed'le Ali'den ibaretmiş.

Biz, bu (nûr) meselesini biraz daha incelersek iyi olur:

İslâm tarihlerinin yazdığına göre, hakkın nûru, Âdem Babamızdan Havva anamıza, ondan oğlu Şit'e, ondan sonra da birçok temiz sulplerden ana rahimlerine naklede ede (Abdül'muttalib) e kadar gelmiş, bu zatın sulbünde nûr ikiye bölünerek, bir bölümü küçük oğlu (Abdullah) a, diğer bölümü büyük oğlu (Ebû Talib) sulbüne intikal etmiştir.

İşte, Abdullah ve Ebû Talib yüzünden tecelli eden hak, beşer libasına bürünerek, Muhammed Ali diye bir isim takınmış ve bu dünyaya kendini göstermiştir.

Bektaşilerce (Hak) dan başka isim ve mâna verilmeyen bu (Durr-ü yetim), binler ve binlerce yıllardanberi hükümünü süre gelen müteaddit şerâyî, ve Enbiya-i sâlifenin, şeriatlarını

iptal etmiş, nübüvvet kapısına sağlam bir kilit takarak üzerini mühürlemiştir.

Peki, Muhammed'le, Ali, bu dünya evini terk edip te âhi-
rete çekildikten sonra bu (nûr) ne oldu? Üfûl edip gözden
kayboldu mu? Hayır!

Bektaşilerce bunun cevabı basittir:

— Bu (nûr) Hazreti Fatıma'da birleşti, bundan da (Sil-
seletüzzeheb = Altunsoy) adı verilen on iki imam zuhur etti
ve bunların vücudu âleme revnak ve şeref verdi, küfür ve
iman imtiyaz buldu.

Onların kanaatlarına göre, beşeriyet, o zamandanberi
doğru yolu bu nûr'un ışığı yüzünden kaybetmemiştir. Hak ve
hakikat, zamanımıza kadar payidar olup gelebilmiştir.

İşte Bektaşilerin inancı?!

Yine bunların telâkkilerine göre, (on iki imamın vücu-
du, âleme (Rahmet) tir, mağarada kaybolan son imam ölme-
miştir, gözlerden gizlenmiştir, zamanın elyevm sahib ve ima-
mı odur) diye inanırlar ve gece gündüz yana yakıla on iki
imam diye ölüp ölüp bayılırlar.

Üsküdar'lı Seyid Haşim, divanında yazar ki:

Fatıma, Haydar, Hasan'la hem Hüseyin şanına
(Hâülâ-i ehli beyti) dedi şâh-i enbiya
Bunları taht-ı kesa'ya aldı hem dedi Resûl
Bunların neslinden olmaz ilm-i hak Kur'an cüda
Haşre dek tâ âb-ü kevser nûş olunca bunların
Nes-li sulbünden gelir her bir imam-ı mukteda

Mânası:

Hazreti Muhammed, bir gün Ali, Fâtıma, Hasan ve Hü-
seyini abasının altına alarak şöyle demiş: (Bunlar benim ehl-i
beytim'dir. bunların neslinden ilm-i hak Kur'an hiç bir vakit
ayrı düşmez. Maşere varup kevser şarabı içinceye kadar,
bunların temiz neslinden uyulacak imamlar zuhur eder).

Hilmi Dede de, Ali'yi medhettiği bir şiirinin içersinde:

Ya Ali (Rûhike rûhi) dedi, Sultan-i Resûl
 (Lâhmeke lâhmi) ezel, (Cismûke cismi, demm-ü dem)
 Zümre-i Âl-i Muhammed sulbüne mahsûsdur
 Ey vücud-i ıstıfa, ey nûr-i bahş-i muhterem

Bu beyitlerde (kavis) içine aldığımız Arabça kelimeler bir kül teşkil ederek Hazreti Peygamberin bir hâdisini açıklar. Mânası: (Ya Ali, senin ruhun ruhumdan, etin etimden, cismin cismimden, kanın kanımdandır) demek olur.

(Lâhmeke lâhmi), Muhammed'le Ali Nur-ü ehad
 Nur-i hazret halkolunmuştur, bunlar Hayyül'ebed

— Hilmi —

İsm-i pâk-i zat-i âl-i abâyı
 Dest-i kudret yazmış arş-ı rahmanda
 Ol ismin nûründen verdi ziyayı
 Cümle mevcudata iki cihanda

— Hilmi —

Dediği gibi, bu temiz sûlbden gelmiş olan kâmil adamlar, kâinatın nûrları ve gülleri olmuşlardır. Bu bahse bir düvaz ile son verelim:

Kudret kandilinden parlayup
 Muhammed Ali'nin nûrudur vallah
 Zuhur edip küffar askerin kıran
 Elinde Zülfikar Ali'dir billâh

Elinde Zülfikar, altında Düldül
 Önünde Kanberi dilleri bülbül
 Hazreti Fatıma cennette bir gül
 Ona sırrım dedi hak Habibullah

Zuhur etti imam Hasan, Hüseyin
 Onların nârundan ziyalandı din
 Kırk pâre bölündü Zeynel'âbidin
 Tutarız yâsını Hasbeten-lillâh

Muhammed Bâkır'la Câfer-i Sadık
 Şahım Musa Kâzım hem Rıza dedik
 Tarikat âbiyle cismimiz yuduk
 Hak dedi: Mü'miün kalbi Beytullah
 Taki, Naki imamların civanı
 Hasanül-askerî cismim sultanı
 Elinde hücceti, Mehdi devranı
 Vakit tamam oldu gönderir Allah
 (Virani) yem niyazım var üstaza
 Elinde Zülfikar hem ehl-i gazâ
 Bin bir dondan baş gösterdi Mürtaza
 Biz bir bildik, dedik, Allah, eyvallah

— 26 —

Yol içinde yol soran, yol Muhammed Ali'nindir
 Her dillerde söylenen, dil Muhammed Ali'nindir
 Varlığın yoğa satan benliği yabana atan
 Mürşidinden el tutan, el Muhammed Ali'nindir
 Sıtkın hakka bağlayan, öz gönülden ağlayan
 Derya gibi çağlayan, sel Muhammed Ali'nindir
 Süleyman'ın hâtemi, evliyanın hak (cem) i
 Kerbelânın matemi, ol Muhammed Ali'nindir
 (Genç Abdal) ım kul gerek, kulluğu makbûl gerek
 Hal içinde hal gerek, hal Muhammed Ali'nindir

— 27 —

Eğer mümin isen inad eyleme
 Kâmile teslim ol, eyle itaat
 Nafile, ömrünü berbad eyleme
 Fena amellerden eyle feragat
 Dilinde zikreyle (Hayrül beşer-i)
 Hayır kelâm söyle, eyleme şerri
 Bir gün gelir aziz ömrün mahşeri
 Koparır başına, türlü kıyamet
 sakla imanını, uyma şeytana
 Aklını başına devşir, divane
 Yüzü kara çıkma ulu divana
 Belki sana haktan olmaz şefaât

Görmediğin şeyi, ben gördüm deme
 Gördüğünü sakla, yalan söyleme
 Hak rizayı gözet, haramı yeme
 Sakın emanete etme hiyanet
 (Genç Abdal) ım söyler sözünü esrar
 Günahım affeyler Hazreti Gaffar
 Erenlerden himmet iste, çok yalvar
 Cümle yollar sana olsun selâmet

İzah:

Genç Abdalın bu sözleri sarihtir:

Birinci nefesinde, yegâne doğru yolun (Muhammed Ali yolu) olduğunu açıklıyor. İkinci nefesinde de, Mürşidin yol sâlikine verdiği pend-ü nasihatın bir kaç noktalarına işaret ediyor, diyor ki: ,

(— Eğer mü'min isen inad edeyim deme, Muhammed Ali'yi tanı ve onlara teslim ol. Ömrün, nafile yere harcanıp berbad olup gitmesin. Daima fena amellerden çekin Şerre âlet olma. Hayır kelâm sarfet. Muhammed'in zikrini dilinden koma. İmanını içinde iyi gizle. Sakın şeytanî amellere sapma: Haram yeme, yalan söyleme, emanete hiyanet etme, gördüğünü ört, görmediğini söyleme. Bir gün olup hakkın ulu divanına varacaksın, oraya yüz karasile varana şefa'at etmezler. İşte Genci, gizlice sana anlatıyor, bu dediklerimi yapar ve erenlere bağlanırsan, onlara çok yalvarıp himmet istersen, bütün yollar sana selâmet olur.)

— 28 —

Muhabbetir eyâ dâder, rümûz ü sırr-ı veçhullah
 Muhabbetle küşad oldu, kitab-ı küntü kenzullah

Muradı ehl-i uşşakın muhabbetten murad alma
 Muhabbetle tavaf eyler, hakikat beytini, Allah

Muhabbetle silindi perde-i zulmet eyâ sadık
 Muhabbetle bulur tahkiyk, gönül râh-i visâlullah

Muhabbetle derunun varını âşık mutahhar kıl
 Muhabbetle erer menziline abd-i atiullah

Muhabbetle müzeyyen kıl vücûd-i kişverin ancak
 Muhabbetle olur lâbüd sana esrar-ı keşfullah
 Muhabbetle kamu maksuduna nâildürür (Genci)
 Muhabbettir demâdem dildeki virdim bihamdillâh

İzah:

Genci diyor ki:

(— Ey birader! Allahın yüzünün sırrı, muhabbetle remizlendi, onun, yani Allahın, (Küntü - kenzen mahfiyyen) kitabı muhabbetle açıldı. Ehl-i aşkın murad ve maksudu, bu muhabbetten faydalanmaktır. Onlar daima Allahın kâbesini muhabbetle tavaf ederler.

Ey sadık! Karanlığın perdesini yırtıp atan muhabbettir. Gönül Allaha varmanın yolunu, ancak muhabbetle bulabildi.

Ey âşık! İçindeki varlık çirk'ini, muhabbetle temizleyip cilâlandır. Allaha muti' olanlar, menzile böyle böyle erdiier. Vücudunun hisarını, muhabbetle süsleyebilersen, behemehal Allahın sırları sana münkeşif olur.

İşte, Genci öyle yaptı, bütün maksuduna muhabbetle nail oldu. Şimdi onun dilinin virdi mütemadiyen (elhamdü-lillâh) diye şükretmekten ibarettir.)

*
**

Hemen, küreleme üzerine uğrayıp geçiverdiğimiz Genci'nin bu şiirinin içinde bir sürü mânalar gizlidir, biz biraz bunun üstünde duralım:

Birinci mısra'da (Vechullah) dan bahsediyor ki, bu evvelce tavzih edildiğinden tekrar etmiyeceğiz.

İkinci mısra'da (Küntü-kenzullah) kitabı, muhabbetle açıldı diyor, bu kitaptan maksat nedir?

Dâvud peygamberin, Cenabı Hakka:

— Ya Rab! Bu eşyayı halk ve icâd etmene sebep nedir?

Diye sorması üzerine, Cenabı hak:

كُنْتُكَ تَرَاهُ يَا فَاجِبْتُ أَنْ أَعْرِفَ خَلْقَ الْخَلْقِ لَا أَعْرِفُ

cevabını vermiş. Mânası:

(Ben bir gizli hazine idim, diledim ki bilinem, kendi kendime muhabbet ettim, bu halkı yarattım, gizli hazinemi fâş ettim.) demek olur.

Gerek Genci'nin, gerekse diğer pek çok şairlerin işaret edegeldikleri (Küntü-kenz) tâbiri, Cenabı Hakkın Davud'a verdiği bu cevaptan neş'et etmedir.

Mısırî-i Niyazi:

(Niyazi, Küntü-kenz'in sırrını kendinde buldunsa)

(Süleyman tahtını, yâ hikmet-i İokman'ı neylerler)

Diyor. Diğer bir şair:

(Küntü-kenz'in sırrı sensin, anladınsa nefsin)

(Gel, vücudün mushafın rabbinden al, her an sebak)

Harabî de:

(Küntü-kenz sırrının olduk ağâhı)

(Aynel'yakin gördük, cematullahı)

diye bir şiir söyler.

Hulâsa: Şairlerin bu kabîl sözlerinden anlaşılan mâna (insanda, bir kudretullah hazinesi) nin, gizli ve var olduğudur. Fakat keşfolunmağa muhtaçtır. Oturduğumuz evin bir bucağında hâzine saklamışlar amma, yerini bulup çıkaramadıktan, bu hazineden faydalanmadıktan sonra neye yarar? Ha olmuş, ha olmamış!.

Acaba, kendimizdeki bu gizli defîneyi açabilmek kudreti bizde var mıdır ve neye vâbestedir?

Genci buna cevap veriyor:

— Muhabbetle. Ehl'i aşkın, diyor, murâd ve maksudu, muhabbetle hâsıl olur.

İşte bir konu ki, ne kadar üstünde dursak yeridir. Bir şair tevekkeli dememiş:

(Muhabbet bir belâ şeydir, giriftâr olmayan bilmez)

Şu halde, (Muhabbet) kelimesini dil ve kalem ile nasıl tarif edebiliriz? Ona giriftâr olmak lâzımmış. Yakayı onun e-line vermedikçe, bunun tam mânasını anlayamaz ve anlata-mayız. Binaenaleyh, bu düğümü (kelime, kelâm) oyunlarile çözmeğe uğraşmak, bocalayıp durmaktan başka bir netice vermezse de, ne de olsa buna dair bir kaç söz söylemek istiyoruz:

Cenabı Allah, Kur'anında

يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ

ve keزالik

فَلَا تَكُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ

buyuruyor. Bektaşilerce Cenabı

Hakkın bu muhabbet-i zatiyesinden (Muhammed Ali) zuhura gelmiştir.

لَوْلَا كَمَا خَلَقْتُمُ الْإِنْفَازَ sırrı buna bir delildir, derler.

Cenabı Hakkın Muhammed Ali'ye bu hitabının türkçesi: (Ya Muhammed, ya Ali! Eğer siz olmasaydınız, ben bu mükevvematı yaratamazdım) demek olur.

Hocalar buna mâna verirken, her iki (Levlâk) i, yalnız Muhammed'e hasrederler, Ali'yi yan çizerler. Halbuki, bunun birisi Muhammed, diğeri Ali için söylenmiştir. (Lâhmeke lâh-
(Yekvücd âlem-i vahdette Muhammed'le Ali)

mi) müktezasınca, Ali'yi hiçbir zaman ve hiçbir veçhile Muhammed'den ayırmak doğru olmaz.

(Biri mevlâyı ahaddir biri manay-i samed)

Bir şairin:

Muhabbetten Muhammed oldu hâsıl

Muhammed'siz muhabbetten ne hâsıl

diye söylediği beyit, ne hoş bir vecizedir: Evet, Allahın hubb-i zatisinden Muhammed hasıl oldu. Her nerede ki Muhammed yoktur, oradaki muhabbetten hiç bir şey hasıl olmaz.

Farazâ, altın bardaklar, gümüş sürahilerle donanmış mükellef bir masaya oturmuş, içiyorsunuz diyelim. Eğer arkadaşlarınız size uygun ve cana yakın olmazlarsa, içlerinde uygun-suz, mübtezel adamlar bulunursa, bu muhabbetten hiçbir zevk alamaz, somurtur durursunuz. Çünkü:

Ârif ile sohbet etmek lâl' ü mercan inci'dir

Cahil ile ülfet etmek, âkibet cân incidir.

Dedikleri gibi, o muhabbetin sonunda, mutlaka bir çapan oyunu çıkar, belki maazallah, cinayetler, facialarla kapanır. Cenabı hak böyle sûri mecazi muhabbetlerden cümlemizi korusun. (âmin)

(Muhabbet çerağın yakan Ali'dir)

(Âşıkım didâre pervane gibi.)

— Sefil Abdal —

Muhammed'le Ali'nin bir tek nefis olduğunun delili Kur'an-ı Kerimin (İbtehâ suresi) dir.

— 29 —

Muhammed Ali'ye ikrar verdinse
 Gördüğün ört, görmediğin söyleme
 Sıtkile imanda karar kıldinsa
 Gördüğün ört, görmediğin söyleme
 Delilimiz oldu Hazreti Kur'an
 Böyle buyurmuştur, ol Şah-i Merdan
 Var ise göğsünde zerrece iman
 Gördüğün ört, görmediğin söyleme
 Sakın yalancıyla eyleme sohbet
 Yalancıya yuf var, Yezid'e lânet
 Dilersen desünler canına rahmet
 Gördüğün ört, görmediğin söyleme
 Bu yol Hak Muhammed Ali yoludur
 Kırkların binası, ulu yoludur
 Pirim Hacı Bektaş Veli yoludur
 Gördüğün ört, görmediğin söyleme
 (Genci Abdal) Hakka ermek istersen
 Dost yoluna can baş vermek istersen
 Hakkın cemalini görmek istersen
 Gördüğün ört, görmediğin söyleme

İzah:

Genci'nin bu sözü de, yukarıda geçenler gibi, gene âyini cem meclisinde mürşidin verdiği öğütleri döküp sayıyor. Son beyitte ise, (Dost yoluna can baş vermek istersen) diyor ki, mânasından (kurban) keyfiyeti anlaşılıyor.

Şimdi, bunu tetkik edeceğiz:

Bektaşiler ikrar verirken, hak yoluna bir koyun kurban ettiklerini ve bu tıglanan kurbanın etini (âyini cem) deki canların âfiyetle yediklerini biliriz. Fakat, Genç Abdal'ın kastettiği kurban, bu değildir.

Bektaşilerin telâkkilerine göre, asıl kurban kesilen koyun değil, cânanı tarafından öz canı sızdırılan (talib) in (ikrar verenin) ta kendisidir. O ikrar verirken dost yoluna kendi canını kurban komuş, bütün varlığını, benliğini onun yolunda harcıyacağına söz vermiştir. Dostundan gelecek her cefaya katlanmayı can-ü gönülden kabul etmiş, bu şartla ahid bağlamıştır.

Esasen, kendisine erenlerin parolası peşin verilmiştir:
(Gelme, gelme; Dönme, dönme!.. Gelenin canı, dönenin malı!..)

Görülüyor ki, şart ağırdır, ikrar vermek, her insanın kârı değildir. Bu sebepten demişler:

Kıymazsan baş ü cana
Uzak dur, girme meydana
Bu meydanda nice başlar,
Kesilir, hiç soran olmaz.

Bektaşilerce, bu meydan (taklid-i iman) sahiplerinin yeri değildir. Burası; canını cânanına (cemiyete) feda edenlerin yeridir. Canını seven, nefsinin havası boşluğuna ibadet eden (müttekî) lerin yeri değildir.

(Evvelâ can, sonra cânan) diye canını, cânana tercih edenler, tabir-i diğerle, canını, cânanı için değil, kendi öz nefsi için sevenler, oraya gelemesler. Çünkü böyle mukallidler, cânanın peresteşkârı değil, kendi öz canlarının kulu, kendi nefislerinin esir ve zebunudurlar.

Bakınız, Fuzuli ne diyor:

Cânı, kim. cânanı için sevse, öz canın sever
Cânı için, kim ki cânanın sever, cânın sever

*
**

Bektaşiler nazarında, bu meydan öyle bir âlî meydandır ki, oraya girecek olanlar, gerek dünya, gerek âhiret için hiç bir maksat ve gaye gütmemelidir.

Meselâ:

— Ben bu yola girersem rızkım açılır. Allah para kazandırmanın yolunu gösterir, taliim bana yâr ve yâver olur ve saire gibi, yüreğine vâhi fikirler gelmemelidir.

Yahut:

— Ben bu yola girersem, cehennem ateşinden kurtulurum, Cennete girip yaslanırım... Ondan sonra (gel keyfim gel!) gibi niyetlere sahib olmamalıdır. Gerek (havf), gerek

(rica), bu yolun şîârı değildir. Daha doğrusu, bu yol, bütün arzuları kökünden kazıyan, her isteği bil'külliye gönülden sürüp atmış olan nâmuradlar yoludur..

Yalnız, onlara iki pay bırakılmış.. Bunun birisi (Bâde), diğeri (Cemâl) dir... İşte, biri mest edecek... Diğeri aşka düşürecek iki düzen..

Mest olmanın, aşka düşmenin ise netice-i tabiiyesi, elbette ki her cefaya katlana katlana, nefsinin çürütmeğe, cânan uğrunda canını (Kurban) verip işin içinden sıyrılıp çıkmaya kadar dayanır.

İşte Bektaşilik yolunda güdülen gaye, ancak bir kelime ile ifade edilebilir: Kurban?!

Görülüyor ki, pek akıllı başındaki müslümanların girebileceği bir yol değil burası. Çünkü burada müthiş bir korku var: Can pazarı::

(Muhabbet ehline va'd-i Kerbelâ)

(Elest-ü bezminde olmuş müheyya)

*
**

Buraya yolu düşen Muhammed ümmetinin işi dumandır. Gece gündüz onun dirliği feryad-ü figan'dır.. Kendi dileğiyle, bile bile dostunun cefa bohçasını sırtına yüklemiş, sanki sunuturlu belâyı kendi eliyle satın almıştır..

Kendi irade ayağıyla, dostunun (Rıza bâbı) na varmış, başının dizginini seve seve, onun eline teslim etmiştir..

Bundan sonra hüküm sevgilininindir.. O nâzenin dülber, her ne emrederse, o olur, Derbeder (kul) onun yularını çekip istediği yere bağlar... Yahud istediği hendekten hoplatır. Her muameleyi yapmakta serbesttir.

Ondan gelecek her cefaya, zavallı âşık boynunu bükerek, kemal-i safa ile karşılar.. Onun kahır, ona aynı lûtuftan gelir. Dostunun her azabından zevk alır...

Ya rab! Belây-i aşka kıl âşına beni

Bir dem, belây-i aşktan etme cüda beni

Diye temenni etmiş olacak...

*
**

(Pir-i sâni Balım Sultan)

Leyl-ü nehar yandım tâ bulam derman
Bu derdime derman Pîr Balım Sultan

Okuyucularıma, ahdine vefa gösteren böyle miskin bir âşık halini tasvir edeyim de, dünyada ne tuhaf insanlar varmış, görsünler...

Bakınız:

Böyle bir sevdâzedeyi karşıdan görenler, gidişinden, halinden bir şey anlamazlar. Her gün beraber oturup kalkarlar, yiyip içerler amma, içinin gizli sırrını sezemezler. Onu da, tıpkı kendileri gibi düşünür, ondaki yüreğin de, kendi yürekleri gibi çarptığını zannederler.

Sabahleyin, hep beraber evlerinden çıkarlar, işlerinin başına varırlar, onun daha ciddî, daha gayretli işe sarıldığını görenler, hayret içinde kalırlar.

Onun hummalı bir gayretle çift sürüşünü görenler, tam mânasiyle tamahkâr bir dünya adamı sanırlar.. Halbuki o; yalnız sevgilisi için çalışan bir ırgattır. Onun, tarlasını kemâl-i hâhişle eşeleyen sadık bir hizmetkârdan farkı yoktur.. Bu işi, sırf onun için yapar.

*
**

Onu, baltası elinde, odun keserken görürsünüz. Fakat, emin olunuz ki, baltanın her inişi (Yezid'in, Mervan'ın) kafasında patlamıştır. O yürekle, o hınçla baltasını sallamaktadır. Bunu, o, bir hatâ saymaz... Aynı ibadet telâkki eder.

*
**

Bazen dağ başında davar güttüğü de olur... Onun şekli-hâricisini görenler, pejmürde kılığına gülerler..

Fakat, o kalender çoban, dağlarda dolaşırken de, kavalını üflerken de, cânaniyle karşı karşıyadır. Önündeki güttüğü sürü, dilrûbasınındır.. Onun koyunlarına bağırdığı (hey hey) sadası, derhal karşıdan yankısını gösterir... Sevgilisinden geldiğine inandığı aynı nidâyâ sevinir, kalbi ferahlar..

Dağların çın çın ötüşü, ona, bir erguvanın güzel âhen-ğinden veya bir tanburun gönül çekici nağmesinden daha şirin gelir...

O, dostundan ayrı değildir.. Kendi nerede ise, dostu da yanındadır.. Elinde tutan, gözünde gören, dilinde söyleyen hep

odur.. Her ne işe yapıssa, dostu kontrol ediyormuş gibi karşısına dikilir..O, her işini sevgilisine beğendirmek için, hilesiz hurdasız yapar.. Kılı kırk yararcasına inceliyerek başarır..

Bilir ki, dostu müşkülpesend bir mümeyyizdir, hileyi, desiseyi sevmez. Dalevereyi affetmez, tembellikten hoşlanmaz, kendini her an sığaya çekip durmaktadır.. Gâh (Cemâl), gâh (Celâl) suretinde tecelliler arz etmektedir... Heran, buka-lemun gibi renkten renge girmektedir. Bin bir (don) dan baş gösterip, türlü türlü işvebazlıklar satmaktadır.

Âşık, bu naz ve istighnaların hepsini tek gözle görür, bilir.. Tek yürekle anlar, inanır.. Ve tek bir kelime ile (eyvallah) der, kabul eder.

İşte, Bektaşilikte sağa sola sapmadan, râh-i müstakime doğruca gidebilecek ciddî mir kulun şiârı.. Şevkle dünya işlerine sarılmak.. Aşkla erenlere bağlanmak..

Kendilerince, din ve dünyasını sağlamağa lâayık, iki mümeyyiz haslet!.. Hakikî Âşık işte budur.

Son Posta gazetesinin, günlük tabiri buraya yaraştı:

(İster inan... İster inanma...)

(Merd-i meydan-ı rızanın kâri Eyvallah'dır).

— 30 —

Dört kapı içinde bir şehir gördüm

Mimarımız şahı merdan Ali'dir

Açılmış kapısı, içeri girdim

Pazarımız şah-ı merdan Ali'dir.

Dört kapudan men şad içeri girdim

İmam Hasan şahım Hüseyini gördüm

Şah imam Zeynel'e yüzümü sürdüm.

Esrarımız şah-ı merdan Ali'dir

Muhammed Bâkır'dır Câfer-i Sadık

Kâzım, Ali Rıza Kur'an-ı nâtık

Zâhirim âşıktır, bâtınım mâşuk

Dindarımız şah-ı merdan Ali'dir.

• Tâki, Naki, Asker, bir oldu belî
 Muhammed Mehdi'yi sevdim ezeli
 Kuşandı Zülfikar, sürdü Düldülü
 Sırdaşımız şah-ı merdan Ali'dir
 (Genç Abdal) ım sırrı sakla canında
 Hacet kabul olsun Hak divanında
 Haydar-ı kerrar dedi Ali şanında
 İkrarımız şah-ı merdan Ali'dir

İzah:

Genci, bu şiirinde, dört kapı içinde bir şehir gördüğünü ve o şehire sevinerek girdiğini, On iki imamı birer birer gördüğünü söylüyor. (Men aref) sırrının bir başka şekilde tarifini yapmış bulunuyor. Bu mes'ele evvelce geçmişti, ileride de tekrar gelecektir. Biz, burada şimdilik, dört kapı mes'elesinin dış mânası üzerinde birkaç söz söyleyelim, çünkü tarikat dilinde (dört kapı, kırk makam) tâbiri çok gelir geçer.

DÖRT KAPI

Dört kapı demek: (Şeriat; Tarikat, Marifet, Hakikat)• kapıları demektir. Bunların tefsiri üzerinde, çok uğraşanlar ve yorulanlar olmuştur.

Ehl-i tasavvuf, (Şeriat: Âlem-i nâsût; Tarikat: âlem-i ceberût; Marifet: âlem-i melekût; Hakikat: âlem-i lâhût) dur demişler.

Âza'ya benzetenler olmuş, (Şeriat: göz; Tarikat: kulak; Marifet: ağız; Hakikat: burun) gibidir demişler.

Dört unsura da benzetenler olmuş, (Şeriat: yel; Tarikat: ateş; Marifet: su; Hakikat: toprak) gibidir demişler.

Bektaşiler ise: (Şeriat; anadan doğmak; Tarikat: ikrar vermek; Marifet: nefsinin bilmek; Hakikat: hakkı kendi öz vücudunda bulmak) dır diye inanmışlardır.

••

Buna, bir de asrî mâna verirsek iyi olur:

Âdem babamızdan Hazreti Muhammed'e kadar, Nebî ve Mürsel namile birçok şeriat sahibi Peygamberler geldi geçti. Bu, (Şeriat devri) idi. Muhammed Ali dünyaya gelince, şe-

riat yine devam etmekle beraber, (Tarikat kapısı) da açıldı. Birçok keramet gösteren velî'ler zuhur etti. Bu da, kemal devresini, zamanımıza kadar yaşadktan sonra kapandı bitti.

İçinde bulunduğumuz asra da (Marifet devri) diyebiliriz: Denize dalyor, havada uçuyor, dünyanın öbür ucundaki insanlarla evimizde imişiz gibi, konuşup duruyoruz.

Binaenaleyh, dâimi bir sulh-u selâmetle, beşeriyetin refah ve saadete kavuşacağı bir günün geleceği de sezilmektedir, bu devreye de (Hakikat) adı verirsek hiçbir hata olmaz sanırım.

KIRK MAKAM

Kırk makam tâbirine gelince:

Dört kapının, onar tane makamı vardır. Bu makamları burada sayıp dökmek, hem faydasız, hem de uzun sürer, bunu sadece, bir kapıdan diğer bir kapuya geçebilmek için, arada atılan düzgünce adımlar, yerine getirilen uygunca şartlardır, dersek, işin esası biraz anlaşılmış olur. Buna, yol dilince (Seyr-i sülûk), (Kat'i merahil) derler. Türkçesi: bir yolcunun menzil alabilmesi, demektir.

(Sâlik erince kemale şöyle kim)
(Bağrını yaş, yüreğin kan eylemiş)
(Anlayınca zat-i hakkı, zevk ile)
(Bu «Niyazi» nice seyrân eylemiş)

*
**

Edip Harabî'nin dört kapıya dair şöyle bir nazmı var:

Ser'i-şerif inkâr olunmaz amma
Şeriat var şeriatte içerî
Tarikatsiz Allah bulunmaz amma
Tarikat var tarikatten içerî

Gördüğün şeriat, şeriat değil
Gittiğin tarikat, tarikat değil
Hakikat sandığın, hakikat değil
Hakikat var hakikatten içerî

Veçh-i (Harabi) ye gel eyle dikkat
 Hakkın cemâlini eylersin rü'yet ,
 Sade (Hak var) demek, değil marifet
 Marifet var merifetten içeri

*
 **

İstanbul'lu Hilmi Dede de, bir beytile, dört kapı hakkındaki görüşünü şöyle anlatır:

(Hamd-i lillâh devrim itmam eyleyüp devraneden)
 (Pirim ihsan etti. doğdum, Hilmi dört kez âne'den)

— 31 —

Tekke gâh-i aşk içinde cân olan Bektaşîdir
 Cümleten ilm-i rumûza kân olan Bektaşîdir
 Sırr-ı hakka evvelâ onlar olubdur âşına
 Nazenin-i hazret-i hannân olan Bektaşîdir
 Girmeden aşk-ı tarika kimse agâh olmadı
 Bezm-i sırrın vâkıfı Merdan olan Bektaşîdir
 Dü cihandan geçtiler, fâni vücuda gelmeden
 Zümre-i âriflere fermân olan Bektaşîdir
 Mustafa'nın, Mürteza'nın, âlinin, evlâdının
 Hakipay-i tozuna kurban olan Bektaşîdir
 Nutkunu kılma mutavvel; muhtasar kıl (Genciya)
 Hasılı ol canlara cânân olan Bektaşîdir

İzah:

Genci, bu nazmında diyor ki:

(— Bektaşîler, aşk tekkegâhının canı, gizli sırların hazinesi olmuşlardır.

Hakkın sırrına, herkesten evel, bunlar erdiler. Bu sebepten Allahın (nâzenin) kavmi onlar oldular.

Aşk yoluna girmeden, kimse bunların sırrına agâh olmadı. Sır meclisini anlayan yegâne kavim, onlardır.

Tâ, ahd-i ezeldeyken, bunlar iki cihanı terkettiler, ârifler zümresinden tanıldılar.

Bunlar, Muhammed'in, Ali'nin ve âl-i Muhammed'in ayaklarının tozuna canlarını kurban verdiler.

Ey Genci! Sözünü uzatma da kısa kes. Sözün hülâsası: Bektaşîler, Ehl-i Beytin canına canlarını kattılar, birleşik oldular.)

Bektaşiler, kendilerini (Nazenin kavim) diye vasıflan-
dırırlar, dururlar. Başka bir şairin sözünde de bu tâbiri görebiliriz:

Kayıddan olduk âzade
Biz nâzenin Beytaşiyiz
Hamdolsun, erdik murada
Biz nâzenin Bektaşiyiz

Erkânımız, erkân-ı hak
Esrarımız anlamaz halk
Biziz işte: abd-i mutlak
Biz nâzenin Bektaşiyiz

Gördük biz Hak cemâlini
Cemalinde kemalini
Talibiz hem visalinî
Biz nâzenin Bektaşiyiz

Geçtik dünya ve ukbâdan
Mâzi, müstakbel, ferdâdan
Beyhude kuru kavgadan
Biz nâzenin Bektaşiyiz

Yoktur bizde: havf ü rica
Gayri bir (Râb) a iltica
Okuduk mürşidden heca
Biz nâzenin Bektaşiyiz

Ayby gördük nefsimizde
Nefsimizi kıldık mürde
Sultan-i rûh oldu zinde
Biz nâzenin Bektaşiyiz

Nasibin alanlar erden
Geçerler can ile serden
Dem urduk (Kalu beli) den
Biz nâzenin Bektaşiyiz

İçtik ol cam-ı vahdetten
Ders aldık nakş-i suretten
Kurtulduk (Basri) usretten
Biz nâzenin Bektaşiyiz

— 32 —

Neydüğün zâtım sıfatım sırra agâh olmuşem
 Nev tulû' etmiş hakikat şehrine mâh olmuşem
 Men ziyaretgâh-i aşkım, gel meni eyle tavaf
 Şöyle bir nur-u muazzam hass-ı dergâh olmuşem
 Lezzetin, âşıklar, aşkın menden aldı tâ ezel
 Bad-i aşk menden eser, men aşka hemrâh olmuşem
 Âlem-i devran içinde kendimi kıldım nihan
 Terk-i tecridin muhakkak fahr-i fillâh olmuşem
 Hep benim hükmümdedir bu (*Genci*) dilde ne ki var
 Ol sebepten bu vücudüm milkine şâh olmuşem

İzah:

Genci diyor ki:

(— Ben, kendi zat-ü sıfatım sırrımın ne olduğunu bildim, anladım.. Hakikat şehrinin, yeni doğmuş bir hilâl'i gibiyim.

Ben, bir (Âşık-ı fillâh) oldum. Âşıklar gelsinler de, beni tavaf etsinler. Görsünler ki, ne temiz, ne muazzam bir nurum.

Âşıklar, tâ ahd-i ezelde, aşkın lezzetini benden tattılar. Aşk yeli benden eser. Ben, aşk ile yol arkadaşım. Nasıl (yel) göze görünmüyorsa, ben de bu kâinat içinde öylece gizliyim.

Ben, her şeyden soyunmuş. Allah yolunda fakir olmuşum ve bu fakrimle öğünürüm.

Gönül hazinesinde her ne ki görüyorsun, ben, onun şahıyım. Hepsı benim hükmüm altındadır.)

**

Genci, burada Hazreti Peygamberin bir hâdisini işaret ediyor.

Hazreti Muhammed, buyurmuş ki:

— (Fakr, benim, fahrımdır, onunla öğünürüm.)

Peygamberin, iftihar ettiği bu (fakr) kelimesinin üzerinde haylice dedikodular olmuş. Dış yüzüne mâna verenler:

Muhammed'in mal, mülk, para, pul gibi şeylere hiç ehemmiyet vermediğini, pek çok zamanını arpa ekmeği yemek suretiyle geçirdiğini, hattâ günlerce aç, kalarak, karnına yumru taş bağladığını (!) söylerler, bununla iftihar ettiğine zahib olurlar.

Biraz mutedil düşünenler de:

— Muhammed, hiç de öyle değildi, onun, devesi, koyunları vardı. Haticenin kendine verdiği sermayeyi işletti ve iyi neticeler aldı. Bu yüzden Hatice ona izdivaç elini uzattı. Binaenaleyh, Muhammed zengin değilse de, fakir de değildi, derler. Zamanımız tâbirince: (orta halli) bir yaşayışı vardı, demek olur.

Hakikati görenler ise:

— Muhammed'in, (fakr) le fahretmesi (Mânevî) bir keyfiyettir. Herkese karşı hayır-hahlığını, gönül alıcılığını, herkesi doğru yola teşvik eden müşfik bir baba olduğunu müte vaziane anlatmak istemiştir, diye rivayet ederler.

En akla uygun olan mâna da bu olsa gerek. Zira bu (fakr) ı züğürtlük mânasına alacak olursak, dünya yüzünde meteliksiz kalmış bir insanın:-

— Allaha şükürler olsun, on param kalmadı.

Yahud, açlıktan kıvranan birisinin:

— El'hamd-ü lillâh açım. Açlıktan nefesim kokuyor.

Diye öğündüğü, şimdiye kadar görülmüş, işitilmiş şey değildir.

Koca bir İslâm peygamberine züğürtlük damgası yapıştıramayız. Bu, ayıp olur.

Fakirlik denen şey, ateşten bir gömleğe benzer, kimse sırtına geçirmek istemez.

Zaten, dünyalığın - iyi kullanmak şartıyla - kimseye zararı dokunmaz ki. Buna mukabil, dünyalığın sayılamıyacak kadar faydaları da vardır.

Dünyalık denen nesne, o kadar göz alıcı bir şeydir ki, meselâ zengin bir adamın (Said) olan adını, derhal (Seyid) kelimesine çevirir ve hemen peygamberin soyuna bağlayıverir. Bilâkis, fakirlik de o kadar soğuk yüzlü bir şeydir ki, - Ho-

ca merhumun dediği gibi - anadan adı (Eyüb) konmuş bir fakiri derhal (ip) e çeviriverir.

İyi görüştüğü bir zat, ne güzel söylemiş:

— Aç olup küfretmektense tok olup şükretmek daha iyidir.

*
**

Bu (fakr) kelimesini bir de Bektaşî bilginlerinin söyleyişine göre anlatalım:

Hazreti Muhammed olgunlaştığı çağa gelince, (Kırklar meclisi) ne varmış. Kendisine kapıyı açmamışlar, kimsin? diye sormuşlar.

«— Ben âhir zaman peygamberiyim.»

Diye cevap vermiş. İçeriden gelen bir (ses!):

— Bir âhir zaman peygamberi vardır, o da bizim içimizdedir.. Sen kimsin? Adını bağışla.

Demişler.. Bunun üzerine cenab'ı peygamber:

«— Benim adım (Muhammed) dir,» demiş.. Tekrar kulağına içeriden bir (ses!) daha gelmiş:

— Bir (Muhammed) vardır, o da bizim içimizdedir, kim oluyorsun? demişler..

Hazret-i Muhammed:

«— İşte ben, sizin içinizde bulunan hakir arkadaşınız Muhammed'im.»

Diye mahviyet ve tevazu eseri göstermiş.. Bundan sonra içeriye almışlar.

İşte Muhammed'in öğündüğü (fakr) in hakikî manâsı, Bektaşîlerin akidesince böyledir.

*
**

Muhammed, Kırklar cemine neden gitti?

Bektaşîlerce bunun tefsiri de şöyledir:

Cenab-ı peygamber, âlem-i zahirde (Şeriat evi) ni işgal ettiğinden, şüphesiz (Nübüvvet) makamının bütün salâhiyetlerini istimâl ediyordu. Bütün mü'minlerin penahgâhı ve bütün beşeriyetin ilticagâhı yegâne kendisi idi.. Âlem-i bâtın denilen (Velâyet makamı) da bu nokta-i nazardan kendisine tâbi idi. Binaenaleyh Muhammed herkesin metbuu bulunuyordu.

Fakat Muhammed (Makam-ı Velâyet) denilen bir gizli âlem olduğunu sezinliyordu.. Kendisine Cibril-i Emin'in vahiy getirdiği yeri bilmek istiyordu.. Bu arzu, kendisinde yenilmez bir aşk uyandırdı.. ve bu aşk yüzünden Kırklar cemine girdi.. İşin tuhafı şu ki, kendisinin mübarek vücudu da daha evvel orada mevcut ve hazır idi, amma gizli kapı kendisine henüz açılmamıştı.. Bundan sonra (Peygamberlik, benlik, varlık) daiyelerini tamamen kendisinden nez'etti.. Öyle bir yokluk âlemine daldı, öyle bir tevazua kapıldı ki, kendisini herkesten ziyade hakîr ve fakîr ve edna hissetti. Koskoca Muhammed ortada yoktu.. Onun ruhu, göze görünmiyen diyarlara gitmişti. Bu hâliyledir ki, (Mûtû kable en temûtû) sırrını çözdü ve anladı ki (Evvel, âhir, zâhir, bâtın...) denilen tâbirlerin bütün mefhumları, tek bir cânan'dan ibaretmiş ve o da kendi öz vücudunda, tâbir-i diğerle kendi beyt-i şerifinde saklı bir sır imiş..

(Mûtû kable en temûtû) sırrına vâkıf olan

(Haşr ü neşri bunda gördü nefha-i sûr olmadan)

— Şemsi —

Mesneviyi okuyanlar, orada Hazreti Musa'nın da başına tıpkı böyle bir hal geldiğini öğrenmişlerdir.

Hazreti Musa (Tûr-i sinâ) ya giderken yolda bir çoban kulübesi görmüş.. Kapısına yaklaşmış. İçeriden kulağına bazı sesler aksetmiş. Musa kulağını kulübe kapısına yapıştırmış, çobanın şu şekilde Allah'a yalvardığını duymuş:

— Ey Ulu Tanrım! Sen neredesin? Kendini bana göster.. Ben sana hizmet edeyim.. Senin ayaklarının çarığını dikeyim. Sırtının kirlerini yıkayayım, bitlerini kırayım.. Sana koyunlarımın südünden, yoğurdundan, kaymağından ikrâm edeyim.

Musa bu kabil ibadete tahammül edemiyerek, kapıyı hızla açmış ve içeriye girmiş.. Çobanı bir hayli paylamış..

Bu sözlerin mânasını da, birlik noktasından incelersek, Allaha yalvaran çobanın yine Musa'nın kendi vücudundan başka birisi olmadığını anlatmış oluruz.

Mukaddes kitaplar, insan-ı kâmil olanların başına gelen bu hallerin adını (Kabe kavseyini ev ednâ makamı) diye vasıflandırırılar.

*
**

Dikkatle teemmül edecek olursak, bu kâmil adamların hareketleri, kendilerine (Abdal) dedirtecek kadar garip ve tuhaf bir şekil alır. Bu tasvirimi kötü mânaya, almayın.. Yol dilinde (Abdal) kelimesi çok yüksek mâna ifade eder. (Tebdil olmak) yani, bir halden diğer bir hale geçmek, bir merhalede diğer bir merhaleye atlamak gibi, mânaları ihtiva ettiği için, onlara bu sıfatı yakıştırmak hiç de kendilerinin şan ve şerefine bir (şin) vermez. Şu şiirleri okuyalım da bu iddiamız teyyüt etsin:

Abdallığın binasını sorarsan
Evvelâ Muhammed Ali Abdaldır
Hakikat ilminin aslın ararsan
Cümle ululardan ulu Abdaldır

Muhammed kırklarda bir hâyâl gördü
Bu ne hayâl? deyip künhüne erdi
Firdevs-i âlâdan içeri girdi
Öter bülbülleri, gülü Abdaldır.

Muhammed kırklara (Beli bes) dedi
Ali'yi görünce: (Allah dost) dedi.
Muhammed de abdal olmak istedi
Üçler, beşler, kırklar yolu Abdaldır

Ben bu abdalıktan geriye kalman
Tuttum abdalığı elimden salman
Hem Hatice, hem Fatıma, hem Selman
Kemer bestelerin belı Abdaldır... (ilâhîri...)
- Kemteri -

Garib ezgi adı verilen sema havasında da kırklar ve Abdal isimleri sık sık geçer:

İmamlara temannamı yitirdim
Tavafın kabuldür Abdal dediler
Kırklar ile bir meydanda oturdum
Tavafın kabuldür Abdal dediler

Hızır elim aldı arş'a götürdü
 Bir saatte Kerbelâ'ya yetirdi
 Ol demde melekler şerbet getirdi
 Tavafın kabuldür Abdal dediler (ilâahiri...)
 - Sersem Abdal -

Görülüyor ki, abdallık tâbirinin (kılık, kıyafetle... Otorite ve vakarla) hiç bir alâkası yoktur. Giyim, kuşam, zenginlik, fakirlik, gibi izafî kayıtlardan âri bir gönül işidir bu.. Onun için bazı ârifler demişler ki:

— Eğer Belh hükümdarı İbrahim Edhem bizim zamanımızda olsaydı, tahtına hiçbir zarar getirmeden, onu irşad ederdik..

Bundan anlaşılıyor ki, (Ârif-i nefis olmak veya ölmeden evvel ölüp dirilmek veya Abdal olup hakka vuslat etmek) gibi tâbirlerin medlûlü, özge bir âlem, ilâhi bir aşk ve şevke dayanan mânevi bir halet olsa gerek..

Bazı şairlerin bunu müeyyed sözleriyle bu bahse son verelim.

Levh-i dil'den sil hicâbı ey gönül cânâna bak
 Kim vücudün şehri içre aç gözün cânâna bak
 - Nakşi Akkırmani -

Haşr ü neşri bunda gör dâvay-i ferdâyı bırak
 Çâr anâsır, şeş cihetten hükmeden ol şah'a bak
 - Mir'âti -

(Men aref) den oku dersi mekteb-i irfâna gel
 Bilmeyen kendi vücudün, hakkı bilmez kandedir
 Bilmeğe sây eyle vahdet sırrını gel zâhidâ!,
 Bulmayan kesrette vahdet cem'i bilmez kandedir
 - Üsküdarlı Naşım -

Lâyemût olmak için ölmelisin kablel'mevt
 Yoksa bil nâsiye-i haline ketb-oldu yemût
 - Üsküb'lü Sırrı -

Hak kendini halka bildirmek için
 İnsanı kendine timsâl eyledi
 Kur'an-ı nâtıkın tefsiri için
 Kur'an-ı samiti irsâl eyledi

سُبْحِيهِمْ أَيْنَا فِي الْأَفَاقِ

Kur'anda buyurmuş ol rabbülfelak
Aç gözünü kendi özüne bir bak
Hak sıfatı sende ikmâl eyledi

İnsan kâinatta olmuş bi-bedel
(Vettin)i suresi şerh etmiş güzel
Halkı ikaz için hallâk-ı ezel
Bunca peygamberler irsâl eyledi

Vâız bu esrara değildir âgâh
(Leyle-i mirâc) da hazreti Allah
Bir suret-i (şâb-i emred) de nagâh
Peygambere arz-ı cemâl eyledi.

— Harâbi —

— 33 —

Fırsat elde iken bir amel kazan
Gül cemâlin bir gün solsa gerektir
Zevkine aldanma, tapma dünyaya
Dünya malı bunda kalsa gerektir
Cahil bildiğinden hiç geri kalmaz
Bin nasihat etsen bir pula almaz
Kişinin ettiği yanına kalmaz
Herkes ettiğini bulsa gerektir
Yarın hakkın divanına varılır
Rûz-ü mahşer günü sual sorulur
Günahın tartarlar, mîzan kurulur
Anda, haklı hakkın alsa gerektir.
Bana böyle geldi mevlâdan hitap
Dil tutulur oldem verilmez cevap
Kimine lûtfolur kimine azab
Cennet, tamu hakdır, dolsa gerektir
(Genc Abdal) ım hakka yanık olana
İtikadı bütün sâdık olana
Hakikatta hakka âşık olana
Divan'da şefâat olsa gerektir

İzah:

Genc Abdal'ın bu sözü, açık olmakla beraber (dünya malına tapma) tâbirini yanlış anlayanlar olmasın, diye, bir iki

söz söylemek lâzım geldi. Genci demek istiyor ki:

«— Para hırsına, mal tamahına düşüp de, şunu bunu aldatma.. Dünyanın fâhiş zevkleri için, para toplayacağım diye, doğru yoldan sapayım deme. (Helâl-i min'allah) dan kazan.

İyi bil ki, bir gün gül gibi olan bu cemâlin solacak, hakkın ulu divanına varacaksın. Orada yaptığın işlerden sorulacaksın. Aklını başına iyi topla. Fırsat elde iken iyi amel kazanmağa çalış.

Ciddi bir kulluk yapabilirsen, divan'da sana şefaât ederler.»

— 34 —

Ey benim sevdiğim nûr-u penahım
 Pîrim cemâlini göresim geldi
 Kaldır nikabını, lûtfeyle şahım
 Pîrim cemâlini göresim geldi
 Bir ismin Ali'dir, Haydar-i kerrar
 Hasan Hulk-i Rıza, bir zât-i envâr
 Hüseyin şahımdır, mü'mine didâr
 Pîrim cemâlini göresim geldi
 Şah imam Zeynel'dir, Muhammed Bâkır
 Keremler kânıdır, Sadık-u Câfer
 Kerem eyle, hüsnün kâbesin göster
 Pîrim cemâlini göresim geldi
 Kâzım, Rıza, Taki, Naki, Askeri
 Cümlelerin, Muhammed Mehdi serveri
 Muradım isterim, bilinem gayri
 Pîrim cemâlini göresim geldi
 (Genci Abdal) güzel söyledi halin
 Erenlerden almış feyz ü kemalin
 Ey imamlar şahı, göster cemâlin
 Pîrim cemâlini göresim geldi

— 35 —

Gece gündüz zikrim, virdim okurum
 On iki imamlar, şah deyi deyi
 Dost bağında bülbül gibi şakırım
 On iki imamlar, şah deyi deyi
 Coşkun sular gibi akar çağlarım
 Ciğerciğim şerha şerha dağlarım

Şefâat isterim, yanar ağlarım
 On iki imamlar, şah deyi deyi
 Hak Muhammed Ali Padişahımdır
 Namazım, niyazım, secdegâhımdır
 Münacat eylerim, âdil şahımdır
 On iki imamlar, şah deyi deyi
 Sen bir gani şahsın, senindir şefkat
 Keremler kânisin, ey nur-u kudret
 İsterim didar'ın, el'amân mürvet
 On iki imamlar, şah deyi deyi
 (*Genc Abdal*) ım dil'de saklarım râzım
 Kiblegâhım sensin, kıldım niyazım
 Kabul eyle, meded, naz ü niyazım
 On iki imamlar, şah deyi deyi

İzah:

Genç Abdal'ın, bu iki nefesinde anlaşılmıyacak bir cihet yoktur. Bütün Bektaşiler gibi; Pîrinden, on iki imamdan istimdad ediyor. Yalvarıyor, yakarıyor, ağlıyor, sızlıyor ve:
 (— Gece, gündüz, benim, nâzım, niyazını, virdim, zikrim, fikrim hep sizsiniz, el'aman, meded, mürvet!.)
 diye çırpınıp duruyor.
 (Her mekân bir Tûr olur, gerçek münacât ehline)

— 36 —

Muhabbet kapısı açıldı bize
 Bu gün pîrler ile ülfetimiz var
 Gelmesin gallâşlar, meclisimize
 Bizim erenlerle sohbetimiz var

Ayn-i cem'de herkes muradın buldu
 Donandı meclisler, nur ile doldu
 Hep erenler, evliyâlar cem' oldu
 Bu dem bayramımız, seyranımız var

Pîrler ocağında bizim yerimiz
 Rıza'dayız, taşra çıkmaz birimiz
 Dolu kadeh sunar, gani Pîrimiz
 Kevser şarabından iştetimiz var

Pîrler huzurunda, demler içildi
Kudret hazinesi anda açıldı
O meydanda lâl ü gevher saçıldı
Erenler halidir hikmetimiz var

(*Genci Abdal*) tekbir getirdim, Allah
Güruh gülbenk ile, Allah eyvallah
Pîr elinden giydik elhamd-ü lillâh
Başımızda tâc-ı devletimiz var

İzah:

Gencinin bu nefesi, bir (âyin-i cem) meclisi tasvir etmektedir:

(Canlar toplanıyor, dem sofrası kuruluyor, peymaneler sunuluyor, kudret hazinesi açılıyor, lâl ü gevher saçılıyor, türlü hikmetler oluyor, Ayin-i cemde herkes murad ve maksûdunu buluyor.)

Bütün Bektaşî şairlerinin nefeslerinde buyruklarında mütemadiyen bâde'den şaraptan bahsetmeleri, onların ne rakının faziletini âleme anlatmak, ne de şarabın reklâmcılığını yapmak için değildir.

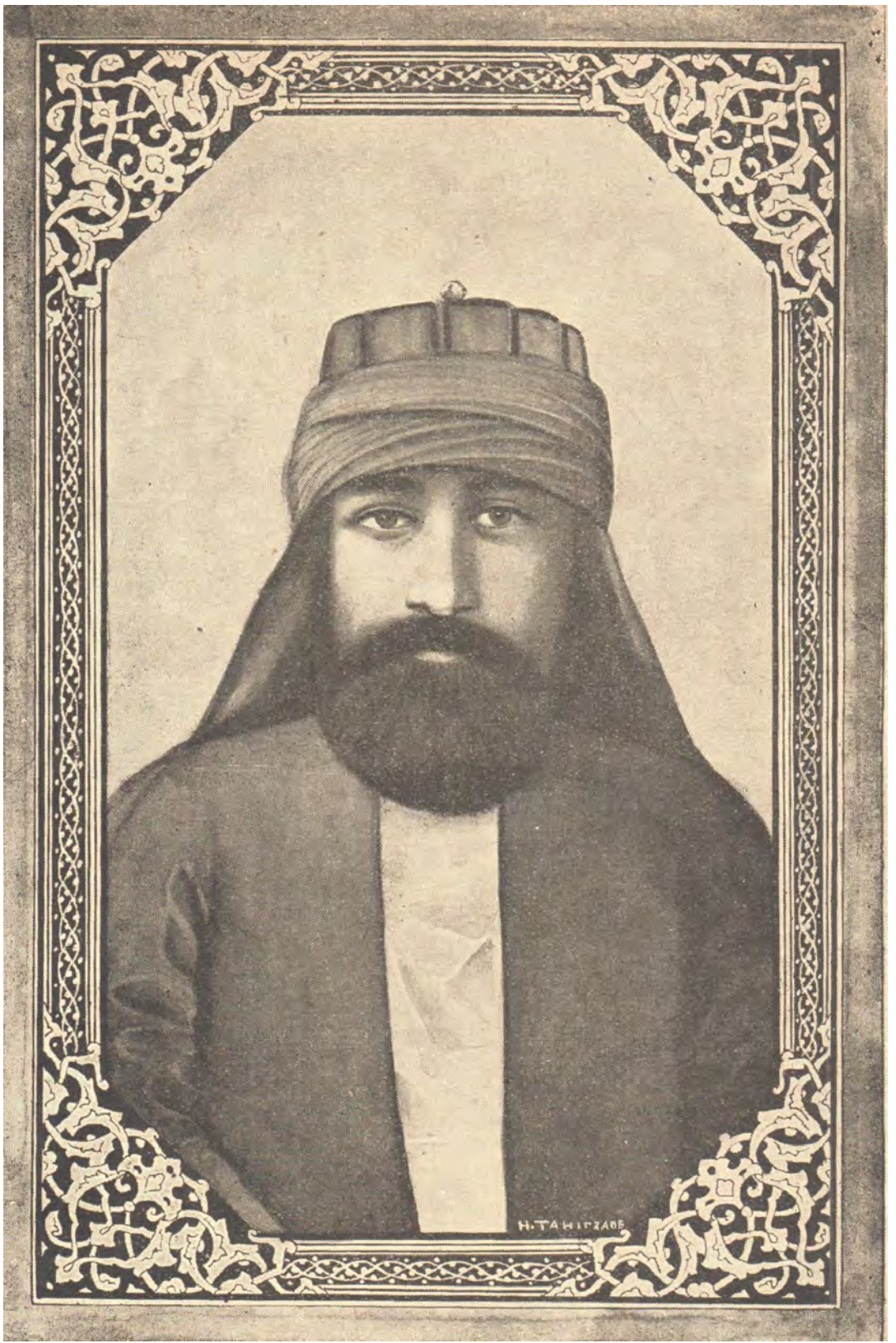
Bu zümrenin, bunu dile dolayıp durmalarının bir sebebi vardır:

Rivayete göre, Selman-ı Pâk, kırklar meclisinde, (üzüm) ezmiş. Bu üzümün suyunu, birisi içmiş, fakat hepsi birden mest olmuş. Gönülleri birleşdiklerini anlamışlar, bunu tecrübe etmek için, birisinin kolundan (neşter) le kan almışlar.. Diğerlerinin de kollarından kan fışkırmış.

Bu sırada, arkadaşlarından birisi dışarıda (pervane) imiş, yani, gözcülük, bekçilik ediyormuş, ve ayini-cemin oturduğu evin damında bulunuyormuş. Onun da kolundan bir damla kan damlamış, damın tavanını delerek meydanın orta yerine akmış.

Bazı Bektaşî şairleri bu (üzüm ezme) hâdisesini söyledikleri şiirlerde anlatırlar:

Münkirin askeri Şam'a çekildi
Mü'min olanlara nâme yazıldı

(Seyyid Ali Sultan, nâm-ı diğer Kızıl Deli)
Âl-i Tâhâ, nesl-i Yâsin Hazreti Seyyid Ali
Server-i kavm-i mevâlî sırr-ı Şah Kızıl Deli

Kırkların ceminde (engür) (1) ezildi
Ezen de, ezdiren Ali'dir Ali

— Bösnevi —

(Engür ezime) şu şiirde de geçer:

Güzel şah'dan bize bir (Dolu) geldi
Bir sen iç sevdiğim, bir de bana ver
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'den geldi
Bir sen iç sevdiğim, bir de bana ver
Herkes sevdiğini tanır sesinden
Şah'ın muhabbeti beni hâs eden
Selman'ın keşkülün doldur bu (su) dan
Bir sen iç sevdiğim, bir de bana ver
Payım gelir erenlerin payından
Muhammed neslinden, Ali soyundan
Kırkların ezdiği (engür suyu) ndan
Bir sen iç sevdiğim, bir de bana ver
Beline kuşanmış nurdan bir kemer
İçmişem doluyu yüreğim yanar
Herkes sevdiğinden bir dolu umar
Bir sen iç sevdiğim, bir de bana ver
Senin âşıkların kaynadı coştı
Cânânı uğrunda (ser) inden geçti
(Sefil Hüseyin) im bir dolu içti
Bir sen iç sevdiğim, bir de bana ver

*
**

Her işleri, her hizmetleri Türkçe bir tercümana bağlanmış olan Bektaşilik, kırmızı ve beyaz renklerdeki bâdelere de tercüman vaz'etmiştir... Örnek olarak, bazı kısımlarını alalım:

(Bismi şah, Allah Allah, sır ola, nur ola... İçtiğimiz şera-ben tahur ola. Kırkların ezdiği engür ola... Dertlere derman, gönüllere imân ola. Ak yazılı sultan, kızıl deli sultan efendilerimizin keremi var ola.. Himmet-i ruhaniyeleri üzerimizde hazır ve nazır ola.. Allah erenler, birlikten, dirlikten ayırmaya.

(1) Engür: Üzüm demektir.

Muhabbet aşkına içile... Yuf münkire, (1) lânet Yezid'e...)
ilâahiri...

Bektaşilere göre, kuru softalara, ham mutaassıplara bu (mey) den nasip yoktur. Çünkü, onlar gurur şerbeti içmişler, kıyamete kadar ayılacak halleri yoktur.

Eğer, meydanda elden ele dolaşan ilâhi aşk şarabını görmüş olsalardı, içmeden ödleri patlar, yahut akılları yerinden oynardı.

Sayet şaka olsun diye, aşkın şerabından (2) bir kadeh sunsan (Estağfurullahıl'azîm) derler.

Ham softalar bu şerabı âhirette içeceklerini sanırlar... Yarın Cennet'e girecekler, bu şerabın zevkini orada çıkarcaklardır.. İçip içip mest olacaklar, gılmanlar'la baş başa verip, billûr gibi Huri kızlarını sineye çekeceklerdir!..

İşte ham softaların ibadetlerinden gaye, âhirette bu neticeyi elde etmeyi sağlamaktır. Halbuki ibadetten gaye; Allahın rızasını tahsil etmektir. Yoksa huri kızlarla sarmaş dolaş olmayı temin etmek değildir.

(Karpuzu büyük Hacı Hasan Dede) nin bâde dileğine bakınız:

Sakî! Gel seniule bâde sunalım
Gülüm sakî, sun aheste aheste
Sub'ha değin kalk muhabbet edelim
Cenım sakî, sun aheste aheste
Cümle evliyalar bâde sundular
Ol (Masiva deryası) ndan geçtiler
Kırklar da âb u hayatı içtiler
Gülüm sakî, sun aheste aheste
Muhammed Ali'den destur alalım
Varıp eşğine yüzler sürelim
On iki bahçenin gülün derelim
Canım sakî, sun aheste aheste

(1) Münkir: Allahı inkâr eden dini kendi menfaatine âlet eden kimse..

(2) Şarab: Arapçada şerbet demektir.

(Hasan Dede) aşk katarın yederken
 ikilikten geçip bire giderken
 Bugün pirimizden destur var iken
 Gülüm sakî, sun aheste aheste

*
 **

Bir de Mevlâna Celâleddin-i Rumî'yi dinliyelim:

Müslümânem! Menem rind ü harâbât
 Yerim meyhanedir, işim melâmet
 Ne zahidem, ne zühdüm var, ne ilmim
 Ne tâat bilürem, ne hud ibadât
 Ne dinim var, ne mezhebim, ne kıblem
 Ne mescid bilürem, ne bâng-i kamât
 Menem ol kibri makamım deyr içinde
 Velî aşka getirmişem iradât
 Çıkıp meyhaneden gülbank ururen
 Harabatım harabatım harabât
 Palas arkamda vo devtimde nâkus
 Kehzünnar kuşanurem keh alâmât
 Kes elini, ayağını, dilini
 ikende nefsine verme iradât
 Eyâ (Monla Celâleddin) ne sırdır?
 Adın zâhid, özün rind ü harabât

Mensuresi:

«Ey müslümanlar! Ben kalender ve harabati bir insanım. Benim yerim meyhane, işim de melâmettir.

Ben, ne zühdü olan zahid, ne de ilmi olan bir âlimim. Ben tâat ve ibadet denilen şeylerin hiç birini bilmem.

Bende ne din var, ne mezheb var! Kible ve mescid denilen şeyleri de bilmem. Ezan ve kamet seslerini de bu kulağım işitmez, duymaz. Benim tek bir meziyetim var. O da ancak aşka irâdet getirışımdir. Bazan, meyhaneden çıkar, gülbenk urmağa başlarım. Öyle bir harabatım, ki harabâtın ha-

rabatıyım. Beni kâh arkamda palan, elimde (çen) olarak görürsünüz, kâh belimde nasârâlar gibi zünnar bağlar, kâh başkalarının âmetleriyle nişanlanırım. Beni böyle görünce, sakın zemmetmeyin! Benden elinizi, ayağınızı, dilinizi kesin. Durub dururken nefsinize sakın bir irâde vermeyin!

Ey Molla Celâleddin! Bu ne sırdır? Seni karşıdan görenler bir zahid sanırlar, halbuki senin özün kalender ve harabat insanların hallerine benzer. (1) »

Yukarıda geçen sözlerin, hiç birinin makam-ı şeriatta yeri yoktur. Erbab-ı şeriat, her şeyin dış manâsını aldıkları için, hükümlerini zâhir duygularına göre verirler. Onların bâtin âleminde, iç mânadan haberleri yoktur.

Meselâ onlar Dertli'nin:

Getir sakî mey engürü, ki el tutmaz ayak tutmaz

Ani zahid yasak ettiyse, aşk ehli yasak tutmaz

Beytini işitseler şöyle mâna verirler:

— Bu adam, şeriatın yasak ettiği zakkumu kullana kullana vücudu (Alkolik) olmuş, eli ayağı tutmayan kötürüm bir zavallı vaziyetine düşmüş, pek yazık olmuş. Vah, vah!.

Diye izhar-ı teessüf ederler. Veyahud (Hilmi) nin:

Getir ey sakî-i gülçehre mey-i gülgünü

Vire teskin-i hararet, dil-i sâzânımıza

Beytini duysalar:

— Bu adam ya, zendost veya mâhbul perestir. Çünkü, gül yanaklı bir dilberin elinden kırmızı renkli bâde bekliyor. yanmış yüreğini bununla söndürecek. derler (Bâde) ile (Cemâl) kelimelerinin iç mânâlarını bir türlü kavrayamazlar.

Bektaşîlerin içki bâbında söyledikleri bu müdhîş sözlerin, hakikat manâsını kavrayabilecek olanlar, yine kendileridir.

(1) Mevlâna, bu sözleriyle; Allahı arayan her insanın, ne dilde, ne dinde ne mezhepte olursa olsun Allah'ı bulacağını söylüyor. Ve «Allah, her yerde mevcuttur. Elverir ki halis niyetle ona doğru gidilsin.» demek istiyor.

Onlar peymânelerini iki cihana değişmezler.. Hiç bir vakit bunsuz olamazlar.. Her şeyden evvel bu berrak bâde gelir, kendini gösterir.. Bâdesiz hemen başları döner. Bâdelerini her güzel şeye tercih ederler.. Tâbir-i diğerle her güzel olan şeye bâde gözüyle bakarlar.. Hattâ pek sevdikleri şah-ı velâyeti bile (Kadehe, şişeye) benzetmişlerdir.

Bakınız Virani'ye bunu nasıl ballandırır:

Ali'dir kadehim, Ali'dir şişem
 Ali'm sahralarda morlu menekşem
 Ali dolu yedi iklim dört köşem
 Tadına doyumaz bakımdır Ali'm.

Bir kadeh redifli şu şiire bakınız:

Ten, harabât oldu amma, dil surahi, can kadeh
 Men bu aşk ile ölürsem, din şarap iman kadeh
 Tevbe et vâiz dedi kürside, mey nûş etmeyin
 Hey maazallah elimden dâr ola bir an kadeh
 Halk-ı âlem mahşer olmuş, titreyirken zahidâ!
 Saye-i arş-i azimde devreder irfan kadeh
 Tekke-i rindânedir meyhaneler (bezm-i elest)
 Mey, muhabbet bakidir, rahmet-i merdan kadeh
 Aşk-i deryasında (Şeyhi) eylemiş yelken kûşad
 (Âlem-i evvel) bilir ki (Men aleyha fân) kadeh.

İki ayyaş şairimizin bâde hakkında söyledikleri şu şiirleri hep birlikte okuyalım:

Esbâb-ı meyi eyle müheyya ne durursun?
 Âmade ise saki getür, yâ ne durursun?
 Mir'at-ı dili tuttu elem jeng-i hümarı
 Ayinemizi eyle musaffâ, ne durursun?

Göz yaşı ile ağız açarak gözler isem dem
Saki meded et, hâsıl-ı mâna ne durursun?

Nûş eyliyelim saki getür câmi, uzatma!
Et bezme hiram kamet-i balâ ne durursun?

Saki öpelim bir dem ayağın bize lûtfet
Lûtf eyle bize câm-ü cem ârâ ne durursun?

Ayağına düştük, elimiz tut meded eyle
Üftadelerin hali hüveyda ne durursun?

Hem âşık-ı didarınız hem teşne-i câmin
Ey saki yetişir bize sahbâ ne durursun?

Saki, mezesiz mey içilir mi? Ne demektir,
Her câmde bir buse kıl itâ ne durursun?

Gülçehre-i saki ile mey, mâye-i aşkır
Nûş et meyi ey (Zikri-i) şeyda ne durursun?

Yaslanmadığını köşe-i meyhane mi kaldı?
Nûş etmediğim bâde vü peyman mi kaldı?

Bülbül gibi her şâm ü seher sahn-i çemende
Zâr etmediğim arsa vü kâşane mi kaldı?

Mecnun gibi bir kâkül-i reyhâne düşelden
Bend olsa aceb mi, dil-i divane mi kaldı?

Hak kadı olup nâibi peygamber olunca
Dâvamız o dildâr ile divane mi kaldı?

Cevretmek aceb, ben gibi biçare (Lezizi)
Ol simbeden, kâkül-i reyhane mi kaldı?

Bu fettan kadehin dünyalara ne fitneler saldığını, dîn ü imanını buna fedâ eden insanların acıklı hallerini okuyunuz da ibret alınız!

Görünüz ki, nice izz ü vekar sahibi olanların yakasına sarılmış, sakalından kavramış, benliğini, varlığını unutturmuş, haysiyet ve şerefini ayaklar altında payimal etmiştir!.

Bir damla ağızıma koymamışken, bunun bahsi üzerinde yürüyüşümüz bile, benim de başıma vurdu. Ne yazdığımı, ne söylediğimi kendim de idrâk edemez hâle geldim. Allah, buna mübtelâ olanların yardımcısı olsun.

(Çekme tesbih-i riyâ, (humhâne) den peyman çek)

*

**

Şimdi biz, Bektaşilerin, bâde üzerinde bu kadar duruşlarının ve bunun üstüne şiddetle düşkünlüklerinin hikmet-i vücudunu araştıralım.

İstanbul'lu Hilmi Dede'nin bir nefesinden aldığım şu beyitler, kadehin mahiyetini, içkinin hakikî mânâsını, Bektaşilerin bunu dile dolayıp durmalarındaki sebep ve hikmeti açığa kor:

Rind-olur sahbây-i aşkı nûş eden mestanemiz
Mest olur kudret kelâmın gûş eden rindanemiz

Mübtelây-i müskiratız sanma ey zâhid bizi
Bâde-i aşk-ı ilâhile dolu peymanemiz

Sakî-i bezm-i ezeldir pîrimiz hünkâr-i aşk
Yek-vücûdüz âlem-i vahdette yok bigânemiz

Hâce-i ilm-i ledünden ders-i hikmet ahzine
Bir debistân-i maarifdir bizim demhanemiz

tlâahiri...

Yani:

(Bizim aşk dolumuzu içen mestânelerimiz, rind meşreb olurlar. Kudret kelâmını içiten rindlerimiz derhal mest olurlar.

Ey zahid! Sen bizi içkiye mübtelâ olan derbederlerden zannetme. Bizim peymanemiz, yani kadehimiz aşkullah, şevkullah ile doludur.

Bizim sakîmiz (Elest) meclisinin sakîsi ve pîrimiz de aşkın padişahıdır. Bizler, âlem-i vahdette yek-vücûdüz, aramızda yabancı yoktur. İlm-i ledün öğreten hocamızdan hikmet dersleri almak için. bizim (demhane) miz bir irfan mektebidir.)

*

**

Bektaşîlerin özel kanaatine göre: Bâdeyi sunan da içen de mest olan da, zevkini süren de tek bir kişidir: Cânan!

Bu, şu demektir ki, şerab-ı lâ-yezâl ile mest-i lâ-yâkıl olanlar, cânân ile iş birliği yapmışlar, hiç tereddüd etmeden, kendi öz canlarını, cânanın canına gönüllü olarak katmışlar, ikilikten kurtulmuşlardır. Yâni, (vücûd-i hakiki) yi kendi öz sahibine terk ederek, aradan sıyrılıp çıkmışlardır.

Tevekkeli, Fuzulî şöyle dememiş:

(Ey Fuzulî, Can veren cânâna noksan etmedi.)

*
**

(Mey ve bâde) bahsimize son verirken, (Rûhî-i Bağdadi) nin tercii bendinden aldığımız şu parçaları, sayın okuyucularımıza sunmaktan kendimizi alamadık:

sanman bizi kim şîre-i engür ile mestüz

Biz ehli harâbâttanuz, mest-i elestüz

Ter dâmen olanlar bizi âlûde sanur, lik

Biz Mâil-i bûs ü leb ü câm-i kef-i destüz

Sadrin gözedüp neyleyelim bezm-i cihanm

Pay-i hum-i meydîr yerimiz bâde-perestüz

Mâil değilüz kimsenin azârına arıma

Hâtır şiken-i zâhid ü peymâne şikestüz

Bu âlem-i fânide ne mir-ü ne gedâyüz

Âlâlara âlâlanuruz, pest ile pest-üz

Hem'kâse-i (erbab-ı dil) iz, arbedemiz yok

Meyhanedeyiz gerçi velî, aşk ile mestüz

.
.

Vardım seheri tâat için mescide, nâgâh

Gördüm oturur halka olup bir nice gümrah

Girmiş kemer-i vahdete almış ele tesbih

Herbirimiz vird-i zabânı çel ü pençâh

Dedim; ne alırsız, ne satarsız, ne verirsiniz
Ki asla dilinizde ne nebi var ne hud Allah

Dedi biri kim: şehrimizin hâkını-i vakti
Hayr etmek çin halka, gelir mescide her gâh

İhsanı ya pençalı ve çel'dir fukaraya
Sabret ki demidir gele ol mâhr ü felek câh

Geldiklerini mescide bildim ne içündür
Yüz dönderüb andan, dedim: ey kavm olun âgâh

Kim sizden irâğ oldu ise hakka yakindir
Zira ki dalâlet yoludur gittiğiniz râh

Tahkiyk bu kim, ettiğiniz zerk u riyadır:
Taklid ile siz, tâatiniz cümle hebâdır

Sofî ki riyâ ile eder kendüyü mensûf
Evkat-i şerifi ola taklid ile matûf

Minberde hatib ola ve mahfilde muarrif
Âr eylemiye cehl-ile olduğuna marûf

Ayine-i kalbini kedûret ede tîre
Revzenleri feyz-i hak ile olmaya mekşûf

Cem'-i kütüp etmekle ne mümkün ola vâkıf
Esrar-i huda-ya ki ola mürşide mevkuf

Zatindeki âsâr-i kemâl olmaya, her'dır
Şâl-i siyeh eġnine giyinmiş, ya yeşil sâf

Âlemde ki kâmil çeke gam, zevk ede cahil
Yerden göġe dek dimez isem, yer, bana der yûf

Çün hak diyeni eylediler zulm'ile berdar
Bâtıl söze âġaz edelim biz dahi nâçar

Yuf! Hârîne dehrin gül-ü gülzarına hem yûf!
Aġyarına yûf, yar-i cefakârına hem yûf

Bir aış ki mevkuf ola keyfiyet-i hamre
Ayyâşına yûf, hamrine, hummarına hem yûf.

Zi-kıymet olunca nidelün cah ü celâli
Yûf, ânı satan dâ-n-u heridarına hem yûf.

Âlemde ki (bengî) ler ola vakıf-ı esrar
Ciranına yuf, anların esrarına hem yuf.

Arif ki ola müdbir ü nadân ola mukbil
ikbaline yuf, âlemin idbârına hem yuf.

Çerh-i feleğin sa'dine vü nahsine lânet
ikbaline yûf, âlemin idbârına hem yûf.

Çün ehl-i haka oldu sitem dünya vü ukbâ
Cehd eyle ne dünya ola hâtırda ne ukbâ

Mensuresi:

«Sakin bizi üzüm şırasile mest olmuş sanmayın! Biz tâ elest bezminde mest olmuş ehl-i harabattanız.. Rakı ile eteğini ıslatanlar, bizi de kendileri gibi sanırlar.. Halbuki biz, yalnız avuç içindeki kadehe dudak dokundurup öpmeye ma-il insanlarız.

Biz, bu cihan meclisinin yüksek payesine göz dikip ney-liyelim? Bizim gibi bâde perestlerin yeri, mey küpünün yanı başıdır..

Biz, hiç kimseyi gücendirmek istemeyiz, yalnız zahidlerin hatırını yıkmakla iktifa ederiz.

Bu fâni dünyada biz ne bey, ne de dilenci olmak isteriz.. Yükseklerle yüksek, küçüklerle küçüğüz.

Biz gönül sahipleriyle birlikte (Kâse = çanak) tutarız, onlarla hiçbir kavga ve gürültümüz olmaz.. Gerçi, biz meyhanedeyiz, lâkin - mûskiratla değil - aşk ile mest olmuşuz...»

.

«Bir seher vakti, ibadet etmek için Cami'ye vardım, bir de ne göreyim: Bir nice gümrah (1) halka olup oturmuşlar.. Allahın mâbedinde, ele riya tesbihini almışlar, dillerile (Kırk,

(1) Yollarını kaybetmişler.

elli... Kırk, elli) diye evrad okuyup durmaktalar. Sordum:

— Siz ne alup satıyorsunuz? Ağzınızdan Nebi ve Allah isimleri işitilmiyor, o saydığınız sayılar nedir öyle?

İçlerinden birisi cevap verdi:

— Bu şehrin şimdiki hâkimi, her sabah halka sadaka dağıtmak için bu camiye gelir... Bugüne kadar fukaraya verdiği ihsan, (Kırktan, elliden) aşağı düşmemiştir. - İşte biz onu sayıklayıp duruyoruz - Sabret ki, o yüksek rütbeli zatın gelmesi yaklaşıyor, sana da hisse ayırırlar...

Bunların, mescide ne yürekle geldiklerini, ibadetten maksatları ne olduğunu anladım. Derhal:

— Ey kavim. Ağâh olun ki, sizden her kim uzak durursa, muhakkak Allaha yakınlık peyda etmiştir. Zira sizin tuttuğunuz yol dalâlet yoludur.. Sizin bu yaptığınız işler, düpe düz müdâhene ve riyadır.. Sizin bütün işleriniz taklid, tâat ve ibadetleriniz heba ender hebadır...

Diye bağırdım.»

.

«Halk, zahid'in riyakârlığını esasen anlamıştır. Çünkü o bütün kıymetli zamanlarını taklit ile geçirmiştir... Halk içinde cahilliği belli iken, kendisini kâh minberde hatib, kâh mahfilde muarriif diye tanıتماğa uğraşır, bu hareketiyle de gülünç bir vaziyete düşer... Eğer ona hakkın feyzi erişemezse kalbinin aynası, kederinden kapkara olur.. Zahidin can ve gönül evi, daima garantiliktir. Yüreği hiç bir zaman ışıkla dolu durmaz... Şayed, ay ona ışık gönderse güneş kararır, güneş nurunu gönderecek olsa, bu sefer ay tutulur.

Zahid, kitapları önüne yığmakla, esrar-ı huda'ya vakıf olurum mu sanıyor? Heyhat.. Hakkı bildiren ancak mürşid-i kâmilidir.

Bir kimsenin zatinde âsar-i kemal olmazsa, bil ki o adam (Eşek) dir... Tıpkı sırtına siyah şal örtülmüş veya yeşil cübbe giydirilmiş bir eşek gibi!.

Bu dünyada, eğer kâmiller gam çekip cahiller zevk ederlerse, yerden göğedek ben yuf demesem, herkes bana yuf borusu çeker. mademki (Enel'hak) diyeni türlü işkence ile ipe

çekdiler, bu haksızlığa karşı biz de kâinata (yuf borusu) çekelim..»

.

«Bu dehrin dikenine yuf, gülüne yuf, gülizarına yuf!

Düşmanına da yuf, cefa çektiren yârine de yuf,

Bir içki sofrası ki, dünya şerabını içmekle meydana gelecektir, böyle bir ayş-i nûşun ayyaşına da yuf, şerabına da yuf, mestliğine de yuf!

Para ile satılan yüksek rütbeyi nideyim? Böyle bir rüt-beyi satana da yuf, alana da yuf!

Bu âlemde ki (bengi) (1) ler esrara vâkıf ola!! Onların esrarına da yuf, kendilerine de yuf, komşularına da yuf!!

Arif olan insanlar koğulur, nâdan olanlar ikbale konarlarsa, böyle bir çerh'in bahşedeceği iyi talihe de yuf, kötü talihe de yuf!... Yıldızlarının sabit olanlarına da yuf, seyyar olanlarına da yuf!..»

.

«— Belli ki, doğrulara dünya ve ahiret işkence olmuştur, gayret et ki, gönlünde ne dünya sevgisi kala.. Ne de âhiret!...»

— 37 —

Sırrın ifşa eylemez pünhan olur Bektaşiler
Terkeder gördüklerin insan olur Bektaşiler

Can ü başın terkederler cümle varından geçüp
Soyunup abdal-i veş uryan olur Bektaşiler

Fehmeder gizli derununda olan hicranını
Ehl-i derdin derdine derman olur Bektaşiler

Zahir ü bâtın hakikat halini ahzeyleyip
Dil rûmuzu sahib-i divan olur Bektaşiler

Sure-i sırr-ı ledünnün mektebi kalbindedir
Rah-i hakkı keşfeden irfan olur Bektaşiler

Bürc-i zatın menzilinden dem ururlar (Genciya)!
Var kıyas eyle nice sultan olur Bektaşiler

(1) Beng: içenler.

İzah:

Bektaşilerin ayıb-bîn (1) olmadıklarını, sır sakladıklarını, hak yolunda cümle varından geçip can ve baş terk ettiklerini, abdal gibi soyunup uryan olduklarını, insanın içindeki gizli derdini bilip o derde derman bulduklarını, insanın iç-yüzünü de, dış yüzünü de bildiklerini, ilm-i ledün sırrının mektebi, kendi kalblerinde olduğunu, Allahın doğru yolunu keşfeden ârifler zümresinden olduklarını anlattıktan sonra diyor ki:

(— Ey Gencî! Allahın sırr-ı zatinden dem uran Bektaşilerin nasıl bir sultan olduklarını var kıyas et.)

**

Yirminci asır şairlerinden bir zâtın sözü de buna benzer:

Bahr-i ilmin mevcinin ihsanıdır Bektaşiler
(Nokta-i bâ) sırrının burhanıdır Bektaşiler

Pâk eder her mücrimi, meydanıdır darül-eman
Mürşid-i rah-i huda ihsanıdır Bektaşiler

(Küntü Kenzen) kasrının miftahı, bil anlardadır
Cümle erbab-ı tarik divanıdır Bektaşiler

Vâkıf-ı sırr-ı velâyet, muciz-i peygamberi
Sırr-ı Mirâc-ı Habîb erkânıdır Bektaşiler

Menba-i feyz-i Ali'dir çeşme-i âb u hayat
Sırr-ı tevlid-i huda irfanıdır Bektaşiler

(En temutû) sırrının agâhıdır bil (Basriya)
Şah Hüseyin-i Kerbelâ kurbanıdır Bektaşiler

**

(Hakikatin kâfiri, şer'in evliyasıdır)

— Yunus Emre —

— 38 —

Ey cümle bu âlemler ulusu koca Tanrı
Ey Bâki-i kayyum-ü kadir, ey, yüce Tanrı

Ya evvel ü ahir ü ya şah-i dü âlem
Hükmünde senin küllisi uctan uca Tanrı

(1) Ayıb - bîn: Başkalarının kusurunu gören.

İsyanlara gark oldum efendim tut elimden
Affet günahım, bakma sakın sen suça Tanrı

Didar-i cemalinle beni eyle müşerref
Mahfice bu dil istedi bir tez, koca Tanrı

Lütfünle okur (Genci) hakikatten efendim
Hakka! kamu âlemlere sensin hoca Tanrı

İzah:

Genci'nin bu nazmı, bir (münacat) tır:

(— Ey bütün âlemlerin ulusu koca Tanrı!. Sen ne yuca-
sın.. Sen fena bulmayan daima ayakta dimdik duran ve her
şeye gücü yeten bir şâh'sın.

Ucdan uca, iki cihan senin hükmün altındadır. Evvel ve
âhır herkesin hocası sensin. Bu Genci de senden hikmet dersi
alan bir talebe kulundur. Ben isyanlara boğuldum, kaldım.
Benim günahlarımı affet de, lütfunla elimden tut kaldır. Giz-
lice bana cemâlini göster. Benim senden yegâne dileğim bu-
dur,) diye hakka yalvarıyor.

(Olur iksir ile bakır altun)

— 39 —

Bu âlem-i sırr-ı nihandan çıkup
Hikmet-i hudaya uğradım geçtim
Haktan hidayettir gözlerim açup
Tevhid-i hudaya uğradım geçtim
Budur mü'minlerin kavli, muteber
Erenlerden oldu bize hoş nazar
Dediler bundadır sâkii kevser
Ali Mürtezaya uğradım geçtim
Şah Hasan, Şah Hüseyin şahların şahı
İmam Zeynel, Bâkır sırr-ı ilâhi
Câfer'den bulunur cemiyet rahi
Bir deryaya geldim uğradım geçtim
Musi Kâzım, Rıza, Taki, Şah Naki
Anlardır hudanın sırr-ı mutlakı
Hasanül'asker'den ilm-i hakiki
Okuyup mânaya uğradım geçtim

(Genci Abdal) eder açtım gözümü
 Muhammed Mehdi'ye verdim özümü
 On iki imama sürdüm yüzümü
 Şahım hakipaye uğradım geçtim

İzah:

Genci, burada on iki imamı ayrı, ayrı ziyaret ettiğini söylüyor ve diyor ki:

(— Gizli bir âlemden çıktım. Hudanın hikmet hazinele-
 rine yolum uğradı, orada bana hidayet ettiler, Allahı birleme-
 ği bildim, Müminlerden alınan muteber habere göre, Erenle-
 rin (Safa nazar) ı lâzımmış.. Sakı-i kevser buradadır dediler,
 derhal ona vardım. Ali'den sonra Hasan, Hüseyin, Zeynel, Bâ-
 kır'ın de Allahın sırları olduğunu bildim, hepsine de ayrı ayrı
 yol uğrattım. Ondan sonra, cemiyet yolunun üstadı olan
 İmam Câfer'e ulaştım, bir derya olduğunu anladım. Oradan
 da geçip Hudanın mutlak sırları olan Kâzım Rıza, Taki, Naki'e
 yetiştim.. Hasan'ülkeri'ye vardım. Hakikat ilmini okudum,
 mânayı kavradım. Gözümü açınca Muhammed Mehdi'yi gör-
 düm ve ona özümü teslim ettim.)

— 40 —

Hak nasib eyledi pîr cemalini
 Can gözüyle gördüm el'hamdü-lillâh
 İnandım aşkile iman getirdim
 Katarına girdim el'hamdü-lillâh
 Sıdk-ile bend oldum sözün sağına
 Eriştim ol zaman üçler çağına
 Aşk ile şevk ile pîr ayağına
 Yüzüm gözüm sürdüm el'hamdü-lillâh
 Erler pîrler ile doldu meydanım
 Kalmadı gönlümde şekk ü gümanım
 Pîr eteğin tuttum buldum imanım
 İkrarımı verdim el'hamdü-lillâh
 Hu gerçeğe deyüp beni aldılar
 Mürşid huzuruna çeküb geldiler
 Onulmaz yareme merhem sardılar
 Derman buldu derdim el'hamdü-lillâh

(Genci Abdal) cümle varından geçüp
 Dost cemalin gördü öz gözün açup
 Pîr elinden dolu bir kadeh içüp
 Maksûduma erdim el'hamdü-lillâh

İzah:

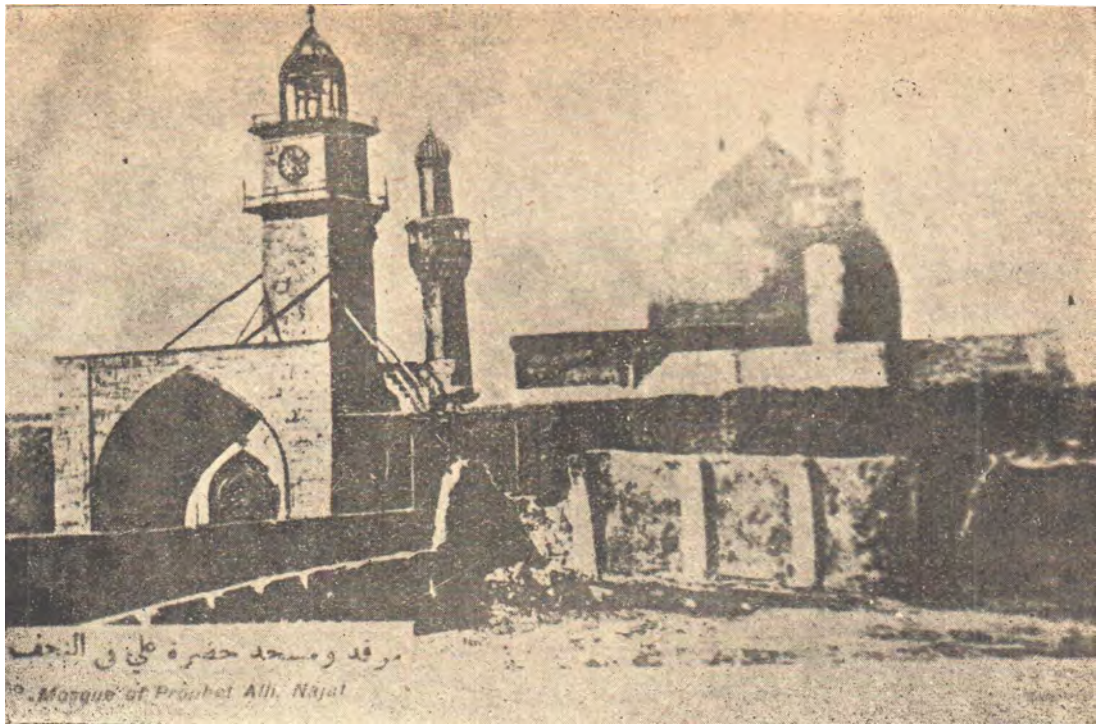
Genci'nin bu sözüne bakacak olursak, tarikate girdiği, ıkrar verdiği zamanı tasvir ediyor, sanırız. Halbuki hiç de öyle değildir. Genci bu sözünü, o vak'adan üç sene sonra, tarikatın iç âlemini teşkil eden (Marifet ve hakikat) bâbından söylediği sezinleniyor. Çünkü yol icabı bu böyledir, esasen öyle olması da lâzımdır. Bu itibarla, izahımızı şöyle yürüteceğiz:

Her hangi bir kişinin hüsnü niyeti, ciddiyet hâli elbetteki kendisini daima ileriye, daima tekâmüle sevkeder. Bizim Genci de, ilk önce aşka düşmüş, iki cihanı bir hamlede parmaklarile çırpıştırarak gerçekler yoluna girmişti.

Fakat o meydanda, kendisine gösterilen işler bir nazarıyat) dan ibaretti.. Ancak hayatında görüp geçireceği (ders) in, sakınacağı tuzakların programını baş gözüyle görmüş, erenlerin (sağ sözü) nü kulaklarile duymuş, buna inanarak, (Eyvallah) demiş, bel bağlamıştı.. Kendisine sunulan iman cevherini iliğinden, kemiğinden, kanından daha içeri, gizli ve muhkem bir yere saklamıştı.. Bu cevheri oradan hiç kimse bulup çıkaramazdı.. Ne zenginlerin para pul şakırtısı, ne de zahidlerin hûr ü gılman lâkırdısı, onu yolundan döndüremezdi.

İşte Genci, hiç bir dalgaya kapılmadan, zerre kadar sağa, sola sapmadan doğruca menzile yol aldı. Şiirinde de işaret ettiği veçhile, üç sene deyince gayesine ulaştı.. Esrarına vâkıf oldu.. Kendisine aşkın dolusu sunuldu.. Can gözünü açtı, diyebileceğiz.

Bunu, bir de başka cihetten inceliyelim. Genci'nin aşka düşüp esrara vâkıf olma mes'elesini tekrar araştıralım, ve beraberce, Bektaşîlerin şu (İkrar tercüman) ını okuyup, üzerinde azıcık duralım.

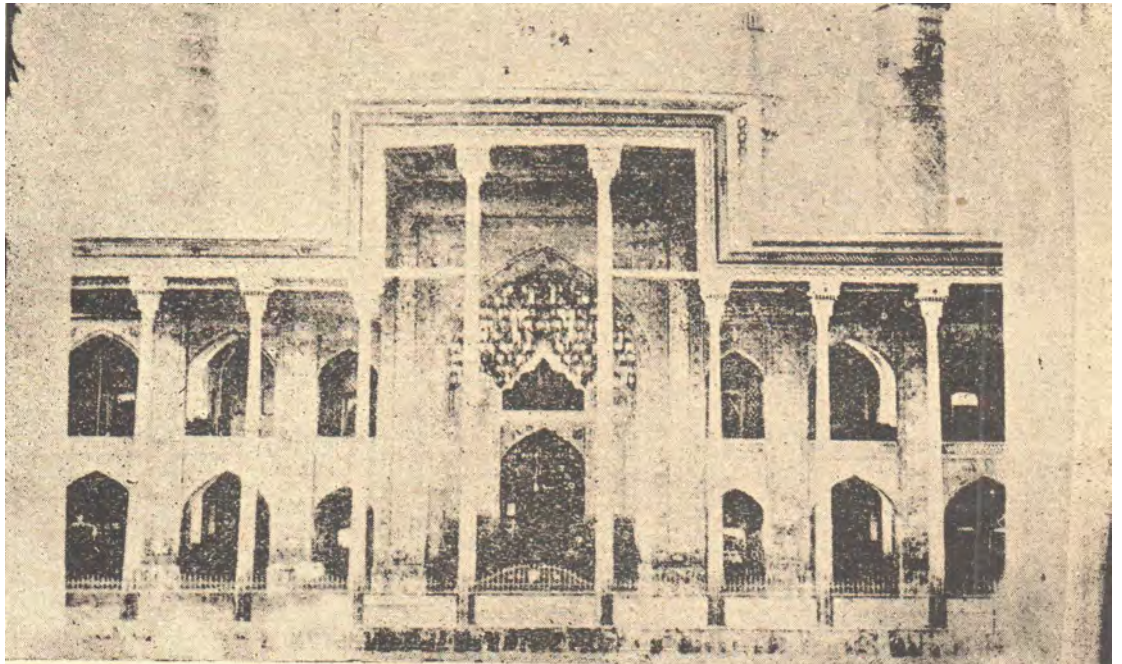
(Necef'te İmam-ı Ali'nin kabri)

Yâ Rab! Beni evlâd-ı Resûlün köpeği kıl

Yâ Rab! Beni dergâh-ı Ali'nin eşeği kıl

No: 7

— Aşkî Dede —

(Bağdadda İmam-ı Musa-i Kâzım'ın metfun bulunduğu câmi)

Tâ ezelden Hubb-i Hayder urdular bünyadımı

Sevmişem cân-ü gönülden men İmam-ı Kâzım-ı

No: 8

— Vîrani —

IKRAR TERCÜMANI:

Hamd-ü-lillâh kim, men oldum, bende-i has-ı Huda
Can-ü dil'den aşkile hem çâker-i Âl-i Abâ

Rah'i zulmetten çıkıp doğru yola bastım kadem
Hâb-i gafletten uyandım, can gözüm kıldım küşâ

On-iki imam bendesiyem, ben gürûb-i Naci'de
Yetmiş iki fırkadan oldum beri, dahi cüdâ

Mezhebim Hak Câferi'dir, ıstibahım yok benim
Pir-i üstâdım Hacı Bektâş Kutb-ü evliyâ

Hak deyüp (Bel bağladım) ikrar verüb erenlere
Mürşidim oldu Muhammed, Rehberimdir Mürtezâ

Tam metnini verdiğimiz bu ikrar tercümanında gözü-
müzü çeken:

(Hâb-i gafletten uyandım, can gözüm kıldım küşâ)

Tabiri var.. Acaba, Gencî ikrar verdiği gece, hemen gaf-
let uykusundan uyanmış ve can gözünü açmış mıydı?

Tabii bu, bizce meçhul olmakla beraber, Bektaşîlerin,
yeni ikrar verenler için kullandığı: (Anadan yeni doğdu) ta-
birine bakılacak olursa, her halde bu, zaman meselesi olsa ge-
rektir.

Mâsum bir çocuğun vücudunun tombullaşması, gelişme-
si lâzım değil midir? Genci ise, o gece henüz (cenin) halinde
idi. Tabir caizse, yumurta içinde harekete gelmişti amma, he-
nüz gagasile kabuğunu delip, dışarıya baş vuramamıştı.

Şiirde de işaret ettiği üzere (üçler çağı) na kadar bekle-
di. Usûl ve icaba göre hareket etti. Dert hasıl etti. Verilen
(telkin) e göre dürüst, düzgün adımlar attı, merhaleler kat'-
etti, kulluğunu isbat etti, ondan sonra can gözü açıldı, (mari-
fet-i nefis) hasıl etti. İkrarının meyvasını dermiş oldu; diye
hüküm vermek mümkün olabilir...

*
**

Pek çok Bektaşî şairleri, şiirlerinde (Can gözü, can ku-
lağı) tabirini sık sık kullanırlar... Bu tabirler üzerinde biraz
duralım:

Bektaşiler, can kulağı tabirini (İntibah duygusu) veya (kulak oyunu) diye isimlendirirler ve bu remzin can gözü açılmadan evvel vakî olduğunu söylerler ve bunu da şu delillere istinad ettirirler:

1 — (Ahd-i ezel) de (Elestü birabbiküm) hitabını, kulak, gözden evvel duymuş değil midir? (1).

2 — Hazreti Musa, Sîna dağında, Allaha münacat ederken:

— Ey Rabbim! Bana cemâlini göster.

Diye bağırıldığı zaman, kendisine Allahdan:

— Şimdi,göremez sin! cevabı gelmedi mi?

3 — Davud peygamber, (bu kâinatın ' yaratılmasındaki hikmet ve sebebi) Allahtan sual ettiği zaman, cenab-ı Hak'dan kendine cevap gelmedi mi? Ve bu cevabı, Davud kulağıyla duymadı mı?

4 — Daha sonra, Hazreti Muhammed'in Bâtın kulağı:

— Ya Muhammed!

Sadâsını işiterek, bu yakıcı sese âşık olmadı mı? Ve bu aşkı yüzünden, Allahı görmedi mi?

Bektaşilerin itikadınca, işte bu ateşli ve dehhâş ses, bu temiz yürekli kâmil adamları, gözlerinden daha evvel, kulak yolu ile harekete getirdi. Kulak uzvu, göz uzvuna sebkât etmiş oldu.

Görmediğimiz bir dilberi arkadan arkaya bize medh et-seler hiç şüphesiz kulağımız, gözümüzden daha evvel, o dilbere âşık olur.

(Kum biiznillâh) nidasını duymıyan bir (ölü) hiç ayağa kalkabilir mi?

Bu bahsi alâkalandıran şu beyitlere bakınız:

Ehl-i tevhid'in kamrâ âzâsı olmuştur kulağ

El, ayak, göz hep lisandır, ardı öndür, solu sağ

— Haşim —

(1) Bektaşiler, bu hitabın gelip geçici bir şey olmadığını, hiç arkası ksilmeden, harfsız, savsız el'an devam ettiğini her ne zaman kulak uzvumuz, işitme kudretini bulursa, bu sesi duyabileceğini söylerler.

Her ne görürse gözün bil, sırr-ı subhan andadır
Her ne işitse kulağın, mağz-i Kur'an andadır.

Niyazi —

Semi' ismine mazhar ol, işit tesbih-i eşyayı
Basîr ismine mazhar ol, görürsün sen müsemmayı

— Basri —

Tecelliyle yanan kûh-i bedenden bir haber alsan
Neler söyler gönül tur'ündeki Musâ'yı söyletsen
Nice ihya olur mevta, ne kim gözler anı görse
Münadi! Kaddin üstünde duran İsâ'yı söyletsen

— Kadi —

— 41 —

Hakkın ulu beyti, haremi vârı gönüldür
Fazl u şerefi, defter-i esrarı gönüldür
Aç can gözünü rah-i azîme nazar eyle
Çün ilm-i hafî tekke-i envarı gönüldür.
Bir mürşid-i kâminden oku ders-i hakikî
Âgâh olasın sırr-ı ilim şarî gönüldür
Tâ (Bezm-i elest) ten beri her bir dem-i vuslat
Âriflere hak menzili dîdarı gönüldür.
Sen hane-i kalbinde gözet nur-i ilâhî
Aşk ehline feyzi verenin yâri gönüldür.
Anda taleb et bulmağa (Gencîne-i aşkı)
Ol dâr-i şifa bâbı anahtar gönüldür.

— 42 —

Muhammed Ali'ye salavat eyle
Kevser şerabından içmek istersen
Ali evlâdına muhabbet eyle
Gevheri sırçadan seçmek istersen
Ulaş bir mürşide vâden yetmeden
Müşkülün hallolsun fırsat gitmeden
Sorusuz hesapsız azab görmeden
Sırat köprüsünü geçmek istersen
Mürşidin rehberin nefesin hakla
Erenler sırrını kalbinde sakla
Kalbini mamûr et özünü pakla
Aşkın deryasına dalmak istersen

Arayub da aslı zâtin bulmalı
 Derûnunda nûr-i iman dolmalı
 Hakikatta kâmil sarraf olmalı
 Cevherin kânını bulmak istersen

(Genç Abdal) ım hikmet yüzünden söyle
 Yolda doğru yürü, eriş menzile
 On iki imama bir niyaz eyle
 Erenlere sırdaş olmak istersen

İzah:

Genci, bu iki nazmında gönülden, aşktan, Haktan ve hakkın nurundan bahs açıyor. Biz de bunun üzerinde yürüyelim;

Birinci nazımda:

Sen hâne-i kalbinde gözet nûr-i ilâhî
 Aşk ehline feyzi verenin yârî gönüldür

Diğerinde de:

Kalbini mamûr et özünü pakla
 Aşkın deryasına dalmak istersen

diyor. Aşkın deryası mı olur? Aşk ehli kime derler? Aşk denilen şeyin mefhumu nedir?

Şimdiye kadar, bu aşk kelimesinin medlûlünü öğrenmek için, birçok kimselere sordum. Buna herkes türlü türlü mâna verdiler.. Verilen cevapların hiçbirisi beni tatmin etmedi, ci-va gibi zihnimden kaydı kaydı kaçtı...

Kimi diyor: Aşk denilen şey, insanların iradesidir, gönlü ne dilerse onu yapar, yerine getirir.

Kimi diyor: Aşk insanların niyetidir. İyi veya kötü, ne gibi bir niyet edersek kuvveden fiile getirir...

Kimi diyor: Ruhumuzu okşayan, zevkimizi gıcıklayan her hareket aşktır.

Kimi diyor: Aşk, insanın evvelce bağlandığı yalancı Allahıdır. Meselâ: Bir kıza sevdâ bağlamak; yahut bir küheylân ata merak edip beslemek; ve yahud çil çil altınları görünce gözünü, gönlünü ona kaptırmak, yalancı bir Allaha tapmak demektir.

Tut kelin perçeminden.... Şu halde, herkesin kendi gönlü rizasile sevdiği ve onun üstüne demirbaş gibi oturup mihlan-

dığı şey ne ise, kendisinin düpe düz mâbudu, o olmuş oluyor.

Hani, yabana atılacak mâna da değil...

Hazreti Peygamberin: (Maksudunuz ne ise, mâbudunuz odur) sözüne de uygun düşünüyor, bu fikirdir... (1)

Şükrü Baba'ya: (Aşk nedir?) diye sordum; o da şöyle heyecanlı bir vecize savurdu:

— Aşk, dumansız ateş; Aşk, konaksız yolculuk; Aşk, anahtarsız kilit; Aşk, kadehsiz şarap içmekten ibarettir.

Şâirlerin sözlerine bakıyorsunuz, her birisi bir telden ötüyor. Bazı âşıkların bu husustaki sözlerinden örnekler vereyim:

Gel gel yanalım âteş-i aşka
Şûle verelim âteş-i aşka
Evvel aldandım, pek kolay sandım,
Durmayıp yandım âteş-i aşka.
Aşk ehli ölmez yerde çürümez
Yanmayan bilmez âteş-i aşka

— Nesimi —

Aşınay'î aşk olanlar vâkıf-ı irfan olur
Vâsıl-ı didâr olan dembeste vü hayran olur.

— Resmî —

Lâle-i aşkı takın Mecnun gibi sahrayı bul
Gel beri Leylâ yüzünden Hazreti Mevlâyı bul

— Safderî —

Ey gönül âşık değilsen sûz-ü tâbin aslı ne?
Nâr-i aşka düşmedinse, ızdırabın aslı ne?

— Nerkisi —

(1) Peygamberin bu hadisi, Bektaşî kitaplarında (Küllü maksûdün mâbûd Küllü mâbûdün maksûd) şeklinde yer almıştır. Doğru hadis mi, uydurma hadis mi bilmiyoruz. (Müellif).

(Hazreti Peygamberin vefatından sonra, Emeviler pek çok yalan hadis uydurdular. Abbasiler zamanında ise, hadis adedi tam 600 bini bulmuştu. Peygamberin on senelik hicret hayatına bu rakamı taksim edersek, yevmiye 200 hadis tutar ki Muhammed hiç durmadan çene çalmış olur. (Bu-hârî) de sahih hadis diye (7275) adedi, yukarıdaki yüz binlerden süzülüp alınmıştır. Ebû-Hüreyre bile tam (5300) hadis uydurmuş. Halbuki Yahudiden dönme bu müslüman, Hazreti Peygamberin üç senelik hayatını görebilmişti...

- Avrupa edebiyatı ve biz. İsmail Habib -

Zehi can kim münevverdir bugün nûr-i tecellâdan
Zehi dil kim muattar'dır hevây-i aşk-ı Mevlâdan

— Ak Semseddin —

Tarik-i aşkda ol kaim
Şühûdun olsun hak, daim
Budur salât, budur sâim
Salâdır ha! Salâdır 'ha!

— Basri —

Bu aşk bir bahr-i umman'dır, buna hadd-ü kenar olmaz!

— Seyfi —

Tâlib-i râh-i hakikat, aşka eyler iktidâ

— Fuzuli —

Ey gönül gel gayriden geç, aşka eyle iktidâ

— Niyazi —

Bâ-i (Bismillâh-i rahmanirrahim) den ibtidâ
Ders alub pirimden, ettim râh-i aşka iktidâ

— Hilmi —

Bir şair de nefis-i emmâreyi paylayarak:

Neyliyem ey nefis-i gafil, hakdan âgâh olmadın?
Vehme düştün, akla uydun, aşka hemrâh olmadın.

Diğer bir şair de:

Ben aşk kitabın hatm ettim sanırdım
Kadd-i mevzûnun görünce elifba'dan başladım

Mevlûd kitabını yazan Süleyman Çelebi merhuun da:

Kimde kim aşkın nişanı vardürür
Âkıbet mâşûka anı ir görür

Diyor. Hasılı çeşitli nazariyeler, bitip tükenmez sözler:

(Cümlelerin maksudu bir amma rivayet muhtelif)

*
**

Görülüyor ki, şairler, (Aşk) denilen bir şeyin mevcudiyetini bize daha iyi haber veriyorlar, ama hep şirin ve cana yakın tarafından bahsediyorlar. Onlar hiç kötömsenmiyorlar...

Ben de, kendi görüş ve anlayışına göre bu heyulâya söyle bir parmak bastım... Zikzaklı bir mâna verdim:

Aşk denilen şey, tıpkı ruh gibi hilkat-i âlemle başlar. Keza yine ruh gibi gözle görülemiyen, el ile tutulamıyan, dil ile tarif edilemiyen, gizli bir çehre arzeder...

Ruh ile aşkı, ikiz kardeşler desek de caizdir. Çünkü, bütün mevcudat bunlarsız, bir an hâli olamaz... Mükevvenat-ı âlem, bu (ikizlerin) vücudiyle kaim ve payidar olagelmıştır.

Yalnız şu kadar var ki, aşk oynaktır: İki yüzlü, iki dilli ve biraz da şaşlı gözlü bir mahlûktur?!..

Yüzünün birini mecâza, diğerini hakikate çevirmiştir: Bazan, yüzünün tebessümü câ'li, bazan da ciddidir...

Kâh ağzı açıldığı zaman, riyakârlıklar yapar, insanı eğrendirir, çileden çıkarır... Kâh görürsünüz ki, doğru sözlülüğü tutar, munis diller döker, tatlı tatlı, insanı kandırmağa çalışır..

Bazan, cami'lerden (Allah-ü ekber) nidasiyle şan verir, bazan meyhanelerden (Ya Hak) sadasile ün verir.

Gözünün şaşılığı da öyledir; birisini mecâz'a çevirmiş, diğerini hakikate dikmiştir: Gözünün birisi havâ ve heves görür aldanır, diğeri hak ve hakikat görür bağlanır.

**

Bir çocuğun çember çevirmesi, nasıl aşk kamçısının hızıyla oluyorsa, bir büyüğün tavla başında düşüş, dübeş diye zar sallaması da kezalik onun kartlaşmış aşkından başka bir şey değildir.

Bir annenin, çocuğunu gürbüz yetiştirmeye çalışması, gece gündüz onun üzerine titremesi, bir aşk ve şefkat mahsulü olduğu gibi, diğer bir günahkâr annenin de kırığından kazandığı piçini kendi eliyle boğması veya sokak ortasına fırlatıp atması, kezalik kötü kullanılan bir irade ve aşk hızından başka bir şey değildir.

Bir talebenin, okuluna bağlanarak derslerine iyi çalışması, diğer bir tenbeî çocuğun da mektepten kaçarak sokaqlarda serseriyane dolaşması, aşktan başka ne ile ifade edilebilir?

Aşk, bazan, İsâ gibi, ölüye can verip diriltir, bazan diriye öldürüp şakî ve katil olur.

Bu misâlleri istediğiniz kadar çoğaltabilirsiniz...

Alınan terbiyeye göre, iyi veya fena kullanılan her irade, her an, bir çeşit aşk küpüne dalup dalup çıkmaktan başka bir şey değildir. Birbirine zıd, bu iki irade kuvvetinin kabul ettiği renklerden hangisi daha göz alıcı olursa insanlık o tarafa meyleder, o tarafın çoğunluğuna sebep olur. Elbette ki, çoğunluğu kazanan taraf da, beşeriyetin ifa veya imhasına savaşır durur.

*
**

Yukarıdaki yazılarımızla; aşkın iyimserlenen, kötümserlenen iki tarafı olduğunu belirtmiş bulunuyoruz... Bunun birine (hakikî aşk), diğerine (mecâzî aşk) diyorlar.

Mecazî aşka (aşk-ı himarî) diyenler de var.... Yani, eşek aşkı.

Eşeğin şehveti, dünyadaki bütün mahlûkattan daha hashin, daha şiddetli olmasından kinaye — bütün aklını, fikrini şehvete kaptıranlara — bu adı takmışlardır.

Bu böyle olmakla beraber; (Allahı bilmenin yolu) insanın, nefsini bilmesine vâbeste olduğundan, meleklerden daha yüksek bir meziyete maliktir. Çünkü, meleklerde (nefis) yoktur.

Şairin biri:

İnsan melek olsaydı, cihan cennet olurdu!

Demiş amma, bu sözü yanlışır. Çünkü, insan yaratılış itibarile, meleklerden çok daha âli bir haslete mâlikdir.

İnsan, öz vücudunda Hakkı bulur: Enel'hak der. Her yerde Hakkı görür. Entel'hak der. Fakat melekler bu sözü diyemez. Melekler insanların hâdimidir. Melekler de, bütün mükevvenât-ı âlem gibi (âdem) olmak telâşına düşmüşlerdir.

Bir şair:

Alemlde meşhûd olan bu devran
Tekâmül içindir kemâle doğru
Her nokta cevval her zerre raksân
Uçup giderler visâle doğru

Demiş ki, pek doğrudur... Bu kemâlden, tekâmülden kasdedilen mânâ (İnsan) olmağa özenmektir. Fakat, hakiki insan... Temiz ve noksansız insan!

(Âdem) liği her kim bulduysa odur Âdem
Yoksa görünen suret bir gölge imiş ancak

— Niyazî —

Şurasını işaret etmeliyiz:

Dünyada hiç bir fert yoktur ki (aşk-ı mecâzi) silindiri altından geçmiş olmasın. Yalnız, bundan (Ehl-i Beyt-i Muhammedî) müstesnadırlar... Kur'an bunların tâhir ve masûm olduklarına şehadet etmektedir.

Bizim sözümüz, kendimiz gibi beni âdem olanlar içindir. Demek isteriz ki, insanlık, behemehal bu belâya sataşmış, her ferd bundan ağzının tadını almış, ihtiyarlayınca çöküp gitmiştir. Kimisi de, daha erkence aklını başına toplamış, yakasını bu kötü hâlettten sıyrarak sıvışıp kaçmış, ciddî insanlığı kabul etmiştir. Böyle olmanın haberleri ve haber vericileri vardır. (İlhâmi) nin nefesinden aldığımız şu bir kaç beyit, buna misâldir:

Hevâ vü heveste mecazi aşkda
Bu dünya gözüme Leylâ göründü
Tarikat pirine ikrar vereli
Erenler cümleden âlâ göründü

Oynadım dünyayı zarar eyledim
Bab-ı marifette karar eyledim
Yaptım civarımı hisar eyledim
Bürc-ü bedenleri bâlâ göründü

Rakibler elinden zehirler yuttum
İçtim aşk şarâbın sırrı sır ettim
Muhammed Ali'nin dâmenin tuttum
Himmeti var olsun Mevlâ göründü

Ervahlar nur iken (Bezî-i elest) te
 Hitâb-ı ezeldê kulağın sesde
 Can cesede geldi girdi kafesde
 (Lâ) yi terkeyleyip (illâ) göründü

İlâhîri...

Şairin bu sözü gerçi bir (nass-i kaatî) değildir amma, yalan söz de değildir... Bu gerçek söz, bize açıklar ki, mecazî aşktan hakikî aşka dönmek fırsatı her zaman elimizdedir... Bu, bizim hüsn-ü niyetimize bağlıdır.

(Niyet) hakkında Peygamberin iki hadisi vardır. Türkçelerini gösterelim:

1 — İnsanların amelleri, kendi niyetlerine bağlıdır.

2 — Mü'minin niyeti, amelinden hayırlıdır.

(Kur'an) da bunu teyid eder:

إِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْخَبِيرِينَ

Türkçesi:

(Allah, ihsanla amel edenlerle beraberdir) demek olur.

Aşk bahsine son verirken, (Mir'atül'mekasid) de buna dair gördüklerimizi, hulâsaten şuraya ilâştirelim:

Aşk, insanda (cezbe) yaratır. Cezbe demek âşkın iç yüzü ihtiyarsız olarak hakka meyletmesidir. «Cezbei hak» dan murad aşktır. Bunun haslığı, harareti olduğu için, ateş gibi insanın içerisini yakar Aşk'la bir lâhzada hasıl olan mâna (mücahede) ile nice yıllarda hasıl olmaz, zira mücahededede inci-zab denilen çekicilik yoktur.

Cezbe, bir (iksîr) dir, itibarsız bir bakır, bununla hâlis altın olur. Dünya dolusu altunu olan, elbette bakır olandan daha zengin, daha itibarlıdır. Bu sebepten (müntehî) lerin ettiği biricik zikir, (müptedî) lerin, (mutavassıt) ların nice yüz bin kere zikrinden daha faziletli ve daha sevaptır. Onların uykuları, nefes almaları bile zikir ve ibadettir, zira hakikat ik-sîri, gizli âlemden cana gelir, oradan da cisme nüfuz edip vücudün cümle âzasına ve kuvvasına tesir eder. Halis altın yerde çürümediği gibi, onların temiz cesedleri de yerde çürümez, bu rütbenin sahipleri başkalarile kıyas kabul etmez, diyor ve:

Aşk'dır şol cezbe kim, tâ âlem-i lâhute dek.

Şehber-i mâna olup kuvvet verir murg-i dîle

Beytini okuyor ve uzun uzadıya aşktan, cezbeden bahsettikten sonra (âşık, atlıdır' zahid piyadedir) diye bir hükme bağlıyor.

Zavallı zahidlerin nedir bu çektikleri?.. Tabbağın sevdiği deriyi, yerden yere çarptığı gibi veya (vur abalıya!) fehvasınca, muharrirlerden hücum, âşıklardan hücum, ayyaşlardan hücum, şairlerden hücum, Bektaşî ve Alevîlerden hücum...

Acıdım zahidlere doğrusu!.. Şu mâruf mısra ile buncağazları ben bâri, bir kerecik olsun müdafaa edeyim:

Atarlar senk'i elbette, direht-i meyvedâr üzre!..

Genç Abdal'ın nazmında dem vurduğu (hak) nazariyesine gelince:

Bütün din kitaplarının yazıları, gelip geçen bir çok peygamberlerin uğraşmaları, hep insanları (mudil) isminden kurtarıp (hâdî) ismine bağlamak içindir. Bütün gayretler, çabalamalar insanları dalâletten hidayete sevk etmek içindir... Kısacası: Kötü huylardan, iyi huylara geçmemiz içindir...

Eğer bizim huyumuz güzel olursa, her zaman hakkı, hak olarak kabul ederiz. Hak da bizi kul olarak kabul eder,.. Hak

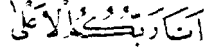
إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ (demiyor mu? Bunun Türkçesi: (Tahkik.

Allah çok güzeldir; güzel olanları sever) demek olur. Biz de güzel olan Allaha, ahlâk güzelliğimizle kendimizi sevdirmesek, güzel Allah, bizden i'raz etmez mi? Tâbir-i aharla, biz kendimiz güzel ahlâklı olmazsak, herkese nasıl güzel gözle bakabiliriz?..

Birlik nokta-i nazarından düşünersek güzel de, güzel olan da Hakdır.. Oda bizdedir.. Cenab-ı Hak, bize şah damarımızdan daha yakın olduğunu

رَبَّنَا أَوْفِ بِالْعَهْدِ الَّذِي مَلَكَتْ فِيهِ أَيْدِيَنَا وَارْحَمْنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الْكَرِيمُ âyetile bildirmiyor mu? Bu itibarla, Hak bizim önümüzdeymiş... Biz Hakda iken, Hak bizde iken insanın kendisini hak bilmemesi, kendisindeki Hak cevherine vâkıf olmaması kadar dünyada hazin bir şey tasavvur edilebilir mi?

Hakkanî hâl sahibleri (Enel'hak remziyle bundan bize haber vermediler mi?

Dalâlet erbabının da diye nefsanî sözlerle yine buna işaret etmediler mi?

Bu sözlerin mânalarından sezinlenen keyfiyet (âdem) in Hak olabilmek kabiliyet ve istidanı belirtmesidir.

Dünyada hiç bir ferd tasavvür edilemez ki (ben Allahı sevmem) diyebilsin? Herkes Allahı sevdiğini iddia eder... Eğer bu kanaat Hakkel'yakın mertebesinde olursa bu sözü diyebilene ne mutlu!... İlmel'yakın mertebesinde kalırsa, bu iddia kuru bir sözden ibaret kalır... Çünkü lâf torbaya girmez... Bal, bal demekle ağız tatlanmış olmaz... Fiilen hakkı sevmeli, her zaman haksızlıklardan uzak kalmalıyız.. Herkesin hakkını teslim etmezsek, vazifelerimizi hakkile yapmazsak, ebnai cinsimizi kafese sokmak istersek, şunu bunu aldatmak için hileler, hud'alar yaratırsak Hakkı kabul ettiğimize inanabilir miyiz?..

Mücerred (Ben Hakkı severim) iddiamız, fasafisodan ibaret kalmış olmaz mı? Yalnız nefsinin esir ve meclûbu olan, hak ve hakikat gözetmeyen bir kimsenin (Ben Allahı seviyorum) diye kubuz atması, sahte kabadayının ögünüşüne benzer mi? Boş tulumdan ağzına gelen yalanları far far savuran bir insanın hakda işi ne?

Sayın okuyucularım,

Vahdet âleminde ne âbid var, ne zahid var, ne mü'min, ne kâfir var. Ortada, yalnız Hakkın bir (birlik) cümbüşü vardır.

Şairin:

Surette nazar eyler isen, sen ile ben var

Amma ki hakikatte ne sen var, ne de ben var

Sözü çok yerindedir.

Yukarıdan beri anlatmağa çalıştığımız nazariyye mudil isminden, hâdi ismine geçebilmek için, ruh ile nefsin mücade-

lelerini belirtmekti. Buna (Makam-ı niyaz) derler.

Şimdi de tasavvuf dilinde (Makam-ı naz) diye anılan diğer bir nazariyeye geldik. Bu hal, bir çocuğun ana ve babasına karşı nazlanmasına benziyen tuhaf bir şeydir. Bu nazariyeyi de aşağıda göstereceğimiz hikâye ve sözlerle canlandırmaya çalışacağız:

1 — Hazreti Musa Tur dağına giderken önüne birisi çıkar der ki:

— Ya Musa! Allaha söyle, ben onu Tanrı olarak kabul etmiyorum, rızkını da istemiyorum. Eğer elinde ise benim rızkımı hemen kessin.

Musa, Tur'da vazife-i diniyesini ifa ettikten sonra bu sözü söylemeğe dili varmamış; tam avdet edeceği sırada Allah, Musa'ya demiş ki:

— Ya Musa! Sana emanet edilen bir sözü bana niçin söylemedin?

Musa:

— Ya Rab, bu sözü sana söylemeğe hayâ ettim. Cenabıhak:

— Ya Musa! O kuluma benim tarafımdan söyle. O beni gönülden çıkarmışsa bile, ben onu kulluktan reddetmedim. Ben onun rızkını her zaman veririm.

2 — Yunus Emre de Allaha hitaben:

— Ey ulu Tanrım! Kıldan bir köprü yaratmışsın amma, bundan kim geçebilir? Üzerinden geçerken derhal üzülp kopmaz mı? Senin kulların hayrat olarak öyle köprüler yaptırıyorlar ki, üzerinden yalnız insanlar değil, arabalar bile güldür güldür geçiyor. Ve onu görenler: (İşte köprü dediğin böyle olmalı) diyorlar.

Kulların günahlarını tartmak için bir terazin varmış, halbuki, terazi bakkal ve aktarlara lâzım olan bir düzendir. Sen bakkal değilsin, attar değilsin. Günah denilen murdar şeyi tartmak, artığını eksigini hesaplamak sana hiç yakışır mı, senin şanına düşen, ancak kullarının cürümlerini bağışlamak, günahlarından geçivermektir... ilâahirî..

Der..

3 — Bir de Bâyezid-i Bestamî'nin cezbe âlemindeyken Allahla'olan mükâlemesine bakın:

— Ya Rab! Yarın mahşerde elime nurdan bir hançer alacağım, cehennemın kapısının önünde durup oraya gelenleri hançerimle korkutarak hepsini cennete aşıracağım.

Allahtan gelen ses:

— Ya Bâyezid! Eğer sen böyle yaparsan, ben senin ömrün içinde yaptığın hatalardan tek bir suçunu bu halka gösteririm, halk, (bizim, evliya zannettiğimiz Bâyezid'in böyle ye-diği nane varmış ha!) derler ve seni taş a tutarlar.

Bâyezid:

— Ya Rab, onun kolayı var, eğer sen öyle yapacak olursan, ben de ne yaparım bilir misin? Senin rahmet-i ilâhi-yenden bir iğne deliği kadarını bu halka gösteririm, halk: (Al-lahın rahmet deryası bu kadar gani iken, ibâdet etmeğe ne lü-zum var?) derler, halkı sana ibadet etmekten vaz geçirtirim.

Allah:

— Ya Bâyezid! Ne sen öyle iş tut, ne de ben böyle ya-payım der, aralarında musâlâha vaki olur.

4 — Mısır Hidivi Mehmed Ali Paşanın haşmet ve deb-debesini, onun adamlarının sırmalı elbiseler içinde geçtiğini gören bir Bektaşî dervîşi, bunların kimler olduğunu birisin-den sormuş. Mehmed Ali Paşanın kulları olduğunu söylemiş-ler. Bunun üzerine Bektaşî fukarası, ellerini gök yüzüne doğru açarak:

— Hey Ulu Tanrım! Bir, şu Mehmed Ali Paşanın kul-larına bak, bir de senin şu fakir kuluna bak da utan! Demiş.

İşte (Makam-ı naz) diye kullandığımız tesavvûf tabiri bu hikâyelerden anlaşılır.

Bektaşî şâirlerinden Pîr Mehmed dede (1) ile Derya-

(1) Pîr Mehmed dedenin resmile beraber, açık türkçe nefeslerini ikin-ci cildimizde göreceksiniz.

bînin de (1) makam-ı nazdan söylenmiş birer nefesini şurada göstermeği uygun bulduk:

Gün yüzlü gündesim nemden incindin?
Araya söz katar, ildir efendim
Ben kulunum, hâk-i pâyine geldim
Aradan noktayı kaldır efendim

Dost dostu bir pula satar mı böyle?
Sâillere meyil katar mı böyle? ,
Kusurlusun diye atar mı böyle?
Kul kusurdan hâli değil efendim.

Kulun işi daim günah işlemek
Adettir fidanı kesip aşlamak
Bir mürvete yüz bin kan bağışlamak
Tâ ezelden kadim yoldur efendim

Hayal meyal gelir dostun cefası
Budur âşukların mekân-i hası
Âşıkın mîşûka cevri ü cefası
Böyle çevretmekten, öldür efendim

Gam ile geçirdim şunda beş günü
Senin şanın kaldırmaktır, düşkünü
Ben bir divaneyim ölüm şaşkını
Göster didârını, güldür efendim

(Pir Mehmed) im ilm-i zatin bilenler
Mecnun olur dost cemâlin görenler
Kusur mu gözetir? Sultan olanlar
Bazı kusur işler kuldur efendim

Başında saçın, devletli tacın
Kılsın duâcın, gel sen bizimsin
Kaşın yay ettin, ödümlü hay ettin
Aklım zay ettin, gel sen bizimsin

(1) bu zat, ermeni iken müslüman olmuş ve Bektaşî tarikatına girerek güzel nefesler söylemiştir. İkinci cildimizde görülecektir. Mumaileyhin Eskişehir civarında Kırka köyünde torunları vardı.

Gözler de gözler, mestane gözler
 Gönlüm pek özler, gel sen bizimsin
 Göğsünde (ben) var, bir başka nen var?
 Benden kimin var, gel sen bizimsin

Gerdan da (sîm) den kalmıştır. kimden
 Bir nokta (cim) den, gel sen bizimsin
 Gülsün gülümsün, dil bülbulümsün
 Hâl müşkülümsün, gel sen bizimsin

Sevdim seni ben, yaktın beni sen
 Sensin cana ten, gel sen bizimsin
 Bir pula tapma, yabana atma
 (Deryabi) uzatma, gel sen bizimsin

Elyevm sağ olan Eskişehirli bir Bektaşî şairinin şu nefesile üç-
 leyelim ve bahsimize son verelim:

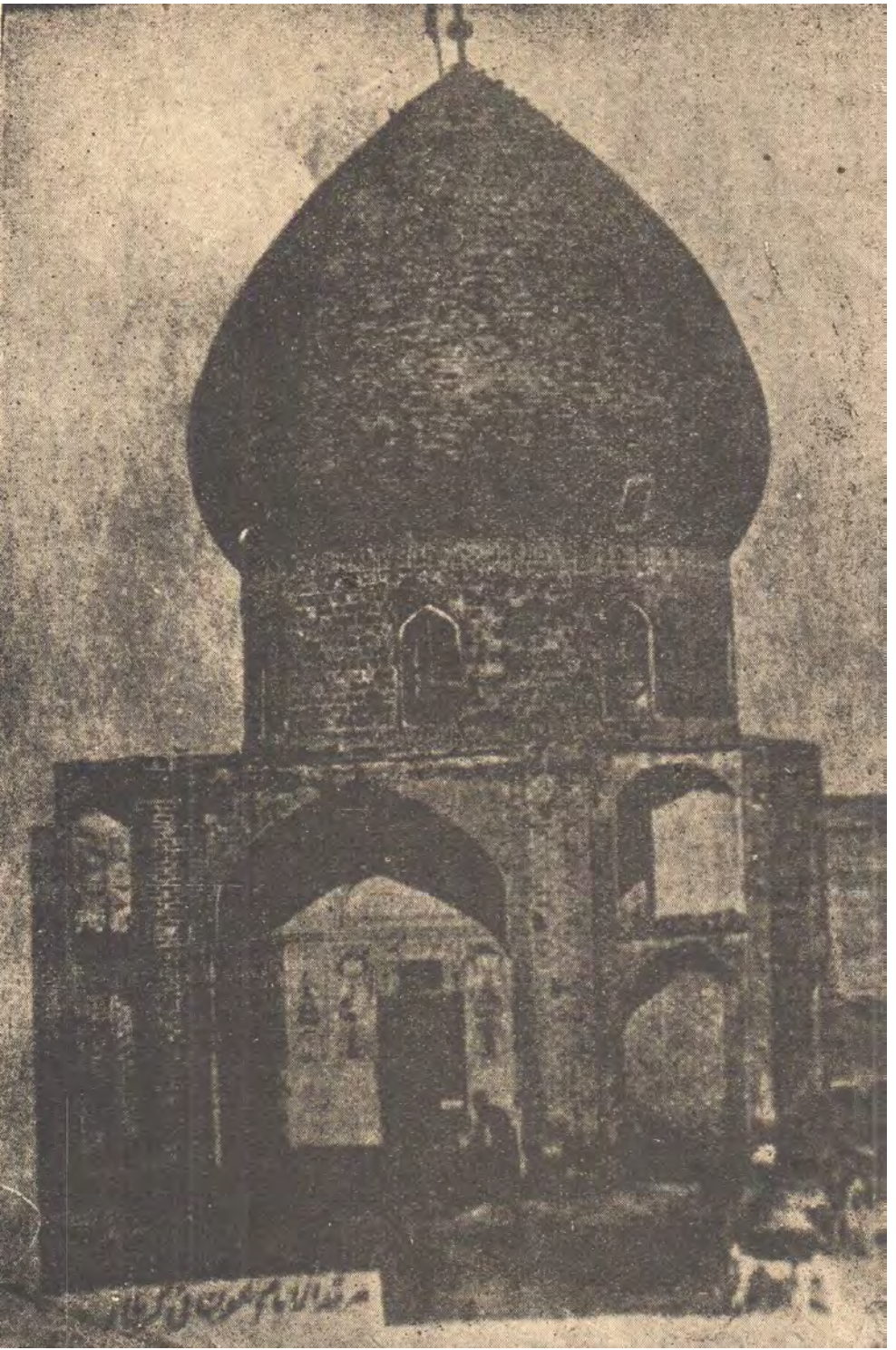
Pirim Hünkâr Hacı Bektaş Velisin
 Cümlelerin muradın verici sensin
 Gümanım yok şek getirmem, Ali'sin
 Mü'minin namazı niyazı sensin

Kızı oğlan eden yüce Velisin
 ismin âlemlerde gezer dolusun
 Abdal Musa Sultan, Kızıl Delisin
 Münkiri kahredip kırıcı sensin

Muhammedin nâru yüzünde ayan
 Ali'nin sırların eyledin beyan
 Ser çeşme olduğun gün gibi ayan
 Alimlere sual sorucu sensin

Sadeddin Mollanın kibrini kırdın
 Nureddin Hocayı zindana verdin
 Velâyet elinle taşları deldin
 Çobanı Frengistana atıcı sensin

Velâyetin şerhi gelmez kaleme
 Şöhretin yayılmış bütün âleme
 Zahidi düşürdün hüzne eleme
 Kâğıdı kara taş edici sensin

(Kerbelâ'da İmam-ı Hüseyin'in merkadi)
Çeşm-i ibret-bînine ey dil gerekse tûtya
İşte kâf-i Ravze-i Şâh-i şehid-i Kerbelâ

(Ali Yılmaz) durmaz medhini eder
 Münkîr ne söylese etmez hiç keder
 • Doğru yol Hakka pirimden gider
 Mü'mine inayet edici sensin

— 43 —

Kov, gaybet için kalkar yerinden
 Allahım sen sakla kadın şerrinden
 Ayırırlar dostu biri-birinden
 Allahım sen sakla kadın şerrinden

İlin kuyusunu kazup niderler?
 Allahtan korkmadan bühtan ederler
 Görmediği şeyi ben gördüm derler
 Allahım sen sakla kadın şerrinden

Haktan korkmaz, peygamberden utanmaz
 Er Pîr olsan senin sözünden kanmaz
 Tevbe etsen, kitap öpsen inanmaz
 Allahım sen sakla kadın şerrinden

Doğru yolu koyup eğri giderler
 İli kötü görüp kendin öğerler
 Kara çalar sana, kara yüzlüler
 Allahım sen sakla kadın şerrinden

Müslimanım dese vallahi yalan
 Kendi düşer ilin kuyusun kazan
 (Genc Abdal) ım eder mürvet el'aman
 Allahım sen sakla kadın şerrinden

İzah:

Genc Abdal, bu nazmîle kadınları tenkid ediyor. Tabiatile o, bütün kadınları değil, dedikoducu, aravurucu kadınları tenkid etmektedir. Nitekim «Kov gaybet için kalkar yerinden» diyerek söze başlıyor. Malûmdur ki, Bektaşiler daima kadınlara şefkat hissi taşıya gelmişler ve her zaman kendilerine hürmet eserî göstermişlerdir.

Bakınız, asrımız şairlerinden Basri Babanın kadınlarımız hakkındaki duygusuna:

Bacıları hor görmeyin,	Kalbi rakikdir onların
Cümlesini bir bilmeyin	Bir mi hepsi insanların
Fâtımadır asılları	Havva ana nesilleri
Çok içinde, bilginleri	Özünde hak görenlerin
Adem tarlası vücudü	Şüphesiz eder sücudu
Hakdır onların şühudü	Emmerasin ezenlerin
Lâzımdır onlara hürmet	Çünkü er'e eder hizmet
Hizmettir makbul-i hazret	Yol ve erkân bilenlerin
(Basri Babanın Havvası)	Bacıların bir ednası
Yoktur onların fenası	Gönlüne aşk dolanların

Bil'münasebe, bazı Bektaşî kadınlarımızın söyledikleri şiirleri şuracığa yazıyoruz, evvelâ erkeklere sitem eden İstanbullu Naciye Bacı'dan başlayalım:

Ey erenler, Erler nasıl ersiniz?
Söyleyin sizinle dâvamız vardır
Bacıları niçin (nâkıs) dersiniz
Bizim de Hazreti Havvamız vardır.

Bizi de halk eden Sübhan değil mi?
Arslanın dişisi, arslan değil mi?
Söyleyin, makbûl-i Rahman değil mi?
Ümmü-gülsüm. Zeyneb, Leylâmız vardır.

(Naciye) fakire, kemter bacı'dır
Muhammed Ali'ye kuldur, Naci'dir
Cümle erenlerin başı tacıdır,
İşte: Fâtimatüzzehramız vardır.

İstanbullu Emine Bacı:

Bu gün ben pırime vardım
Hayırlı himmetim aldım
Aşkın deryasına daldım
Kerem senden, meded senden

Muhammed'e bağlı basım
 Ali'de biter işim
 On iki imam yoldaşım
 Kerem senden, meded senden

Hazreti Hatice, Fatma
 Katardan kemteri atma
 Cürm ü isyanıma bakma
 Kerem senden, meded senden

Pir elinden dolu içtim
 Can ile hem, serden geçtim
 Erenler râhına düştüm
 Kerem senden, meded senden

Erenlerin yolu birdir
 Müşidim Abdullah (1) nurdur
 Musamın çıktığı (Tur) dur
 Kerem senden, meded senden

Şahın ululardan ulu
 (Emine) dir geda kulu
 Himmet Kevserden bir dolu
 Kerem senden, meded senden

İstanbul'lu Münire Bacı:

Erkân ile zindeyim
 Zahidlere handeyim
 Boynu bağlı bendeyim
 Hayderiyem Hayderi

Erkân ile yürürüm
 Yol ehlinin kuluyum
 Ben bir erin oğluyum
 Hayderiyem Hayderi

Doğdum iki anadan
 Müşidim imdad eden
 Kimidir? beni dahleden
 Hayderiyem Hayderi

(1) Evvelce İstanbul Topkapı dergâhu postunda oturan Bektaşî babası.

Mürşidim nefes eden
 Rehberim himmet eden
 Korkum yoktur kimseden
 Hayderiyem Hayderi

Od'a düştüm yanmazam
 Çerağ oldum sönmezem
 Ben bu yoldan dönmezem
 Hayderiyem Hayderi

(Münire) şahın kulu
 Bende-i Kızıl Deli
 Gönlüm aşk ile dolu
 Hayderiyem Hayderi

Şecaaddin'li Öksüz Zeyneb Bacı:

Mah-i Muharremde derd-i hicranda
 Şah İmam Hüseyin, Ali'yi gördüm
 Ağlar idim âh ü zâr ile gamda
 Şah İmam Hüseyin, Ali'yi gördüm

Erenlerin nazargâhı önünde
 Arzum kaldı cemalinin nûrunda
 Meded mürvet dedim, durdum der'inde (1)
 Şah İmam Hüseyin, Ali'yi gördüm

Yeşil âmâmesin sarmış başına
 Ay gibi parladı alnım döşüne
 Kimse akıl erdiremez işine
 Şah İmam Hüseyin, Ali'yi gördüm

(Aman mürvet!) dedim, tuttum destini
 Sıkidle isteyen bulur dostunu
 Ağlarken, şâd etti (Zeyneb) miskini
 Şah İmam Hüseyin, Ali'yi gördüm

(1) Der: kapı, Derinde: kapısında.

Şeraeddin'li Sakine Bacı: (1)

Ezeli kurdular erkânı yolu
 Bu yolun sahibi Muhammed Ali
 Primi sorarsan Bektaşî Veli
 Ali, Veli gibi Er bulunur mu?

Oturmuş mürşidler dolu içerler
 Dillerinden dürr ü gevher saçarlar
 Günahlının günahından geçerler
 Kusursuz, günahsız kul bulunur mu ?

Mürşidler oturmuş yerli yerine
 Kimse eremedi Ali sırrına
 Hep dikildik Erenlerin dârına
 Mansurun çektiği dâr bulunur mu?

Biz de içelim Kırklar içtiği demden
 Gönülde kalmasın kaygıdan, gamdan
 Hatice, Fatıma girdiği cem'den
 Arasalar böyle cem bulunur mu?

Cem, cemiyet cümle şeyden uludur
 (Âyin cem) kardeşler Ali kuludur
 Üstümüzde duran kudret elidir
 Böyle bir mübarek el bulunur mu?

Erenlerin yolu bir gizli sırdır
 Her ne ararsan orada vardır
 Cümle (cem ehli) nde gönüller birdir
 Arasan birinde gam bulunur mu?

Üçler, beşler o kapıyı açtılar
 Muhabbete misk ü anber saçtılar
 Haklıyı haksızı orda seçtiler
 Suçlu olanlara yer bulunur mu?

Unulur mu? Düşkünlerin yâresi
 Bulunur mu? Kalb evinde çırası
 Bin Lokman'a varsa yoktur çaresi
 (Meded, mürvet) diyen can bulunur mu?

(1) Bu kadın, Şair Ali Rıza Hadi'nin kızıdır. Yüz yaşını idrâk etmiş yakında ölmüştür. Ağzından işitip yazdığım bir çok destan ve nefesleri ikinci cildimizde yer alacaktır.

Beni mest eyledin, mey'i içirdin
 Fırsatın var iken elden kaçırdın
 Doksan beş yaş ile günüm geçirdin
 Geceü günler gibi gün bulunur mu?

(Sâkine Hâtun) der varabilirsen
 Can gözün açub da görebilirsen
 Bu sözün fehmine erebilirsen
 Bundan büyük sana ün bulunur mu?

— 44 —

Gaflet uykusunda yatur uyanmaz
 Can gözü kapanık gafilân çoktur
 Hak sözü dinlemez, asla inanmaz
 Kalbi çürük sofu câhilân çoktur

Mürşid-i kâmile vermez özünü
 Gaflet uykusundan açmaz gözünü
 Taştan katı, beter söyler sözünü
 Bed amelli fâsid sofiyan çoktur

Nefs atına binmiş gezer boşuna
 Haksız olanların, hakta işi ne?
 İblis gibi düşmüş halkın peşine
 Şeytan dolabına aldanan çoktur

Bildiğinden şaşmaz nasihat almaz
 Aslı münkir olan imlâya gelmez
 Hakkını yitirmiş, kendini bilmez
 Nefsile oynayan pehlivan çoktur

(Genc Abdal) ın herkes mest olur sanma
 Her kurban derisi post olur sanma
 Her yüze güleni dost olur sanma
 İçi kâfir, dışı müsliman çoktur

İzahı:

Genci, bu nazımla çürük cevizleri kırıp içinin kofluğunu

meydana çıkarıyor. Suretâ yola girmiş olup da, özünü hakka bağlamayan ameli fasidlerin ayarını meydana koyuyor.

(— Böyle münkirlerin, diyor, içi kâfir, dışı müslümandır. Bunlar, yine yüze gülücü münafıklardır. Hiç bir veçhile imlâya gelmezler, hak sözü dinlemezler, nefs atına binmişlerdir. Bin nasihat versen kabul etmezler, bildiğinden zerre kadar şaşmazlar).

Bektaşîlerin söyleyişlerine göre, Hacı Bektaşî Veli şöyle demiş:

— Başka tarikatlardan boşananlar, benim tarikatımda karar tutsun. Benim tarikatımdan boşananın derdine derman bulunmasın.

Bu her zaman böyledir. Meselâ:

Zaman-ı Peygamberide kılıç korkusile yalandan müslüman olan münafıklar çoktu: Süfyanîler, Mervanîler, gibi.

Ali'ye bende olanlardan da sonradan kendisini inkâr edenler oldu, hariciler de bunlardandı.

Bunlar önce Alevî idiler. Saffeyn harbinde dinden huruc ettiler.

Malûmdur ki: Üçüncü Halife Osman'ın zamanında, onun veziri Mervan, bir çok fitneler uyandırmıştı. Halk her taraftan toplanarak Medineye geldi. Bunlar Osman'ın hilâfetten çekilmesini istiyorlardı. Hazreti Ali bunları teskin etti, vilâyetlerden gelen ahali dönüp yerlerine gittiler. Fakat Mervan'ın yeni bir fitnesi ile yeniden halk ayaklandı ve Osman şehit edildi.

Hazreti Ali, bu fitneyi önlemek için oğulları Hasan ile Hüseyine ve kendi adamlarına Osmanı müdafaa etmelerini emr etmişti. Bunlar da Osmanı saray kapısı önünde bekliyor ve halkın içeri girmesine mâni oluyorlardı.

Bu sırada Hazreti Hasan ile Kamber hücum edenler tarafından yaralandı. Ayaklananlar Hazreti Ali'nin oğlu ve Hazreti Muhammed'in torunu Hazreti Hasan'ın yaralandığını görünce korkarak saray kapısından hücum etmekten vaz geçtiler. Fakat gece olunca sarayın arka duvarlarına merdiven koyarak içeriye girdiler ve Osman'ı öldürdüler.

Tarihe göre: Ebu Süfyan'ın oğlu Muaviye için böyle olmasına memnûn olanlardandı. Maksudı bulanık suda balık avlamaktı.

Osman'ın katlinden sonra Muaviye, «Osman'ı öldüren Ali'dir» diyerek halk arasında propaganda yapmağa ve Hazreti Ali'ye iftira etmeğe başladı. Ali'nin ona yazdığı mektuplar ve verdiği nasihatler fayda vermedi, nihayet Saffeyn harbi başladı.

Muharebe başlamadan evvel Hazreti Ali Peygamberin yaşlı sahabelerinden bir çoğunu Muaviyeye göndererek: «Müslümanlar arasına fitne düşürmemesi, müslüman kanının akıtılmasına sebep olmaması, Allahtan korkması, Peygamberden utanması» gibi nasihatlerde bulundu ise de harbi kat'i surette kazanacağına emin bulunan Muaviye bu sözlere aldırmış bile etmedi ve müslümanlar arasında harbin başlamasına sebebiyet verdi.

Nihayet her taraftan ilerliyen iman ehli, Muaviyenin âsi kuvvetlerini mağlûp etti. Yenileceğini anlayan Muaviye kendisinden daha kurnaz olan Amr-ı Âs'a akıl danıştı ve neticede Kur'anı mızraklarının ucuna takarak muharipler ortasında gezdirmeye ve (Ey müslümanlar biz birbirimizin kanını neye döküyoruz. İşte Allahın kitabı, Allahın kitabına uyalım, Allahın kitabını dinleyelim, Kur'an bize hakem olsun) sözleri ile avamı aldatmağa ve cahil halkın gözünü boyamağa başladı.

Muaviyenin hiyesi derhal tesirini göstermişti. Hazreti Ali ordusunda bulunan bir çok ham ervahlar Muaviyenin samimi olduğuna inandı ve doğru yolu bırakarak işi Kur'ana havale edelim sözleri ile Şahı velâyete karşı koymağa başladı ve işin hakeme havale edilmesi istendi.

İş hakeme havale edilmişti. Muaviye, kurnazlıkta eşi ve emsali olmayan Amr-ı Âsı kendi tarafından hakem tayin etti. Hârici adını alan Ham ervahlar ise Hazreti Ali'nin tayin ettiği hakemleri kabul etmiyerek, Mûsel-aş'arının hakem tayin edilmesinde ısrar ettiler.

Hakemler karşılaşıncı Amr-ı âs, gösterdiği hürmet ve tâzimlerle Mûsel-aş'ariyi avladı ve işin sonunda oynadığı dalaverelerle Muaviyenin kazanmasına sebebiyet verdi ve böylece harp sona erdi.

Bu sefer de Muaviyenin Kur'an oyununa aldanan Mûsel-aş'arını hakem olmasında ısrar eden ve harbin kötü bir şekilde bitmesine sebebiyet veren Haricîler (Harbe devam edelim, bizi aldatan Muaviye ile taraflarının cezasını vermeden vaz geçmiyelim) ısrarında bulunmağa başladılar.

Hazret-i Ali ise, (biz verdiğimiz sözden dönmeyiz) dedi ise de, Haricîler bunu kabul etmediler ve Şahî velâyete kılıç çekmek cesaretini gösterdiler ve Haricî adını aldılar.

Ali taraftarı iken sonradan Haricî adını alan bu ham ervahlarla Hazreti Ali muharebeye mecbur oldu ve Nehrevan'da bunları muhasara etti, fakat maksadı bunları idam etmek veya kırıp geçirmek olmadığından kendi ordu kumandanlarından Eba Eyyûbil-ensariye bayrağını meydanın ortasına dikmesini emretti. Haricî'ler arasında (her kim Eba Eyyûbün bayrağı altına sığırsa, her kim silâhını bırakırsa, her kim çekilip işine giderse emandadır, kendisine ilişilmiyecektir) diye nida ettirdi.

İşte Genç Abdal, nazmında bu kabil iki yüzlü, iki dinli müslümanları işaret ediyor.

Melek, tevekkeli şeytan olmadı

Azâzıl (Lâ, lâ) ye ilişti kaldı

— Seyrani —

— 45 —

Bu bizim illerden seyyah ederek
Ziyaret eylesem illerinizi
Ben beğendim, hak erenler beğensin
Baldan tatlı, şeker dillerinizi

Münkirin bağrını oklasam dursam
Kâmilin içini yoklasam dursam
Tazece açılmış, koklasam dursam
Muhabbet bağında güllerinizi

Erişir mü'mine hidayet gördüm
 Erenleri şâh-ı sehavet gördüm
 Yokladım kitapta selâmet gördüm
 Hakkın defterinde fallarınızı

Hızır yoldaşınız atâlar ile
 Muhabbet gösterir vefalar ile
 Her nerde olursa safalar ile
 Mevlâm açık etsin yollarınızı

(Genc Abdal) ım eder size aşkolsun
 Himmet erenlerden bize aşk olsun
 Cümledenize, cümlemize aşk olsun
 Cân ü dilden sevdim hallerinizi

İzah:

Genci, bu sözünde iyi canlarla yapılan muhabbetin zevkini canlandırıyor:

(— Hallerinizi sevdim, Hızır Nebi yardımcınız olsun size, bize, cümlemize aşkolsun) diye, gönül birliğini anlatmış oluyor.

(Aşk olsun) tabirini bilmiyen yoktur. Fakat Bektaşilerde bu daha şümullüdür. Faraza meclise gelen bir kimse, baş eğip oturunca, herkes ona (aşk olsun) der.

Mecliste oturanlardan birisi, her hangi bir zaruret dolayısıyla dışarıya çıkıp tekrar gelib yerine oturunca (seyranlar aşk olsun) derler.

Dem içene, su içene kezalik (aşk olsun) derler ve bu zat da bilmukabele (aşkınız cemal olsun) diye cevap verir.

— 46 —

Nokta-i vâhidden âdeme geldim
 Ne ihsânım bu ihsandan içeri
 Anda nihân oldum, remzini bildim
 Ne irfânım bu irfandan içeri

Kim bilir meni, men kimim ey can
 Ne ruhum men? ne can, canlara canan
 Ne sırr-ı rumûzem? Ârife nişân!
 Ne sultanım, bu sultandan içeri

Küfür nedir bilmem, Hakkı hak bildim
 Yetmiş üç millette Naci'yi buldum
 (Nur-i akdem)! Müsilman men geldim
 Müsilmanem müsilmandan içeri

Ne dervişem, ne sufiyem, ne canân
 Ne kâfirem, ne mü'minem, ne imân
 Ne zâhidem ne münkirem, ne nâdan
 Geçmişem küfr ü imândan içeri

Şeriatte, tarikatte, pirdeyim
 Mârifette hakikatte nurdeyim
 Esrarile (Genci) gizli sırdayım
 Ne mihmanem, bu mihmandan içeri

İzah:

Genci'nin bu nazmına benzer (Kaygusuz Abdal) ın bir sözünü şuraya yazalım, bu nazmın mânasını anlatmış olur:

Adem oldum geldim âdem içine
 Ugradım bir hana, handan içeri
 Zembur gibi kândan kâna konarken
 Bir kâna uğradım kândan içeri

At oynatma zâhid, bu meydan değil
 Bu meydan der isen, bu erkân değil
 Süleyman der isen Süleyman değil
 Süleyman var Süleymandan içeri

Aşk bedestanından mercan almışem
 İrfân meclisinden erkân almışem
 Bu canı verip de, bir can almışem
 Saklarımı bu cânı candan içeri

Şeriatî Muhammed'e verdiler
 Tarikat üstüne bir yol kurdular
 Mârifet bâbında sual sordular
 Hakikat var hakikatten içeri

Kaygusuzum eydür bir nutkum hakla
 Bir mürşide el ver kalbini pakla
 Mürşidin verdiği tut kavi sakla
 İlikten, kemikten, kandan içeri

— 47 —

Suret-i âdemden göründüm amma
Ne insanım bu insandan içeri
Benim esrarımdan her (Nutm-i illâ)
Tercümanım, tercümandan içeri

Bülbülün goncası, gülşeniyim men
Sadıkların aşk-ı fermaniyim men
Ehl-i diller sırrı, sultaniyim men
Ne pünhanım bu pünhandan içeri

Gerçi, suret ismim benî âdemdir
Mâ'ni-i siyrette bahr-i âzamdır
Hükmü kaf'dan kaf'a teki hâtemdir
Süleymânım Süleyman'dan içeri

Ahsen-i takvimde nikab бүrүndüm
Bir noktadan hâsıl oldum arındım
Can gözüyle görenlere göründüm
Ne seyrânım bu seyrandan içeri

Hakikat (Gencî) nin şâhi nurdeyim
Ne derya'da, gökte, ne de yerdeyim
Mekân tutmaz isbat olmaz sırdayım
Lâ mekânım, lâ mekândan içeri

İzah:

Gencî, bu nazmında, kuyûd-î izâfiyeden kurtulduğunu, kendi sırrına kimsenin eremiyeceğini, ancak can gözü ile bakanların, kendisini görebileceğini anlatıyor ve:

(— Ben, ne yerdeyim, ne gökteyim, ne deryadayım, mekân tutmayan, isbat olunamayan bir sırdayım, Allahtan içeri. Allahdayım.)

Diyor, hani Eşref oğlu'nun:

Sanurlar Eşref oğluyum, ne Rûmiyem, ne İzniki
Benim ol dâimülbâki, göründüm sûretâ insan

Dediği gibi.

Zahiri görenler, bu müthiş sözlere akıl erdiremezler. Çün-

kü, onlar (Makam-ı tevhid) in (Lâ ilâh) lâfzını bilirler. (İl-lallah) kelimesinin hakiki mânasına şaşırıp kalırlar.

Nesimî'nin:

Sofî'nin ger var ise dilinde zikr-i lâ ilâh

Aşık-ı sâdıkların kalbinde illallah var

sözünün sırrına erselerdi, duvara secde etmekten vazgeçerler, yönlerini âdem-i hakiki'ye dönerlerdi. İyi düşünülürse, faraza, insan elinin yaptığı (Kâbe) binasının duvarları ortadan kalksa, insanlar birbirine secde etmiş olmazlar mı? İnsanların kalıpları da aradan kalksa, zat-i hak'dan başka ortada ne kalır?

Esfeliü âlâda bir nûrün ziyası cilveger

Şems-i zâtın şûlesidir görünen bu kün-fekân

— Hilmi Dede —

Bir de (Mısri-i Niyazi) nin şu sözlerine bakalım, Hakkın ne kadar (âyan) olduğunu belirtir:

Savm ü salât ü hac ile sanma biter zahid için
İnsan-ı kâmil olmağa lâzım olan irfan imiş

İşit (Niyazi) nin sözün bir nesne örtmez hak yüzün
Hakdan âyan bir nesne yok, gözsüzlere pünhan imiş

Şâirin; (gözsüzler) diye cinas attığı kimseler, hak ile nâ-hakkı ayırd etmek kabiliyetinden mahrum olan bizleriz. Baş gözümüz her ne kadar zâhiri görür olsa da, kalb gözümüz görmediğinden, ayak patırtısına, el şakırdısına uymağa çalışırız. Etrafı iskandil eder, şöyle bir kulak verip dinleriz: Her kafadan bir ses geldiğini, her kesin hakkı türlü türlü tariflerle anlattığını duyarız. Bize bu çeşitli tariflerden ürkeklik gelmeğe başlar.

Şâirin :

Tarif için cemâl-i dildârı, nâs içinde

Kavgalar oldu peyda, başlandı kıyl-ü kale

Ya Rab nedir bu hâlet! Aşıkların ki düşmüş

Sevdây-i aşkın ile her biri bir hayale

— Hilmi —

Dediği gibi, hakikaten hakkı tarif etmek hususunda birçok kıl ü kaller baş göstermiş.

Cami'lerde hocalar, Mekke'de Hacılar, Kilisede papaslar. Havra'da Hahamlar, her kes, her millet, her din ve mezheb sahibi, her yol ve akide sâlikî Hakkı anlatmak istemişler, türlü tarif ve tasvirlerle Hakkı açıkladımağa uğraşmışlar, türlü türlü patırdılar gürültüler çıkarmışlar, yine öyleyken buna muvaffak olamamışlardır. Bilâkis, Hakkı daha ziyade ört bas yapmışlardır. Niyazi, bu hali bir beyitle ne güzel vasıflandırır.

Her ne denkî aşikâr etsem hafâsın arttırır
Ol ayan iken anı örter delâil, beyyînât

Hakikat noktai nazarından, biz hakkı kendi gönlümüzde mevcut bilirsek, her işimizi (Hak görüyor) diye ölçe ölçe, tarta tarta yaparsak hiç bir zaman aldanmış olmayız. Bu suretle kalb evimizi temizlemiş ve Hakkı kendimize mihman etmiş oluruz. Yani canımıza can katmışa döneriz. Yahud, - tabir caizse - canımızı, canânımızın canına katmış oluruz. O vakit anı-larız ki, Hak bizdedir, biz Hak'dayız. Hak bizimle biledir, biz Hak'la bileyiz. Elimizde tutan, gözümüzde gören, dilimizde söyleyen hep Hak olur, benliğimiz aradan kalkar, yerine Hak varlığı kâim olur.

Elimiz iyi tutarsa, gözümüz iyi görürse, dilimiz iyi söy-lerse, bilelim ki imanımız sağlanmıştı, biz Hak'la birliğiz.

Eğer Allahın iyi huyile huylanmazsak, aykırı hareket edersek, Hakkı kendimizden uzak bilirsek, Hakkı âdemden başka yerde ararsak husrana düşmüş oluruz.

Hakkın âdem'de olduğunu, âdem'in hakla birlik olduğunu şu parça beyitler açıklandırır

Seni bildin mi, kimsin cân-ı âlem
Yarattı Hak seni gayet mükerrem

Vücudun Kâbesidir bu kâinat
Hakikat ilmi oldu sende zemzem

Sücûd etmediyçün san iblis
Takıldı tavk-ı lânet ana hemdem

Bilmez niçin mürâî, etmez sücûd-i Âdemî (1)
Terk etti emr-i hakkı, şeytana uydu her dem

Âdem'dedir keramet, Âdem'den iste hakkı
Ben Âdem'i yarattım dedi Hudâ mükerrerem

Esmasını fil'cümle insana talim etti
İnsan imiş mukarrer ben bildim ism-i âzem

Ey bu cümle kâinatın aslını bir can eden
Âdemî kudretle ol cane sevip cânan eden

Allemel-esmâ ile hem tâc-i kerremnâ ile
Ars-ı âlâ'da melekler cem'ine sultan eden

Secde eyle Adem'e tâ kim hakka kul olasın
Eden Âdem'den ebâ, Haktan dahi oldu cüdâ

— Niyazî —

Secde eyle âdeme iblis gibi âr eyleme
Emr ü nehy'in bil Hakkın, mekânın inkâr eyleme

— Mir'atî —

(1) Kur'anı kerim'de Tanrı: «Biz Âdemî yarattıktan sonra, meleklerle Âdem'e secde ediniz emrini verdik.. bütün melekler secde ettiler yalnız iblis kibirlendi ve secde etmedi, bu sebeple Allahın dergâhından kovuldu.» demektedir.

İnsanlığı temsil eden Âdem; insan-ı kâmil olan Hazreti Muhammed ve Muhammed'in nurundan yaratılmış olan Hazreti Ali'dir. Yine Kur'an «Ya Muhammed... De ki, biz nefislerimizi getirelim» Hitabı İlâhisi ile Muhammed'in nefsi olarak Ali'yi beyan buyurmuştur.

— 48 —

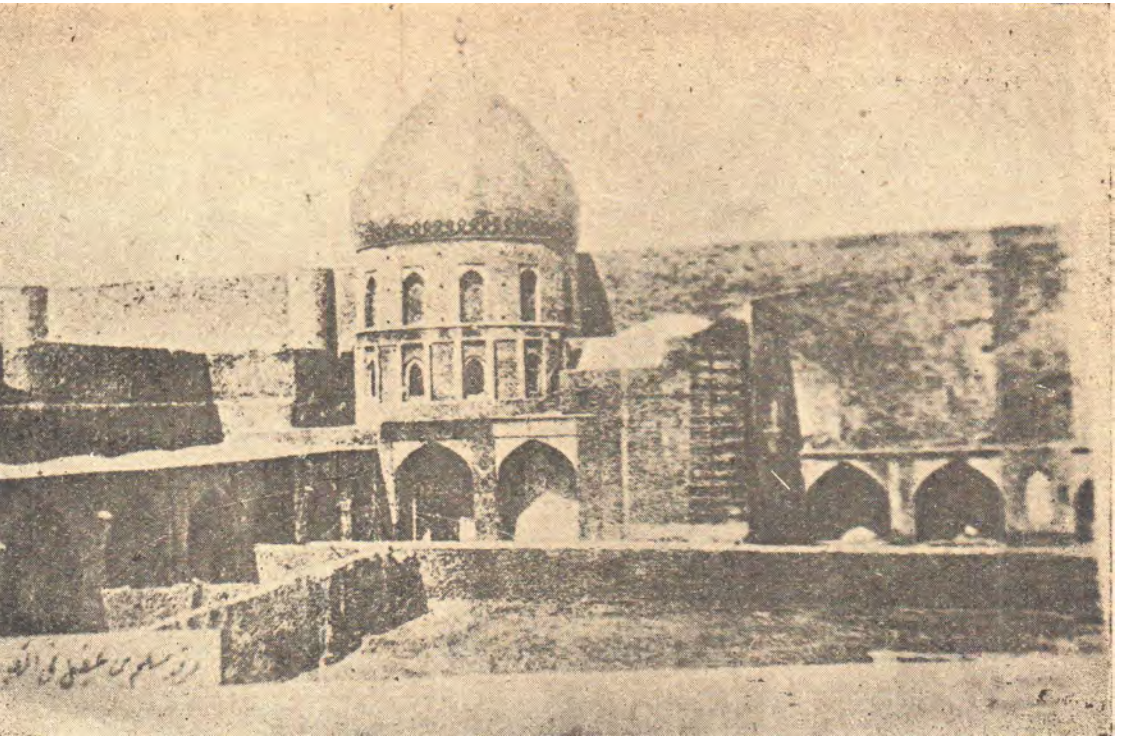
Yaz bahar ayları geldi erişdi
 Gamda gördüm bu gün garip bülbülü
 Ahı direk direk göklere çıktı
 Gamda gördüm bu gün garip bülbülü
 Gül dalına konmuş çehresi solmuş
 Ağlayıp gözleri kan-ile dolmuş
 Hali gayet zaif perişan olmuş
 Gamda gördüm bu gün garip bülbülü
 Bâd-i saba eser anın tahtında
 Cefa çeker gonca gülün katında
 Feryade başlamış seher vaktinde
 Gamda gördüm bu gün garip bülbülü
 Bir seher vaktinde dinledim fakir
 Dilleri Muhammed Ali'den okur
 Firaklı firaklı ağlayıp şakır
 Gamda gördüm bu gün garip bülbülü
 (Genc Abdal) ım dertli, yârin elinden
 Yanar aşka düşmüş nârin elinden
 Ağlar hudâsına hârin elinden
 Gamda gördüm bu gün garip bülbülü

İzah:

Buradaki çırpınan gamlı bülbül, Genci'nin kendi ruhu'dur. Başka türlü izaha lüzum görmeden, biz de ona, Nesimî'nin demet demet gülünü sunalım, üstünde, ruhu yanık yanık ötsün dursun, yetişir:

Bugün ben pırime vardım
 Pirin cemali güldür gül
 Oturmuş taht makamına
 Taht-ı revanı güldür gül

Gülden terazi tutarlar
 Gülü gül ile tartarlar
 Gül alırlar, gül satarlar
 Çarşı pazarı güldür gül

(Kûfe'de Müslim Akil merkadi)

Top eden başın Hüseyin yoluna «Müslim» dir ol
Oğlu İbrahim, Mehemed tuttular hem doğru yol

No: 10

Pır evinde: (Kırklar Meydanı) nın cepheden görünüşü

Toprağı gül taşı gül
 Kurusu gül yaşı gül
 Has bahçenin içinde
 Serv-i revanı güldür gül

Gülden değirmeni döner
 Anın ile gül öğünür
 Akar arkı, döner çarkı
 Bendi, pınarı güldür gül

Ak gül ile kırmızı gül
 Çift yetişmiş bir bahçede
 Bakışirlar hâre karşı
 Hâri gül, ezhari güldür gül

Gel ha gel (Seyyid Nesimi)
 Hak nefesi güldür gül
 Şu öten garib bülbülün
 Derd ü figanı güldür gül

— 49 —

Biz muhabbet nûrüyüz bir bölük dervişleriz
 Erenlerin sırrıyız, bir bölük dervişleriz

Muhammed'dir neslimiz, ırk-ı tâhir aslımız
 Sır içinde faslımız, bir bölük dervişleriz

Biz gürûh-i naci-yiz, ârifin ser tacıyız
 Dem çeker (illâ) cıyız, bir bölük dervişleriz

Hak ile yoldaş olan, kırklara hâldaş olan
 Pîrimiz Bektaş olan, bir bölük dervişleriz

Biz kuluz Şâhe geldik, nûr-i hakkı bir bildik
 Katarına dizildik, bir bölük dervişleriz

Biz kalender vâriyiz, derd ehlinin yâriyiz
 Ali'nin esrarıyız, bir bölük dervişleriz

Gencî gevher olmuşuz, Hakka vuslet bulmuşuz
 Nur-i Hakla dolmuşuz, bir bölük dervişleriz

— 50 —

Derviş olduk Tekke'de
Ol Hudanın yolunda
Hacıyız biz Mekke'de
Hanedanın yolunda

Müslimanın şanıyız
Biz kulu kurbanıyız
Kâfirin düşmanıyız
Mustafa'nın yolunda

Biz fenayı nideriz
Hakka doğru gideriz
Gördüğümüz örteriz
Müteza'nın yolunda

Biz yalanı koğmuşuz
Fena şeklin soymuşuz
Gerçeklere uymuşuz
Evliyânın yolunda

Bizde kanaat gani
Nideriz can ü teni
İmanım Şah Hüseyin-i
Kerbelâ'nın yolunda

Hakka benzer hâlimiz
Perhiz tutar dilimiz
Gayre varmaz elimiz
Hak rızanın yolunda

(Gencî Abdal) biçare
Biz âşıkız didare
Söyleme gil ağyare
(İliya) nın yolunda

İzah:

Gencî'nin bu iki nazmı azçok birbirine benzer. Birincide şöyle fahrediyor:

(Biz erenlerin nuru ve sırrı olan gürûh-i Naci'lerdeniz. 9

Bizim ırkımız, Muhammed'in soyuna kadar çıkar.

Biz, Hak ile yoldaş, kırklar ile hâldaş olan Pîr Hacı Bektaş'ın bendeleriyiz.

Biz, Şah'ın kuluyuz, onun katarına saf saf olup dizildik. Kendimiz, kalender meşreb insanlar olduğumuz için, daima ehl-i dert olan fukaraların imdadına Ali gibi yetişiriz.

Biz, Hakka ermiş, Hakkın nurile dolmuş, gizli bir hazine olmuşuz.)

Diğer nazmında da:

(Biz tekkede Allah yolunda derviş, Mekke'de hânedan-ı Muhammed yolunda hacıyız.

Biz, Mustafa gibi kâfirin düşmanı, müslümanın şanı ve kurbanıyız.

Biz, Mürteza gibi, gördüğümüzü örteriz, yani ifşa etmeyiz.

Biz, Hakka doğru gideriz.

Biz, Evliyanın yolundayız, yalanı koğmuş, izafetten soyunmuşuz.

Biz, Hüseyin-i Kerbelâ yolunda, canımızı kurban koymuşuz.

Biz, Rıza bâbından başka, hiç bir kapının halkasına yapışmayız. Yani ancak teslim kapısına bağlıyız. Bizim dilimiz perhiz tutar, yani boşboğaz değiliz. Her halimiz Hakkın rızâsına uygundur.

Ey zavallı Gencî! Sen de bu dâr-i Mansurun âşkı değil misin? Sakın (İlîya) nın, yani Hazreti Ali'nin sırrını ağyare fâş edeyim deme,) diyor.

*
**

Kelâmın kadrini bilene söyle
Şalgam pazarında cevher satılmaz

— Basri —

— 51 —

Cennet bahçesinin gonca gülleri
 Pîrim Sultan Şuca' (1) Pîr Mehmed Dede
 Muhammed Ali'ye benzer halleri
 Pîrim Sultan Şuca' Pîr Mehmed Dede

Muhammed Ali'nin hâlince gider
 Mü'min olan dinler er hakdan haber
 Hakikat şehrinde bir kân-i gevher
 Pîrim Sultan Şuca' Pîr Mehmed Dede

Ana nazar kılmış ol şâh-ı merdan
 Odur dertlilerin dermanın veren
 Açlar doyurucu, susuz kandıran
 Pîrim Sultan Şuca' Pîr Mehmed Dede

Seyid Battal Gâzi merdan ilinde
 Güzel Pîrim Sultan Şuca' ilinde
 Âşıklar dilinde irfan ilinde
 Pîrim Sultan Şuca' Pîr Mehmed Dede

(Gencî Abdal) kuldur; Pîrim, erenler
 Kalb evinde Nûr-i hakkı görenler
 Muhammed Ali'den nişan verenler
 Pîrim Sultan Şuca' Pîr Mehmed Dede

İzah:

Gencî, bu nazmında mürşid ve Rehberini medhediyor:
 (Muhammed Ali'yi anlayan onlardır.
 Kalb evinde nûr-i hakkı görenler onlardır.
 Açları doyuran, susuzları kandıran, dertlilerin dermanını
 veren, Muhammed Ali'nin hâlince giden onlardır.

Bunlar, âdeta Cennet bahçesinin konca güllerine benzer-
 ler, Gencî de: Onların Kemter bir kuludur) diyor.

(Sen, seni bilmektir ancak, Pîre ülfetten garaz)

(1) Bu kelime Seyit Gazi ve Şücaaddin çevresinde halk ağzında (Şücah) diye söylenir. (Şüca') kelimesinin galatıdır.

— 52 —

Pîr dedem dergâh dedem
Dergâhı Allah dedem
Kıbledir veçhin bize
Dervîş dedem şah dedem

Kandildeki nur musun?
Nur içinde nur musun?
Taze civan Pîr misin?
Dervîş dedem şah dedem

Dervîş dedem gel beri
Dört kapıdan içeri
Sırr-ı zâtin eseri
Dervîş dedem şah dedem

Dervîş dedem Hak dedem
Cümle şeyden pâk dedem
Hudâ'sın mutlak dedem
Dervîş dedem şah dedem

Dervîş dedem dem çeker
Bezmine âdem çeker
Âdemi mahrem çeker
Dervîş dedem şah dedem

Dervîş dedem nihandır
Âriflere beyandır
Can içinde cânandır
Dervîş dedem şah dedem

Dervîş dedem hoş dedem
Ezelden sarhoş dedem
Mey ile hâmuş dedem
Dervîş dedem şah dedem

Dervîş dedem bulmuşun
Nûr-i Hakdan dolmuşun
(Genci) gevher olmuşun
Dervîş dedem şah dedem

Bektaşilerde, darb-i mesel hükmüne girmiş bir tâbir vardır. O da:

(Derviş, Muhammed Ali'dir; Hünkâr Hacı Bektaş Velidir.) sözü.

Bu söz, yeni icâd edilmiş bir şey olmayıp, Âl-i Abanın daima fakrle fahr etmeleri, daima mütevazi ve halim olmalarından kinaye, eski bir sözdür.

Ali'nin bir adına da (Ebû-türâb) denildiği malûmdur. Rivayete göre, Hazreti Muhammed Şah-ı velâyet'le bir Gazveye gitmiş. Bir ara dinlenmek için toprak üstüne uzanan Hazreti Ali yatıp uyumuş. Baş ucuna gelen Peygamber de «kum yâ Ebâ Türab - kalk ey toprağın babası» buyurmuş ve bundan sonra Hazreti Ali'nin bir adı da «Ebâ Türâb» kalmış, Hazreti Ali'nin en ziyade hoşlandığı isim «Ebâ-Türâb» ismidir.

Genci de, bu şâh-eserinde, mürşidini onlara benzeterek diyor ki;

(Dergâh da sensin, Hak dergâhı da sensin! Senin nûrün bize kıblegâh olmuştur!

Sen kandildeki nur'sun, hattâ nur içinde nur'sun.

Yani (Nurun Alâ nûr) sun.

Sen, gözsüzlere gizlenmiş, âriflere âşikâr olmuştun!

Sen, öyle bir hoş can'sın ki, (mey) den (1) sarhoş ve hâmuş ve canlar içinde cânan olmuştun!

Ey Genci! Böyle olduğu ne iyi oldu. Sen de buldun, sen de nur-i Hak'la doldun, sen de hazine oldun!)

(Hudâ kadirdir eyler senk-i hârâdan güher peyda)

— 53 —

Hakikat milkinin sultanı sensin
Sırrullah sultanı yâ Hacım Sultan
Mü'minlerin din ü imanı sensin
Âşıklar penahı yâ Hacım sultan

(1) Bu (mey) den mürad. müskirat değildir. (Sekahüm... şerâben tahûra) sırrıdır.

Horasan ilinden azm-i Rûm kıldım
Keramet defterin Hudâdan aldım
Güvercin donunda birlikte geldim
Padişahlar şahı yâ Hacım Sultan

Aşkın ile bağı yanık olanın
Dostun cemâline âşık olanın
Sensin ezel ebed sâdık olanın
Aşk-ı secdegâhı yâ Hacım Sultan

Gürûh-i Naci'ye erenler mescûd
Sendedir cümleye murad ü maksûd
Hakkın cümle sırrı sendedir mevcûd
Küntü kenzullahı yâ Hacım Sultan

Celâlinde gizli oldu cemalin
Sen bilirsin mücrimlerin her halin
Medet, mürvet eyle (Gencî Abdâl) in
Çokdur'ur günahı yâ Hacım Sultan

İzah:

Gencî, Hacım Sultan'a hitaben diyor ki:

(— Ey hakikat ikliminin sultanı ve Allahın ulu sırrı kendinde mevcut olan zât! Sen, mü'minlerin din ü îmanı, âşıkların sığınacağı bir zâtsın!

Sen, keramet defterini Allahtan aldın, Pirimle beraber Horasan milkinden Rum diyarına geldin!

Sen, ezelden beri, dostun cemâline âşık ve sadık olan bağı yanıkların ebedî bir secdegâh-ı aşkınsın.

Hakkın cümle sırrı sendedir.

Sen, Allahın (Küntü-Kenzullah) hazinesisin!

Sen, cümle mücrimlerin, günahkârların halini görür, bilirsin.

Sen, gerçi celâl sahibisin, fakat (Cemâl) sıfatını, celâlinin içerisinde gizlemiş bir mürüvvet kânısın!

(Gencî) günahkâr bir kuldur. Sen onun kusurlarına kalma, mürüvvet ve keremini ondan esirgeme!)

Genci'nin medhiyesini yazdığı zât, Uşak kazasının Susuz mevkiinde medfun, (Kolu açık Hacım Sultan) dır. Bu zâtın Pîr Hacı Bektaş'la birlikte Horasandan geldiği ve onunla ak-raba olduğu rivayet edilmektedir. Hacım Sultanın el yazması bir vilâyetnamesi vardır.

Hacı Bektaş Velinin bu zâte (Bâtın kılıcı) nı sunduğu söylenir. Bu kılıç tahtadan masnu birşey olup Hacım Sultana verilmiş ve dergâh kapısına bekçi konulmuş.

Hacım Sultan, bu tahta kılıca bakarak gülmüş:

— Acaba bununla ne iş görülebilir?

Demiş. Orada bulunan semerli bir katıra tecrübe için sallamış, katır iki bölük olmuş.

Bu mes'eleyi Pîr'e arzetmişler. Hacı Bektaş Veli de:

— Kolları tutulsun, demiş. Ve hemen müşarünileyhin kolları tutulmuş.

Arkadaşlarının Pîr'e iltimas ve şefaathleri üzerine, tek-rar:

— Açılsın!

Demiş, kolları açılmış. Bundan sonra ismi (Kolu açık Hacım Sultan) kalmış.

*
**

Bektaşiler, bu zattan çok korkarlar. Hak yoluna gitme-yeni terbiye edici, bu zat olduğuna inanırlar. Erenlerin (Bâ-tın cellâdı) budur, derler. Herhangi bir işe el vuracak olsalar, bu zatın korkusundan, çok hesablı ve ölçülü hareket etmeğe çalışırlar.

(Tığ-ı Bâtın, tığ-ı Zâhir'den beter hunriz olur)

(Zâhir ü Bâtın'da şimşir-i vilâyet tiz olur)

— Fuzuli —

— 54 —

Ezel-i ezelden öteden beri
Sevdikçe sevesim geldi pîrimi
Çekerim cevrimi andan ötürü
Sevdikçe sevesim geldi pîrimi

Sevdikçe severim ben anı çoktan
 Sevdiğini Allah var eder yoktan
 Geçerim varımdan ayrılmam Haktan
 Sevdikçe sevesim geldi pîrimi

El ele el Hakka buyurdu Allah
 İnandım Pîrime Allah eyvallah
 Pîrim Allah dostum Allah, hüvallah
 Sevdikçe sevesim geldi pîrimi

(Gencî Abdal) Sultan Şuca' kuludur
 Cennet bahçesinin gonca gülüdür
 Pîrim nazar kıldı, sanma delidir
 Sevdikçe sevesim geldi pîrimi

İzah:

Burada izahı, icabeden (El ele el Hakka) tâbiri varsa da bunu biraz daha ileride diğer bahislerimizle birleştirerek anlatacağız.

— 55 —

Gönlümde benim Şah-i muînân görünürsün
 Özümde meğer cânıma cânan görünürsün

Gördü seni can didelerim, şüphesi yoktur
 Dil'hanesinin tahtına sultan görünürsün

Çâr unsuru, mîmar oluben eyledin âbâd
 Gıydin bu donun şeklini insan görünürsün

Ermez buna hiç akl ü fikir yûce oyundur
 Hakka-ki müdam Hayder-i Merdan görünürsün

Heybetle görüp hâtemini ağzına verdi
 Mirac gicesi Ahmed'e arslan görünürsün

Lütfü keremin eyle meded (Gencî) ye şahım
 Âlemde şehâ Rahmet-i Rahman görünürsün

İzah:

(Ey şah;

Sen meğer gönlümün yardımcısı ve canımın cânânı imişsin.

Can gözlerim seni görünce, gönlüm evinin tahtına oturmuş bir sultan olduğunu anladım.

(Ateş, su, toprak, yel) denilen dört unsura hem mimarlık ettin ve hem de bunlardan bir insan donu giyip karşımıza çıktın. Senin bu oyununa kimsecikler akıl erdiremiyorlar.

Hakikat halde sen daima erkek bir arslana benziyorsun, Mirac gecesinde heybetle Muhammed'in önüne çıktın, Muhammed seni görünce ağzına hatemini verdi.

Ey Şah! Bu âlemde rahmet-i rahman ancak sensin, bu Gencî kuluna da medet et ve ondan lütf ü keremini esirgeme.)

Birçok şairlerimiz de (Allahın her şeye zahir olduğunu ve anâsırdan bir don giyip beşer suretinde tecelli ettiğini) terennüm edegelmışlerdir.

Akkirmanlı Nakşi'nin bir gazelinin ilk beyitlerini örnek gösterelim ve bu gazeli tahmis eden şairlerin de yine ilk beyitlerini alalım:

Eyâ! Sen sanma kim senden bu güftar-i dihan söyler
Veya terkiib olan unsur veya lâhm-i zeban söyler

— Nakşi —

Cemâlin vasfın ey dilber eğerçe tende can söyler
Leb'in esrârını aşkın ve lâkin rayegân söyler
Ki nutkun emr-i haktır (Men aref) sırrın ayan söyler

Eyâ, sen sanma kim senden bu güftarı dehan söyler
Veya terkip olan unsur veya lâhmi zeban söyler

Yüzünden istifâ sırrın bilenler ey kaddi bâlâ
Onlardır mekteb-i irfân içinde âlim ü âlâ
Ne bilsün ders-i hüsnünden senin kadı veya monla

Seni ol sana bildirmek muradın kasd edüp Mevlâ
Anasırdan giyip bir don yüzünden tercüman söyler

— Halili —

Hakikat cümle eşyadan Hudâ herdem ayan söyler
Kulağın tut kamu savte işit, sanma nihan söyler
Ana âlet olan diller (Enel hak) kı heman söyler

Eyâ, sen sanma kim senden bu güftar-ı dehan söyler
Veya terkip olan unsur veya lâhm-i zebân söyler

Seni ol zâtine mir'ât edüp tarfundurur eşya
Senin nûrunla meclâ'dır merayâ esfel-ü âlâ
Zuhurun mazhar-ı tam'dır vücudün nüsha-i kübrâ

Seni ol sana bildirmek muradın kasd edüp Mevlâ
Anasırdan giyip bir don yüzünden tercüman söyler

— Üsküdarlı Haşim —

Hakikat zat-i mevlâdan kamu eşya âyan söyler
İşit sem'-i basiretle, sakın sanma nihan söyler
Kıyâmet anlayup hakla (Enel-hak) kı heman söyler

Eyâ, sen sanına kim senden bu güftar-ı dehan söyler
Veya terkip olan unsur veya lâhm-i zeban söyler

Sana ermek için dünya dün ü gün devr eder eşya
Seni mir'ât edinmiştir mezahir esfel-ü âlâ
Vücudün mazhar-ı tam'dır, cemâlin âyet-i kübrâ

Seni ol sana bildirmek muradın kasd edüp Mevlâ
Anasırdan giyip bir don yüzünden tercüman söyler

— Üsküdarlı Haşim —

*
**

Serseri gezme ey dil yabanda
Her ne ararsan sendedir sende
Surette gerçi, bir kuru tensin
Mânî'de cansın kasr-ı bedende

— Fenayi —

— 56 —

Ezel-i ezelden edebî billâh
 Kudret kandilinin nurudur Ali
 Genc-i mahfîdir ol gani padişah
 Hudânın mazharı sırrıdır Ali

Arş yüzünde arslan gördü Muhammed
 Hâtemin ağzına verdi Muhammed
 Bu sırrın aslına erdi Muhammed
 Erenler serveri eri'dir Ali

Anda türlü türlü cilveler oldu
 Üçler, beşler, kırklar, yediler geldi
 Ol (cem) de nasîbin alanlar aldı
 Hakkın ulu sırrı, varıdır Ali

(Genc Abdal) ım kalbi (şevk-i sirac) i
 Sıdkelyakin olur gürûh-i nâci
 Mü'minlerin şâhı, devleti taci
 Pîr Hacı Bektaş'ın pîridir Ali

İzah:

Genci, bu nazmında, (ol cem'de nasibin alanlar aldı) diye kullandığı tâbirle, ikrar verme âyinini işaret etmektedir.

Biz yukarıda Bektaşîlerin (Baş okutma) âyinini anlatırken diğer erkânlardan da bahsedeceğimize söz vermiştik. Şimdi, o sözümüzü yerine getirmenin sırası geldi.

ÂYİNLER, ERKÂNLAR

Yalnız, sayın okuyucularımıza, her şeyden evvel bir mukaddeme yapmak zaruretindeyiz.

Bektaşîler, tıpkı, memesine kirpi derisi bağlamış bir ineğe benzerler.. Kimseye kendilerini emzirtmek istemezler. Yani, Bektaşî olmayan kimselere, tarikatın iç yüzü hakkında tek kelime sarfetmezler.

Ne kadar yanlarına sokulursanız, bir sır sezemezsiniz. Ne kadar sakallarına göre tarak vermek isterseniz, beyhude zahmete katlanmış olursunuz.

Kırmızıdan sorsanız, yeşilden; beyazdan sual etseniz, siyahtan haber verirler!.

Şimdiye kadar, bunların aralarına sokulanlar olmamış değil.. Fakat topladıkları (meyva) onlardan kaptıkları birkaç (ham, hum) ibarelerden, biraz da dipsiz, mânasız (katakulli) sözlerden ibaret kalmıştır.

Hani, bir darb-ı mesel vardır:

(Dipsiz kile, boş anbar. Doldur doldur, boşalt). Tıpkı onun gibi..

YALAN UYDURMALAR

Bugüne kadar, Bektaşiler hakkında o kadar yalanlar uydurulmuş, o kadar çok dedikodular yapılmıştır ki, kimi onların küfürlerine hükmetmiş, kimi de arş-ı âlâda, Allahla konuşturmuşlardır.

Bektaşilere isnad edilen birçok fıkralar, nükteler toplanmış ve kaleme alınmıştır ki, Nasreddin Hoca merhumun letâif külliyyâtı, bunların yanında solda sıfır kalmıştır.

Bazı yalancılar ortaya çıkmış:

— Ben, onların erkânlarına girdim, gözlerimle gördüm, herifler mum söndürüyorlar yahu! Köşede oturan Baba'nın yanı başına bir mum yakıyorlar, bir tane de ayakları bağlı horoz hazırlıyorlar, tam kafalar kirlendiği bir sırada, horozun bağını çözüveriyorlar, horoz kanatlarını çırpınca mum söner... (Bundan ötesi malûm.)

Bir münevver zat çıkıyor:

— Ben, bu adamların erkânını gördüm, mum söndürme yoktur. Bu, bir iftiradır. Âyini cemde, ne şamata, ne de bir neşesizlik vardır. Her şey usûl, âdâb, erkân dâiresinde, dînî bir mahiyette devam ve cereyan eder.

Diye yazıyor ki, bu cihetler esas itibarile doğrudur.

Biz de, kitabımızın baş tarafında bazı bedmayeler ve garrezkârlar tarafından, Bektaşiler hakkında uydurulan ipe sapa gelmez bir takım erâcife, münevverlerimizin asla inanmadığını zaten işaret etmiştik.

Bir muharrir ortaya çıkıyor:

— Ben, o adamların erkânına birkaç kere girdim. Dede ile diz dize oturdum, yanı başıma da bir kadın oturtular. Başka bir bacı da binlikten rakı doldurup, bana eliyle sundu,

içtim. Bir aralık, Dede kulağıma iğilerek: (E.. Artık müsaade edersen pervaz etsinler,) dedi. Pervazın ne olduğunu sorup öğrendikten sonra, muvafakatımı (?) bildirdim. Dedenin işaretile bir kadın, bir erkek ayağa kalktılar. Dedeyi, beni, sağındaki bacıyı, sonra sağ ve sol yanındakilerini ve dönüp eşiği, kim bilir belki de (büfe)yi selâmladılar. Bu iş bitince de sazların nağmelerine ayak uydurarak âdeta dans etmeğe koyuldular.....

Bir müddet sonra sağındaki (bacının işaretile) üç taze kadın meydana geldiler, kendilerinden evvelkiler gibi dört tarafı selâmladılar, kollarile (birbirlerinin bellerini) kavrayarak (?) pervaza başladılar

..... bu sırada kapı açıldı. İçeriye, boynuzları, sırtları (elvan kâğıtlarla süslenmiş) (?) iki tiftik tekesi sürdüler, bunlar ne olacak, diye sordum. Dede: (Bu gece kurban edilecekler) dedi.

.....(üç tazenin pervazları) da sona erdikten ve sâkiler birer devir daha yaptıktan sonra, yirmi beş otuz kişi ortaya çıktılar, bir kadın, bir erkek olmak üzere sıraya dizildiler, (birbirlerinin kollarına girdiler) (?) sazlar:

Evvel bahar üç ayları doğunca
Hep âşıklar esireyip coşarlar
Arif olan mâna alır sözünden
Hayvan olan kanı doyar mışıl (??)

Nefesini (?) çalarken, zevk ve neş'e içinde türlü hareketlerle ileri geri gidip gelmeğe, dönmeğe başladılar...

..... her erkek, sağındaki bacıya miraçta cemal gördüm (?) aşk olsun imanım, diye teşekkür (?) ettikten sonra ayrıldılar, çekilip yerlerine gittiler Dede de (lokma) emrini verdi

*
**

Bu Alevîler, ne kadar kurnaz adamlardır bilseniz?!

Bir (koldan kopan) meclisini, yabancı bir adama (ikrar

erkânı) diye göstermişler.... Düğünlerde bayramlarda oynaya geldikleri (halay sekme) oyununu da (Sema = Pervaz) diye kandırmışlar... (Alevîler öyle yapıyorlarmış) desinler diye de, misafirlerinin yanına bir kadın oturtmuşlar ve semaa kalkan tazelere selâmlatmışlar... Bir baciya da binlikten rakı doldurup aziz misafire ikram ettirmişler.. Bu zata (Erkân-ı Muhammed Ali) nin bundan ibaret olduğu hissini vererek ne de güzel aldatmışlar.

Halbuki:

1 — Bu zatın, gördüğünü söylediği balo bir âyin değildir (!) ciddî bir (erkân-ı Muhammed Ali cemi) olsaydı, kendisini kat'iyen oraya sokmazlar ve sokamazlardı. Nitekim. muharrir, orada yalnız dem içildiğinden, pervaz yapıldığından, mumlar yakıldığından bahsediyor da, bunlardan başka bir hakikat meydana koyamıyor.

2 — Erkân esnasında, Mürşidin, yani Dedenin oturduğu minderde veya döşekte, kendisinden başka kimse yer alamaz, onunla lâübâlî konuşamaz. O makam (Muhammed makamı) diye görüle geldiği için, böyle şeyler an'aneyle muhaliftir. Yalnız, (koldan kopan meclisi) âyinden sayılmadığı için, bu mecliste Dede ile her kim olursa olsun diz dize oturup sohbet edebilir.

3 — Erkânlarda, kadınlarla erkekler yan yana oturmazlar, kadınların saf halinde oturdukları yer - aynı oda içinde olmakla beraber - ayrıdır.

4 — Sakilik, müstakil bir vazifedir ve yalnız erkeklere mahsustur, kadınlar âyin esnasında kimseye dem sunmazlar,

5 — Pervaz başlayacağı zaman, Dede hiç bir kimseden müsaade talep etmez ve muvafakat cevabı beklemez.

6 — Sema yaparken, el ele tutmak veya bel bele kavramak yoktur. (Bu hâl, erkândan hariç, halay sekme, oyunlarında caridir.) Sema yapan canlar, el ve bel tutuşmadan, münferiden, halka halinde birbirlerini karşılamak suretile bu işi görürler.

7 — Kadınların, Fuzulî veya Nesimî'den gazel okumaları, zâkirlerin çalıp çağırmaları, yalnız erkânlara mahsus bir

keyfiyet olmayup her zaman (koldan kopan) meclislerinde dahi, bu kabil gazel ve nefesler okunagelmıştır.... (koldan kopan) ın ne olduğunu az sonra izah edeceğiz.

8 — Alevi ve Bektaşî nefeslerinde (hayvan gibi mışılar) tabiri hiç yoktur. Bu kaba tabir, halay oyununun bir koşmasıdır.

*
**

Yukarda geçen sözlerimizi, âyini cemde okunan ve erkân hizmetlerini belirten şu nefeslerle isbat edeceğiz:

Akşamlar oldu gülbenk çekildi
Çerağlar uyandı, niyâza geldim
Erenler erkânı, meydan açıldı
Âyini cem kuruldu ihsana geldim

Hakikat abdestin birden aldılar
Mürşidin emrine belî dediler
Dâr-i mansur olup şunda durdular
Talib-i hak olup meydana geldim

Ol demde hâlinden sordular canın
Var mıdır kusuru? dediler anın
Aynı cem gösterdi yere nişanın (1)
Üryan püryan olup didara geldim

Sofralar kuruldu hizmet görüldü
Hakikat nurundan cemaller güldü
Mü'min olanlar, ölmeden öldü
Geçip kıyl ü kalden divana geldim

Seyredip cümlede bu güzel halî
Şükür gördük anda nur-i cemalî
Zâkirler okuyup bülbül misâli
Terk edip riyâyî merdane geldim

(1) Herkesin eğilip yere niyaz etmesidir.

Koç kuzu kurbanlar meydana geldi (1)
Nefesler, düvazlar âyâna geldi
Ağlarken bu çeşmim şâd olup güldü
Can, baş feda edüp seyrâne geldim

(Sekahüm) şerbetin ezip içtiler
Mest olup cümlesi serden geçtiler
(Şah) Hüseyin) deyüp hep ağlaştılar
İçip ol şerbeti mestâne geldim

Güruh güruh geldi anda bacılar
Saf besaf geldi durdu hacılar
Allah Allah der de öter Nâci'ler
Meydan-i aşk içre irfâna geldim

Tığlandı kurbanlar, samah (2) lar oldu
Kalb evimiz nûr-i imânla doldu
Anda nasibini alanlar, aldı
İnanıp sıtkile imâna geldim

Edep, erkân tamam oldu sürüldü
Pervaneler geldi nasip verildi (3)
Hatmoldu hizmetler destur verildi
(Şükrüya)! Men de sultana geldim

*
**

Derilüben hak cemine gelenler
Edep ile erkân ile gelmeli
Ayni cemde sâf oturun, sâf durun
Muhabbette hazin hazin gülmeli

Ayni cem kardeşler yiriniz bilin
Taşra çıkarsanız, gönülde kalın
Bu yol sahibinin himmetin alın
Mü'minin başında devlet olmalı

(1) Tığlanacak kurbanların, canlı iken meydana getirilmesini söylüyor. Bunlara ince tuz ve su gösterilir. Üç nefes ve bir düvaz okununcaya kadar meydan ortasında serbest bırakılırlar. Sonra tekbirlenir ve kesilmek üzere dışarıya götürülürler.

(2) Sema' kelimesinin ağızdan söyleniş şeklidir.

(3) Âyini cem dağılıp pervaneler içeriye girince, mürşid kendi eliyle bunlara üçer kadeh dem sunar. «Nasip verildi» dediği budur.

Mü'min niçin kir getirmez yüzüne
Niyâz eder, dedesinin dizine
Kıyamette mil sokarlar gözüne
Mürşidin niyâzın dizden almalı

Baylıgile varlık benlik getiren
Bulunur mu kendi kendin yetiren
Mürşid ile bir döseğe oturan (1)
Kıyamette yüz üstüne kalmalı

Kudret meyinden bizler de içtik
Aşkın (gore) sinden kaynadık coştuk
Anlar baştır bizler ayağa düştük
Aman kardeş, haddimizi bilmeli

Mü'min olan mü'min nice olmalı
Dışarıya pazvandını (2) salmalı
Süpürgeci süpürgesin çalmalı (3)
Her hizmetler yerli yerin bulmalı

Sakacılar saka suyun (4) doldurdu
Mürşid parmağını suya daldırdı
Bir damlası bin şeytanı öldürdü
Nûş edüp münkire lânet kılmalı

Okunur nefesler, çağrılır düvaz
Hayır nasihatı pirlerden duy yaz
Anda kabul olur bin türlü niyaz
Fark edüp de törelerin bilmeli

Dede olan mürşidliğin bildirdi
Ayni cemi gülbengile doldurdu
Cem halkını ayak üstü kaldırdı
Sakin olup yerli yerin (5) bulmalı

(1) Mürşidin döseğine, başkasının oturamayacağını ima'dır.

(2) Pazvand = Bekçi.

(3) Meydana car çekmek.

(4) Sekahüm şerbeti.

(5) İlk sema başlayınca, üç kısa sema yapılır. Bu semalar yapılırken de mürşid ve bütûn âyini cemdekiler ayakta dururlar. Semalar bitince, mürşide (Herkes yerli yerine sâkin olsun) gülbengini okur, otururlar.

Uyanır zâkirler, çalınır sazlar
 Anda kabul olur niyazlar nâzlar
 Gele samah ede gelinler kızlar
 Mü'min olan bunda murad almalı

Bunu böyle kurmuş asıldan kuran
 Emrolunca gelir sofrayı kuran
 Dedemiz deyince (oturan, duran) (1)
 Hiç gaybetsiz evinize varmalı

Boştur sanma (Kul Cevri) nin emeği
 Sakın kardeş bâki sanma dünya'yi
 Gayet pâktır erenlerin yunağı
 Kurban kesüp yılda bir kez yunmalı

Kısa bir nefes daha yazalım da üçlensin:

Biz bir bölük dervişleriz
 Piranımız gerçek bizim
 Biz mâsivâdan geçmişiz
 Devranımız gerçek bizim

Biz münkiri hiç sevmeyiz
 Yalan, gaybet söylemeyiz
 Ağlaşanlara gülmeyiz
 Seyrânımız gerçek bizim

El vermişiz bir gerçeğe
 Diş vermeyiz biz hiç çiy'e
 Yuf çekeriz yalancıya
 Sübhanımız gerçek bizim

Biz bülbülleriz öteriz
 Gonca gülleriz kokarız
 Münkiilere ok atarız
 Oklarımız gerçek bizim

Rüzgâr olur biz eseriz
 Türeb olup yer öperiz
 Cem'de gül suyu serperiz
 Erkânımız gerçek bizim

(1) Bu duayı mürşid, âyini cemdekilere evlerine dağılmak üzere müsaade için, erkânın en sonunda söyler.

(Şükrüya) sen beni dinle
Sakin, sırrın verme ile
Hu! Diyelim biz gerçeğe
İkrarımız gerçek bizim

*
**

Yukarıda geçen bir bahiste, Bektaşî ve Alevîlerin her sene ve en çok dört senede bir, baş okutma erkânını işaret etmiş ve bu erkânın ne şekilde cereyan ettiğini anlatmıştık. Diğer erkânların tarifini de, ileride yapacağız demiştik. Şimdi bu vadimizi yerine getiriyoruz, bunu yaparken de, önceden (Koldan kopan) dan başlamayı uygun gördük:

KOLDAN KOPAN

(Koldan kopan) diye anılan bu erkâna, haddi zâtinde bir (Âyin) gözüyle bakılamaz. Bu, ancak gençleri toplantıya alıştıрма, onlara âdâb ve erkân hususunda duygu vermek, tarikat mefkûresini aşlamak için ihdas edilmiş bir muhabbet meclisidir.

Diğer erkânlara bekârların girmesi yasak olduğu için, genç delikanlılar, bâkire kızlar ana ve babalarile birlikte, ancak bu meclise girebilirler...

Toplantıya gelen canlar eli boş gelmeyip, erkekler demlerile, kadınlar, meze ve yiyeceklerle gelirler... Bu mecliste âyin, erkân) nâmına hiçbir şey cereyan etmez... Yalnız, çerağlar yakılır, demler içilir, zâkirler çalarlar, nefesler ve buyruklar okunur, sema'lar yapılır, o kadar....

Gençler bu mecliste sema' usulünü, nefes ve buyruk çağırmasını öğrenirler.. Dede Gülbenk çektikçe, gençler de ellerini birbiri üstüne koyar, baba ve anneleri gibi hareket ederek (Allah, Allah) nidasile âyin-i cemin ruhî duygusuna iştirak ederler.

İleride sema'ların şekillerinden ve çeşitlerinden bahsedileceği için şimdilik (Koldan kopan) muhabbetinin ruhuna uygun, üç şiir ve bir düvaz'la bu bahsi bitirelim:

Aceb hunrız olup şehlâ gözün mestâne mestâne
Nişan oldu benim gönlüm çıkup meydâne meydâne

Ko olsun kâkülün daim perişan bak sen uşşâki
Harab etti benim gönlüm olup virâne virâne

Safây-i hâtıran daim anar ol meclis-i âlâ
Leb-i lâ'lin hayalinden olur divâne divâne

Nişan oldu serir üzre bugün ol yûsuf-i sâni
Bi-hamdillah kamu âlem dedi merdâne merdâne

(Zebûni) ye kerem kıl ahd edip dâim seni sevmek
Nice müddet şeha olmuş tab-ım gamhâne gamhâne

. . . .

Gözünden fitneler koptu bakup sihrâne sihrâne
Tenimden canımı aldı, kodu virâne virâne

Ne hikmettir aceb cânâ ki herdem leyli-i zülfün
Dil-i mecnunumu herdem asup urgane urgane

Perişan eyledi benden firâki meclisi ansız
Leb-in kim şerbet-i cânım gelüp handâne handâne

Diyar-i hâk-i Mısırdan yetiştî yusûf-i sâni
Serir-i saltanat hükmün kurup şâhane şâhane

Kapında bir (Bedii) yim ki şol derd ü firakından
Cihani yaşla doldurdu gözüm giryâne giryâne

. . . .

Ne tiz cellâd ola cadû gözün devrâne devrâne
Derûnum oluben teslim gelür meydâne meydâne

Güneş gibi cemâlinden perişân ola çün zülfün
Ziyasından gûdaz olup dilim sûzâne sûzâne

Leb-i lâ'l-i şeker bârın içe dârusunu her kim
Gider zâ'fi bulur zevki olup ferzâne ferzâne

Serir-i mülk-ü hüsn üzre çü şâh oldun, kamu âlem
Sürüp yüzleri hâk üzre sunup şükrâne şükrâne

Atâ eyle bu (Vefki) ye, ki senden gayriye bende
Ola, tâ cânı bil olmaz, edüp peymâne peymâne

.

Düvaz:

Gönül yine bir hayale uğradı
Senin aşkın beni mecnun eyledi
Aşk eseri ciğerciğim dağladı
Senin aşkın beni mecnun eyledi

Muhammed Mustafa, Hayder Ali'sin
Seyid Battal Gazi, Sultan Veli'sin
Sun, elinden içem, kudret dolusun
Senin aşkın beni mecnun eyledi

İmam Hasan şefâatin kânıdır
Mü'minlerin can evinde canıdır
Şah Hüseyin mürüvvetin kânıdır
Senin aşkın beni mecnun eyledi

Zeynel'abâ, Bâkir zuhur eyledi
Cafer Sâdık aşk deryasın boyladı
Kâzım Musa, Rıza niyaz eyledi
Senin aşkın beni mecnun eyledi

Taki ile Naki derdler dermanı
Asker'i sevmiyenin yoktur imanı
(Pir Mehmed), Mehdi-i sâhib zemânı
Senin aşkın beni mecnun eyledi

DAR'DAN İNDİRME ERKÂNI

Bu erkân bir (âyin-i ruhani) dir. Ölen bir can'ın, eş ve dostlarile, alış veriş yaptığı insanlarla helâllaşmadan ölmüş gibicesine hareket edilerek, sağlığında nasıl bu erkânı ifa edegelmiş ise, vefatından sonra da onun istirahat-ı ruhu için, vârisleri tarafından (dar'dan indirme) erkânı açtırılır.

Bu erkân açılış tarzı da tıpkı baş okutma, ikrar verme meydanlarında olduğu gibidir. Meydan açılınca ölen canın yerine, onun velî veya vasîleri dâr-i mansur-e dikilirler... Müteveffa namına (ağrınmış, incinmiş, gücenmiş kimseler varsa, dile gelsin, bile gelsin, hakkını talep eylesin, Allah eyvallah) diye tercüman okurlar.

Şayet merhumun şuna buna ödenmemiş borcu kalmışsa ve alacaklı çıkan olursa, vârisler ödemeği kabul ederler.. Alacaklı zuhur etmezse, bütün âyini cem:

— Öz gönül birliğiyle, biz suçlarından vaz geçtik, Allah da affetsin, Ruhu şâd olsun, Hak erenler yardımcısı olsun.

Derler ve bunu tevsik için de hep birden eğilip yer öperler.

Bu erkânın masraflarını, tabiidir ki, ölen adamın veya kadının terekesine konanlar temin ederler.

Zâkirler, ölünün ruhunu taziz yollu nefes ve düvazlar okurlar. Tertibe riayet etmek için biz de öyle yapalım ve bahsimizi kapatalım:

İşte geldim işte^{ce} gittim
Yağ çiçeği gibi bittim
Şu dünyade ne iş ettim
Ömürçüğüm geçti gitti

Çağırdılar imam geldi
Her biri bir işe yeldi
Azrail pençesin saldı
Can kafesten uçtu gitti

İşte geldi yuyucular
Tenime sn koyucular
Kefenim elinde, Hoca,
Kefenciğim biçti gitti

Ayırdılar ilimizden
İp attılar belimizden
Pek tuttular kolumuzdan
Can cesedden uçtu gitti

İlettiler mezarıma
Sığındım gani kerime
Toprak attılar serime
Gözüm yaşı taşı gitti

İmam telkine başladı
Bir sevapçık iş işledi
Komşular bizi boşladı
Geri dönüp kaçtı gitti

Kabrime bir melek geldi
Bana bir sualcik sordu
Hışm edip bir topuz vurdu
Tebdilciğim şaştı gitti

(Teslim Abdal) oldu tamam
İşte geldi âhir zaman
Yardımcımız on iki imam
Ten türabe karıştı gitti

Vardım ki yurduna ayak göçürmüş
Yavru gitmiş, ıssız kalmış otağı
Camlar şikest olmuş meyler dökülmüş
Sâkiler Meclisten kesmiş ayağı

Lâleyi, sünbülü, gülü hâr almış
Süleyman tahtım sanki mâr almış
Zevk ü şevk ehlini âh ü zâr almış
Game tebdil olmuş ülfetin çağı

(Zihni) dehr-elinden her zaman ağlar
Vardım ki bağ ağlar, bağıban ağlar
Gonciler perişan, güller kan ağlar
Şeyda bülbül terkeylemiş o bağı

Yâr yanına giden ey bâd-i saba
Şimdi yârim beni ansun ağlasun
O da benim gibi hasret mi eyâ
Mahşeredek bana yansun ağlasun

Bu gönül aşkile yaktı cismini
 Vahdette görürse yârin resmini
 Gece gündüz vird eylemiş ismini
 Hâb-i gafletten uyansun ağlasun

Elemde kederde kaldım, nâçarım
 Vashına ermeğe yok iktidarım
 Diyarı gurbette o nazlı yârim
 (Hüsnü) gedâ öldü sansun ağlasun

Düvaz:

Muhammed Mustafa ey Şah-i Merdan
 Aliyyel'mürteza sana sığındım
 Hatice, Fatıma, Hasan, Müctebâ
 Hüseyin-i Kerbelâ sana sığındım

İmam Zeynel ile Muhammed Bâkir
 Cennet bahçesinde bülbüller şakır
 Câfer-i Sadık'a erdik çok şükür
 Kâzım Musa, Rıza sana sığındım

Muhammed Taki'ye verdim salevat
 Aliyyün'naki'den isterim imdat
 Hasan-ül'askerî el'amân mürvet
 Mehdi sahib livâ sana sığındım

On dört masûm-i pâk, gürûh-i Nâci
 On yedi kemer-best, derdin ilâcı
 Pirim Hacı Bektaş serimin tâcı
 Hünkâr-i evliya sana sığındım

(Virdi Derviş) senin kulun kurbanın
 Yarın arasatta ulu divanın
 Senin mücrimlere çoktur ihsânın
 Pirim Şucah Baba sana sığındım

İKRAR VERME VE MUSAHİB TUTMA ERKÂNI

Bektaşî erkânlarının açılış tarzı hep birdir. Bu erkânların ne şekilde açılıp, ne şekilde kapandığını, nasıl ikra-besd' olduğunu tafsilâtile anlatmağa başlıyoruz.

Vazifedarlar şunlardır:

- 1 — Mürşid
- 2 — Rehber
- 3 — Çerağcı
- 4 — Zâkir
- 5 — Meydancı
- 6 — Sâki
- 7 — Gözcü
- 8 — Pervane
- 9 — Ferraş
- 10 — İbrikdar
- 11 — Ayakcı

Bu vazifeler, müstakilen birer erkeğin uhdesinde bulunması lâzımsa da, bazan iki, üç hizmeti bir erkek de ifa eder.

Meselâ:

Ayakcı olan zat, meydancı'nın, ferraş'ın, ibrikdar'ın vazifesini de yerine getirir. Veya meydancı olan zat, diğer vazifelerden bazılarını uhdesine alabilir. Bu, mürşidin tertip ve ihalesine bağlı bir keyfiyettir.

Gözcünün vazifesi, meydandaki canlara bakmak, dürüst durumlarını temin etmektir.

Zâkirlerin vazifesi çalgı çalmak ve nefes okumaktır.

Mürşid ile rehberlik vazifesi müstakıl birer hizmettir. Bu hizmetlerin içinde en zor olanı, mürşid'den sonra rehberinkidir.

*
**

Erkân açılmadan bir gün evvel, her vazifedar, hizmetleri için gereken hazırlıkları yaparlar.

Meselâ:

Ayakcı ile meydancı, meydan evini sildirip temizletirler, halılar, kilimler, seccadelerle döşerler.

Sâki olan, dem şişelerini, kadehleri, surahileri silip parlatır.

Çırakçı olan zat, şamdanları parlatır üzerlerine mumları dikip hazırlar. Buhurdanlığı silip temizler.

Akşam olunca, meydan evine 12 adet post serilir ki, isimleri şunlardır:

1 — Baba postu	: Horasan postu
2 — Aşçı postu	: Seyid Ali sultan
3 — Ekmekçi postu	: Balım sultan
4 — Nakib postu	: Gaygusuz sultan
5 — Atacı postu	: Kamber Ali sultan
6 — Meydancı postu	: Sarı İsmail sultan
7 — Türbedar postu	: Kara donlu Can baba
8 — Kilârcı postu	: Şah kulu Hacım sultan
9 — Kahveci postu	: Şah-i Şazilî
10 — Kurbançı postu	: Hazreti İbrahim Aleyhisselâm
11 — Ayakçı postu	: Abdal Musa sultan
12 — Mihmandar postu	: Hızır Aleyhisselâm

İKRAR VERECEK

Rehber ikrar verecek canı, gün battıktan sonra hazırlamaya başlar. Ve hazırlık esnasında, rehber, Talib'in namına bir takım tercümanlar okur.

Rehberin, İkrar verecek olan tâlib'i hazırlaması şöyle olur:

- 1 — Gusül yaptırır, tercümanı şudur:

نَوَيْتُ أَنْ أَغْتَسِلَ مِنْ غَسَلِ الْفَنَاءِ .

- 2 — Temiz elbisesini giydirir, tercümanı şudur:

نَحْنُ خُلُقْنَا لَهُمْ وَشَدَدْنَا أَسْرَهُمْ وَإِذَا شِئْنَا بَدَلْنَا أَثْمَالَهُمْ تَبَدُّلاً

3 — Abdest aldırır, Abdesti şöyle aldırırlar: Üç defa eller, üç defa yüz, üç defa da yukarıdan aşağı kollar yıkattırıldıktan sonra, başa ve çıplak ayaklara mesh-ettirilir, biter Tercümanı şudur:

نَوَيْتُ أَنْ أَتَوَضَّأَ فَقَرَّ عَلَيَّ الْكَوْنَيْنِ خُرُوجَ مِنْ أَعْمَالِ الدُّنْيَا

Rehberin, şimdilik, tâlib'e hizmeti bu kadardır.

ÂYİN-İ CEM

Âyin-i cem toplanmıştır. Mürşidin emrile ayakçı gül su-

yunu serpmiş ve buhurdanlığa da buhur koyarak ortalığı güzel ve ılık bir kokuya boğmuştur.

ÇERAĞ ÂYİNİ

Şimdi vazife çerağcıya geçmiştir. Bu zat da elindeki (delil) denilen bir fitil veya mum parçasını, daha evvel uyandırılmış olan kanûn çerağından yakar. İşte bu yaktığı delil ile de, şamdanlarda hazırlanmış olan mumları birer birer yakarken: (Çerağ-ı rûşân, fahr-i dervîşân, himmet-i pîran, pîr-i Horasan, Küşâd-i meydan) tercümanını okur. Bundan sonra Taht-ı Muhammedînin sol tarafına geçerek şu tercümanı okumağa başlar:

Çerağ-ı evliyâ nûr-i semâvât
Ki bu menzildir, ol Tûr-i münâcât
Kaçan kim ruşen ola, kıl niyazı
Muhammed Ali'ye candan salevât
İlââhr..

Çerağcı oradan geri dönerek (dâr) a gelir ve şu âyeti okur:

اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

arkasından da şunu okur

Bismi- şâh, Allah Allah...
Çün çerağ-ı fahr uyandırdık Hudâ'nın aşkına
Seyyid'ül-kevneyn Muhammed Mustafanın aşkına
Sâki-i kevser Aliyyel-Mürteza'nın aşkına
Hem Hadice, Fatıma Hayrünnisâ'nın aşkına
Şah Hasan Hulki Rıza, hem Şah Hüseyin-i Kerbelâ
Ol İmam-i Etkiyâ Zeynel'aba'nın aşkına
Hem Muhammed Bâkir ol kim Nesl-i pâk-i Mürtezâ
Cafer-üssadık İmam-i Rehnüma'nın aşkına
Musa-i Kâzım İmam-i ser firaz-i ehl-i Hak
Hem Ali Musa Rıza'yi Esfiya'nın aşkına
Şah Takî ve bâ Naki hem Hasan-ül'askeri
Ol Muhammed Mehdi-i Sahib-Liva'nın aşkına
Pirimiz Hünkârimız Bektaş Velî'nin aşkına
Haşre-dek yanan yakılan âşıkân'ın aşkına

(Ber-Cemal-i Muhammed, Kemal-i İmam Hasan ve İmam Hüseyin Ali Ra Bülende salevât...

Hizmetlerimiz kabul et ey şâh.. Bilhakk-ı Mustafa ve âlî dergâh., Erenlerden haklı, hayırlı himmet, şey'en lillâh, Allah eyvallah.)

Mürşid, gülbenk okur.

Bundan sonra, چراغçı niyaz yapar ve:

(Allah dost, hazır, gaib, zahir, bâtın, Âyin-i cem erenlerinin gül cemâllerine aşk olsun.)

Der. Mürşid, aşağıdaki gülbenki okuyarak چراغ merasimine nihayet verir.

GÜLBENK

Gülbenk şudur:

(Bism-i şâh... Allah Allah.. Akşamlar hayr ola.. Hayırlar feth ola... Şerler def' ola... Münkirler mât ola... Münafıklar berbad ola.. Müminler şâd ola.. Meydanlar abâd ola.. Sırlar mestûr ola.. Gönüller mesrûr ola.. Hanedan-i fukara mamûr ola.. Er Hak, Muhammed Ali yardımcımız, gözcümüz, bekçimiz, ola.. On iki İmam on dört mâsûm pâk, on yedi kemer-best efendilerimiz, katarlarından didarlarından ayırmaya.. Pîrimiz üstadımız Hünkâr Hacı Bektaş Veli, Balım sultan efendilerimiz muîn ve dest-i-girimiz ola... Üçlerin, Beşlerin, Yedilerin, Kırkların ve Ricalülgayb erenlerinin ve Kutbül-aktab efendilerimizin hayır himmet-i âlileri ve safa nazarları üzerimizde hazır ve nâzır ola.. Allah Erenler, münkir, münafık şerrinden ve sâlûs mekrinden emîn ve hıfz-ı himaye eyleye... İki cihanda korktuğumuzdan emîn, umduğumuza nâil eyleye..

Dertlerimize derman, gönüllerimize iman, hastalarımıza şifa, borçlarımıza edâlar ihsan eyleye... Zümre-i Nâci'den ve gürûh-i sâlihîn'den eyleye.. Allah erenler, Devlet ve Milletimizin kılıcını keskin, sözünü üstün eyleye.. Gökten hayırlı rahmetler, yerden hayırlı bereketler ihsan eyleye... Nâmerde muhtaç etmeye... Dualarımızı dergâh-i izzetinde kabul eyleye.. Vaktimizin hayri gele... Dil bizden, nefes Hazreti Hünkâr efendimizden ola.. Yuf münkire, lânet Yezid'e, rahmet mü'mine;

Nûr-i Nebî, Kerem-i İmam Ali, gülben-i Muhammed-i Hün-kâr Hacı Bektaş Velî Dem-i Pîr, Kerem-i Evliya, gerçek erenler demine hû diyelim hû...)

*
**

Mürşid, ikrar verecek canın ahval-i ruhiyesini, giderini karakterini, âyin-i cem'dekilerden sorar, oradakilerin, bu can hakkındaki iyimserlik cevabı üzerine, ikrar verecek cana döner, der ki:

— Ey tâlib! Bu yol zordur.. Bu yol melâmet yoludur. Bu yol demirden leblebi'dir.. Bu yol, ateşten gömlektir.

Erenler buyurmuş ki: (Gelme, gelme.. Dönme, dönme.. Gelenin canı, dönenin malı..) İlâahiri.

Yeni talib, (daha evvel kendisine öğretildiği için) ellerini göğsüne basarak:

(Erenler yolunda bütün varlığından geçtiğini, can ve başını Cenab-ı Hüseyin-i Kerbelâ yolunda fedaya hâzır olduğunu) mürşide arzeder. Bunun üzerine, mürşid, kendisinden kefil ister. Evvelce temin edilip hazırlanmış olan kefil, yere niyâz ederek derhal meydana gelir, Mürşid ve âyin-i cem huzurunda talib ile birlikte and içerler.

Bu and içme merasimi hitam bulunca, iki veya üç kişi pervane = pazvand olarak ayrılır ve âyini-cemde duaları yapılarak dışarıya sevk edilirler.

*
**

Şimdi artık zâkirler çalgılarını ellerine alırlar, üç yerinden öperek akorda başlarlar. Tam bu sırada, tâlibin kurbanı olan koç veya teke (1) meydana getirilir, tuz ve su gösterilir. Zâkirler üç nefes ve bir düvaz okurlar. Biz de, tertibe riayet için şurada 3 nefes ve 1 düvaz örnek gösteriyoruz:

— 1 —

Bektaşilik kolay zannetme âşık

Tarik-i nâzenin sırrı (Lâ fetâ)

Eline, beline, diline sadık

Olmayan Bektaşî, taklid'dir cânâ!

(1) İkrar kurbanı, bayramlardaki kurbanlar gibi süslendirilmez.

Şeriat babından girmeyen âşık
 Tarikat sırrına ermeyen âşık
 Mârifet âbında yunmıyan âşık
 Hakikatte kâmil sayılmaz asla

Dört kapıyı, kırk makamı görmeyen
 (Mîrac-i hakikat) nedir bilmeyen
 Muhammed Ali'ye secde kılmayan
 İblisin tâati hebadır hebâ

(Cemal-i Baba) herdem seçer gallâşi
 Cevherle karışmış olsa çay taşı
 Taklid kabul etmez asla Bektaşî
 Kemî âyarı tanır, çeşm-i urefâ

— 2 —

Yüz bin matah gelir satılmak için
 Dükkânlar kurulmuş şara vardın mı?
 Müşteri var anda artırmak için
 Mürşid huzuruna dâr-a vardın mı?

Mürşidin emrine olursan teslim
 Hak senden ayrılmaz sendedir kadim
 Nefsin Nemrud senin, rûhun İbrahim
 Halil ile bile nâr'e vardın mı?

Erenler yoluna doğru gelirsen
 Hayır himmet olur, alabilirsen
 Gerçekler dârına durabilirsen
 Meded, mürvet deyip pîre vardın mı?

Pirin söylediği Hakkın sözüdür
 Yine sende bakan, kendi gözüdür
 Kimini sâf eder, kimin azıtır
 Sofi! bin cân ile yâr'e vardın mı?

(Virdi Derviş) kurban edegör seri
 Ayrılma yolundan olma serseri
 Ali'nin evlâdı, Resûlün yâri
 Hacı Bektaş gibi ere vardın mı?

— 3 —

El ele tutuşup gidelim kardeş
 Muhammed Ali'nin yoludur, bu yol
 Cümlemiz bir vücud olalım kardeş
 Muhammed Ali'nin yoludur, bu yol

Dertliler derdinin pâzarıdır bu
 Merdâne merdlerin âsârıdır bu
 Gerçek erenlerin esrarıdır bu
 Muhammed Ali'nin yoludur, bu yol

Mürşid-i kâmilden gûş eyle pendî
 Hıfzeyle gönlünde her ne kim dedi
 Cem' olup erenler meydana geldi
 Muhammed Ali'nin yoludur, bu yol

Yakub gibi ağla, Ken'an olası
 Sabret Yusuf gibi, zindan olası
 Kul edip nefsin sultan olası
 Muhammed Ali'nin yoludur, bu yol

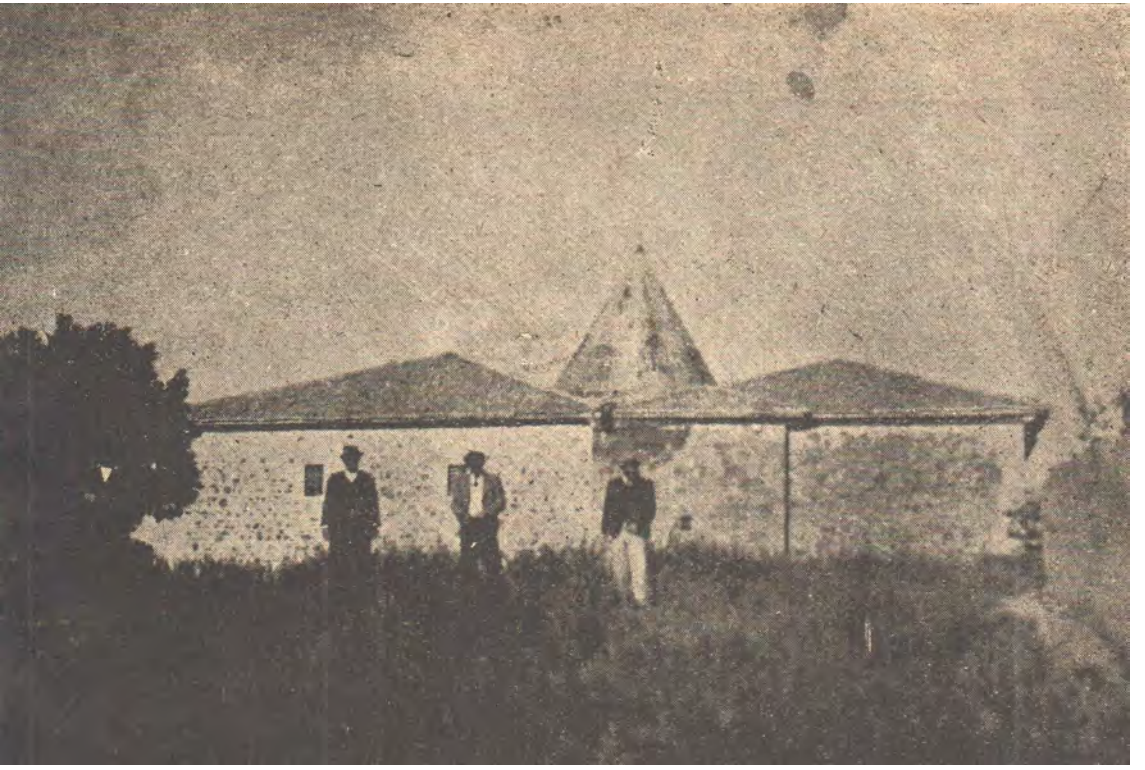
Erenler yoluna gitmek böyledir
 Bâbında (Mihrabi) kuldur, köledir
 Derdiginden cem'et erenlere ver
 Muhammed Ali'nin yoludur, bu yol

Düvaz:

Akıl ermez yaratanın sırrına
 Muhammed Ali'ye indi bu kurban
 Kurban olam, kudretinin nuruna
 Hasan, Hüseyine indi bu kurban

Ol imam Zeynel'in destinde idim
 Muhammed Bâkir'in dostunda idim
 Câfer-i Sâdık'ın postunda idim
 Musâ Kâzım, Rıza'ya indi bu kurban

Muhammed Taki'nin nurunda idim
 Aliyyün-Naki'nin sırrında idim
 Hasan-ül'askeri'n dârinde idim
 Muhammed Mehdi'ye indi bu kurban

Pir evinde: (Kırklar Meydanı) nın arkadan görünüşü
(Kubbe Pirin merkadidir.)

No: 12

Pir evinde: (Balım Sultan merkadi)

No: 13

Aslı Şâh-i Merdan, gürûh-i Nâci
 Hakikate bağlı bu yolun ucu
 Senede bir kurban, tâlibin borcu
 Muhammed Mustafa'ya indi bu kurban

Tarikatten hakikate ereler
 Cennet-i âlâya hülle sereler
 Muhammed Ali'nin yüzün göreler
 Erenler aşkına indi bu kurban

(Şah Hatayı) m eder bilir mi her can?
 Kurbanın üstüne yürüdü erkân
 Tırnağı tesbihdir, kanı da mercan
 On iki imama indi bu kurban

*
**

Bundan sonra, kurban tekbrilenir ve kesilmek için dışarıya çıkarılır. Kurbanın ardı sıra, rehber de tâlibin elinden tutup kapının dışına çıkarır ve boynuna (Tığ-ı bend) denilen uzun bir ip takar ve şu tercümanı okur:

Hizmet-i Merdan ile tûlbendini
 Güşevare, kılmışım pîr pendini
 Rehber ile pîre ettik ittiba
 Taktı Selman boynuma tığ-bendini

Ber-Cemâl-i Muhammed Kemâl-i İmam Hasan, ve İmam Hüseyin, Ali Ra Bülende salevât.

Bu tercüman bitince, rehber tekbr alır. (Bu tekbr, kurban bayramlarında, kurban kesilirken okunan ve herkesce bilinen tekbrin aynı olduğu için burada yazmadık.) Rehber ile tâlib, birlikte meydan eşğine niyaz ederler. Rehber önce

إِذَا وَلَّيْتِ وَضِعَ لِلنَّاسِ ' âyetini okur ve sonra (ya müfetti-hül'ebvab..) diyerek kapıyı açar, kemâl-i edeble meydan evine girerler. (1)

Rehber, tâlibin boğazındaki tığ-ı bendden tutar ve onu yede yede, kısa adımlar ata ata, her adımda ayaklar mühürlene mühürlene dört kapı selâm verir.

(1) Tâlib, meydana başı açık, yalın ayak çekilirse de, bazılarının zannettiği gibi gözleri bağlanmaz.

- 1 — Esselâm-ü aleyküm ey nûr-i şeriat erenleri.
- 2 — Esselâm-ü aleyküm ey Pîr-i tarikat erenleri.
- 3 — Esselâm-ü aleyküm ey nûr-i mârifet erenleri.
- 4 — Esselâm-ü aleyküm ey nûr-i hakikat erenleri.

(Rehberin bu dört selâmına, mürşid her defasında ayrı ayrı mukabelede bulunur.)

Rehber vazifesine devamla رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا âyetini okur ve müteakiben:

(— Bism-i şah.. Allah Allah, eli erde, yüzü yerde, özü dâr-ı mansur'da, Hak Muhammed Ali yolunda, Erenler meydanında, Pîr divanında, mürşid huzurunda, canı kurban, teni tercüman, On iki imam, on dört mâsum pâk efendilerimizin dostlarına dost, düşmanlarına düşman olmak kavlıle ve Hak erenlerin pend-ü nasihatını kabul edip muktezasile amel ve hareket etmek üzere, başı açık, yalın ayak, boynu bağlı, ciğeri dağlı, yüzü üzre sürünerek gelmiş olan (filân oğlu filân) bu kerre âyini cem erenlerinin izn-ü icazetile sahib-i pîr-i tarikat seyid Muhammed Hünkâr Hacı Bektaş-i Velî efendimizin tarik-i nâzeninine müteehhil ikrarı vermek talebinde bulunduğundan, koç kuzu kurbanımız vardır. Emr-i mürşid ne buyurur, şahım? Allah eyvallah.)

Mürşid, âyini-cem erenlerinin rızaları olup olmadığını sorar, her kes yer öpmek suretile razılıklarını bildirirler. Mürşid de: (Derviş-i dervişan.. Kabûl-i makbulân) diyerek tâlibi kabul eder, tâlibi mürşide teslim ederken şu âyeti okur:

إِنَّا لِلّٰهِ وَمَلِكُكُمْ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ

Mürşid, tâlibin sağ elinden tutar, baş parmağını, baş parmağına rapteder, önüne oturtur. Talib, öbür eliyle de mürşidin dâmeninden tutar (1) Rehber tâlibin biraz gerisine çekilerek oturur ve hafifçe onun eteğini tutar, bu suretle zincirleme bir (birlik) meydana getirilir.

Mürşid, vazifesini şöyle yapar: (Estağfirullah.. Estağfirullah.. Estağfirullah El'azim El'kerim.. ilâahiri..)

(1) Bektaşilikte (Dest ve dâmen) tutmak tâbiri buradan gelir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَصُوحًا

Erenler meydanında, Pîr huzurunda, mürşidine teslim-i rizada oldun mu? Yalan söyleme... Haram yeme.. Zinâ ve li-vâta etme.. Elinle koymadığın şeyi alma.. Gözünle her gördüğünü söyleme.. Bildiğini bilme.. İşittiğini söyleme.. Gelme gelme. Dönme, dönme. Gelenin başı, dönenin malı.. Böylece (Allah, Muhammed, Ali) on iki imam, hanedân-i ehl-i beyte imân-ü ikrar ettin mi?

شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ۖ إِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ اللَّهِ لَإَشِدَّاءُ

فِی الْآلَمِ مَا لَكَ الْكُلُ تَوَلَّجُ الْكِلَافِ فِي الشَّهَارِ وَتَوَلَّجُ الشَّهَارِ فِي الْيَلَدِ

Kazaya razı olup kadere bağlandın mı? Kaza ve kaderi bir bilip, gece gündüz gönlünde Allah, Muhammed, Ali'yi mürşidin vasıtasile bir bildin mi?

إِنَّا عَزَمْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

لِغُيْبِ اللَّهِ الْكَافِينِ

Hak dediğimizi hak bilip, bâtil dediğimizi bâtil bildin mi? Suret-i haktan görünen münafıkların sözüne aldanıp erenler yolundan uzaklaşırsan mahşer gününde yüzün kara olsun mu? Nâcilerin pişüvâsı olan İmam Câfer-i Sâdık'ın içtihadı üzre, hak dediğimizi hak bilip, bâtil dediğimize bâtil dedin mi? Muhammedi mürşid, Aliyi rehber tanıdın mı?

وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ

Hazreti Peygamberin sevdiğini sevip tevallâ, sevmediğini sevmeyip teberrâ ettin mi?

إِنَّمَا يَأْتِي بِعُزٍّ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ

فَإِنَّمَا تَوَلَّوْا فِئْتَمَ وَجْهَ اللَّهِ

Allah Muhammed, Ali, Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli ikrarında sabit- kadem eyleye, gerçeğe hû.)

Bundan sonra, mürşid, tâlibin sağ kulağına telkin-i emânet eyler.

Tâlip, kendisine söylenen bu sözlerin hepsini birden (Allah, eyvallah) diyerek kabul eder.

Bunu müteakip, mürşid, tâlibin boğazındaki tığ-ı bendi çıkarıp üç yerinden düğümler ve düğümlerken:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا

âyetini okur, talibin beline kuşatır. Tâlibi, rehberine teslim eder.

Rehber, tâlibin elinden tutarak dâr'e getirir, tâlib namına ikrar tercümanını okur. (1)

Bundan sonra 14 makamı da (2) rehber, tâlibe birer birer tanıttıktan sonra götürüp yerine oturtur ve kendisine der ki:

(— Ey tâlib, Allah erenlerin avn-ü inayetile ve âyini cem kardeşlerin izn-ü icazetile tarik-i müstakimi görüp ikrar - bend oldun. Allah erenler ikrarında sabit-kadem eyleye.. Bu oturan canlar hep senin mânevi kardeşlerindir; biz seni senden alup sana verdik. Seni sana teslim ettik.. Sen sana sahib ol! (3) ve (4)

(1) İkrar tercümanı, yukarıda bir bahiste geçtiği için, burada tekrarlamıyoruz.

(2) Burada meskût geçtiğimiz 14 makam bahsini açıklamakta vicdanen mazuruz. Yalnız, bir makama ait bahisten, örnek olarak bazı parçalar verelim:

— Ey tâlib-i didâr-i ilâhî! Bu makama, erenler meydanında (...) makamı derler. Elinde kudret kılıcı ile duran (...) dır. Bu makamda erenler yoluna doğru gitmeyi terbiye ederler. Korkulacak ve hazer edilecek makamdır. Hakka erişilen menzildir.

(3) Rehberin bir vazifesi de, bu yeni tâlibe (umde) ve (evrad-ü ezkâr) yazıp vermektir. Umde dediğimiz şudur: (Allah-ü azimüşşân'ın kuluyum.. Âdem Safiyyullah neslindenim... İbrahim Halilullah milletindenim.. Dinim, dîn-i islâm.. Kitabım Kur'an.. Kiblem Kâbetullah.. Muhammed Aleyhisselâm'ın ümmetindenim.. Şah-ı Merdan Aliyyel'Mürteza'nın bendesiyim.. Gürûh-i Nâcidenim.. İmam Câfer Sadık mezhebindenim.)

Evrad-ü ezkâr dediğimiz bazı dualar ve salâvatnameler (Na'di Ali) dir. Bunları yazmağa lüzum görmedik. Çünkü hem uzun sürer, hem okuyucularımızı yorar.

(4) Rehber, başka bir evde beklemekte olan, nasib alacak diğer canı da, aynı şekilde hareket ederek mürşide teslim eder. Birincide olduğu gibi, arzettiğimiz teferruat aynen bu cana da tatbik edilir. Bir gece içinde ikrar verip nasib alan bu iki can, yekdiğerinin musahibi olur.

Mürşidin bir gülbengile bu ikrar verme merasimi son bulur, meydan kapısı açılır, teneffüse çıkılır.

Bu arada, mevcut canlar, yeni ikrar verenlerin ellerini sıkmak suretile tebrikâtta bulunurlar.

*
**

Teneffüs bittikten sonra, herkes meydan ortasında baş eğerler ve yerlerine oturup ciddiyyetlerini takınırlar.

Şimdi, erkânın başka bir safhasına geçilir.. Muhabbet faslı başlar. Sâkiler faaliyete geçer, içki kullananlara birbir ardından üçer kadeh dem sunarlar. Sıra zâkirlere gelir, onlar da üç nefes okurlar. Biz de öyle yaparak tertibe devam edelim:

(1)

Bâb-ı tevekkülde sermayemiz aşk
Evrad-ü ezkârım (saburen-şekûr)
Bezm-i Elest günü hem mayemiz aşk
Ümidi katetmem (Afîvven gafûr)

O (Levh) a işaret eyledi kalem
Yazıldı Uşşâk'a derd ile elem
Bizlere mahremdir Allah-ü âlem
Sûre-i (âdiyat) içre (fissûdur)

Ne gam! (ben) de olmuş dağlarca günah
Mârifet kânıdır bize çün ilâh
Dedi (Lâ taknetû minrahmet-illâh)
Kur'an-i azimde bu âyet mestûr

Ne kadar cürm etsek bakmaz o hâllak
Dedi, mahbubumdur Habib-i mutlak
Şefaât kânıdır ol şah-i levlâk
Hakkında zikr oldu (şerâben tahûr)

Mahlâsına seza değilsin (Sâfi)
Sözlerin muğlaktır ef'alın safi
Olur elbet cürmümüzün muafi
Ol vakt-oluruz cümlemiz mesrûr

(2)

Bâb-ı tevekkülde mûta'd-i kadim
Olmuşuz, bekleriz daim pür kusûr

Geçen serencamın vafına mukîm
Olmuşuz kâyiinde şûle-i şûr

Çar anâsır içre bulduk o zâtı
Pertevî keşf etti bu müşkülâtı
Kaplamıştır nuru, bu kâinatı
Şahittir ol ba'se incil-i Zebûr

Dört kitabın oldu, efdalî kur'ân
Pertevî nurile zeyn oldu cihan
Nice ehl-i kâmil bu yolda, ser can
Feda kılıp dâr-e çekildi Mansûr

Dört melek halk oldu arş-ı rahmâna
Tayin oldu Cibril vahy-i Kur'âna
Emroldu Mikâil âb-u bârâna
Azrâile ervah, isrâfile sûr

(Fikriya!) maşûka ermezse elin
Adûy-i nâbekâr bükirse belin
Son nefeste ya, (Hû!) demezse dilin
Olsun mu? bu dilin (Hebâen mansûr)

(3)

Yaban yerde ne gezersin?
Gel âdeme, gel âdeme
Hayvan gibi ne yellersin?
Gel âdeme, gel âdeme

Nüşa-i vahdet âdemdir
Nefha-i kudret bu demdir
Âdemden gayrı âdemdir
Gel âdeme, gel âdeme

Âyine-i Hak âdemdir
Görünen, gören âdemdir
Nefesi ism-i â'zamdır
Gel âdeme, gel âdeme

Âdemdir Rahmet-i Rahman
Âdemdir her gevhere kân
Âlem cisimdir, âdem cân
Gel âdeme, gel âdeme

Ademdir hakka giden yol
 Hakkı istersen âdem ol
 Ademe cümle eşya kul
 Gel âdeme, gel âdeme

(İbrahim) sen âdeme gel
 Kamu müşkülün olsun hal
 Âdemiyyetten gel, el al
 Gel âdeme, gel âdeme

Düvaz:

Gelin ey gâziler yola gidelim
 Ululardan ulu yol Allah Allah
 Muhammed Ali'ye niyaz edelim
 Gerçekler demine hu Allah Allah

Dedim Hasan Hüseyin imamlar şâhı
 Zeynel'âbidin de imamlar mâhı
 Muhammed Bâkir de cemâlin şâhı
 Balkıya balkıya nur, Allah Allah

Mezhebim imam-i Câfer-üs-Sâdık
 Kâzım Musâ, Rıza yâreme tabib
 Ona nazar kıldı Muhammed Habib
 Derdimin dermanı'dır Allah Allah

Şah Taki, Naki'dir bu yolu açan
 Hasan-ül'askeri müşküller seçen
 Muhammed Mehdi'den bir dolu içen
 Pirlerin kalbinde şah Allah Allah

(Pir Mehmed) im kendi halinde gezer
 Sultan Şuca' dedem eylemiş nazar
 Aşıklar medhini okuyup yazar
 Pirimin cemali nûr Allah Allah

S E M Â'

Nefesler bitince mürşid, zakirlere, sema' işareti verir. Derhal sazların nağmesi değişir, sema' havası başlar.

İlk önce dört can sema'a kalkar. Bu ilk sema', açılış semâ'ı olduğu için mürşid ve âyin-cem, hepsi ayağa kalkarlar. Kısa süren bu açılış semâ'ı bitince mürşid yerine oturup bir

gölbenk okur. Halk da yerine oturup sakin olur. Bundan sonra yapılacak sema'larda mürşid ve âyini cem artık ayağa kalkmazlar.

Semâ'ların birkaç çeşidi vardır. En meşhur semâ'lar, (Turnalar) sema'ı ile (Dem geldi) ve (Garipler) sema'ıdır.

Turnalar semâ'ı diye isimlendirilen bu semâ'nın özel bir makamı vardır..

Biz şuraya, Turnalar semâ' nefesini yazalım:

Devredip gezersin dâr-i fenâyı
Bağdad diyarına vardın mı turnam?
Medine şehrinde Fadime anayı
Makamı andadır gördün mü turnam?

Bizde beli dedik bizden (ulu) ya
îman aldık ikrar verdik Velî'ye
Necef deryasında îmam Ali'ye
Bu deryaya yüzler sürdün mü turnam?

Medâyin şehrinde Selman'a varıp
Bağdad'da Kâzım'ın kabrini görüp
Baş eğip hem eşîğine yüz sürüp
ikrâre bend olup durdun mu turnam?

Hür şehid de Kerbelâ'da çürümez
Haktan izin yoktur kalkıp yürümez
îmam Hüseyin'in kanı kurumaz
Şehidler serdarın gördün mü turnam?

Hazreti Eyyüb'ün nikabın kaldır
Tende iki kurt var neye maildir
Biri (ipek) sarar, birisi (bal) dır
Bunların sırrına erdin mi turnam?

Behîl eveik yapar idi zeminde
Makamını gördü uçmak evinde
Tılsımı da erenlerin ceminde
Kırkların dâr'ine durdun mu turnam?

Veyselkaran gezer idi Yemende
Ser'in verdi on iki îmam yolunda
îmam Mehdi, hangi vakt-ü zamanda
Nasıl zuhur eder, sordun mu turnam?

(Kul Hüseyin) der ki hakka varalım
 Varup dergâhına yüzler sürelim
 Can baş feda edip şâhi görelim
 Sen de o Sultanı gördün mü turnam?

DEM GELDİ SEMA'I

Şimdi de (Dem geldi) semâ'ından bahsedelim..

Bu semâ'ın devran şekli, üç safha arzeder:

- 1 — Sâkin bir hareketle başlayış
- 2 — Canlanma, karşılama hareketlerine geçiş.
- 3 — Yürüyüş ve sür'at. (Yani, yağ gibi kayış ve akış.)

Semâ'a kalkan canlar, daire şeklinde halka olurlar. İlk önce çalgının yavaş âhengine uyarak, kol ve ayak hareketlerini ona göre tanzime başlarlar. Hareketler tanzim edilince, sazların havası yani yavaş âhengi değişir, canlılık peyda eder. Devrandakiler de aynı canlılığı gösterirler. Her şahıs anlancındaki arkadaşının hareketine dikkatle ve aynen uymak şartıyla, karşılama hareketleri başlar. Bu karşılama hareketleri kısa bir müddet devam ettikten sonra, sazın âhengi birden bire kıvraklaşır, semâ'dakileri coşturur ve sür'atli bir yürüyüşe sevk eder. Bu yürüyüş esnasında kol ve ayak hareketleri kat'iyen bozulmaz. Bunlar, şimdi esen bir rüzgâr veya akan bir su gibi sür'atle akmaktadırlar.

Bu üç safhalı sema' diğer semâ'ların hepsinden câzibidir. Bu devranı yapanların adedi - meydan evinin genişliğine göre - dörtten sekize, on ikiye, hattâ on altıya ve daha yukarıya kadar çıkabilir.

Bu devran halkasının tam ortasında bir tek şahıs da, kendi başına devran yapar. Bunun kendisiyle karşılaşacak müstakil bir eşi yoktur. Ancak, semâ' yapan canlardan hangisi tam karşısına isabet ederse onu kendisine eş telâkki eder. Böyle bir duruma düşmekle beraber, semâ' devranına asıl çeşniyi veren de odur. Çünkü etrafındakilerin hepsi de, onun eşi vaziyetindedirler. Bu ortadaki tek erkek veya kadının yerinde sayarak döndüğü müddetçe diğer canlarla karşılaşması, hiç bir falso yapmadan aynı âhenge, aynı pozlara uyması vahdet nazariyesini göstermiş ve canlandırmış gibi olur.

Bu semâ'ı temaşa eden âyini-cem halkı, nezih tezahürat gösterirler. Meselâ: Mürşidin, ara sıra, kesik fasılalarla âyin-i ceme hitaben: (aşkile Allah... şevkile Allah... Şah aşkına Allah. Öz, gönül birliğiyle Allah..) diye mütemadiyen kısa sözlerle dua etmesi, oradakileri heyecana düşürür.. Hep bir ağızdan ve düzgün seslerle (Allah, Allah.. Allah, Allah) diye nidâ ederler. Bu esnadaki hâli kalem ile anlatmağa imkân yoktur.. Sanki her kes zâhir âleminden çıkmış, bâtın bir âleme geçmiş gibidirler..

Bu (dem geldi) semâ'ının ağırlama, karşılama ve hızlanma şekillerini, nazım örnekleriyle şuraya kaydedelim:

1 — Ağırlama:

Muhabbet چراغın yakan Ali'dir
Aşıkım didâre pervane gibi
Cümle vücud içre bakan Ali'dir
Aşıkım didâre pervane gibi

Bağ ve bostan olmuş gülleri Ali
Öter bülbül olmuş dilleri Ali
Dest-i kudret olmuş elleri Ali
Aşıkım didâre pervane gibi

Al-i aba ile dost beyan olur
Kırklar dâre durur hak âyân olur
Kemer beste olur çün uryân olur
Aşıkım didâre pervane gibi

(Sefil Abdal) eder meydan Ali'dir
Sema' ile cevân kılan Ali'dir
Erenler Sultanı Merdan Ali'dir
Aşıkım didâre pervane gibi

2 — Karşılama:

Dem geldi, dem geldi
Al-i âbâ şah geldi
Yezid'e cerv-ü cefa
Mü'mine iman geldi

Şah geldi şarımıza
Bugün bayramdır bize
Şahın elâ gözleri
Armağan yeter bize

Eğdim gülün dalını
Har tutmuş yaprağını
Va'dem gelir ölürsem
Şar örtsün toprağını

İläahiri..

3 — Yürüyüş ve hızlanma:

Yürü.. Yürü..
Ta ezel bezminde ben seni sevdim
Muhabbet eyledim candan a sunam
Muhammed Ali'yi candan seversen
Ayırma gönlünü benden a sunam

Kirpikleri oktur kemandır kaşı
Açıldı sinemde bağrımın başı
Didelerim döktü kan ile yaşı
Varayım gideyim bundan a sunam

Ben sana cânımı eyledim feda
Seni bana verdi ol gani Huda
Fatuma neslimin? Nedir bu eda
Bir tel mi kopardım senden a sunam

Ben seni sevmişim gönülden candan
Hiç senin haberin olmadı benden
Ferman mı okunur tozdan dumandan
Dudağın lâ'linden demden a sunam

Ey sunam gönülden çıkarma beni
Feleğe mi verir (îlhamî) seni
Bir dolu kerem et mest eyle beni
Elinde tuttuğun camdan a sunam

Bu üç havanın çağırılması bitince semâ' devranı son bulur. Semâ' edenler dâr'de sırlanırlar. Mürşid bir gülbenk okur. Gülbenk bitince, dâr'dakiler yere kapanarak niyaz ederler ve yerlerine gidip otururlar.

Bu esnada meydan kapısı açılır, herkes teneffüse çıkar, bir müddet sonra tekrar herkes içeri girip yerlerini alırlar.

Vakit hayli ilerlemiştir, (cem birleme) zamanı yaklaşmıştır. Bundan evvel zâkirler üçer nefes, birer düvaz söylemekte devam ederlerken, bu sefer tek bir nefes ve tek bir düvazla saz çalınmasına son verirler, biz de öyle yapalım:

Hey şahin bakışım, bülbül avazım
Bir eli kađehlim, bir eli sazım
İşte ben gidiyom, kal âhu gözlüm
Ne sen beni unut ne de ben seni

Yolda harami çok, engel arada
Unutma sevdiğim demde sırada
Kalıp gider amma, gönül burada
Ne sen beni unut ne de ben seni

Tâ ezeli ezel seven sevende
Şu iki cihanda, kevn-ü mekânda
Mizan başlarında ulu divanda
Ne sen beni unut ne de ben seni

Çekilsin gülbenkler sürülsün devran
Görülsün kayıdlar açılsın meydan
Yolumuzu açsın ulu yaratan
Ne sen beni unut ne de ben seni

(Hüseyin) im eder gül benzim soluk
Serimize yazılmıştır ayrılık
Vallahi sevdiğim gönüller birlik
Ne sen beni unut ne de ben seni

İmanım Ali, Cânanım Ali, dinde imanım Ali, canda cânanım Ali, iki cihan serveri ya Muhammed, Ya Ali.

Hû, Hû, Hû, Hû. (1)

(1) Bu şiir (Bozlak) namıyla okunur ve beyitler arasına bu nakarat gelir. Biz, yalnız sona bir tane koyduk.

Düvaz:

iki turnam gelir, başı çığalı
 Eğlen turnam eğlen, Ali'misin sen
 Birisi Muhammed, birisi Ali
 Eğlen turnam eğlen, Ali'misin sen
 Yoksa Hacı Bektaş Veli'misin sen

iki turnam gelir rengi yemyeşil
 Biri imam Hasan ol pâk-i nesil
 Biri imam Hüseyin, cennette bir gül
 Eğlen turnam eğlen, Ali'misin sen
 Yoksa Hacı Bektaş Veli'misin sen

iki turnam gelir rengi kırmızı
 Biri imam Zeynel, sürelim yüzü
 Biri imam Bâkir, edem niyazı
 Eğlen turnam eğlen, Ali'misin sen
 Yoksa Hacı Bektaş Veli'misin sen

iki turnam gelir rengi Câferi
 Biri imam Kâzım, ol yol rehberi
 Biri imam Rıza Horasan piri
 Eğlen turnam eğlen, Ali'misin sen
 Yoksa Hacı Bektaş Veli'misin sen

iki turnam gelir rengi beyazdır
 Biri Taki, Naki zikri niyazdır
 Biri de Askeri merd-i Hicaz'dır
 Eğlen turnam eğlen, Ali'misin sen
 Yoksa Hacı Bektaş Veli'misin sen

Turnalar Hicaz'dan sôkûn eyledi
 Muhammed Mehdi'yi yakın eyledi
 Hakikat ehlini memnun eyledi
 Eğlen turnam eğlen, Ali'misin sen
 Yoksa Hacı Bektaş Veli'misin sen

Turnalar geldiler verdiler selâm
 Aldım selâmını eyledim kelâm
 (îlhamî) şüphesiz gördüm vesselâm
 Eğlen turnam eğlen, Ali'misin sen
 Yoksa Hacı Bektaş Veli'misin sen

Bundan sonra saz çalınmaz. Artık (Cem birleme) hazırlığı şu suretle başlar: Bütün âyini-cem hep bir ağızdan zikirli bir nefes söylerler.. Bunların da çeşitleri vardır. Biz örnek olarak birisini göstereyim:

Ol benim şâhını, görmeğe kim gider?

Zevkile safasın, sürmeğe kim gider?

Lâ-ilâhe illallah, lâ-ilâhe illallah, lâ-ilâhe illallah

Allah hû yâ Allah, Allah hû yâ Allah

Asası elinde, kemeri belinde

Hocası önünde, ölmeğe kim gider?

Nakarat... (1)

Şehidin kanını, yumazlar tenini

Hak için canını, vermeğe kim gider?

Nakarat...

İnci'dir dişleri, kalemdir kaşları

Hak için başları, vermeğe kim gider?

Nakarat...

Şahımın özünü, severim sözünü,

Gün gibi yüzünü görmeye kim gider.

Nakarat...

(Pir Sultan) illeri, uzaktır yolları

Bahçede gülleri, dermeğe kim gider?

Lâ-ilâhe illallah, lâ-ilâhe illallah, lâ-ilâhe illallah

Allah hû yâ Allah, Allah hû yâ Allah

CEM BİRLEME

Cem birleme şöyledir:

Kerbela şehidleri için âyini cemdekilere şerbet verilecektir. Bunun için, maydancı, çerağcı veya sâkiden birisi yerinden

(1) Nakarat, şu iki satırdır:

Lâ-ilâhe illallah, lâ-ilâhe illallah, lâ-ilâhe illallah.

Allah hû yâ Allah, Allah hû yâ Allah..

kalkar. Evvelce hazırlanmış olan şerbet tasını eline alır.. Önceden mürşide sunar, mürşid sağ elinin sırça parmağını şerbet tasına daldırarak bir dua okur ve kendisi ilk defa bir yudum içer, Sâki: (Sekahüm ya Hüseyin) diye diye bütün âyini-cem'-dekilere şerbet tasını gezdirir.. Herkes bundan birer yudum içer ve içerken hep bir ağızdan: (Hüseyine Rahmet.. Yezid'e lânet..) okurlar.

Bu iş bitince, şerbeti gezdiren zât, dâr'e dikilir ve (Ve sekahüm Rabbihüm Şeraben Tahûren..) âyetini ve bazı duaları okuduktan sonra şu tercümanla bu işe son verir:

(Bism-i şâh.. Allah, Allah...

Cân-ü baştan geçmişiz biz (Şah Hüseyin) aşkına
Kerbelây-i deşt-i gamde can verenler aşkına

Dem bedem, hem can gözüyle, Hak görenler aşkına
Ol yezidiler elinde (teşne-leb) ler aşkına

Kerbelâ'da su su diye ser verenler aşkına
Gözüm yaşın sebil ettim oniki imam aşkına

Sekaküm yâ Hüseyin.. Ber cemal-i Muhammed Kemâl-i İmam Hasan ve İmam Hüseyin Ali Râ bülende salevât.. Hizmetlerimiz kabul et ey şâh.. Bihakk-i âl-i abâ ve âlî dergâh.. Erenlerden haklı hayırlı himmet.. Şey'en lillâh.. Allah eyvalah hû dost..)

Mürşid, bir gülbenk okur. Şerbetçi, tası yerine bırakarak oturur.

*
**

Sıra, lokmaya gelmiştir. Sofralar kurulup yemekler yenilir, bu esnada da söylenen bazı tercümanlar varsa da, biraz ileride (Tercüman) bahsimizde görüleceğinden, burada yazmıyoruz.

Yemek hitamında, mürşid: (Oturan, duran, koğsuz gaybetsiz evine varan...) tercümanile, halkın dağılmasına müsaa-de eder.

Âyini-cem dağılırken, dışarda, akşamdanberi kendilerine bekçilik etmiş olan pervanelere (haklarını helâl etmeleri) temennisinde bulunurlar.

Meydan evinde mürşit ile hizmet gören vazifedarlardan başka kimse kalmayınca, pervaneler içeriye girer, mürşid elinden üçer kadeh dem içerler.. Yemeklerini yiyerek, onlar da evlerine giderler..

*
**

Sayın okuyucularım, Bektaşî tarikatının içyüzü hakkında sizlere bildirdiğim bu hakikatler, geçmiş zamana ait bir keyfiyettir. Bu anlatılan şeyler; artık, tamamen tarihin öz malı olmuş ve hükmünü kaybetmiştir.

Zaten böyle olmasaydı, biz, bu işin bam teline dokunamaz, açık açık yazamazdık. Bu tarikat, eskiden nasıl (sır) idiyse, yine öyle (sır) kalmakta devam ederdi.. Biz bu kitabı yazmak suretile, halkımızın ve bütün dünya insanların zihinlerinde bir (düğüm) halinde yer almış olan (Bektaşî sırrı) mefhumunu tam mânasiyle çözmüş ve herkesin gözü önüne sermiş bulunuyoruz. Bunu yaparken de, hiç yalana dolana sapmadık, her şey'i, olduğu gibi, gördüğümüz ve bildiğimiz şekilde açığa koyduk.

Bu hizmetimizle yurdumuza, milletimize ve tarihimize yararlı olabilmış isek, ne mutlu bize..

Sırası gelmişken, sünnî kardeşlerimize arz etmek isteriz ki, Bektaşîlerin gerek kendilerine, gerekse her hangi bir din ve mezheb sâliklerine karşı, bir gûna husumetleri yoktur. Burada geçen (Yezid'e lânet) tâbiri, çok eski zamanlarda Peygamberin ehl-i beyt'ine buğzedenlere ait, onların dillerinde yer tutan alışkanlık sözleridir. Bektaşî ve Alevîlerin bu nevi sözleri sarfetmelerine sebep Muhammed Ali'ye kulluk yaptıklarına inanmalarından ileri gelmektedir.

Görülüyor ki, Sünnî kardeşlerimizin Bektaşîlere (Kızılbaş) dedikleri yersiz olduğu kadar, onların da bu söze kızarak (Yezid) tâbirile mukabele etmeleri, kezalik yersiz hareketlerdendir.

Kanaatimce, bundan böyle el ele vermek zamanı gelmiştir, her iki tarafın dillerinden ve gönüllerinden bu kabil hak-sız tabirleri ve gıll-ü gışleri çıkarıp atmaları, çok doğru bir hareket olacaktır.

*
**

Biz, bu gün, tarihin asırları boyunca taşıya geldiği (es-rar perdesi) ni açığa koyarak diyoruz ki:

(1300 seneden beri, alevîlerin gönüllerinde saklaya geldiği sır (Hüseyin) in aşkından başka bir şey değildir.)

Kezalik, (Bektaşîlerin de, şimdiye kadar, gizli âyinler tertib ederek uğrunda yanıp yakıldıkları ve göz yaşı döktük-leri (Şah), yine(Hüseyin) den başkası değildir.

Kimbilir? belki de, bütün mükevvenâtın ve bilhassa is-lâmiyetin dayandığı hakikat bunun üzerinde câridir.

Bu meseleyi, Bektaşîlerin görüş dairesinde biraz ileride teşrih edeceğiz. Bahsimiz çok uzadığı için, şimdilik bu kadar yeter.

Bâb-ı Haydar'dan diğer bir bâb'a etmem iltica
Ey (Harabi) çün Kızılbaş olduğum âlem bilir.

NA'T-I RESUL

Ya Muhammed, çünkü sensin Rahmeten-lil'âlemin
Kabe kavseyn mahremisin Yâ Nebiyy-el'mürselin

Namına (Tâhâ) vü (Yasin) nâzil oldu ey kerim
Yoğiken bu halk-ı âlem ey (Hüden-lil'müttekin)

Asumane sen kadem bastın müşerref eyledin
Hâkipayın tozuna geldi melâik, Hûr-i-in

Dedi: (Levlâk yâ Muhammed), nist iken bu kâinat
Aşkına var etti hâlik kâinatı nâzenin

Din-i kavm-i kâfiri hep sernigûn ettin bu dem
Rûy-i nûrin rûşen etti zulmet içre şem'-i din

Hüsnünün envarı gör kim, nûr ediptür âlemi
(Nûr-ün alâ nûr-i sallû) sensin alel-müttekîn

Leyletül'esra-i kalb-i mansıb-ı tacül'bürak
Refref-ü hızr-ı delili ol seferde bâ yakîn

Arştedir nâleyn-i rahmanın melâik tuttu kim
Hazrete vasl oldun anda secdeye koydun cebîn

Ol makamda Hak buyurdu: (Ya Muhammed esselâm)
Maksadın iste nedir, kıldım kabul (ilmü'minin)

Dil mi vardır? söyleye ervah-i cism-i cemde kim
Terledi ol dem şehinşah secdeye urdu cebîn

Hak nidâ etti: (Ey Ahmed! Maksadın iste bu dem)
Başını kaldırdı, dedi: (Ümmetim, Yâ Rab emîn!)

Çün münâcâtı, Resûlün oldu oldemde kabûl
Oldu, Haktan şâdüman, bu kâinatta mü'minîn

Ver salevat Ahmed'e hem tut sözünü sıdkile
Rahmete-n-lil'âlemindir hem şefîu-l-müznibîn

(Genci Abdal) ım eyâ şâh, isterem senden kerem
Ümmetinden bir günahkâr âsi'yem hem kemterîn

— 58 —

Mâ tekaddem vâkıf-ı sırr-ı hudâ derler bize
Bende-i hâs-ı habîb-i kibriyâ derler bize

İlm-i esrâr-ı hakikat mânevî ekmel biziz
Mazhar-ı (Nâd-i aliyyen, lâ fetâ) derler bize

Dide-i bînâ isen evlâd-i şâha kıl nazar
Sûre-i ecsam-ı âlem (Hel-etâ) derler bize

Nâm-ı vâlâmız bizim (El fakr-ü fahrî) dir bizim
Lâ-cerem Nâci gürûh-i evliyâ derler bize

Mahrem-i (Genc) i hidayet bizdedir Hakk'el-yakîn
Mahzen-i feyz-i vefâ şâh-i atâ derler bize

Genc Abdal'ın cönk defterinde, kendisile muasır olan
Beypazar'lı (Dertli) ve Hüsnü Baba'ların da, yukarıdaki şiire
nazireleri yazılıdır. Bil'münasebe onları da buraya kaydediyo-
ruz.

Dertlinin naziresi:

Aşık-u sadık muhibb-i Mustafa derler bize
Derd-ile gayretkeş-i Âl-i âbâ derler bize

Biz gürûha sorsalar, ey kavm siz kimlersiniz?
Tâbii şâh-i velâyet Mürteza derler bize

Aşk-ile tığlar çekip âdâya karşı durmuşuz
Ol sebepten kavm-i Süfyan: (eşkiya) derler bize

Baş-ü can terkeyleriz bizler (İmâmeyn) aşkına
Bende-i şâh-i şehidi Kerbelâ derler bize

Gerçi (Dertli)yem, benim derdim yetimler derdidir
Çek elin benden tabibâ! Bidevâ derler bize

Hüsnü Babanın naziresi:

Biz o kavmiz, pâk-i ırk-ı evliyâ derler bize
Bir ulu genc-i emin-i kibriya derler bize

Ayet-i burhân-ı katı' sır emanet bizdedir
Vasiyy-i mutlak vekil-i Mustafa derler bize

Her zaman ol zât-i hakkın nûrû bizden görünür
Sırr-ı mir'ât-i hudâ, ibret nüma derler bize

Gice gündüz cümle eşya zikrederler aslımız
Nüsha-i sırr-ı hafi ilm-i vefa derler bize

Ey Hakı fehmetmeyen münkir, gözün aç hoşça bak
Bende-i evlâd-ı Hayder (Hüsniyâ) derler bize

İzah:

Genç Abdal'ın 58 sayılı şiirinin izahına geçiyoruz;

Genci, diyor ki:

«Bize, (en evvel Allahın sırlarına vâkıf olmuş insanlar) derler.

Bize, (Allahın sevdiği Habibinin bendesi) derler.

Hakikat ilminin sırrı bizdedir. Mâna noktasından çok kâmil insanlarız.

Bize, (Acayip sırlar gösteren Ali'nin kulları) derler.

Eğer gözü açıklardan isen, Ali'nin oğluna nazar et.

Bize (Hel eta sırrına vâkıf insanlar) derler.

Bizim en yüksek namımız, (el'fakr-ü fahrî) dir, onun için bize, lâ-cerem (evliya güruhu) derler.»

Bilmeliyiz ki:

Gerek Genc Abdal'ın, gerekse bütün Bektaşî şairlerinin ve müntesiplerinin bukadar yüksekte söz söylemelerine sebep nedir? Tarikatlarını niçin (Muhammed Ali yolu) diye isimlendirmişler ve ne sebepten kendilerini (gürûh-i Nâci) saymışlardır? Şimdi buralarını araştıracağız.. Tevellâ Teberra meselelerinin de ne zaman ve ne suretle hâdis olduğunu bertafsil anlatacağız.

Yalnız, bu bahse girmeden evvel, sayın okuyucularımıza açık yürekliliğimizi peşin izhar etmek isteriz ve deriz ki:

Biz bu yazılarımızla herhangi din ve mezhep sahiplerinin kanaatlarını körletmek veya şimdiye kadar icra edilegelmiş olan herhangi bir tarikatın leh veya aleyhinde dil uzatmak kasd ve niyetinde değiliz.

Yine, şurasına da herkesin emin olması lâzım gelir ki, esasen Bektaşilik töresine şimdiye kadar kimseyi kandırmak veya yalvarmak suretile yola sokmak nazariyesi yoktu. Hattâ bu yola girmek niyet ve arzusunu gösterenler olsa bile yüz vermezler, ona derhal fikrinden vazgeçmesini, söylerlerdi. Ayrıca, bu yolun bütün zorluklarını kendisine bir bir döküp sayarlardı.

Bektaşiler, hiçbir zaman kimsenin itikadına ve giderine karışmamışlar, her mezhep ve din sahibine, her tarikat ve yol salikine hürmet eseri ve iyimserlik gösteregelmişlerdir.

Onların, sadece âl-i Süfyan'a, âli-Mervan'a ve onlara tâbi olanlara kalben ve lisanen husumetleri vardı ki, bu da ancak kendilerinin bu yüzden (ibadet) ettiklerine kail olmalarından ileri geliyordu.

Bu, sonradan uydurulmuş bir (nokta-î nazar) değildi, bu husumet hali, tâ (Saffeyn) harbindenberi sürüp gelmekte idi. O zaman, millet-i İslâmiyenin sağlamı çürüğü belli olmuş, bir saf (hakkın bayrağı altına) diğer saf da, (haksız tarafın bayrağı altına) geçmişti.

Bunların içinde birtakım iki yüzlüler de vardı ki, lokma zamanında Muaviyenin mükellef sofrasında karnını doyuyorlar, namaz zamanında Ali'nin arkasında namaz kılıyorlar, harp kızışınca da, yüksek bir yere kaçıp karşıdan seyirci oluyorlardı.

Osmanın şahadetinden sonra fırsatı ganimet bilen Muaviye birkaç münafıkın yardımıyla Hazreti Ali aleyhine iftiralara ve yalan propagandalara koyulmuş, cahil ve işten haberi olmıyan kimselerden topladığı sürülerle Hazreti Ali üzerine yürümeye başlamıştı.

İşin içyüzünü bilen Peygamberin sahabeleri ve iman ehli, Hazreti Ali'nin etrafında bulunuyorlardı. Hazreti Ali'nin bayraktarlarından birisi islâm Peygamberinin en sevdiği sahabelerinden Ammar-i Yâser, ikincisi de yine peygamberin halis sahabelerinden Ebâ-eyyûbil-ensari idi. Muharebe esna-

sında Ammâr-ı Yâser gibi Veysel Karani gibi Peygamberin sevdiği kimselerin Muaviye askerlerinin kılıçları ile şehit edilmesi, sonra da Muaviyenin Kur'anı mızrak ucuna takarak Kur'anın hakemliğine müracaat etmesi ve seçilen hakemi hile ile aldatması iman ehli arasında büyük bir infial uyandırmıştı.

Muaviyenin büyük dedesi Ümeyye'nin Peygamberin büyük dedesi Haşim'e düşmanlığı dünyaca malûm kaziyelerdendi. Haşim'in şeref, ahlâk, faziletini ve halk arasında gördüğü hürmet ve muhabbeti çekemiyen Ümeyye'nin bu kötü huyları bütün ailesine miras kalmıştı. Ümeyye'nin oğlu, Haşim'in oğlu Abdülmuttalib'i, Ümeyye'nin torunu Ebu Süfyan da Haşim'in torunu Ebu Talib'i kıskanmaktan Ümeyye'den geri kalmıyorlardı.

Haşim oğullarının daima Kureyş kabilesinin ululuğuna ve Mekke reisliğine seçilmeleri Ümeyye oğullarınca affedilmez bir mesele idi. Büyük dedesi Ümeyye'denberi ailesine miras kalan kinin intikamını almak fırsatı Ebu Süfyan için zuhur etmişti. Bu fırsat Muhammed'in:

«— Ey nâs!.. doğru yola geliniz, kan içmekten, kölelerinizi kırbaçlarla öldürmekten, halkı ağır faizler altında ezmekten, kızlarınızı diri diri gömmekten, taştan, tahtadan ve sair hasis şeylerden yaptığınız putlara tapmaktan sakınınız.» diyerek halkı doğru yola sevk etmesi idi. Bu doğru sözler halkı kendi menfaatları uğrunda çalıştıran kabile reislerinin tabii işlerine gelmiyordu.

Açıktan açığa Ebu Talib'e hücum cesaretini gösteremiyen Ebu Süfyan bütün hücumunu islâm peygamberine yapıyor ve islâm peygamberini himaye ettiği için Ebu Talip aleyhinde de dedikodularda bulunuyordu.

Ebu Talib'in vefatından sonra Mekke'de hâmisiz kalan Muhammed'i öldürmek isteyenlerin başında Ümeyye oğulları geliyordu.

Nihayet Muhammed Ebu Talib'in oğlu Ali'nin fedakârlığıyla Mekke'den ayrılmağa muvaffak oldu. Ebu Süfyan ailesi, Medine'de de islâm peygamberini ve taraftarlarını rahat bırakmadı. İlk açılan muharebede peygamberin düşmanları arasında Ebu Süfyan'ın oğlu Yezid'le Muaviye de bulunuyor-

lardı. Bunu takip eden Bedir ve Handek harplerinde de Ebu Süfyan'ın topladığı ordularla islâm Peygamberini öldürmeğe muvaffak olamayışına sebep Alinin kahramanlığı idi. Bedir harbinde islâm peygamberinin amcası Hazreti Hamza'yı öldürterek ciğerini yiyen, burnunu ve kulaklarını ziynet diye boynuna asan Muaviye'nin anası ve Ebu Süfyan'ın karısı Hinde idi. Nihayet Mekke müslümanlar tarafından fethedildiği gün ölümden kurtulmak kaygusu ile islâmiyeti kabul eden Ebu Süfyanla oğlu Muaviye (Müellefet-ül-Kulûb) adını almışlardı (1). Peygamberin vefatından sonra da fesadı bırakmayan ve Ebu Bekirle Ali'nin arasını açmaya çalışan bu aile istediklerini elde edememiş, yalnız mükâfatlarına nail olmuşlardı (2).

Nihayet Osman'ın şahadetini hazırlayanlardan birisi olduğu halde, bir takım iftiralarla onu Ali'ye mal etmek isteyen ve Saffeyn harbini açan Muaviyenin islâm halifesi unvanını almağa kalkışması dinin esaslarını tağyir, peygamberin hadislerini tahrif, peygamber namına bir takım hadisler uydurmağa çalışması iman ehlini galeyana getirmiş, her tarafta Muaviye'ye lânet edilmeğe başlanmıştı.

Muaviyenin de buna karşı yaptığı şey şu oldu: Babası Ebu Süfyan'ın açtığı muharebeleri önleyen, peygamberi bu muharebelerde ölümden koruyan, Kur'anda tebcil ve islâm peygamberi tarafından takdis edilen Ali'nin cuma günleri hatipler tarafından tahkir edilmesi için valilere emir vermesi oldu.

(1) Huneyn harbinde alınan ganimetlerden mühim miktarda Ebu Süfyanla iki oğlu Yezid'le Muaviye'ye ayrılmıştı. Sebebi sorulunca islâm Peygamberi «kalblerini alalım» cevabını verdi. Bu sebeble bunlara (Müellefet-ül-kulûb) «Kalpleri satın alınan» denildi.

(2) islâm Peygamberinin vefat ettiği gece Ebu Bekir Halife olmuştu. Peygamberin cenazesi ortada iken, sahabelerin ekseriyeti azimesinin reyî hilâfına bu işi acele yapmakta ne fayda vardı, deniliyor ve itiraz ediliyordu. Bu sırada Ebu Süfyan:

«Ya Ali.. Ebu Bekiri kaldırmak için emredersen Medineyi Mekke atlısı ile doldurayım.» demiş, Hazreti Ali de «Sen bizim işimize karışma.» diyerek Ebu Süfyanı terslemişti. Bunun üzerine Ebu Süfyan, Ebu Bekire yanaşmış, büyük oğlu Yezide Suriye valiliğini koparmıştı. Ömerin hilâfeti zamanında Yezid ölmüş olduğundan Muaviye kardeşi yerine Şam valisi oldu.

Tuhafı şurası ki Muaviye zamanından bin seneden fazla geçtiği halde yine hakikatı değiştirmeye çalışanlar vardı. Bunun canlı bir misali:

Hicrî 7 nci asırda vefat eden Mevlâna Celâleddin-i Rumi'nin bütün dünyaca tanınmış bir eseri vardır. Bu kitabın ilk temiz nüshası Mevlâna'nın vefatından beş yıl sonra Hüsameddin Çelebi tarafından yazılmıştır. Bu nüsha Konya müzesinde mevcuttur. Bu kitabın ikinci cildinde Muaviye ile Şeytan arasında geçen bir hikâyeye vardır. Hikâyeye şöyle başlamaktadır:

«Der haber âmed ki on Muaviye,
Hofte bod der kasr der yek zaviye..»

Türkçesi:

«Tarihte geldi ki o, Muaviye sarayda bir odada yatmakta idi.»

Bu kitap meydanda dururken ve hakikat böyle iken şimdiye kadar herkes bu yazıyı başka türlü görüyor, ve başka türlü okuyordu, çünkü matbaacılık bize geldikten sonra Muaviyenin dostları, Mevlâna'nın bu sözünü değiştirmiş ve basılan kitaplara şu şekilde geçirmişlerdi:

«Der haber âmed ki hâl-i mü'minan.
Hofte bod der kasr-ı der pestersitan»

Türkçesi:

«Tarihte geldi ki mü'minlerin dayısı sarayda yastıklıkta yatıyordu...»

Görülüyor ki Muaviyeden bin bilmem kaç sene sonra onun dostları, Celâleddin'in yazdığı kitabı basarken «Muaviye» adını «Mü'minlerin dayısı» na ve «bir oda» kelimesini «yastıklık» kelimesine çevirmek san'atını göstermişlerdi.

Muaviye mü'minlerin dayısı olunca tabii Muaviyenin annesi mü'minlerin büyük annesi olur. Muaviyenin anası ise zamanında ele avuca sığmayan Bedir harbinde tef çalarak şarkı söyleyen bir kadındı. Üstelik o harpte peygamberin amcası Hazreti Hamza'nın ciğerini yemiş, bunu da kâfi görmiyerek Hamzanın burun kulaklarını keserek boynuna asmış ve Mekkeye o süslerle gitmişti. Tarihte (Âkiletül-ekbad = ciğerler yiyen kadın) adını alan bu yaman kadına hangi mü'min büyük annem diye iftihar edebilir acaba?

Bektaşiler, Muaviye'nin haksız olduğunu pek iyi bildikleri için, elyevm her hangi şahsın ağzından (Hazreti Muaviye) tâbirini işitseler, derhal bunu söyleyene, hata ettiğini ihtar ederler ve derhal:

— Lânet olsun.

Diye çıkışılar. (Hazret) sıfatını Muaviye'ye bir türlü yakıştıramazlar. (1)

BEKTAŞİLERE GÖRE

Biz, Bektaşileri bu inançlarında muhayyer bırakarak, tarikatlarının ne zaman ve ne suretle kurulduğunu ve hangi esasa istinad ettiğini şurada anlatalım:

Hazreti Peygamberin (Hüdeybiyye) de, (Şecer-i Rıdvan) denilen bir ağacın altında altıyüz kadar eshab'a el sunduğu, bu eshab'ın, Allah ve Resûlu uğrunda can ve başlarını feda etmek şartile eline yapışıp ahd bağlandıkları, hiç bir harbden, hiç bir belâ ve kazadan yüz döndüremeyeceklerine dair, ciddi söz verdikleri malûmdur.

Müslümanların Hazreti Muhammed'den bağlandıkları bu ahd, hemen orada لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يَبَايَعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ

âyet-i celilesile tevsik ve mü'minlerin sadâkat yemininin riya'dan ârî olduğu tasdik olunmuştur.

Bektaşilerin itikadınca: (işte ilk anayasa diyebileceğimiz el ele el hakka - keyfiyeti, Biat-ürriidvan diye isimlendirilen bu hâdise-i dîniyye ile vâki olmuş ve tarikatın esası da buradan alınmıştır. Ve Muhammed'le Ali'den oğulları ve torunları olan on iki imam vasıtasile hoca Ahmed Yesevi ve Pîr Hacı Bektaş-ı Veli ve Balım Sultan kanalile, tarikatların ilgasına kadar, salâhiyettar ellerden intikal edegelmiş) dir.

(1) Matbaacılık Türkiyede yeni kurulduğu zaman, Mesneviyi ilk bastıran zat, Mevlânâ'nın bir rûba'isini tahrif etmiş ve ondan sonra basılan bütün farisi Mesneviler hep bu hâtâ ile illetlenmiştir. Bunu yapan adam, ya kendisi Muaviye yârdakısıymış veya başkasının iğfaline kapılarak Muaviye'yi mü'minlerin dayısı yapmıştır. (Konyada Mevlânânın türbesindeki müzede bulunan el yazısına ve Milli Eğitim Bakanlığının bastırdığı Türkçe Mesnevinin 2 nci cildine bakınız).

Bunun için, Bektaşiler kendilerini bu (El ele el Hakka hükümlerine bağlı) addederek, İslâmiyetin ana hatlarından zerre kadar ayrılmamış bir zümre olduklarını iddia ederler. Kendilerini (Gürûh-i Naci) ve yollarını da (Tarik-i Nâzenin) diye isimlendirirler.

GADİRHUM

Bahsimizle ilgisi dolayısıyla, Hazreti peygamberin son hac dönüşünde hâdis olan vekayii kısaca gözden geçirelim:

Hicretin onuncu yılı, Zilhicce ayının 18 inci Pazar günü Hazreti Muhammed, bütün eshabe birlikte (Gadirhum) denilen yere indi. Cebrail kendisine, يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ âye-

tinini getirdi. Bu âyetin hükmüne göre, son vazifesini ifa etmek ve son tebliğini yapmak istedi. Derhal, deve semerlerinden, üst üste konarak bir minber yapılmasını emretti, sonra bu minbere çıkarak, Ali'yi yanına çağırdı. Cenabı Şah, kemâl-i edeble huzuruna çıktı. Bunun üzerine Hazreti peygamber hutbesini okumağa başladı. Tanrıyı öğdükten sonra orada hazır bulunan on binlerce eshaba ve müslümanlara hitaben dedi ki:

— الْحَبِيبُ أَوَّلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ yani, ey halk, ben size, sizin

nefislerinizden daha evlâ değil miyim? Sizin iyiliklerinizi sizden daha iyi bilmez miyim?»

Oradaki müslümanlar hep bir ağızdan:

— Evet Ya Resûlallah! Sen bizim nefsimizden bize daha evlâsın, dünya ve âhirette bizim faydalarımızı bizden daha iyi bilirsin.

Diye cevap verdiler. Hazreti Muhammed bunun üzerine, sağ elile Hazreti Ali'nin sağ elini tuttu, onu medh, ederek dedi ki:

«— Ey nâs! Biliniz ki, ben her kimin mevlâsı isem, Ali de onun mevlâsıdır. Ali'nin nefsi: benim nefsim, Ali'nin eti: benim etim, Ali'nin kanı: benim kanım, Ali'nin ruhu: benim ruhumdur. Her kim beni severse Allahı sever, her kim Allahı severse Ali'yi sever; Her kim beni sevmezse Allahı sevmez, her kim Allahı sevmezse Ali'yi sevmez. Hak ve adâlet daima Ali ile beraberdir. Ya Rab! Sen şahid ol.»

Dedikten sonra ellerini kaldırarak:

«— Ey ulu Tanrım! Ali'yi seveni sev.. Ali'ye düşmanlık edene düşman ol.. Ali'ye yardım edene yardım et.. Ali'ye fenalık etmek isteyen hakir et.»

Dedi.

Hazreti Muhammed bu duasını okuduktan sonra, orada bulunan on binlerce halk da hep bir ağızdan (âmîn!) dediler. Ve ileri gelenler birer birer Hazreti Ali'ye biat ettiler. (1)

Ömer, Ali'nin elinden tutarak:

— Kutlu olsun, kutlu olsun ya Ali, sen hem benim ve hem kadın, erkek bütün müslümanların velisi oldun.

Diyerek biat eyledi.

..

Düzgün ve kuvvetli bir binanın inşasını sağlayacak olan bu (ahd) in bozulmaması icabederdi. Allahın emri veçhile, Muhammed'in Ali'ye ihale ettiği bu hakkın ayaklar altına alınmaması lâzımdı. Fakat böyle olmadı. Medine'ye döner dönmez bu atılan (temel) yıkılmak istendi. İşin içine süflü ihtiraslar karıştırıldı. Ezelden beri Âl-i Resûle düşman olan Emevî ricali, telâşa düştüler. Din kaygısını bir tarafa bıraktılar. Karanlıktaki yarasalar gibi çalıştılar. Köstebekler gibi alttan alta entrikalar çevirmeğe başladılar.

Eğer bu (ahd) devam eder de, Muhammed'in yerini Ali alırsa hâkimiyetin bir daha kendi ellerine geçmiyeceğini, bütün arap kabileleri yanında şerefleri kırılacağını, zelilâne bir hayat geçirmeğe mahkûm olacaklarını sandılar.. Türölü hile yollarına saptılar. Gizli gizli konuşmalar, plânlar tertip ettiler ve emellerine de kavuştular.

(1) Tarih kitapları, bu hac'ta mevcut olanların hepsinin Ali'ye biat ettiklerini, hattâ Hazreti Peygamber, zevcelerini bile bundan istisna etmiyerek, bir çadır içinde, onların da Ali'ye biat etmelerini emretmişti. Mes'ele çok nazik ve ciddi bir manzara arz ediyordu. Bu esnada Ebû-Bekir'in teesüründen ağladığı görölüyordu. Sebebini soranlara:

— Bu yapılan işlerden, Peygamberin ecclinin yakın olduğunu seziyorum, onun için ağlıyorum

Diye cevap vermişti.

(Gadirhum) menzilinde, Peygamberin eliyle çelikten döğülmüş olan bu (Hak Beratı) nı, az zaman içinde ihtiras körüğüyle erittiler, yokettiler. Binaenaleyh, İslâm Peygamberinin ilâhî emrini gümbürtüye getirdiler.

Emevîler, buna nasıl muvaffak oldular?

Bektaşîlerin inancına göre, bu işi, Emevîler yalnız başına kuvveden fiile getiremeyeceklerini bildikleri için, sahabeden bazılarını da kandırdılar. Bilhassa (Ömer) de bunların ihtiraslarına kurban gitti.

Ne dereceye kadar doğru olduğu bizce pek bilinmemekle beraber, Bektaşîlerin, Ebû-Bekir, Ömer, Osman gibi sahabeyi, hem de zamanının en mühim simaları tanılan ve ilk islâm cumhuriyetini kuran, elyevm camilerde isimleri göz alıcı şekilde yaldızlı levhalarla arz-i endam eden bu zevata muğber olmaları gönül kırgınlığı göstermeleri, herhalde bu (ahd) in muhafaza ve devamı hususunda bunların gösterdikleri gevşekliği beğenmemelerinden ileri gelse gerektir. Bizim kanaatımıza göre de, bunu zaten herkes az çok sezinlemekte idi.

İĞBİRARIN SEBEBLERİ

Bektaşîlerin, Hulefai-Selâse diye şöhret bulan bu üç büyük zate küskünlükleri, muarızlarını kızdırmakta ve kendilerini (Zındık) lıkla ittihamlarına sebep olmakta idi. Tarikatların lâğvı münasebetile, ortada Bektaşîlik diye birşey kalmadığından tarihe intikal eden bu çekişmenin, bugün için artık mânası olmayacağı bedîhidir.

Binaenaleyh, bu çekişmenin evvelce neden neş'et etmiş olduğunu ve ne zaman başladığını izaha geçebiliriz.

Bektaşîlerin (Ebû-Bekir, Ömer, Osman) ve hattâ Ayşe isimlerini işittikleri zaman tiksинmelerinin sebebi ne idi?

Bu isimleri taşıyanlardan herhangi bir şahsın, tarikata alınmamasının hikmeti ne idi?

Şayed bu isimlilerden birisinin tarikata girmesi mukadderse bile, derhal isminin değiştirilerek yeni konan adile meydana çekilmesinin mânası ne idi?

Biz bunları anlatacağız ve anlatırken de, tarihî hakikatları birer birer döküp sayacağız.

İşte bu suretledir ki, Bektaşîlerin Süfyanîlerle Mervanîlere olan adâvetleri, Hulefâ-i Selâse ile Peygamberin karısı Ayşeye olan iğbîrîları tebellür etmiş ve kendisini göstermiş olacaktır.

1 — Mervan, anasından doğduğu zaman Hazreti Peygambere getirip göstermişler. Muhammed, bunun suratını görünce derhal:

«— Yüzünden mel'anet akıyor» demiş. Bunun büyüdüğü zaman, âlem-i islâma ne kadar büyük fenalıkları dokunacağını yüzünün hatlarından okuyarak, daha o zaman herkese tanıtmıştır.

2 — Mervan'ın veya ecdadından herhangi birisinin, (Vahy kâtibi) iken, (Âli imran) suresini (Âl-i Mervan) diye kaydetmesi ve bundan dolayı nefyedilmesi.

Diğer bir rivayete göre:

Hazreti Muhammed, vahyolan Kur'anı yazdıra gelmekte iken birgün (cenin halindeki çocuklara, cenabı Hakkın ana rahminde ne güzel çehre ve şekil) verdiği hakkındaki vahyi kaleme alan kâtip, kemal-i hayretinden: (Fetebarekâllah-ü ahsen-ül'halikîn) demiş. Cenabı Peygamber de:

«— Evet. Alt tarafına bu cümleyi kaydet.»

Deyince, kâtibin kendisine de ilhâm-i Rabbânî geldiğine zahip olarak, herkese karşı, kemal-i fahr ve gururla:

— Cebrail, bana da vahy ketirmeğe başladı.

Diye öğrenmesi, kendisinin kâtiplikten tardını ve hatta nefyolunmasını intaç etmişti.

3 — Ebû Süfyan'ın karısı Hinde'nin (Uhud) cenginde Hazreti Hamzayı şehid ettirmesi ve şühedanın kulaklarını kesip ipe dizmesi ve boynuna süs diye asması bundan başka, Hamza'nın bağrını yarıp ciğerini çıkararak çiy çiy yemesi, bu yüzden (Âkilet-ül-ekbad = ciğerler yiyici) diye islâmlar arasında menfur bir isim kazanması.

4 — Ebû-Süfyan'ın Hazreti Peygambere büyük düşman olması, Uhud cenginde attığı taşla peygamberin iki dişini şehid etmesi ve cenabı Peygamberi çukura düşürmesi.

5 — Ebû-Süfyan'ın oğlu Muaviye'nin, Aliyyil-mürteza'ya (aduy-i ekber) olması. Kendisini, Peygamberin izinden giden ve onun sünnetini ihyâ eden sünnî müslüman diye iddia etmesi ve bu kurnazlığı ile yepyeni bir (sünnî) adı icad ederek müslümanlar ortasına atması. Alinin ve Alinin izinden gidenlerin de yoldan çıkmış kâfirler olduklarını söyleyerek, hâkimiyeti altındaki halkı iğfal ve idlâl etmesi.

6 — Muaviye'nin oğlu Yezid'in de, Kerbelâ fâciasını yaratması, gönderdiği ordularla, hasta yatan İmam Zeynelâbidin'den başka, Âl-i Resûlin küçük, büyük bütün erkeklerini kestirerek sülâle-i peygamberî'yi dünya yüzünden kaldırmağa yeltenmesi.

7 — Mekke fethinde Emevî hânedanının kılıç zorile yalandan müslüman oldukları malûmdur. Bunu peygamber de ve herkes de pek âlâ biliyordu. Peygamber bunların kalblerindeki nifâkı çıkartmak, diğer hakikî müminlerle gönüllerini birlemek hususunda çok çalışmışsa da, bunlar ezeli adavet ve kinlerini kat'iyyen atamıyorlar, her zaman islâm peygamberine Abdullah'ın yetimi gözüyle bakıyorlar:

— Muhammed de bizim gibi yeyip içiyor, yatıp uyuyor. Bizden fazla ne meziyeti var?

Diye, peygamberin beşeriyetine bakmaktan, iç yüzündeki (Hak cevheri) ni sezemiyorlar, faydalanamıyorlardı. Binaenaleyh, bu gizli düşmanlıklarını en son meydana koydular. Âl-i Resûlün başına çorap ördüler.

8 — Peygamber hasta iken, kendinin vefatından sonra müslümanların dalâlete düşmemeleri için, Ali'nin vesayetini tevsik etmek maksadile kalem kâğıt istediği bir sırada, Emevî reislerinin tahrikine kapılan Ömer'in, Peygamberin bu isteğini reddederek:

— Muhammed, maraz-ı mevt halindedir, yazacağı vesikanın hükmü yoktur, Allahın kitabı olan Kur'an bize kâfidir.

Diye muhalefet göstermesi, Peygamberin, bundan müteessir olarak hepsini huzurundan koğması.

9 — Muhammed, son zamanlarda teşkil ettiği bir ordunun kumandanlığını, kölesi Zeyd'in oğlu (Usâme) ye vermiş,

emri altında Aliden başka herkesin bu orduda bulunmasını irade etmişti.

Buna:

— Bir kölenin oğlu, kumandan olamaz.

Diye itiraz edenler oldu ve bu itiraz edenler Usame'nin emri altına girmekten istinkâf ettiler. Muhaliflerin içinde Ebû-Bekir, Ömer, Osman da vardı. Bunlar da orduya iltihak etmediler. Pek sevdikleri islâm peygamberinin emrini tutmadılar.

10 — Ebû-Bekir Halife olunca, Fatıma-tüzzehra'nın hakkı olan (Fedek) hurmalığını elinden aldı, beytül'male devretti. Zaten babasının matemiyile dilhûn olan bu kadını Ebû - Bekir çok ağlatmıştı.

Ömer halife olunca, Ali'yi memnun etmek maksadile Ebu-Bekir'in zaptettiği bağı Fâtıma evlâdına vermek istemiş-se de Ali:

«— Fâtıma'nın ölümünden sonra neye yarar» Diyerek Ömerin bu teklifini reddetmişti.

11 — Osman'ın (Sile-i rahm) behanesile, bütün akrabalarını yani Emevî hanedanını ehliyeti olsun olmasın, memuriyet verip iş başına geçirmesi, hilekâr Mervanı menfâsından getirterek kendisine vezir-i umûr tayin etmesi, bütün ehl-i islâmın mukadderatını bu alçak ve menfur adamın eline teslim etmesi ve bu halin ihtilâle kadar dayanarak kendi ölümüyle neticelenmesi, bu ölüm yüzünden de pek büyük nifaklar ve şikaklar zuhur edip âlem-i islâmın her tarafını kâbus halinde kara bulutlar kaplaması.

12 — Osman'ın kanlı gömleği, karısı Nâile'nin kesik parmaklarını ele geçiren Muaviye'nin bunlardan istifade ederek pek rezilâne entrikalar çevirmesi ve pek çok islâm kanının dökülmesine sebebiyet vermesi, en nihayet Cümhuriyet-i İslâmiyeyi saltanata kalbetmesi.

13 — Yine, Muaviye'nin Saffeyn harbinde, (Amr As) ın teşvikile, Kur'an-ı kerimleri mızraklara taktırarak mağlûbiyetten kurtulmağa çalışması, Kelâm-ullahı kendi nefsânî hareketine âlet ittihaz etmesi.

14 — Hilâfeti ele geçirmek ve saltanatını kurmak maksadı ile hareket eden ve maksadına nail olmak için müslümanlar arasında uçurumların açılmasına ve yüzbinlerce Müslüman kanının akıtılmasına sebebiyet veren, Muaviye'nin bu hareketlerini affedemeyen hakikî müslümanların ve iman ehli Ali dostlarının her tarafta Muaviye'nin hareketlerini takbih etmelerini fırsat ittihaz ederek, gûya mukabele bilmisil yapıyormuş gibi Muaviye'nin Şamlılara verdiği bir emirle minberlerde Ali'ye lânet ettirmesi,

15 — Muaviye'nin, sağlığında oğlu Yezid'i halef göstermesi, Millet-i islâmiyyeyi cebren ve kahren oğluna biat ettirmesi.

16 — Yine Muaviye'nin İmam Hasan'ı (kendisinden sonra halife olması şartile) musalehaya icbarla hilâfeti kendine terkettirmesi ve bilâhare onu zehirleterek ortadan kaldırması, İmam Hasan'ın vefatını duyunca da, Şam halkına mâtem emri vermesi, şehri siyah bayraklar ile donatarak riya-kârane gösteriler yapması.

17 — Ebû-Bekir'in, Peygamberin vefatını işitince aslı olup olmadığını gözüyle görmek için, mâtem mahalline gelmesi, (Na's) in üzerinde örtülü olan maşlahı kaldırarak:

«— Ölümün de, diriliğin gibi ne güzel?»

Diye Peygamberin soğumuş alnına bir buse kondurduktan sonra hemen savuşup gitmesi, arkadaşlarıyla birlikte (Beni sâide sofası) nda Hilâfet işine çeki düzen vermeğe uğraşması.

18 — Ömer'in Peygamberin vefatını işitince sokaklarda elinde kılıcı ile dolaşarak halkı tehdit etmesi ve Ebû-Bekirle birleşerek onun halifelliğini temine muvaffak olması.

19 — Ebu-Bekir Ömer ve Osmandan hiç birinin mâtem yerine gelmemeleri ve Peygamberin cenazesi ile meşgul olmak gibi mukaddes vazifelerini ifa etmemeleri.

20 — Ebû-Bekir, Ömer ve Osman'ın hilâfet ve biat işini keyiflerine göre halletmeleri.

Pîr evinde: Şadırvan ve (meydan evi) nin kemerleri

No: 14

Pîr evinde: (Mihman evleri) nin arkadan görünüşü

No: 15

Peygamberin, gasil, techiz, tekfin ve defni ile meşgul olan Ali vazifesini bitirdikten sonra evine çekilmiş, ertesi gün kendi sahabeleri ile birlikte mescide gelmişti. Kapıdan girerken:

— Siz, kendi kendinize Halife mi nasbettiniz? (1)

Diye sorması üzerine, Ömer:

«— Ne zannettin ya! Sen bizi aradan çıkarmış mı idin?»

Diye kinayeli bir cevap vermişti. Bu yüzden aralarında münakaşa çıkmıştı. Orada hazır bulunan Selman'ın da:

— Bu işin böyle olacağını, ben, vaktile Peygamberin ağzından kulaklarımla işitmiş idim.

Demesi üzerine, Ömer buna kızarak Selman'ın üzerine yürümüştü. Ali, derhal Ömerin elinden kılıcını almış ve Selman'ı muhakkak bir ölümden kurtarmıştı.

21 — Emeviler ve Mervaniler, etrafa saldırdıkları çapulcu ordularına, İran ve Türkistan'ı baştan başa yıkıp harap ettirmişler, milyonlarca mâsum insan kanı döktürmüşlerdi (2).

(1) O gün, ilk defa Ali ile Ömer'in arasında geçen bu kinayeli sözler, gönül kırgınlıklarına sebep olmuş ve bu kırgınlık, gitgide âlem-i islâm arasında müthiş uçurumlar tevliid etmiştir.

(2) Doktor (Dozy), tarih-i islâmiyyet eserinde: (Emeviler devri, eski putperestliğin aksülamelinden başka bir şey değildir.) diyerek bu devletin tam teşhisini koydu. Dinsizlik, vahşi dinsizlik. Dinsizliği böyle olanın araplığı nasıl olur? Kendileri için koyu, başkaları için zalim bir araplık..

Her şeyden önce bir hadis uydurdular: (Her kim Araplara buğz ederse Allah da ona buğuz eder.) Din'e kalblerile sarılan saf müslümanlar düşünüyordular, Peygamber Arap, Kur'an arapça, bu hadis de elbette doğru olacak, diyorlar.

Emeviler Arap olmayanlara karşı Araplığı üstün tutabilmek için temeli böyle kurdular, yani, dinsizin, dindârı avlayan temeli. Vay Arap olmayanlara! Arap olmayanlara (Mevali) adı verildi. Bu kelime (köleler) mânasına gelir. Onları küfürden imana çıkaran Arap'lardı. Öyle ise ebediyyen Arab'a minnettar kalmak gerekti. Bütün Arap olmayanlar, Arab'ın önünde köle yığınlarıydı. Onun için Araplar Arap olmayanların arkasında namaz kılmazlardı.

Kanları dökülen zavallı halkın bütün servet ve sâmanını da deve katarlarile Şam'daki tüneleri olan saraylarına naklettirmişler, dünyada misli görülmiyen bir haşmet, debdebe ve sefâhet âlemi yaratmışlardı.

Öyle bir debdebe ve haşmet ki, Mısır Valisi Amr As, Şam'a gönderdiği bir hey'ete, Muaviye'nin huzuruna girince:

— Esselâm-ü aleyke yâ Halifei Resulullah.

Hitabile selâm vermelerini sıkı sıkı tenbih etmişken Şam saraylarının ziynet ve ihtişamına gözleri kamaşan bu gafil-lerin:

— Esselâm-ü aleyke yâ Resulullah.

Diye hitabetmeleri, beşeriyet dünyasında misli görülmemiş fecâatlerdendir.

22 — Muaviye'nin oğlu Yezid, 63 hicri tarihinde Medinede katli âm yapmış, bütün (ensâr) denilen Peygamberin Medineli sahabelerini kılıçtan geçirerek ortadan kaldırmıştı.

23 — Yezid'in oğlu küçük Muaviye, iyi kalbli bir insandı, babasına çekmemişti. 64 hicri senesinde Halife olunca câmide bir hutbe okuyarak:

«— Ey ahali, benim babam ve dedem kendilerine (Ehl-i sünnet) adı vererek, Halifeliklerini iddia ettiler. Ali gibi ilmi ve fazileti herkesçe bilinen birinin hakkını elinden aldılar. İslâmiyete en büyük hizmet eden Ali'dir. Ali, bütün iman taşıyanların başıdır. Din reisliği bizim hakkımız değil, Ali evlâdının hakkıdır. Ben, hilâfeti sahibine bırakıyorum.

Demiş ve hilâfetten çekilmişti. Fakat o gece, onun anne-sile birleşen Mervan tarafından zehirlenerek öldürülmüş, Mervan halife olmuştu.

Hain Mervan da, Muaviyenin ve Yezid'in giderlerine uyarak, zerre kadar şeytan'ın yolundan sapmamış, câmi'lerde, minberlerde Ali'ye ve evlâdına lânet okutmakta devam etmişti.

24 — Bu mel'unlar, zaman-ı saltanatlarında, Kâbetullahı yıktırmışlar, (Haccacı zalim) denilen ordu serdarlarına ge-

niş salâhiyetler vererek yüzbinlerce islâm kanının yere dökülmesine sebep olmuşlardı (1).

25 — Bektaşîlerin, Peygamberin, zevcelerinden Ayşe'yi sevmemeleri sebebine gelince:

A — Hazreti Muhammed, daha hayatta iken, Ali ile Ayşe arasında bir iki hâdise vâki olmuştu:

1 — Bir gün harb ganimetleri taksim edilirken, Hazreti Muhammed zevcelerine de hisse ayırıyormuş. Ayşe: (iki hisse isterim) demiş. Muhammed, Ayşeye: (hakkına razı olmasını) ihtar etmiş. Fakat o, iki hisse almak hususunda ısrar etmiş, Ali'nin de buna canı sıkılarak Ayşe'ye:

— Ciddiyetini takın, itiraz edip durma, hakkına razı ol.

Demiş. Ayşe, Ali'nin bu müdahalesine kızmış, aralarında münakaşa olmuş. Hazreti Muhammed, Ayşe'nin bu hareketini beğenmiyerek Ali'ye demişti ki:

«— Ya Ali, dünya kurulalı beri, hiç görülmemiş bir iş sana havale ediyorum. Ayşe'nin emr-i talakını senin salâhiyetine bırakıyorum. Senin onu boşamaklığın, benim boşamaklığım olsun.»

2 — Ayşe'nin Ali'ye diğer bir işbirarı da (İfık) hâdisesidir. Bu hâdise zuhur ettiği zaman, Hazreti Peygamber uzunca bir müddet Ayşe'ye küsmüştü. Ayşe, Muhammedin kendine küsmesini Ali'den bilmişti. Yani, Hazreti Peygamberi, Ali'nin teşvik ettiğini sanmıştı.

Halbuki Ali, daima âli fikirler taşıyan, mülevves şeylerle meşgul olmayan bir insandı.

Mesele şudur:

(Beni Müstalik üzerine yapılan bir gazvede Ayşe de berabermiş. Gazâ'dan dönülürken Medine'ye yakın bir yerde mola verilmiş.

(1) Haccac, mancınıkla Mekke'yi yıktığı zaman, Abdullah-ibn-i Zübeyr'in kafasını kendi eliyle koparmış ve üç gün Kâbe'nin içinde mütemadiyen adam kesmişti. Haccac, oradan Medine'ye gitmiş, Medine halkını da kâmil kılıçtan geçirmişti. Kapısı kapalı görülen bütün evler, içlerindeki eşya ile ve içerisindeki insanlarla yakılmıştı. Kapısı açık olanlara kılıç... kapalı olanlara ateş.. Kur'anlar parçalanmış, ayaklar altına atılmış, kadınların yaşmakları yüzlerinden, halhal'ları ayaklarından koparılmıştı.

Ordunun hareketine yakın bir sırada, Ayşe abdest yenilemek için Hevdeçden (1) çıkmış. Askerlerin gözleri önünden biraz uzaklaşmak istemiş. Abdest bozduğu yerde kıymetli gerdanlığını düşürmüştü. Geri döndüğü zaman farkına varmış. Gerdanlığını aramak maksadile, tekrar abdest mahalline gelmiş. O sırada da orduya hareket emri verilmiş. Ayşenin devesini yeden hâdim, Ayşeyi (Hevdec) in içinde oturuyor sanmış, deveyi yederek ordu ile hareket etmiş.

Ayşe, gerdanlığını bulup geri dönmüşse de, ordunun gittiğini, devesinin yerinde yeller estiğini görmüş. Kırın başında yapa yalnız kala kalmış.

Her zaman ordunun arkasından giden ve geride kalmış olan neferleri yola sevk etmek vazifesini gören, (Safvan) isminde biri varmış. Bu sırada Safvan gelmiş. Ayşe'yi kendi devesi üzerine bindirerek ordunun arkasından yetiştirmiş. Bu hali kötülüğe çekenler olmuş. Derhal Peygambere gammazlamışlar. Gammazlar arasında o vaktin meşhur şairlerinden (Hassan-ibni Sabit) de varmış.

Peygamberin, Ayşe'nin bu hareketine çok canı sıkılmış. Kalbinde Ayşe'ye karşı şüpheler uyanmış. Yüzünde endişe ve teessür alâmetleri belirmiş (2).

(1) Hevdeç: Deve üzerine yüklenen oturmaya mahsus sandık.

(2) İfık hâdisesi dediğimiz şudur:

Ayşe, Muhammedin tavrındaki bu iğbirarı sezince, Medine'ye vardıkları zaman doğruca babasının evine inmeğe mecbur olmuş.

Babasının evinde uzun zaman göz yaşları dökmüş. Anasile babası da onunla birlikte haylice ağlamışlar.

Hazreti Peygamber, uzun bir müddet Ayşeye küstükten sonra, bir gün Ebû-Bekirin evine kadar gitmiş. Ayşeye:

— Eğer ismetinden şüphen yoksa, Allaha yalvar da, bana (vahy) ile senin doğruluğunu bildirsin.

Demiş. Bu sözler, gerek Ayşe'ye gerekse anasına babasına çok dokunmuş. Epeyce kederlenmişler. Teessürlerinden pek çok ağlamışlar, sızlamışlar, adetâ Ebû-Bekir'in evi, bir (Mâtemhane) olmuş.

Ayşe, Allaha çok dualar etmiş. Nihayet Ayşe'nin duası kabul olmuş. Muhammed'e Ayşe'nin beraeti hakkında Cebrâil vahy getirmiş.

Muhammed, bizzat bu vahyi bildirmek üzere Ayşe'nin yanına varmış. Konuşma esnasında Ayşe'ye (hamd ve şükür) tavsiyesinde bulunmuş.

3 — Ayşe'nin Ali'ye karşı iğbirarının başlıca sebeblerinin birisi de Hazreti Fâtıma'dır.

Fâtıma, küçük yaştanberi babası Hazreti Muhammed'e bağlı idi. Onu fevkalâde severdi. Peygamber de: «Fâtıma benim parçamdır.» Diyerek onu bütün evlâdlarından üstün tutardı.

Peygamberin Fâtıma ve kocası Ali ile böyle alâkalı olması müteaddit yerlerde müteaddit defalar «Benim ehli beytim Ali, Fâtıma, Hasan, Hüseyin» dir. Diyerek yalnız Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyin'i kendi ehlibeyti sayması hele «Seddül-ebvab» hâdisesinden sonra Mescidi Resulullah'a açılan bütün odaların kapılarını kapattırması ve yalnız Ali'nin kapısını olduğu gibi bırakması Ayşe'nin Ali'ye karşı kıskançlığını tahrik etmekteydi.

Hicretin ikinci yılında «Seddül-ebvab» hâdisesi olmuştu. Hâdise şu idi:

Bir gün Peygamber sahabelerine şu emri verdi:

«Seddül-ebvaba illâ bab-ı Ali» Türkçesi «Ali'nin kapısından başka Mescide açılan bütün kapıları kapayınız» Malumdur ki Medineye hicretten sonra Mescidi Resulullah yapılrken Peygamber kendisi için mescide bitişik bir oda yapılmasını emretti, sonra da yakın akraba ve sehabelerinin oturmaları için de birer oda yapılmasını istedi. Bu odalar yapıldı. Bu odaların hepsinin kapısı Mescide açılırdı. Peygamberle birlikte bu sehabeler istedikleri zaman bu kapılardan mescide girerlerdi. Odaları bulunan sehabeler arasında şunlar da vardı:

Ali, Peygamberin amcası Hamza, Ebu-Bekir, Ömer, Osman.

Fakat Ali'nin kapısından başka bütün kapıları kapayınız emri verilince sehabeler aralarında kırgınlık oldu.

Ayşe, derhal gürleyerek:

— Lâ vallah! Ben Cenabı Haktan başka kimseye hamd-ü şükretmem.

Diye mukabelede bulunmuş.

Yukarda ismi geçen şâir Hassan'ın, Peygambere kötümser haber verdiğini bilen (Safvan) da, onun üzerine yürümüş ve şâiri kılıcı ile yaralamış.

— Ataiyye şerhi —

Bunlar Hazret-i Hamzaya şikâyet ettiler. Hazret-i Hamza da Peygambere gelerek:

«— Ya Resulullah. Ben senin amcanım. Ali ise amcanın oğludur. Ali'nin kapısını açık bıraktığın halde benim kapımın kapanmasını emredişinin hikmeti nedir?» Demişti.

Peygamber, Hazret-i Hamzayı çok severdi:

«— Amcacığım bilirsin ki ben kendi kendime hiç bir emir vermem. Bu emir Allahın emridir. Allah böyle istiyor..» Cevabını verdi. Bunun üzerine Hamza, Ebû-Bekir, Ömer, Osman'ın mescide açılan odalarının kapıları kerpiçe örüldü. Yalnız mescide Hazret-i Muhammed'le Hazret-i Ali'nin odalarının kapıları açık bırakıldı. Bunlar mescide bu kapıdan diledikleri zaman girer, çıkarlardı. Bazı tarihler:

«Peygamberin son günlerinde Ebu Bekirin mescide açılan odasının penceresinden Peygamberin onunla konuştuğunu yazarlar.» Bu tamamen asılsızdır. Çünkü o sırada yâni (Kapıların kapanması) tarihinden sonra Ebu Bekir evini gayet uzak bir mahalleye taşımıştı. Hattâ Peygamberin vefatı haberini Peygamberin kapısında beklettiği kendi kölesinden almış, bunun üzerine atına binerek Peygamberin evine gelmişti.

4 — Peygamberin neslinin Fâtıma'dan üremesi ve Fâtıma'nın iki oğlu Hasan ve Hüseyin'i, Peygamberin fevkalâde sevmesi de Ayşe'yi kızdırmakta idi. Çünkü, Fâtıma'nın Hasan ve Hüseyin'den başka Zeynep ve Gülsüm adlı iki de kızları vardı. Ayşe'nin ise çocuğu olmamıştı..

Hattâ bir gün Ayşe Peygamber'e şikâyet ederek bütün kadınların birer künyeleri olduğu halde kendinin künyeden mahrum olduğundan üzülererek anlatmış. Peygamber de:

«— Kız kardeşin Esmâ'nın oğlu Abdullah'ı kendine evlâd edin ve Ümmü Abdullahın künyesini al.» Buyurmuştu. Ayşe de böyle yapmış o tarihten sonra «Ümmü Abdullah - Abdullahın anası» künyesini almıştı. Künye; lâkap demektir.

B — Bektaşîlerin Ayşe'yi sevmediklerinin bir sebebi de, onun Peygamberin emri hilâfına hareket etmesi ve evinde oturmayarak siyasî işlere karışmasıdır.

1 — Ali'nin hilâfetinden sonra ona karşı beslediği kin sebeble (Talha) ve (Zübeyr) le işbirliği yaparak, Ali'nin üzerine ordu çekmesi, (Cemel harbi) ni yaratması bu yüzden pek çok islâm kanının dökülmesine sebebiyet vermesidir.

2 — Ordunun mağlûbiyetinden sonra da Basradan ayrılmıyarak Ali aleyhinde siyasî hâdiseler vücuda getirmeye çalışması ve nihayet muztar kaldıktan sonra (1) Alinin emrine itaat etmesi ve Ali'nin emrile kendisine terfik edilen kardeşi Muhammedibni Ebu Bekirle Medineye gittikten sonra yaptığı hareketlerden pişman olduğuna dair Peygamberin zevcelerinden Sefiye'ye teessürler beyan ettiği halde sonradan gene Ali aleyhinde düşmanlıkta devam etmesi,

C — Ayşe'nin Bektaşiler tarafından sevilmemesinin diğer bir sebebi de şudur:

Ayşe, İmam Hasan vefat ettiği zaman, cenazesinin, Dedesi Hazreti Muhammed'in merkadi yanına defnedilmesine mümanaat etti. O gün bir katıra binerek hempâlarını başına topladı ve cenâzeyi getirenlere ok attırdı. Hattâ oklardan bazıları İmam Hasan'ın tabutuna saplandı ve müessir bir harbin çıkmasına ramak kaldı.

∴

(1) Ayşe, Cemel harbinden sonra Medine'ye gitmeyip Basra'da kalmıştı. Ayşe'nin Basra'da oturmasını muvafık görmeyen Ali, önce Abdullah-ibni Abbas'ı ona göndererek Medine'ye gitmesi emrini tebliğ ettirdi. Fakat Ayşe bu emri dinlemediği gibi, İbni-Abbasi da huzurundan koğdu.

İkinci defa Hazreti Ali bizzat Ayşe'nin ayağına kadar giderek bir çok nasihatler etti. Ayşe Aliye de kafa tutarak Medine'ye gitmemekte inad etti.

Üçüncü defa, Hazreti Ali, oğlu İmam Hasan'ı Ayşe'ye göndererek derhal Medine'ye hareket etmeyecek olursa, vaktile Hazreti Peygamberin kendisine verdiği salâhiyyeti istimâl edeceğini, yani Peygamber namına onu boşamak mecburiyetinde kalacağını tebliğ ettirdi. Bunun üzerine, bu son ve kat'î haberi alan Ayşe, ördürmekte olduğu saçlarını bitirmeğe bile vakit bulamadan, acele ile, devesine atlayıp Medine'ye gitmeğe mecbur oldu.

Bu hâdisede Ali'nin dostları itidali muhafaza etmiş ve Ayşenin bu hareketinin kötü neticeler doğurmasına mâni olmuşlardır.

Ayşe'nin bu hareketinin sebebi şu idi:

Peygamberin defnedildiği yer Ayşe'nin iddiasına göre kendi malı idi. Bu sebeple kendi rızası olmadan kimse oraya defnedilemezdi. Ayşenin bu hareketi hakikate katiyen muvafık değildi. Çünkü:

1 — İslâm kanunlarına göre ölünün mirasının 8 de 7 si evlâdına ve 8 de biri zevcelerine kalır.

Bu kanuna göre Peygamberin evinin sekizde yedisi ye-gâne evlâdı olan Fâtimetüzzehra'ya kalmıştı ki, Fâtimeden sonra bu miras Fâtimenin kocasile çocuklarına intikal eder. Görülüyor ki, bu kanuna göre mirasın ancak sekizde biri Ayşe'ye ve Ayşe ile birlikte Peygamberin diğer zevcelerine isabet ediyor. Hal böyle iken Ayşe'nin bütün mülke tesahüp etmesi ve onu zorla zabt etmeye kalkışması ibretle tetkik edilir hâdiselerdendir.

2 — Sekizde yedisi Fâtimenin kocası ve oğullarına intikal eden bu mülkte Ebû-Bekir'in defnedilmesine, ne Ali itiraz etmiştir, ne de oğulları. Ömerin buraya defnine de yine itiraz eden olmamıştı. Hususile Ebû-Bekir, Ayşe'nin babasıdır.

3 — Bu mülk Ayşe'nin bile olsa oraya Peygamberin torununun defnedilmesinde Ayşe için ne gibi maddî veya mânevî zarar vaki olabilirdi? Hususile islâmiyet ölülere ihtirâm etmeyi emretmiştir. Ve imamı Hasan da Peygamberin sevdiği ve ölürken de ümmetine tavsiye ettiği torunudur.

Muhammed Hanefi, Ayşe'nin bu hareketini şu suretle takbih etmiştir:

تجالت نعلت وان عشت غيبت
لأن التبع من الشر وبالكل ملك

Türkçesi:

«Deveye bindin, katıra bindin, eğer yaşarsan file de bi-

neceksin. Senin hakkın sekiz hissedenden bir hissenin dokuzda biri idi. Sen ise hepsine temellük ettin.»

Muhammed Hanefi, Ayşe'nin Cemel harbinde deveye bindiğini, İmam Hasan'ın cenazesini oklatırken katıra bindiğini zikrettikten sonra, bu gidişle yaşayacak olursan file de bineceksin. Sen bu mülkün yetmiş ikide birine sahip iken bütün mülkü zaptetmeye kalkıştın demektedir.

Hususile ki Ayşe'nin babası Ebubekir; (Peygamberlerin mirasçısı olamaz. Onların malı bütün milletindir) demiş ve Fâtimeyi Fedek bağından mahrum etmiştir ki, bu işte de yani Ebûbekirin Fedek bağını zaptetmesi ve Peygamberin kızını üzgün bir halde bırakması da Ayşe'nin tahrikile olsa gerektir...

Ebûbekir'den sonra halife olan Ömer'in Fedek bağını H. Ali'ye terk etmek istediğini ve Ali'nin «Fâtimedenden sonra neye yarar» diyerek bu bağ kabul etmediğini yukarda yazmıştık.

Hemen ana hatlarını yukarıya sıralayıverdiğimiz, şu tarihî ve müessif vak'alardır ki, Alevî ve Bektaşîlerin Emevîler'le Mervanîlere ve bunlara tabi olanlara husûmet bağlamalarına sebep olmuştur.

Bu arada, Emevîlerin ihtirasına kurban giden, onların âmâline hizmet ederek, Ehl-i Beyti unutan hulefa-i selâse ile Ayşeye de gönül kırgınlığı göstermişlerdir. İşte bu gönül kırgınlığıdır ki, bu dört isimden her hangi birisini taşıyanı, tarikatlarına alamayacak kadar, onları ileri götürmüştür.

Bektaşîlerin inancına göre, Muhammed'in dört yâri (Ali, Fâtîma, Hasan ve Hüseyin) den ibarettir.

Bunu, yakın tarihin Bektaşî şairlerinden İstanbul'lu Hilmi Dede Baba, Cenabı peygambere hitaben yazdığı uzunca

bir (Na'ti şerif) in içinde getirdiği tek bir beyitle, pek güzel açığa kor:

Çâr-i yârin'dir senin, kim eyledin ehl-i kesâ
Mürtezâ vü Fatma, Şebbir ile hem Şübberî

Bu beytin mânası:

(Ya Muhammed, senin dört yârin, ancak hırkanın altına aldığın, (Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyin) dir. demek olur.

..

Genc Abdal'ın iki şiiri kalmıştır. Bunların her ikisi de İmam Hüseyin hakkındadır. Bu iki şiiri sona getireceğiz ve bu suretle birinci cildi bitireceğiz.

TERCÜMANLAR

Bektaşî tarikatını ilgilendiren bazı tercümanlar kalmıştı ki, biz bunları daha sonra yazacağız demiştik. Şimdi sırası geldi yazıyoruz.

1 — Sofraya otururken:

Bism-i şâh.. Evvel Allah diyelim.. Kadim Allah diyelim..
Geldi Ali sofrası.. Yâ Şâh diyelim.. Şâh versin biz yiye-
lim... Allah eyvallah hû dost...

2 — Sofradan kalkarken:

Bism-i şâh.. Allah Allah.. Bu gitti ganisi gele.. Hak Mu-
hammed Ali berekâtını vere.. Yiyip, yedirenlere, pişirip
kotaranlara, nûr-i iman ve aşk-u şevk ola.. gittiği yerler
gam ve gusse görmeye.. Hizmet sahibleri, hizmetlerinden
şefaât bula.. Lokma hakkına, Evliya keremine, cömerdler
cemine, gerçek erenler demine Allah eyvallah hû dost.

3 — Su içerken:

Besmele söylenir, içtikten sonra:
Hüseyne selâm ve rahmet. Onu şehid edene sadhezar lâ-
net... denir...

4 — Işık yakarken:

Bism-i şah.. Allah Allah.. Çırağ-ı rûşân, Fahr-i Dervîşân..
Zuhâr-i iman, kûşâd-i meydân... Kanûnu evliya, kuvvet-i
Abdalân.. Gerçek crenler demine Hû Allah dost...

5 — Işığ-ı sır ederken:

Bism-i şah.. Allah Allah..
Bâtın oldu, چراغ-ı nûr-u Ahmed
Zahir oldu, Şems-i Mah-i Muhammed
Allah eyvallah hû dost.

6 — Kapıdan girerken:

Allah dost.. Hak dost.. Erenler, âşıklar, sâdıklar ve
sâkinân-i âyin-i cem aşkına Hû Allah eyvallah

7 — Mürşid huzurunda:

Şem-i tevfik-i hidayettir yüzün
Ehl-i Nâciye beşarettir yüzün
Suret-i Haktan işarettir yüzün
Hacc-ü ihram-ü ziyarettir yüzün
Allah eyvallah Hû dost...

8 — Tığ-ı bend bağlanırken:

Bism-i şah Allah Allah..
Hizmet-i merdân ile dil bendini
Gûşüvare kılmışem pir pendini
Rehber ile Pire ettik iktida
Taktı Selman boynuma tığ-bendini
Allah eyvallah Hû dost...

9 — Kamberiye takınırken:

Nişan verdim sana Kamber Ali'den
Erenler hâdimi, Şâh-i Veliden
Kamberim Döldül'e, gayret kuşağı
Kuşandım ben anı Pirin elinden
Allah eyvallah Hû dost...

10 — Teslim taşı takmırken:

Erenler erkânı oldu imanım
 Kalmadı gönlümde şekk-ü gümanım
 Takup teslim, olup hakka hemişe
 Erenler yolunda fedadır cânım
 Allah eyvallah Hû dost...

11 — Hırka giyerken:

Hânedân-ı Ahmed'e kıl iktidâ
 Baş-ü canı terk'edüp eyle fedâ
 Cehd-edersen giydire tâ erenler
 Hırka-i fahr-i Muhammed Mustafa
 Allah eyvallah Hû dost...

12 — El, yüz yıkarken:

Bism-i şah.. Allah Allah
 Dest-i Kudret-ullah.. Cemâli-i Resûl-ullah..
 Kemal-i Resûl-ullah.. Kerem-i Şah-i Velâyet Ali
 Keramet-i Hünkâr Hacı Bektaş Veli,
 Bihürmet-i Bahm Sultan,
 Allah eyvallah Hû dost...

13 — Misafir olduğu yerden ayrılırken:

Bism-i şah.. Allah Allah..
 Kadr-i visâlin Nûr-i saâdet
 Vech-i cemâlin Ruz-i kıyamet
 Dem mail oldu, gam zâil oldu
 Gelmek irâdet, gitmek icâzet
 Allah eyvallah Hû dost...

14 — Yola düşünce:

Bismillâh ve billâh, Tevekkelt-ü alellah
 Lâ havle velâ kuvvele illâ billah.

15 — Traşa başlarken:

Bism-i şah.. Allah Allah..
 Traş olmak bugün minnet Hudâya
 Tevellâmız Muhammed Mustafa'ya
 Teberrâ kılınmışız biz harici'ye
 Esir olduk Ali Zeynel'abâ'ya
 Allah eyvallah Hû dost...

16 — Traş bitince:

Bism-i şah.. Allah Allah..
 Kim traş olduk bugün bulduk safâ
 Ehl-i Beyte bendeyiz kıldık vefâ
 Nâzil oldu Âyet-i (Muhalleku)
 Hem traş oldu anıncün Mustafa

17 — Âyin-i cemden dağılırken:

Bism-i şah.. Allah Allah..
 Oturan, duran. Koğsuz, gaybetsiz evine varan,
 Yastığına baş koyup niyaz eden canların Hak erenler
 muradını vere, gerçeğe Hû, Allah eyvallah.

18 — Uykuya yataırken:

Bism-i şah.. Allah Allah..
 Yattım Allah kaldır beni.. Rahmetine daldır beni..
 Eğer vâdem yetti ise, iman ile gönder beni..
 Yattım sağıma, döndüm soluma, sığındım süphanıma...
 Mürşidime, rehberime, Pirime, dinime, imanıma.. **Kalkarsam**
 Allah, kalkamazsam âmentü billâh... Destur, Allah eyvallah.

19 — Uykudan kalkınca:

Üç defa: (Selâmullah ve salevatullah yâ İmam Hüseyin!)

20 — Tekkeler kapanmazdan evvelki zamanlarda, Hacı Bektaş dergâhını ziyaret edenler şu şekilde hareket ederlerdi:

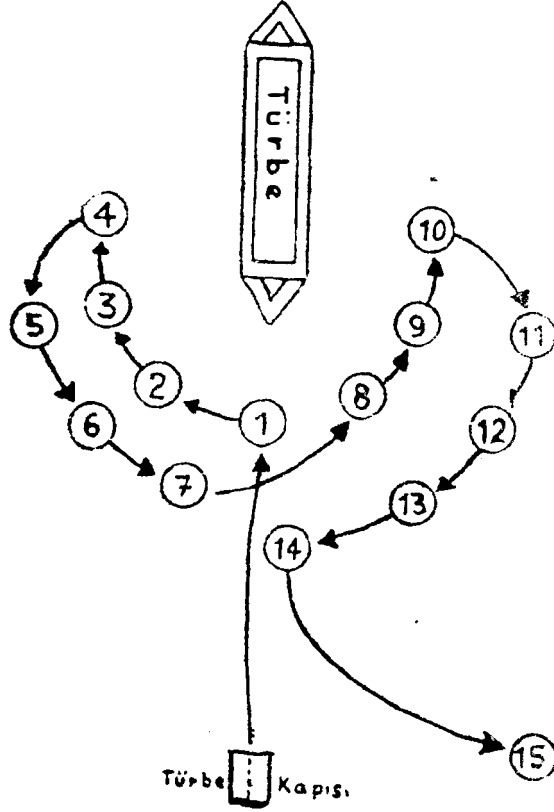
A — Türbeye girmezden evvel dış eşığe niyaz edilir ve şu tercüman okunurdu:

Bism-i şah.. Allah Allah..
 Esselâm ey mihrüban-i barigâhi evliya
 Esselâm ey cansiperân-i tarik-i evliya
 Esselâm ey sahibân-i ahd-i ikrâr-i mezid
 Esselâm ey tâbian-i şer'-i pâk-i Mustafa
 Bercemal-i Muhammed, kemâl-i İmam Hasan ve
 İmam Hüseyin, Ali Râ Bülende salevât.

B — Aşağıda gösterilen şekilde ziyaret edilir, müteakiben şu tercüman okunurdu:

Bism-i şah.. Allah Allah..
 Cemâlidir senin nûr-i ilâhi

Yüzündür âlemin mîhrile mâhi
 Ayağın bastığı ey mazhar-i hak
 Erenler başının tâc-ü külahı
 Niyâz olsun sana dünya ve ukbâ
 Ki sensin din-ü dünya pâdişâhı
 Bercemâl-i Muhammed, kemal-i İmam Hasan ve
 İmam Hüseyin, Ali Râ Bülende salevât.

- Ziyaretin şekli -

Tarifi: Oklar gidiş, rakamlar niyâz işaretidir. On dört niyâzdan sonra, on beşinci kısma gelince niyâz edilmeden ayakta durulur, ziyaret tercümanı okunurdu.

Şeriat Akideleri

Bektaşîlerin tarikatle ilgili hallerini bir bir anlattık. Şimdi biraz da şeriat hususundaki akidelerinden bahsedelim.

(Şeriat) tâbirim, belki, herkesin tuhafına gidebilir, (Bektaşîlerin şeriatle ne alâkaları varmış?) diyecekler de bulunabilir.

1 — Namaz:

Halbuki hiç te öyle değildir. Bektâşîler için: (Namaz kılmazlar) diye sağdan soldan tarîz vuku buldukça, onların: (Namaz da bizim, niyâz da bizim, ibâdet de gizli, kabahat de gizli) dediklerini bilmiyen yoktur. Alevî ve Bektaşîlerin bir kısmı namaz kılarlardı. Fakat bu namazları dergâhlardaki mescidlerde veya kendi evlerinde gizli olarak kılarlardı. Şehir ve kasaba yerlerinde oturan Bektaşîlerden bir kısmının da namaz kıldıkları bilinmeyen şeylerden değildi.

Bir bilginimizin Bektaşîliğe dair neşrettiği eserde (kasaba Bektaşîlerinin her zaman namaz kılmakta oldukları) tasrih edilmiştir.

Alevî ve Bektaşîlerin, namazlarını gizli kılmalarının iki sebebi vardır :

Bunlardan birisi yukarıda yazdığımız gibi Muaviyenin minberlerde «Âl-i Muhammed» e fena söz söylemeyi emretmesi idi.

Âlevîler, yani «Âl-i Muhammed» i sevenler, bu zalim halifelerin hükümrân olduğu yerlerde camilere gitmekten sakınırlardı. Malûm olduğu üzere iman ehlinin sevdiği ve salâvat getirdiği «Âl-i Muhammed» Ali, Fâtıma, Hasan, Hüseyinle onların evlâdı idi.

İkinci sebep de Âlevîlerin halıya, keçeyle secde etmeyi caiz görmemeleri idi. Âlevî ve Bektaşîlere göre secde edilirken alın konacak yer ya toprak gibi ana madde olmalı, veya topraktan çıkan ağaç ve ot üzerinde namaz kılınmalıdır. Hele kirli ayaklarla basılan yünlerden yapılmış halı ve keçe üzerinde namaz kılmak caiz olmaz.

Bu sebeple Âlevilerle Bektaşîler daima secde ederken alınlarını toprak üzerine koyarlar, secde edilirken her pâk ve temiz toprak üzerine alın koymak caizdir. Fakat toprakların en mukaddesi Kerbelâ toprağı olduğu için secde edilirken alını Kerbelâ toprağına koymak tercih edilir.

Çünkü peygamberimizin sevgili torunu Hazret-i İmam Hüseyin İslâmiyeti yer yüzünden kaldırmağa çalışan Emevî halifelerinin zulmünü herkese bildirmek için nefsini feda etmiş, Kerbelâda iki oğlu, on dokuz akrabası, elli sahabesiyle birlikte şehit olmağa rıza göstermişti.

İşte bu sebeptendir ki Kerbelâ toprağı toprakların en mukaddesidir.

Alevilerce mukaddes tanılan bu topraklar Kerbelâda hazırlanır tazyik edilir. Yuvarlak veya dört köşe olarak yapılır. Şimdiki liralar büyüklüğünde veya daha büyük olur, etrafı tırtıllıdır. 12 köşe vardır. Üzerine: «Allah, Muhammed, Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyin» isimleri yazılır ve buna namaz mühürü denir. Namaz mühürü temiz bir kese içine konur ve namaz kılınırken keseden çıkarılarak alın üzerine konacak şekilde secde edilen yere konur. Kerbelâ'da yapılan bu namaz mühürlerini eskiden seyyahlar her tarafa götürürlerdi.

Şimdi biz, Bektaşîlerin, islâm dininin beş şartı üzerindeki görüşlerini ve bu şartları bazı farklarla ne suretle yerine getirdiklerini kısaca bildirelim:

Namaz kılma hususlarını anlattık. Yalnız bazı Bektaşî şairlerinin namaz hakkındaki söyledikleri nefeslerden bir iki örnek gösterelim.

İslâmın şartını sual edersen

İcmalinde şartı beştir efendi

Muradın ger iman öğrenmek ise

Anın da adedi beştir efendi

Savmile salât, zekât ile hac
Malın var ise hak yoluna saç
Biri şehâdetdir lisanım aç
Bu sana acayip iştir efendi

Peygamberleri sev anlara inan
İnanmayanlardır ol nâre yanan
Melek, kitab, ahret olmaz mı ahsen
Var ise imanın hoştur efendi

Din Muhammed dîni, cümleden asıl
Gayri dinleri bilmezem nasıl
Ziyade değildir üç farzdır gusûl
Mazmaza, istinşak, beden yaştır efendi

Biz dört biliriz abdestin farzın
Gel öğrenmeğe var ise kashin
Dirseklerin mâil, yumalı destin
(Vech) ile (ricleyn) yaştır efendi (1)

On iki şartı vardır salât'ın
Kılıp anı menziline iletin
Aynel'yakin var ise bir illetin
Anın da adedi şestir efendi

Hadesten, necâsetten eyle tahâret
Ört avret yerini etme kerâhet
İstikbâl-i kible, vakitle niyyet
Bu altı saydığım dıştır efendi

Tekbir al ellerin başına götür
Kıyam, kırâet, rûkû, sücud'dur
Ka'de-i âhirede bir miktar otur
Kılırsan ne güzel iştir efendi

(Kaygısız Abdal) ın bildiği böyle
Noksanı var ise doğrusun söyle
Su bulunmaz ise, teyemmüm eyle
İki darb bir niyyet üçtür efendi.

*
**

(1) Yüzünle dirsekten yumalı destin
Başınla ricleynin yaştır efendi

Türlü günahlarım yere döküldü
 Hak için abdestim aldığım zaman
 Sağ yanıma iki melek dikildi
 Sabah namazını kıldığım zaman

Gökten yere indirdiler Burağı
 Hû deyince yakın eder ırağı
 Dünyada, ahrette yanar çırağı
 Öğlen namazını kıldığım zaman

Yerden göğe saf saf olmuş melekler
 El kaldırın kabul olsun dilekler
 Bize nazar eyler çerh-i felekler
 İkinci namazın kıldığım zaman

Kalbi pâk olan hak sırrını sezer
 (Kirâmen kâtibeyn) hayrını yazar
 Firdevs-i âlâda salnıp gezer
 Akşam namazını kıldığım zaman

Mü'min olan canlar beş vaktin kılar
 Onun içi dışı nur'ilen olar
 Muhammed Mustafa şefaât kılar
 Yatsı namazını kıldığım zaman

(Hatayi) yim hakkı dilinden komaz
 Daima ederiz biz hakka niyaz
 Yedi (Yâsîn) ile üç kere (ihlâs)
 Hak nasib eyleye öldüğüm zaman

*

**

Sabah namazına uyan
 Terk eyleme kıl namazı
 Türlü kokulara boyan
 Terk eyleme kıl namazı

Öğleni kılmazsan, kalır
 İmanını şeytan alır
 Mekânın cehennem olur
 Terk eyleme kıl namazı

İkindiye hazır olun
Erenleri nâzır bilin
Akşam namazını kılın
Terk'eyleme kıl namazı

Yatsı namazını gözet
Kılıp menziline ilet
Olursun tamudan azad
Terk eyleme kıl namazı

Hakkın nuruna batarsın
Cânın cennete atarsın
(Sâkine) der ne yatarsın?
Terk eyleme kıl namazı

*
**

Görülüyor ki, Bektaşî şairleri abdest ve namâz adâbını herkes kolayca bellesin ve aklında tutsun diye nazmetmişlerdir ve halkı namaz kılmaya teşvik için namazı nazma çekmişler ve sena etmişlerdir.

Buna rağmen «Bektaşîler namazı inkâr ederler, onlar zındıktırlar» gibi sözler söylemek, din kardeşine iftira ve bühtan etmektir sanırız.

ORUÇ

2 — Bektaşîlerin Ramazanda oruç tutanları vardır. Bil-hassa kasaba Bektaşîlerinin oruç tuttuklarını biliyoruz. Ramazan orucundan başka ayrıca muharrem ayı girince de on gün oruç tuttukları vakiydi. Bu on gün içinde gece ve gündüz kat'iyyen bir damla su içmezler, on birinci günü, Kerbelâ toprağı ile oruçlarını açarlardı.

Oruç, namaz, gusül, hac hicabdır âşıklara
Âşık bundan münezzeh (Nâz-ü niyaz içinde)

— Yunus Emre —

HAC

3 — Bektaşîler hacce gitmiyor, diyenler vardı, halbuki, bu doğru değildi. Onların zenginlerinden de hacce gidenler

bulunuyordu. Bu, böyle olmakla beraber onların itikatlarınca tavaf edilecek yer (Gönül evi) dir.

Bakınız, bir Bektaşî şairi tek bir beyitle bunu nasıl açıklıyor:

Yılda bir kez hacc-olursa Kâbede ey hâcî bil
Kıl gönül beytin tavâf, her demde Haccullah var

-Nesimî -

Hazreti Mevlânâ'nın da buna benzer şu Farisî rubâisine bakınız:

Dil bedest âver, ki hacc-i ekberest
Kâbe bünyâd-i Halil-i Azarest
Dil nazargâh-i Celil-i ekberest
Kez hezarân Kâbe, yek dil bihterest

Buna tercüme gibi olan şu Türkçe rubâiye de bakınız:

Girme zâhid bezmine, görme mürâî yüzlerin
Dergeh-i Abdâl'e gir de bezm-i hâsullahı gör
Dön, ziyaret eyleme İbrahim'in bünyâdını
(Dertli) nin gönlün ziyaret eyle Beytullahı gör

- Dertli Baba -

Hatâyî'nin de şu parçasını okuyalım:

Hatâyî hâl çağında
Hak, gönül alçağında
Yüz bin Kâbe yapmaktır
Bir gönül al, çağında

Mevlânâ'nın, Hatâyî'nin veya aklı başında diğer Alevî ve Bektaşî şairlerinin bütün bu sözleri ne Kâbeye gitmeyi menetmekdir, ne de Kâbeye inkâr eylemek.

Alevî ve Bektaşîlere göre, islâmın gayesi, birlik ve cemiyetin saadetidir. Cemaatin saadetini düşünmeyen, halkın hakkını yiyen, yoksulları perişan bir halde bırakarak onların sefil halde yaşamasına göz yuman, önüne gelen müslümanların kalbini kıran, islâm cemaatini birbirine düşüren, işi gücü kötülük, iftira, yalan, dalavere olan bir adamın hacce gitme-

sinden ne fayda umulur? Böyle bir adamın «yüz bin defa hacce gitmesinden vaktinde bir gönül alması daha iyidir.» demektir.

*
**

Mekke'ye giden Hacılarımıza deliller sorarlarmış:

— Ya Hacı! Boncuk almıyacak mısın? (yâni tesbih)

Hacı gürleye gürleye cevap verirmiş:

— Hacı, boncuk almayacak ta, Mekkeye neye geldi?!

Buna benzer garip bir hikâyenin, kendim de şahidi oldum. Bir mecliste mezhepler hakkında konuşuluyordu, bir zata sordum:

— Hangi mezhepdensin?

Hemen papağan gibi cevabı şaklattı:

— İmam-ı âzam Ebû-Nanife Kûfi Numan ibn-i Sabit mezhebindenim.

— Pekâlâ İmam-ı âzam kim?

— Bilmem.

— Ebû Hanife dediğin kimdir?

— Bilmem.

— Hanife dediğin kadın ismi mi, erkek ismi mi?

— Kadın ismine benziyor.

— Pekâlâ burada ne arıyor?

— Bilmem.

— Kûfi Numan dediğin ne?

— Vallahi bilmem.

— İbn-i Sabit kim oluyor?

— Billâhi bilmem.

Kimsenin kimseden yoktur haberi

Böyle bir acayib seyran bulunmaz

- Turabî -

GUSÛL

4 — ((Bektaşiler yıkanmazmış) diye cinas atılmaktadır. Fakat bu, çirkin bir iftiradır. Gusûl işinin açıkta yapılmadığı herkesçe bilinen bir keyfiyettir. Binaenaleyh, onların gusûl hakkında şöyle bir sözleri vardır:

Asıllarda asıl nedir?
 Usullerde usul nedir?
 Seriatte su pâk eder,
 Hakikatte gusül nedir?

ABDEST

5 — Bektaşiler, abdest almazlar mı?

Abdest alırlar: Nitekim, ikrar bahsinde bunun şeklini anlattık. Burada tekrara lüzum görmüyoruz.

E Z A N

6 — Bektaşiler, ezan da okurlar, yalnız iki cümle daha ilâve ederler ki şu şekli alır:

Allahü ekber	4 Defa
Eşhedü en lâ ilâhe illâllah	2 »
Eşhedü enne Muhammeden resulûllah	2 »
Eşhedü enne Aliyyen veliyyullah	2 »
Hayye alessalâh	2 »
Hayye alelfelâh	2 »
Hayye alâ hayril amel	2 »
Allahü ekber	2 »
Lâ ilâhe illâllah	1 »

KELİMEİ ŞEHADET

7 — Bektaşiler de, her zaman (kelime-i şehadet) getirirler, yalnız kelime-i şehadete bir cümle daha eklerler. Onu da benden dinleyin:

(Lâ ilâhe illallah, Muhammed-ün Resulullah, Aliyyün veliyyullah.)

FİTRE VE ZEKÂT

8 — Bektaşiler, (Fitre ve zekât vermezlermiş) diye sözler işitilirdi. Halbuki bu da doğru değildi. Onlar, istenince yalnız mallarını değil, canlarını ve bütün varlıklarını vermeye hazır insanlardı. Hal-i hazırda ise, fitre ve zekâtlarını Türk Hava Kurumuna vermekte, dinî ve millî ödevlerini yerine getirmektedirler.

TESETTÜR VE NAMUS

9 — Bektaşî kadınlarının (tesettür) e riayet etmedikleri, yani (kaç göç) bilmedikleri ve erkeklerinin ise, dişilerini kıskanmadıkları sözleri döner dolaşır dururdu.

Vâkiâ en müteassıb devirlerimizde (1) bile bir Bektaşî evine doğrulup gelen herhangi bir yolcuyu, erkekleri evde olmazsa, kadınlar yüzü açık ve samimî karşılarlar, ellerinden geldiği kadar ağırlarlardı. Onlarda kökleşmiş bir misafirperverlik akîdesi vardı. Fakat hiç bir kötü niyet beslemezlerdi ve kimsenin kalbinden fena birşey geçmezdi. Çünkü misafire Tanrı misafiri gözüyle bakılır ve «mihman Alidir» (2) denilirdi.

BIYIK KESMEMEK

10 — Bektaşiler, niçin bıyık kesmezlerdi?

Şimdiye kadar bıyık kestirmeyen yalnız Bektaşiler değildi. Alevîler, Halvetîler, Melâmîler gibi diğer tarikat adamları da kestirmezlerdi.

Bıyık kestirmemek, tarikat sahipleri için bir (alâmet-i fârika) sayılırdı. Şimdi ise bu alâmet maziye karışmış ve hükümünü kaybetmiştir.

Şimdi, tarikat vesaire diye bir şey kalmadığı için herkes moda tabi olmuş, bıyık kestirmemek şöyle dursun, bütünü kazıtarak kadınlar gibi bıyıksız olmuşlardır.

Eskiden bir vecize vardı:

(Çiçekler, nebatın kadınlaşması, kadınlar hayatın çiçeklenmesidir) derlerdi. Biz bunu şimdi -lâtife yollu- asrımıza uygun bir şekle sokabiliriz:

(Kadınlar hayatın erkekleşmesi, erkekler hayatın kadınlaşmasıdır.)

(1) İstanbul gibi dünyanın medeniyet beşiği sayılan yerinde, bir zamanlar (tesettür) ün ne kadar sıkı tutulduğu, şu yazılarda görülecektir:

(Tabirler sadeleştirilmiştir)

(..... yaşmaklar son zamanlarda incelmeğe başladığından kadın yüzleri farkedilir bir hale gelmiştir. Ayaklara (çedik) giyilmemekte ve ince çoraplarla gezilmekte olduğundan kadın bacakları da görünmeğe yüz tutmuştur. Bu hal erkekleri zina yollarına sevk ettiğinden hükümetçe sıkı tedbirler alınması (Padişah) tarafından irade buyurulmuştur.)

- Takvim-i veka'î' koleksiyonu; 1273 Hicrî -

(2) Mihman: Misafir demektir. Ali: Hazreti Ali.

TAVŞAN ETİ YEMEMEK

11 — Bektaşiler, niçin tavşan eti yemezler?

Tavşan denen mahlûk, türlü hayvanlara benzer:

Kafasile kedi'ye, kulaklarile eşeğe, ayaklarile köpeğe, burnu ile fareye, kuyruğıle domuza ve hattâ hayız getirmesile insana benzer yerleri vardır.

Bu benzetilen hayvanların hiç birisinin eti de yenmez... Aynı zamanda bu hayvanın, birleşme, doğurma tarzlarında da garâbetler vardır.

Bu hayvanda sâfi et olarak bir gram şey bulamazsınız... Pıhtılaşmış kan külçesinden başka bir şey değildir bu...

Bunu merak edip tecrübe edenler olmuş, akar suya koymuş, üzerine taş bastırmışlar, bir zaman sonra görmüşler ki, bütün vücudu eriyip akmış ve ortada iskeletten başka bir şey kalmamış..

Bunu yemenin bir mahzuru daha olduğunu söylüyorlar, çok yenmesi gûya frengi illetini tevliid edermiş. Bu ciheti doktorlar şüphesiz daha iyi bilirler.

Bu hayvanı pişirmek için de, malzemeye haylice para dökmek lâzım.. Bu iş, sepetler dolusu soğan, sarımsak, insan kellesi büyüklüğünde de sade yağı harcanmasını ister, bunlar girmezse bu murdar şey yenmez ki zaten..

Bu kadar bol malzemeyi, çarık eskisine de koyup kaynatsak, pek âlâ zevkle yenebilir.

Bu kadar masrafı ihtiyâr ettikten sonra bir kuzu veya bir baba hindi satın alıp, kemal-i afiyetle yemek, daha olağan üstü bir hareket olmaz mı?

Bektaşîliğe dair yapılan lüzumsuz dedikodular arasında, gûya (tavşan Hazreti Ali'nin kedisi imiş de, Bektaşiler, onu mukaddes bir hayvan tanırlarmış ve onun için etini yemezlermiş) gibi söylentiler olmuştur. Bunlar, hep asılsız ve vâhi sözlerden ibarettir. Tavşanın sıhhate ziyanlı olduğunu bildikleri için yemezler.

Tavşan eti yemekle veya yememekle, bıyık kestirmek veya kestirmemekle insan, iyi ahlâk sahibi olmaz. Halbuki müslümanlıkta gaye; iyi ahlâk sahibi olmaktır. Bu kabîl hurafeleri uydurup söyleyenlere veya doğru sanıp inananlara teessüf etmemek elden gelmez.

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, böyle vâhi sözleri münevver adamlarımız ağızlarına almağa tenezzül etmedikleri gibi, işittikleri zaman da asla inanmazlar.

Bektaşiler dahi, ortada dönen, dolaşan bu kabîl boş lâtlara, esasen pek aldırış etmezler ve:

— Biz, boynumuza iki gözlü bir heybe geçirmişiz, bir gözünü göğsümüze, diğer gözünü arkamıza asmışız, kulağımıza kadar gelen iyimser sözleri öndeki göze, kötümser sözleri arka göze atarız... derler.

Yalnız, pirlerinin aleyhinde duydukları sözlere tahammül edemezler.

Bilmiyen muharrir elinde kitab,
Cahil elinde çizme tekidir.

Son zamanlarda, bir Türk muharriri (Hacı Bektaşî Veli Velâyetnamesi) kitabını ele geçiriyor. Buna mal bulmuş mağribi gibi sarılıyor, eviriyor, çeviriyor, inceden inceye tahlil ediyor; bunun bir efsane olduğunda karar kılıyor, bu kitabı (Bektaşî sırrının bir kumkuması) diye vasıflandırıyor. (İşte ben (Bektaşî sırrını çözdüm) diye yazdığı bir eserde ortalığa yaygarayı basıyor:

— (Hacı Bektaşî Veli, diyor, ne evliyadır, ne de Kur'an okumuştur, ne Hacce gitmiştir. O sadece Lokman Perende denilen bir komitecinin yetiştirdiği, Arab ve Acem milliyetine düşman, müfrit bir milliyetçidir. Cesur bir muharib, iyi bir süvari, vurucu bir kahraman, izini belli etmiyen bir teşkilâtçı, âteşin bir milliyetçi ve nihayet millî bir bahadır'dır.)

Görüyor musunuz? Bu muharririn fikrine göre, Hacı Bektaşî Veli: (Atillâ, Cengiz, Timurlenk gibi bir bahadır,

Köprülü Mehmed Paşa gibi de cahil bir adam). İşte o kadar. Fakat, bunlar gibi kudretli bir adam ha!..

Hani, köylünün birisi yolda giderken bir tek çizme bulmuş, ne olduğunu bilmemiş, köyüne varınca halk başına toplanmış, hepsi de birer birer çizmeyi gözden geçirmişler, düşünmüşler, taşınmışlar, bu ucubenin ne olduğunu bir türlü anlayamamışlar, nihayet içlerinden birisi demiş ki:

— Arkadaşlar, bu her halde bir (kazma kılıfı) olacak. Çünkü başka hiç bir şeye benzemiyor.

İşte bizim sayın muharrir de, ele geçirdiği bu kitabın münderecatını, tıpkı köylünün buluşu gibi, yorumluyor. Bunun bir efsane olduğuna, bu suretle Bektaşî sırrını çözdüğüne inanıyor.. Kendisinin bir arkadaşı da var, o da, muharririn sözlerini peşinen tasdik ediyor ve:

— Şimdiye kadar, Bektaşî sırrını çözmeğe uğraşanlar çok oldu, amma, hepsi yalancı çıktılar, maksatları bu isimden istifade ederek para kazanmaktı. Şimdi ise, benim arkadaşım hakikaten bu sırrı çözmeğe muvaffak oldu.

Diyor. E.. Ne denir?.. Âlemdir bu. Herkesin ağzı torba değil ki, çekip büzesin. Herkes nasıl arzu ederse öyle yazar ve gönlünün dilediğini yapar (1).

(Bir gerçeğin yüzünden kırk yalancı geçinir) sözü meğer ne doğru imiş!

Hacı Bektaşî Veli, bu yazarımızın dediği gibi de olsa yine (Türklük) kendisile öğünebilir.

Bununla beraber, Pir Hacı Bektaşın, bu muharririmizin

(1) Bir doktor, muayene ettiği hastasına: (gönlün ne dilerse onu yap) demiş. Hasta adam da, doktorun bu sözünü, kendi aklınca şöyle tefsir etmiş: (Ne istersem yapabileceğim.)

Bir gün, çeşme başında abdest alan iri göbekli bir softa görmüş, Katmerli ensesi pek hoşuna gitmiş.. İçi gıcıklanmış.. (Ya Hay!) deyip zavallı mollanın ense köküne, habersizce bir tokat aşk etmiş.. Bundan ötesi malûm... İtiraz yok.. Elbette gönlünün dilediğini yerine getirecek adamcağız.

(Ağlar mısın, güler misin bu hale?)

anladığı gibi bir adam olmadığını, bu büyük insanın (Şirî) mahlâsile (1) söylediği bir şiirinden parçalar halinde aldığımız şu beyitler de bize anlatır:

.....

 Aşk-ile döne döne sine kudûmin çalarak
 San, fena beğleridir zümre-i ehl-i tecrîd

Sinede şerha ile tende olan (dağ) lerin
 Gül-ü sünbülleridir bağ-i iradette bedid

Zâhirin saklamağa elde dayâğı muhkem
 Nola (zîrdeste) ile kendisin etse ta'did

.....

 Bergüzar oldu tekâpuy-i tarikatta (niyâz)
 Oldu meydân-ı hakikatta niyâz-ı tevhid

Pirler sikkesini suret edenler mahzâ
 Sikke-i sâf olamaz kalbi durur sim-i sefid

Nazar-i pir-i tarikatta kim uryan olmaz
 Çal ana yûf borusun, mürşididir div-i anid

.....

 Hanedân düşmanını sevme sakın ey (Şirî)
 Leanellahü Yeziden ve alâ kavm-i yezid

Hacı Bektaşî Velî'nin vefatından kırk sene sonra, Kastamonu'da (Gamkin Meddah) nam-ı müstearile yazılmış, elimizde mevcut kıymetli bir yazma eserin sonlarından birkaç beyit alıyoruz. Bu manzum eserden aldığımız parçalar, (Hacı Bektaşî Velî'nin o devirde kendisini nasıl sevdirmiş ve tanıtmış olduğunu) belirtir:

(1) Pek eski bir cönk defterinde (Güfte-i Hazret-i Pir Hünkâr Hacı Bektaşî Velî) başlıklı şiirden alındı.

.....

Evliyalar ulusu kutb-i zaman
Geldi Hünkâr hazreti ol bi güman

Padişah-i âlem ol sultan-i dîn
Gene-i esrar-ı meânidir yakın

Ol sülâl-i şâh-i Merdân-i Ali
ismi ânın Hacı Bektaş-i Veli

Âl-i Osmana nazar himmet safa
Eyledi ol kevkeb-i şems'idduha

Bağladı nusret kılıcın beline
Dedi: çalış kıl gaza dîn yoluna

Urdu devlet tacın anın başına
Kesti verdi yenlerin yoldaşına

Dedi; olsunlar sana Yeniçeri
Yâni Sultan'ın güzide askeri

Erişip ol Evliya'nın himmeti
Arttı günden güne anın şevketi

Etseler ger bir avuç hâke nazar
Kimyây-i cevher olur muteber

Anın içün kılıcı keskin olur
Kande olsa fırsat-u nusret bulur (1)
İlâahiri...

Şu hale nazaran, bir Türk yazarının, Hacı Bektaş hakkında eser yazarken ve Bektaşî sırrını çözdüm iddiasında, bu-

(1) Kerbelâ vak'asını, o zamanın açık ve selis diliyle tasvir eden bu eserin, muharriri olan zat:

(Kitabı yazmağa yedi yüz altmış üç senesi Şevval ayının yekşembe günü başladığını, Zilhicce ayının sonunda bitirdiğini, eserin 5300 beyit olduğunu, Sultan Yıldırım Bâ-Yezid'e götürdüğünü - kendi tabirince - Padişahın kibir yoluna gitmiyerek eseri öpüp başına koyduğunu) uzun uzadıya anlatmaktadır.

lunurken, daha iyimser bir dil kullanması icab ederdi.

Meşhur müverrih Hammer bile eserinin birinci cildinin 140 ıncı sahifesinde: (Osmanlı müverrihleri, Yeniçerilik müessesinin - yâni, Hacı Bektaşın - hikmet ve diyanetini methetmekte ittifak ederler.) diyor.

Vatan ve milletine böyle yararlığı görülmüş büyük bir şahsiyet için, hürmetkâr bir lisan kullanmak, elbette daha yerinde bir hareket olurdu.

Hor bakma bizi gördünse (fena) şeklinde
Şah'ler var güzelim bunda (gedâ) şeklinde

Yârden vuslatını kılmış idim çünkü taleb
Hoş tebessümle sükût etti (rizâ) şeklinde

Yüzü gülmez o rakibin sanasın berd-i acûz
Gösterir çehresini halka (bükâ) şeklinde

Bize keşf eyleyemez sırr-ı rumûz-u aşkı
Nice ârif geçinir var (ulemâ) şeklinde

Men aref sırrını fehmetmez iken ey (Veysi)
Zâhid-i huşki görürsün (sulehâ) şeklinde

Bakınız, nezih kalem sahibi diğer bir bilginimiz, Bektaşiliğe ait eserinin bir yerinde ne der:

(Zengin bir edebiyatı bulunan Şialık, nasıl ki islâm olmıyan Hindûlar arasında bile yayılmış, onları matem âyinlerine kadar sürüklemiş ise, aynı zenginlikte bir edebiyata mazhar ve mâlik bulunan Bektaşilik de Anadolu'da birçok - Türkleşmiş - hıristiyanları Bektaşiliğe âşık yapmış, mersiyeler, nefesler, koşmalar yazdırmış, âyini-cemlere değin, alıp götürmüştür.

Bektaşî edebiyatı, Türkün öz edebiyatıdır. Bektaşilik, Türk halkının ruhuna, duygusuna, yaşayışına uygun bir yoldur; felsefeleri, âyinleri, istilâhları, edebiyatı, vezni, dili her şeyi Türküdür ve Türklükten doğmuştur. Türk, bu edebiyat

karşısında derin bir vecd duyar, bedii bir haz alır, âdeta gaş-yolur.)

Evet..

Arab ve Acem kültürünün, yurdumuzda fermanfermâ olduğu en müteassıb devirlerden beri güzel dilimizi zaptürapt altına alarak asrımıza kadar sürükleyip getiren bu Türk oğlu Türkler olduğunu, muhterem bilginimiz pek güzel açıklamış oluyor.

*
**

Üstadımız eserinin bir yerinde de:

— Bazı müteassıb köy hocaları, (günah) diye bir Alevî cenazesini yıkamaz, aldığı beş on parasile (cenazesi yunmuş, telkini verilmiş) diye bir kâğıt yazarlar, onlarda bu kâğıdı ölünün kefenine koyup gömerler.

Diyor..

İşte burası yanlışır. Her halde Alevîlerin, Sünnî hocanın, ölülerine el değdirmemesi için, ona verdikleri para rüşvet olsa gerektir. Çünkü, onların birbirlerine: (Varma münkirin yanına, kokusu siner tenine) diyegeldiklerini duymaktayız. Bu itibarla hocanın ölülerini yıkamasını, telkin vermesini istememiş olacaktırlar. Onlar nazarında ölüye bu gibilerin verdiği telkinin hiç bir kıymeti yoktur. Her telkin, ölüden ziyade diriyledir; çünkü telkin, ancak insanın sağlığında alınıp verilmesi gereken mânevi bir halettir.

Her gece yatağına yatan, bütün alâyiş-i dünyeviyeden el etek çekerek kendisini (Allah) a terkedên kimsenin muhasebe-i diniye ve vicdaniyesinden başka bir şey değildir bu..

Onun için uykunun bir adına da (vahdet) deriz; Can, canân ile birlikte istirahatate kavuştuğu için..

Dünye'den mürdeleri sanma ubûr eylediler
Yattılar arkaları üzre (huzûr) eylediler

— Fevzi —

Gene bu sayın bilginimiz, eserinin bir yerinde, tam sa-
zın bamteline basıyor ve halkın ruhuna tercüman oluyor. Es-
ki devirlerdeki ulemayı anlatırken:

(Ulemay-i din, diyor, köylü halk tabakasına(El'avam
Kelhavam) derlerdi. Bu adamlar, halka hiç ehemmiyet ver-
mezlerdi. Bunlar hep yukarı baktılar, aşağı eğilmediler.

Halkın giderile giden, ruhile yaşayan cahil Bektaşî ba-
baları kadar muvaffak olamadılar.. Onların saçtığı tohum, ho-
calardan fazla neşv ü nema verdi.) diyor.

Üstadımız cidden doğru söylüyor. Çünkü, ulemay-i din
diye vasıflandırdığı hocaların çoğu saltanat adamlarının ru-
hunu okşayan yobazlar değil miydi? Onların halk ile bir alış
verişi yoktu ki.. Padişahlara hoş görünmek, çil çil altınlarını
keselerine indirmek için, yordakçılıktan, dalkavukluktan baş-
ka bir şey düşünmüyorlardı ki, onlar..

Padişahlar kendi müstebid idarelerini devam ettirmek
veya keyiflerine uygun gelen her hangi bir işi kuvveden fiile
çıkarmak için şeriat namına onlardan bir (göz tutağı) isti-
yor, onlar da hemen karaladıkları fetvayı, ellerine sunuyor-
lardı, bunu yapmakla da gûya (şeriat-i Muhammediyye) yi
temsil etmiş oluyorlardı.

Ahlâk-i fâzıla sahibi hocalarımızın da, temiz nâsiyesini
lekeleyen, din namına bir çok fâcialar yaratan bu kabîl yo-
bazlardan size iki örnek göstereyim de ibret alınız:

1 — Âlüftenin biri, doğurduğu gayri meşru çocuğunu
herkesten saklamak için evindeki sirke küpünün içine atıyor.
Uzun müddet küp içinde kalan yavru tamamen eriyor. Yıl
fena geçiyor, ortalığı kıtlık, kesatlık sarıyor, zarurette kalan
kadın, bu mahlûl sirkeyi halka satıyor.

Yaptığı işin fenalığını anlayan kadın, camide vâzeden
hocaya gidip meseleyi anlatıyor, bu günahının affolunup ola-
mıyacağını din namına kendisinden soruyor.

Din ulusu hocanın ne cevap verdiğini tahmin edersiniz?

— Be kadın, diyor, ben de zannettim ki, sen, yatsı namazının son sünnetini kazaya bıraktın!..

Bu gün hâlâ sağ olan bir nalbant dostum anlattı:

Bir hoca ona demiş ki:

— Azizim; Recep, Şaban, Ramazan aylarında orucuna devam et, beş vaktini de kıl. Ondan sonra istersen ananla, kız kardeşinle zina et, hiç bir şey lâzım gelmez. Yalnız, dikkat et ha! Üç aylara çok dikkat et!.. (1)

Kalbi bir türlü buna yatmayan nalbant dostum, benden bir cevap bekliyordu:

— Haltetmiş, herze yemiş o hoca!
Deyivermişim.

Hele bakınız herife.. Bakınız koyu müslümana.. Üç ay oruç tutacak, namaz kılacak, ondan sonra da anasile, kız kardeşile zina etse bile hiç bir şey lâzım gelmiyecek!. Hem de elini kolunu sallaya sallaya Cennet-i âlânın mükellef köşklere çıkacak, mahallebi gibi tiril tiril titreyen huri kızlarla, dünyada yapageldiği şenaatini, yegâne süflî ihtirasını orada da aynen yerine getirecek.

*
**

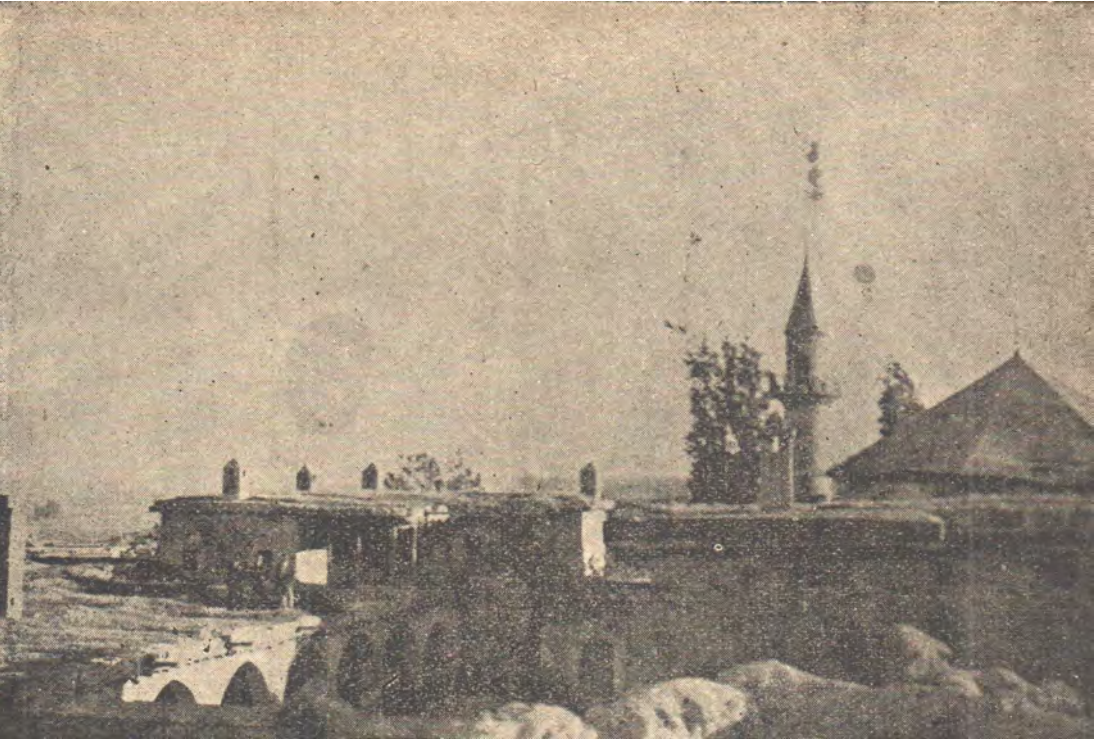
Sanki Cenabı Allah, bu soytarıya cennette bir kâr-

(1) Kerbelâ faciasında medhaldar olanlardan birkaç kişi Kâbe'yi tavaf esnasında iken içlerinden birisi bir pire öldürmüş. Bu yaptığı işin hatâ olduğunu arkadaşları kendisine ihtar etmişler: (Kâbede can incitmek günahtır) demişler. Aralarında münakaşa çıkmış. Bu halin günah sayılıp sayılmıyacağını (Hasan Basri) den sormuşlar. Müşarünileyh:

— A hainler! Kerbelâda İmam Hüseyin susuz şehit eden sizler değil misiniz? Şimdi, karşımda müslümanlık mı taşıyorsunuz? Çekilin yanımdan.

Diye, bu mukallidleri huzurundan koğmuş.

Yukarıdaki mukallid hocanın hali de tıpkı onlara benzemiyor mu?

Pîr evinde: Câmî ve (Mazret avlusu) nun kapısı

No: 16

Pîr evinde: Üç musluklu çeşme

No: 17

hane kuruvermiş te: (Buyurun benim sevgili kulum, makamınız hazırdir) deyiverecekmış gibi. (1)

Tabiidir ki, her hoca böyle değildi. Fakat, musallî görünüp de dalâlet yoluna sapan bu kabîl yobazların marifetlerine ne demeli?

Böylelerinin şeriatî kendilerine maske yaparak halkı iğfal ve izlâl etmesine vicdan-i beşer razı olabilir mi?

Bu hezeyanları duyan, kadın olsun, erkek olsun ahlâk telâkkisi nereye kadar dayanır?

Yakın zamanlara kadar ibadethane kürsülerinde, hocalardan bazıları, bahsedecek (ahlâkî, içtimâî) mevzular bulamıyorlarmış gibi sakallarını sıvazlayarak: (Hazreti Muaviye Radiyallahü anh efendimiz) diye medih yollu sözlerle camiyi kirletiyorlar ve halkı iğfal ediyorlardı. Bu gibi vaizlerle sahte bir Emevî gayretkeşliği yapıyorlardı. Bu hallerle de Allahın mâbedinde halka riyakârlık, iki yüzlülük dersi vermekten başka bir şey yapmıyorlardı.

Hamdolsun şimdi böyleleri kalmadı. Ne eskisi gibi riya tohumları saçan hocalar, ne de, Dede, Derviş gibi şunu bunu kandırmağa uğraşan kimseler kaldı.

Bir varmış gibi oldu vesselâm.. Dere tepe dümdüz oldu bugün.. Halkın vicdan gözü açıldı.. Herkes, gittiği yeri, gözü ile iyi görüyor, hiç kimse mantar yutmuyor.

ÇOCUK BABALARINA

Hazreti Ali, çocuk babalarına hitaben:

— Çocuklarınızı kendi zamanınıza göre değil onların yaşadıkları zamana göre terbiye edin ve hazırlayın!

Buyurmuş. Ne yüksek bir sözdür bu!

(1) Âl-i Süfyan ile Âl-i Mervan da çok oruç tuttular, çok namaz kıldılar.. Onlar da birçok hocalar yetiştirdiler.. Hattâ o kadar kıymettar hocalar yetiştirdiler ki, bunların içinde en güzide cariyeleri, sevdikleri maymunları bile vardı!.

Bunlara dibâdan soflar giydirdiler, ibrişimden yeşil sarıklar sardır-dılar.. Hem namazda onlara iktida ettiler, hem de caminin mihrâbında alâ-meleinnâs onlarla zina ettiler. Fakat zinanın ne ehemmiyeti var efendim? namaz kıyıyorlardı ya. Bu kâfi değil mi? Tam mânasiyle müslüman-dı bunlar vesselâm!!

Sanırsınız ki, cenab-ı şah-ı velâyet bu sözüyle yirminci asır insanlarını kastederek, bize ilm-i hikmet dersi vermiştir.

Bu gün görüyoruz ki:

Dev adımlarile terakki ve tekâmüle koşan medeniyet dünyası, çelik bir mengenenin altında insanlık âlemini sıkıştırıyor, eziyor. Bu tazyika mukavemet gösterebilmek için bizim de dört elle işe sarılmamız lâzım geliyordu.

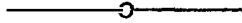
Nitekim, bunu dikkate alan büyüklerimiz harekete geçtiler. Yeni yetişen neslimizi asrın icaplarına göre hazırladılar ve hazırlamaktadırlar.. Halkın çoğunluğunu teşkil eden kara cahil köylülerimizi, ilim yolunda seferber ettiler.. Bugün hemen hemen hiç bir köy göremezsiniz ki, öğretmen ve okulu olmasın.

*
**

(Bir musibet bin nasihatten yeğdir) diyen atalarımız sanki bu zaman için bu tâbiri kullanmışlar.. Dünyanın geçirdiği harb musibetinden, bin nasihat almış olduk.

Görüyoruz ki, baş döndürücü bir hızla koşup gitmekte olan dünya, birdenbire tökezledi, aksadı, paldır küldür yıkıldı.

Sanki Halik, veya tabiat medeniyet yolunda geri kalanlara acıdı da, onların seviyesine indirmek için, böyle yaptı.. Şimdi bütün dünyadaki milletlerle at başı beraber olduk demektir.. Hep bir hizaya geldik.. Yarışa hazırlanan atletler gibi marş kumandasını bekliyoruz.

Şimdi biz tekrar Genç Abdal'a dönerek geri kalan iki nazmını da yazalım. Ve bu nazımları izah ederken, eserimizin ruhunu ve özünü teşkil edecek olan imamı Hüseyin hakkındaki ruhî duygularımızı olduğu gibi meydana koyalım. Tâ ki bu ilim ve medeniyet asrında gizli kapaklı bir şey kalmasın.

— 59 —

(Sekahüm) sırrını söyleme sakın
 Sakla kulum beni saklayem seni
 Gevher-i zatımı açmağıl sakın
 Sakla kulum beni saklayem seni

Elde, ayağında, dilde, gözünde
 Hakkını tanıyıp her bir sözünde
 Canından içeri kendi özünde
 Sakla kulum beni saklayem seni

Bilen demez, diyen bilmez bu hali
 Bildiğini deme sözün misali
 Âşıklar sakladı buldu kemali
 Sakla kulum beni saklayem seni

Dizilmiş katara erenler, pirler
 Hakkın emri ile hakka giderler
 Hakikat sırrını (söyleme) derler
 Sakla kulum beni saklayem seni

(Genç Abdal) ım Hakkı sen sakla, sende
 Hak seni saklasın can ile tende
 Hak buyurdu ben sendeyim, sen bende
 Sakla kulum beni saklayem seni

— 60 —

Yerin, göğün, arşın, kürsün çırağı
 Gel dinim imanım İmam Hüseyin
 Seninle zeyn oldu nübüvvet bağı
 Gel dinim imanım İmam Hüseyin

Bunca evliyalar, bunca erenler
 Hüsnün kâbesine yüzün sürenler
 Kapında kul oldu sahib kıranlar
 Gel dinim imanım İmam Hüseyin

Deden Muhammed'dir atan Hayderi
 Parmağıle yıktı bab-ı Hayber'i
 Şehidler serveri gaziler piri
 Gel dinim imanım İmam Hüseyin

Ağladı felekler, inledi cihan
 Matemini tutuyor cümle mü'minan
 Kerbelâ'da al kanlara boyanan
 Gel dinim imanım İmam Hüseyin
 (Gencî Abdal) şefaatin muhtacı
 Seni zikreyledi gürûh-i Nâci
 Enbiyanın Evliyanın ser tâci
 Gel dinim imanım İmam Hüseyin

AH HÜSEYİN, VAH HÜSEYİN, ŞAH HÜSEYİN

Her gören aybetti âb-i dide-i giryânımı
 Eyledim tahkik, görmüş kimse yok cânanımı!
 - Fuzulî -

İzah:

Genç Abdal, son iki nazmında Ali'nin oğlu İmam Hüseyin hakkındaki rûhî duygularını belirtiyor. Bunlardan birisinin, mersiye olduğu bellidir (1).

SEKAHÜM SIRRI

59 uncu nazmında (Sekâhüm sırrını fâş etme sakın) diyor.

(Sekahüm sırrı) dediği, eğer İmamı Hüseyin aşkına sunulan ve içilen şerbet veya (ma-i tahir) ise, bunun sır olacak

(1) On üç asırdan beri, dünyanın hemen bütün islâm şairleri, her lisanında Hüseyin için mersiyeler söylemişler veya birçok kitaplar yazıp yadigâr bırakmışlardır. Türkçe eserlerin en mühimmi, Fuzulî'nin (Hadikatüssaada) sı ile Kumru'nun (Kenzülmesaib) i dir. Fuzulî'nin Hadikası mustalîh olduğundan herkes okuyup anlayamıyordu. Fazlullah-i Rahimi isminde Mevlevî bir can bunu sadeleştirmiş (Gülzar-i Haşeneyn) namıyla neşretmişti. Hâlen mevcudu kalmamıştır.

Yıldırım Bayezid zamanında, açık Türkçe yazılmış 5300 beyiti havi el yazması bir eser, Kerbelâ vak'asını pek güzel tasvir etmektedir. Muvaffakiyet elverirse bastırmak emelindeyiz. — Muharrir.

(Fuzulî'nin Hadikatüssaada'sı 1955 yılında İstanbul Maarif Kitaphanesi tarafından tabedilmiştir. Çok güzel bir kapak içinde, ciltlidir. 656 sayfedir. Fiyatı 10 liradır — Tâbi)

nesi var? Bunu zaten bilmeyen yok.. Herhangi bir islâm bel-
desindeki çeşmelerin mihrabelerinde bile: (Şehidler aşkına
su. İmamlar aşkına su) gibi yazılar görülmektedir. Eski za-
manlarda meşin elbiseli sakalar ve canlı sebiller görürdük,
kasaba ortalarında: (Sâkiya sun Şah İmamın aşkına atşâna
su) diye mersiye okuyup gezerler ve her rast geldiklerine kır-
balarından (su) verirlerdi. Böyle olunca, ortada saklanacak
hiçbir sır yok.. Bu böyleyken (Sekahüm sırrı) nasıl bir sırdır
ki, fâş edilmemesi için sıkı sıkı tenbih edilip durulmaktadır.
Yoksa ortada saklanması lâzım gelen başka bir hakikat mı
var? Eğer cidden böyle bir hakikat varsa, bu kelimenin, yani
(hakikat) ismini taşıyan kelimenin mahiyet ve mefhumu,
esasen (kabil-i talim ve teallüm olmayan) bir şeydir.

Biz, böyle bir (hakikat) ın medlûlünü idrâkten çok uza-
ğız ve yazı ile de târif etmekten âciz bulunuyoruz. Binaena-
leyh, kanaatımızca ortada saklayacak, gizleyecek hiç bir nok-
ta yoktur.

Eğer, kasd edilen ve saklanması tenbih olunan (Seka-
hüm sırrı), İmamı Hüseyin namına bir iş görmekse, bu hu-
sustaki duygularımızı, bir sır telâkki etmeyerek, Bektaşîlerin
özel inancına göre, açıkça ortaya koymakta bir mahzur gör-
müyoruz.

HÜSEYNÎ VEYA HÜSEYNÎLER:

Kitabımızın başlangıcından buraya kadar, hep (Alevî,
Bektaşî, Kızılbaş) diye isimlendirdiğimiz bu halkın saklama-
ğa çalıştıkları asıl gizli bir isimleri daha vardı: Hüseyinî veya
Hüseyinîler.

Bazı Bektaşî şairlerinin ağzından veya kaleminden bu
isim sızagelmekte idi. Bir kaç beyit örnek gösterelim:

Abidân-i (1) Müstafâyız, biz Hüseyinilerdeniz
Aşıkan-ı Mürtezayız, biz Hüseyinilerdeniz
Başımız top eyledik, Şâh-i şehidin aşkına
Can fedây-i Kerbelâyız, biz Hüseyinilerdeniz

- Hilmi Dede Baba -

(1) Abidân: Abidler.

Aleviyem, Hüseyniyem. Hayderi
 Oisa idim Kanberinin Kanberi
 Şah Taki, Bâ-Naki, Mehdi, Askeri
 (Dertli) yollarında kemter dediler

— Dertli Baba —

Asrımız Bektaşîlerinden Basrî Baba da bunu daha açık bir şekilde ifade etmiştir:

Tevellâ ehliyiz sofi, biz tâbi-i Hüseyniyiz
 Sevdik onu olduk safi, biz tâbi-i Hüseyniyiz

Sev Hüseyni ez cân-ü dil, Hakka Hüseyindir delil
 Hüseyindir zât-i celil, biz tâbi-i Hüseyniyiz

Hüseyniyim diyen kişi, çıkarır kalbden teşvişi
 incinmez apdan bir kişi, biz tâbi-i Hüseyniyiz

Hüseyniler derde derman, anlardadır ikrar iman
 Amirdir bu nutku kur'an, biz tâbi-i Hüseyniyiz

Hüseynin râhinde (Basrî) terk etti can ile seri,
 Salâ! ey ârifân, cehri, biz tâbi-i Hüseyniyiz

Esasen Bektaşîlerin Muhammed Ali'ye ikrar vermeleri demek, Hüseyin yoluna can ve baş feda etmek şartile bu yola aht bağlamaları demektir. Netekim yukarıda da bahsi geçti.

*
 **

Bektaşîlerin ara sıra (bizim urganımız yağlanmıştı. Bizim için vak'ayı Kerbelâ her zaman hazır) gibi kullandıkları tabirlerden de anlarız ki, onların yegâne düşünceleri (Hüseyin) dir. Onların din ve imanları, emn-ü amanları hep Hüseyin'dir ve Hüseyin'de temerküz eder.

Hüseyniler, Muharrem ayı girince on gün gece ve gündüz ağlarlar, sızlarlar matem ederler. Bu müddet içinde hiç su içmezler, et yemezler, aynaya bakmazlar. Üzerlerinde yüzük, küpe vesair ziynet eşyası bulundurmazlar. Sazların bile burgularını sahverip akordunu bozarlar.

*
 **

Şehadetinin üzerinden bu kadar yüz yıllar geçtiği halde, elyevm Hüseyin için yapılan bu matemın sır ve hikmeti nedir? Bu bir hurâfe midir, yoksa dinî bir mahiyeti mi vardır? Şimdi biz, bunları inceleyip eşeleyeceğiz.

KERBELÂ FACİASI

Hüseyinin Kerbelâ macerasını kâinatta işitmiyen, bilmiyen yoktur. Dünya yüzündeki bütün milletler, bu vak'ayı hatırladıkları zaman içleri sızlar. Fakat bu facianın sebep ve âmillerini tam mânasile kavrayamazlar.

Hüseyinler nazarında, bu müthiş facia alelâde siyasî bir hâile olmaktan çok uzaktır. Dünya kurulalı beri, vakıa insanlar arasında birçok kanlı harpler olmuş ve olmaktadır, amma Kerbelâ faciası bunların hiç birisile kabil-i kıyas değildir. Bu, onlardan büsbütün başka türlü bir çehre arzeder.. Bambaşka bir âlemdir bu..

Hem de bütün mükevvenatın esrarını taşıyan başlıca âlemdir bu..

YEZİD

Dünya yüzünde hiçbir millet yoktur ki, Yezid'i bu yaptığı soysuzluktan dolayı haklı görmüş olsun.. Yalnız müslümanlar değil, başka dine mensup kavimler bile, Yezid'in işlediği bu kötü hareketi ayıplamışlar, âl-i Süfyan'ın ne kadar hain ve gaddar bir (Zâlimler şebekesi) olduğunu takdir etmişlerdir.

Bu, böyle olmakla beraber, maalesef bazı gayretkeşler, yakın zamana kadar, Süfyanîlerin palasını çalmakta ve:

— Hüseyin inatçı bir adamdı, Yezid'e biat ediverseydi ne olurdu sanki!?

Diye, zamirlerindeki eski düşmanlığı tazeleyip açığa vura gelmektelerdi.

Hiç şüphesiz ki, bunlar Emevî neslinden, yani Yezid'in soyundan gelmişlerdi. Fakat, bütün islâm âleminin lânetlediği bu ailenin torunları olduklarını açığa vurmağa cesaret edemedikleri için, tariki haktan görünerek gûya tarafsız bir insan imişler gibi söz söylemekte ve kendi akıllarmca böylelikle

İmamı Hüseyin'e karşı muahaza hakkını kazanmaktalardı.

İmamı Hüseyin'in muahızları eğer Muaviye soyundan değilse bitaraf bir insansa muahazaları hiç şüphesiz ki işin iç yüzünü bilmemelerinden ileri gelmektedir.

Aklı selim sahibi bir insan bilmediği bir mesele üzerinde hüküm yürütemez. Bir işi tetkik ve tahkik ettikten sonra hükmünü verir.

Evvelâ ideal mefkûre sahibi bir insan idealini hiç bir zaman feda etmez, yalnız islâm âleminde değil, bütün dünyada ideali uğrunda kendilerini feda etmiş bir çok insanlar vardır ki, bunların hepsi de aklı selim sahibi insanlar tarafından takdir edilirler.

Hususile İmamı Hüseyin her hangi bir şahsa da benze-
mez. Çünkü İmamı Hüseyin onu muahaza edenler gibi bita-
raf bir insan da değildir. O, İslâmiyeti kuranlardan Muham-
med'in torunu Ali'nin oğludur. İmamı Hüseyin; islâm pey-
gamberinin torunudur. İmamı Hüseyin; islâm peygamberine
bütün varlığını feda eden, islâm peygamberinin ruhu, kalbi
mesabesinde sayılan ve bu sebeple islâm peygamberi tarafın-
dan «benim ruhum, benim etim, benim kanım, benim nefsim
dünyada ve ahirette benim kardeşim, yalnız Ali'dir» sözleriyle
tebcil ve takdis edilen Kur'anı Kerimde Muhammed'in nef-
si, Buhari Müslim gibi hadis kitaplarında yazıldığı üzere pey-
gamber tarafından bütün islâm âleminin velisi sayılan veliler
şahı Aliyel Mürteza'nın oğludur. Onun dedesi Muhammed ve
babası Ali: «Bu din -islâm dini- kıyamete kadar devam ede-
cektir ve etmelidir» demişlerdir. Muaviyenin oğlu Yezid'in
islâm dinini ortadan kaldırmak istemesini hoş görenler olabi-
lir, fakat buna Hüseyin tahammül edemez, o buna mâni ol-
mak için hiç bir fedakârlıktan çekinmez. İslâm peygamberinin
ve islâm velisinin bu kıymetli torunu ve oğlu dedesinin ve
babasının eseri olan dinin kaybolmaması için her şeyini feda
eder, hattâ bir buçuk yaşındaki oğlunu eline alarak Yezid'in
cahil askerlerine:

«— Ey müslümanlar. Bana ve benim sahabelerime kâ-
fir diyerek sahabelerimi susuz şehit ettiniz. Bilirsiniz ki islâm
akidesince «bütün çocuklar, müslüman olarak doğarlar. Bü-

yüdükten sonra babaları ve anaları onları doğru yoldan çıkarır. Şu gördüğünüz bir buçuk yaşındaki çocuk masumdur, müslümandır hattâ sizin ezanda peygamberliğine şahadet getirdiğiniz Muhammed-il Mustafanın kızı Fâtümet-üzzehranın torunudur. Bu masum susuzluktan ölüyor. Buna olsun Allahın herkese ihsan ettiği sudan bir içim su veriniz» demiş ve «İmamı hüccet etmiştir,» yani delillerini tamamlamıştır.

O büyük İmam bu bir buçuk yaşındaki çocuğa da kıyılacağına bildiği halde ona su istemesi bu bir buçuk yaşındaki çocuğa su verirler ümidinden ileri gelmiyordu. O biliyordu ki Muaviye'nin oğlu Yezid nasıl bir taş yürekli ise onun ordusunun kumandanı bulunan Sâdi İbnî Vekkasın oğlu Ömer de taş yüreklilikte ve şekavette kendi hükümdarı Yezid'den geri kalmıyacak ve islâm peygamberinin o bir buçuk yaşındaki çocuğuna bir içim suyu vermiyecek ve hattâ onu susuz şehit edecektir. İmam Hüseyin'in gayesi görünürde müslüman diyen ve hakikatte ise islâmiyetten tamamiyle uzak kalan o guruhun ahlâklarındaki mahiyeti bütün insanların gözü önüne yaymaktı.

Nitekim hâdisе Hazreti İmamın düşündüğü gibi tecelli etti: Sadi Vakkas'ın oğlu Ömer, yanında duran en iyi nişancılarından Hermeleye:

— Hüseyin'in cevabını ver demesile Hermele İmam Hüseyin'in herkesin görmesi için elinde yükselttiği masumun boğazına nişan aldı.

*
**

Peygamberin torunu, dedesi Muhammed'in ve babası Ali'nin vücuda getirdikleri mirasın -islâm dininin- ortadan kalkmaması için uzun uzadıya düşündükten sonra her fedakârlığı yapmağa karar vermişti. Bütün bu fedakârlıklarını Emevî ailesinin hiç bir mazereti kalmaması için ifa ediyordu. Nitekim o büyük imam gayesine vardı. Ve bütün düşündükleri tecelli etti.

Kerbelâ hâdisesinden sonra Muaviye'nin oğlu Yezid'e hak veren vicdan sahibi bir tek insan kalmadı, hattâ iki sene

sonra Yezid'in oğlu (1) binlerce kişinin huzurunda Yezid'in yaptığı cinayeti tel'in etti ve Yezid'e lânetler yağdırdı.

İmamı Hüseyinin o büyük aklı selimi o büyük feraseti o büyük dehası sayesinde ki islâmiyet mahvolmaktan kurtuldu ve minarelerde «Allahu Ekber» sesleri devam eder oldu.

İmamı Hüseyin'in bu büyük feragatı sayesinde ki bütün aklı selim sahibi insanlar, hattâ hıristiyan âlimleri, Emevî ailesinin zihniyetini anladı. «Emevîler samimî olarak müslüman olmamıştı, onlar Haşimîlerden ve Haşimîleri temsil eden Muhammed ve Ali'den nefret ediyorlardı. Onların gayesi islâmiyeti kaldırmak ve eski putperestlik âyinlerini ihya etmekti» hakikati dünya ansiklopedilerine geçti.

Bu yanlış mülâhaza ile hüküm verenler, Hüseyini de kendileri gibi, alelâde bir insan telâkki ediyorlar, bu işin ruhunu kavrayamıyorlar, hattâ Hüseyinin, kimin nesi olduğunu hesaba bile katmıyorlardı.

Böyle düşünenler, din kaygısı şöyle dursun, vicdan denen (hassas ibre) yi bile harekete getirmiyorlardı. Düpe düz verdikleri hükümlerle Hazreti peygamberi incitmiş oluyorlar, gayya kuyusunun içine kadar batıyorlardı.

Bakınız, Kâzım Paşa merhum (Makalid-i Aşk) ında yazdığı bir mersiyede Cenabı Hüseyin'in dost ve düşmanlarını nasıl ayırd eder:

(1) Kerbelâ vak'asından iki sene sonra Yezid öldü. Yerine oğlu ikinci Muaviye halife ilân edildi. İkinci Muaviye hilâfetinin 40 ıncı günü Ümeyye Camiinde minbere çıkarak Allaha hamd-ü sena ettikten, peygambere salevat getirdikten sonra Aliyel- Mürteza'nın faziletlerini ve üstünlüğünü ve Kerbelâ şehitlerine yapılan zulümleri birer birer saydı ve zalimlere lânet okuyarak «Ey nas! biliniz ki ben, bu zulmün devamına tahammül edemem. Hilâfet makamı Ali'ye ve evlâdına ait bir makamdır. Ben, bu hakkı gasbetmekten Allaha sığınırım ve kendimi bu makamdan hal' ettim.» Diyerek minberden indi ve anasıyla birleşen Mervan tarafından o gece zehirlenerek şehit edildi.

Bendegânın her ne olsa ravza-i rıdvan bulur
 Düşmanın elbet meyân-i câh-i gayyâda solur
 Sana (gül) le dokunan bilmez mi kim âya nolur?
 Sen o vech-i âlem-i (Sırr-ı hüviyyet) sin, olur:
 Nûr-i zât-i kibriyâ vechinde rahşân ya Hüseyn!

*
**

Bektaşiler, bu kabîl Yezid yardakçılarına (münkir) nazarile bakarlar. Böylelerini her zaman, kalben lânet taşına hedef tutarlar. Ehl-i beyti, bir zerrecik olsun incitenleri kat'iyen sevmezler.

Gayret-i ilâhiyyenin, bu kabîl münkiirlere mağfiret etmemesi için, her zaman Allahtan dilek dilerler.

Ehl-i beyt severlerden bir iki zâtın şiirlerini şuraya koyalım da, münkiirlere ne nazarla baktıklarını ve nasıl cân ü gönülden lânet yağdırdıklarını siz de görünüz:

Şükrü Metin Baba:

Ehl-i beyte buğz edene
 Yağsın lânet yağmuru
 Biat edip dönene
 Yağsın lânet yağmuru

Nefs atına binenlere
 Bağlanıp da dönenlere
 Hor bakarsa erenlere
 Yağsın lânet yağmuru

Mürşidini horlayana
 Değme, gitsin yana yana
 Yuf çekerler öyle câna
 Yağsın lânet yağmuru

(Şükrü Metin) er kanı
 Hüseyindir cânanı
 Kim severse Mervanı
 Yağsın lânet yağmuru

Manisa'lı Muhtar Balcıoğlu:

Münkire sorma bilmez,	Biri, üç ile beşi
Fark edemez yıldızı,	Ayı, nurlu güneşi
Saymaz asla on dördü,	Sevmez asla düşesi
O bilir başka türlü,	Üçü, dördü ve beşi
Misk gibi kokar anın,	Burnuna leşler leşi
Her an yanında duran,	Şeytandır dostu, eşi
Onun için küfürdür.	Daima, gücü, işi

Münkir olan, beyazı Kara, nâdiren ak der
 Hakkı görür de inad eyler, Mutlak (nâ hak) der
 Nâ hakkı bilir, teşvik eder, işte bu (hak) der
 Kur'anı yanlış tefsir edüp, oku, gör bak der
 Meyveyi yer de, lezzet veren, dişle damak der
 Yahud üstteki kapak, ve yahud da tabak der
 Hulâsa: Pisi, temiz, pâk hakka nâpâk der

Münkirin gözü, sözü Nâsud, imanı (şek) dir
 İnsan şeklinde mahlûk seyren lâşek eşektir
 Sudan geçmez cinsinden Eşek ibn-i eşektir
 Görmez, renkten anlamaz, görse kalbi (nâeşk) dir.
 Bunlara kıymet veren kimse, bence eşektir
 Eşek yine munistir, münkir: eşed, lâşek'dir
 (Muhtar) ım münkirlere, sözüm, seimî fişektir. (1)

*
**

(1) Bir	dediği	:	Allah
Üç	»	:	Allah, Muhammed, Ali.
Beş	»	:	Muhammed, Ali, Fatıma, Hasan, Hüseyin.
Güneş	»	:	Muhammed.
Ay	»	:	Ali.
Yıldız	»	:	Fatıme-tüzzehra.
On dört	»	:	On dört masûm pâk.
Düşes	»	:	On iki imam.
Kapak	»	:	Gökyüzü.
Tabak	»	:	Yeryüzü.
Nâsud	»	:	Faydasız.
Nâeşk	»	:	Gözüne yaş gelmeyen,

Sırtında yetmiş bin kanadı olsa
Her taraf şevkinden nur ile dolsa
(Melektir) yazılı mührü bulunsa
Zeminden semaya, tâ arşa uça
Girdaba düşerken kolumdan tutsa

(Bende-i) sa hâzâ şeytandır
Hınzırdır, mel'undur, şer'li düşmandır

Allahı Allah bildim, Muhammed'i Hak
Lem'a: Nur Muhammed, Ali: Nur-i Hak
Ehl-i beyt muhabbeti içimde bir şevk
Bunların nurundan yaratıldı halk
Parlıyor, yanıyor, derunumda aşk

Bunları sevmiyen hâzâ şeytandır
Hınzırdır, mel'undur, şer'li düşmandır

İslâmım: kiblem Kâbe, kitabım Kur'an
Üçle; dörtle rabıtam yok istemem burhan (1)
Eimme-i isna aşer, derdime derman
On dört masûm meveddeti canıma cânan
Dü cihanda Âl-i Süfyan olmasun şadan

Tâbi'i kavm-i Yezidan hâzâ şeytandır
Hınzırdır, mel'undur, şer'li düşmandır

İsmimize tâ ezelden (Muhtar) denildi
Şerbetimiz içildi, (yem) im yenildi
Cismimiz şehrine câme biçildi
Giysem de, giymesem de gülbenk çekildi
Tevellâ defterine ismim geçildi

Teberra bilmeyen hâzâ şeytandır
Hınzırdır, mel'undur, şer'li düşmandır

*
**

(1) Rabıtası, olmayan üç: Hulefa-i selâse.

Rabıtası olmayan dört: Dört mezhep.

Sâd hezârân lânet olsun ol Yezid'in cânına

Aline ,evlâdına, ezvacına, cânânına

Tâbiin, etbâna, eshabına, a'vanına

Yârîne, akvaline, ef'aline, etvarına

Namına, ahfadına, ervahına, ensaline

Mazisine, hâline, huzzar-ü istikbaline

Sağlığında bastığı hem yattığı toprağına

Mâline, emvaline, hem isminin zükkârına

Akraba, akvamına, bir zerre muhibbamna

Pek baid merbutiyet peyda eden huddamına

Çerçive-âsâ eğer merbut isen imanına

(Muhtara!) et haşredек lânet Yezidân cânına (1)

*
**

((1) Yezid'e lânet okunması hususunda, Ulema, ihtilâfa düşmüşlerdir: Kimisi, (duraklamaya meyl) etmiş. Kimisi, (Yezid'in tevbe etmesi ihtimalini veya inadında ısrar edip etmediğini bilemediklerinden) şüpheyne düşmüşler. Kimisi de (Kur'anla bildirilmeyen fâsik'a, Hakkın rahmetinden uzaklaştırma mânâsına gelen lânet okumanın caiz olmayacağına) zahip olmuşlar. Bazıları ise, (İstihar-i küfrüne, tevatür-ü fezahat ve şerrine binaen lânet mesleğine) sâlik olmuşlardır.

Bunlar gibi cihanda lânete seza yoğıken ehl-i gayret lisanından bunlara nice lânet kılınmaz? - Mir'atül-makasid.

(Musul) da, Hafız Osman namında bir âma, her seher vaktinde minareye çıkar, Ehl-i beyti medih yollu na't-i şerifler okurmuş. Bir gece rüyasında Dicle nehri kıyısında bir kadının çamaşır yıkadığını görmüş. Yıkadığı esvabın kime ait olduğunu kadından sormuş:

(Benim oğlumun meddahınıdır) cevabını almış. (Sizin oğlunuz kimdir?) diye sorunca da:

(Kerbelâ'da şehid olan Hüseyin) imdir, cevabını almış.

Hafız Osman, onun Fatıma-tüzzehra olduğunu anlamış. Şefaata talebine yanına yaklaşmak isterken, uyanagelmiş. Bir de ne görsün, anadan âma olan bizim Hafızın gözleri açılıvermiş.

Bunun üzerine, hiç durmadan minareye çıkarak imam-i Şafi'nin şu beytini okumağa başlamış:

İn kânerrefzu hubbi Âl-i Muhammedin

Fel yeshedüş-Sekalân inni Râfızî

Türkçesi «eğer Âli Muhammed'i sevmek rafizilikse, dünya ve âhiretteki bütün mahlûkat şahid olsun ki, ben rafiziyim — Mir'atül-makasid —

Bektaşilerin, on iki imam, on dört masûmu pâk hakkındaki ruhî duygularını yukarıdanberi işaret edegeldik. On iki imam denilen zevatın isimleri, kitabımızdaki (dûvazlar) da sık sık geçti. Esasen bunları din kardeşlerimizin hepsi de bilir. Böyle olmakla beraber, daha faydalı olur ümidile, on iki imamın doğum ve vefat tarihleriyle, dünyada yaşadıkları müddetlerini bildiren bir cetvelin buraya dercini muvafık gördük.

ON İKİ İMAM CETVELİ

(Tarihler Hicri'dir)

On iki imamın isimleri ve babaları	Doğduğu tarih	Vefat tarihi	Yaşama müddeti
İmam Ali (İbn-i Ebû-Talib)	Hicretten 23 sene evvel	Sene: 40	63
İmam Hasan (İbn-i İmam Ali)	Sene : 3	Sene: 50	47
İmam Hüseyin (İbn-i İmam Ali)	Sene : 4	Sene: 61	57
İmam Zeynel' Abidin (İbn-i İmam Hüseyin)	» : 33	» : 96	58
İmam Muhammed Bâkir (İbn-i İmam Zeynel' Abidin)	» : 57	» : 117	60
İmam Câfer-i Sadık (İbn-i Muhammed Bâkir)	» : 80	» : 148	68
İmam Musa-i Kâzım (İbn-i Câfer-i Sadık)	» : 127	» : 185	59
İmam Ali-yyûr' Rıza (İbn-i Musa-i Kâzım)	» : 153	» : 218	65
İmam Muhammed Takî (İbn-i Ali-yyûr' Rıza)	» : 195	» : 220	25
İmam Ali-yyûn'Nakî (İbn-i Muhammed Takî)	» : 214	» : 254	40
İmam Hasan-ül'Askerî (İbn-i Ali-yyûn'Nakî)	» : 231	» : 260	29
İmam Muhammed Mehdi (İbn-i Hasan-ül'Askerî)	» : 255	266 da	Gaybubet

On dört masûm'a gelince: Bunların kimler olduğunu bilen din kardeşlerimiz pek azdır. Biz, Bektaşî şiirlerinde on dört masûmu pâk'ın isimlerini birer birer sayıp döken ancak iki şairimizin nutkuna rastladık. Bunlardan birisi Üsküdarlı Seyid Haşim, diğeri de (Kanberî) namında bir Bektaşî seyyahıdır (1).

Biz, burada Üsküdarlı Haşim babanın on dört masûmları tanıtan medhiyesini yazmağı münasip gördük. Okuyucu-

(1) Bu zatın seyyah olduğu, şiirlerinden anlaşılmaktadır. Kerbelâ'da İmam Hüseyinin merkadini ziyaret ettiği esnada Hazreti imamı, medih yolu söylediği (selâname) ile, Pir Hacı Bektaş dergâhını ziyaret ettiği vakit söylediği (selâname) şayan-ı dikkattir.

larımız bu şiirden, masûmu pâklerin kimler olduğunu öğrenmiş olacaktırlar. Binaenaleyh, bu şiirin arkasından masûmların kimler elinden ve nasıl şehid düştüklerini de ayrıca tasrih etmeyi uygun gördük. Bu arada (17 Kemerbest) le (72 Kerbelâ şehidi) nin isimlerini de kısaca yazıp bildirdik. (Cenabı Allah, cümlemizi şefaattlerinden mahrum etmesin.)

Şehid-i tığ-ı â-dâdır bu ervah-i mukaddes hep
Beyan edem sana bir bir nedir esmaları ey yâr
(Muhammed Ekber) olmuştur birinin nam-i pâki bil (1)
İmameynin karındaşı pederdir Haydar-ı Kerrâr
Birine derler (Abdullah) Hasan mazlumun oğludur
Şehid-i Kerbelâdandır, şehid etti anı esrâr
İki şehzadesi şah-i şehidânın biri (Kasım)
Birisi (Ekber Abdullah) bulardır mahzen-i esrar
İmamül'hak huzurunda buları tîr-i bâranla
Şehid etti münafıklar, olardır katil-i ahyâr
Ali Zeynel'abâ'nın nûr-i aynidir (Hüseyn) ü (Kasım)
Şehid etti babasile münafık hârici murdâr
(Aliyyül-afdal) ı anla İmam-ı Bâkır'ın oğlu
Zahirle eyledi ikram münafık padişah gaddâr
Biri (Yahya-i Hâdi) dir o biri (Asgar Abdullah)
İmam-ı Câfer'in geldi deminden bu iki ebrâr
Cenab-ı Musa-i Kâzım'dan olmuştur iki gevher
Biri (Salih) biri (Tayyib) bulardır kible-i şettâr
Taki'den zâhir olmuştur bu gevher bil kemal üzre
Ki oldur (Cafer-i Tahir) vilâyet cündüne serdâr
Ali nam-ı Naki'den (Câfer) ü (Kasım) zuhur etti
Aceb ki cümle masûman gelür sahip zaman tekrar
Şehadet bezmine zevk-ü semaille gelenler hep
İçerler cam-i kesverden ederler Hak ile reftâr
Senin bu nutkunu (Hâşim) edenler hak ile iz'an
Girerler kalb-i insane olurlar Hak ile güftâr

(1) Adı Muhammed Muhsindir. Muhammed Ekber de denir.

İzah:

Birinci masûm: Muhammed Ekber (İbni İmam Ali)

Kırk günlük bir yavru idi. Fatıma'nın kucağında iken (Tahir) namında bir hain, şiddetle kapıyı kakmış, kapı masûmun üzerine devrilmiş ve şehid düşmüş. (Kabri Medine'de).

İkinci masûm: Abdullah (İbn-i İmam Hasan)

Yedi yaşında iken, (Talha ibn-i Âmir) şehid etmiş. (Kabri Baki'da).

Üçüncü masûm: Abdullah (ibn-i İmam Hüseyin)

İki yaşında iken, Kerbelâ'da (Utbe ibn-i Ezrak) şehid etmiş. (Kabri babasının yanında).

Dördüncü masûm: Kasım (ibn-i İmam Hüseyin)

Üç yaşında iken, Kerbelâ'da (Huzeyme-i Kâhilî) şehid etmiş. (Kabri babasının yanında).

Beşinci masûm: Hüseyin (İbn-i İmam Zeynel'Abidin)

Altı yaşında iken (Muaviye İbn-i Nevfel) ve (Ahmed İbn-i Mansur) işbirliği yapıp şehid etmişler. (Kabri Irak'da).

Altıncı masûm: Kasım (İbn-i İmam Zeynel'Abidin)

Üç yaşında iken, (Yezid Sen'an İbn-i A'deb) şehid etmiş. (Kabri Basra'da).

Yedinci masûm: Aliyyül'Aftar (İbn-i Muhammed Bakir)

Dört yaşında iken, (Hamid-i Dımışkî) şehid etmiş. (Kabri Safa'da).

Sekizinci masûm: Abdullah-i Asgar (İbn-i İmam Cafer-i Sadık)

Üç yaşında iken, Bestam ile Debgam arasında Bayezid yanında Urban elinde şehid düşmüş. (Kabri oradadır).

Dokuzuncu masûm: Yahya-i Hadi (İbn-i İmam Cafer-i Sadık).

Üç yaşında iken, Halifenin huzurunda (Abdullah İbn-i Mahmud Kûfi) şehid etmiş. (Kabri Bağdad'da).

Onuncu masûm: Salih (İbn-i İmam Musa-i Kâzım).

Üç yaşında iken, (Osman İbn-i Abdullah) şehit etmiş. (Kabri Şiraz'da).

On birinci masûm: Tayyib (İbn-i Musa-i Kâzım).

Yedi yaşında iken, (Yusuf İbn-i İbrahim Dımışki) şehid etmiş. (Kabri Rey' kasabasında).

On ikinci masûm: Cafer-i Tahir (İbn-i İmam Muhammed Takî).

Dört yaşında iken, yukarıda adı geçen (Yusuf İbn-i İbrahim Dımışki) şehid etmiş. (Kabri İran'da).

On üçüncü masûm: Cafer (İbn-i İmam Aliyyün- Nakî)

Bir yaşında iken, (Mehmed Nâsır İbn-i İbrahim Dımışki) şehid etmiş. (Kabri Rey'de).

On dördüncü masûm: Kasım (İbn-i Aliyyün - Nakî)

Üç yaşında iken, (Mansur İbn-i İbrahim Dımışki) şehid etmiş. (Kabri: ?...)

(ON YEDİ KEMER-BEST)

1 — Selman-i Fârisî (150 yaşında iken, Medâyinde ecelile vefat etti).

2 — Muhammed İbn-i Ebû-Bekir (Mısır valisi iken, isyan neticesinde, Muaviye ibn-i Medih tarafından şehid edildi).

3 — Malik-i Ejder (Muaviyenin gönderdiği zehirli bal ile misafir olduğu evin sahibi tarafından şehid edildi).

4 — Ammâr İbn-i Yâser (Saffeyn harbinde Muaviye tarafından şehid edildi (1)).

5 — Veysel Karanî (Saffeyn harbinde Muaviyenin emrile şehid edildi (2)).

(1) Hazreti Peygamber, Ammâr hakkında şu hadisi söylemiştir:

بشروا بالنار Ammâr'ın katili hakkında da وبعك يا عمار حقتك الجنة الماغية

demoştı. Mânası: (Ammâr'ın katilini cehennem ile müjdeleyin) demek olur. Bu hadislerden, Muaviye'nin Saffeyndeki harekâtının haksız olduğu tezahür eder.

(2) Veysel Karanî, Saffeyn'de (Zikar) mevziinde Ali'nin ordusuna en sonra gelen yardımcıdır, gelir gelmez Ali'ye biat etmiştir. Ali kendisine ne maksatla biat ettiğini sorunca: (Sana niisret ve iânet edem, yâr'lık kılam, ve başımı top gibi yolunda feda edem) demiş, filhakika Saffeyn harbinde şehid düşmüştür.

— Menakıb-i Mürtezeviyye

6 — Ebû-Zer-i Gaffari (Osman'ın halifeliği zamanında nefyedilmiş ve menfasında vefat etmiştir).

7 — Huzeyme İbn-i Hâris (Saffeyn harbinde Muaviye'nin emrile şehid edildi) (1).

8 — Abdullah İbn-i Bedî-i Hazâî (Saffeyn harbinde şehid oldu).

9 — Abdullah İbn-i Adil Haris (Eaffeyn harbinde şehid oldu).

10 — Ebül-Heysemüt-tihanî (Saffeyn harbinde şehid oldu).

11 — Hâris-i Şeybanî (Saffeyn harbinde şehid oldu).

12 — Haşim ibn-i Utbe İbn-i Ebi- Vekkas (Saffeyn harbinde şehid oldu).

13 — Muhammed İbn-i Ebî-Huzeyfe (Hazreti Ali tarafından Mısır'a memur edilmişti. Şam'dan yapılan ihbar üzerine, (Abdullah-i Nahii) elinden şehid düştü.)

14 — Kanber Ali Sultan (Haccac-ı Zalim şehid etti kabri Bağdad'da) (2).

(1) Hazreti Peygamber, Huzeyme'nin şehitliğini iki kişi yerine kabul etmiş olduğundan, ona (Züşşehadeteyn) derler.

— Mir'atül' Makasid —

(2) Haccac, bir gün maiyetine: (Biliyor musunuz, halen Ali'yi sevenlerden kim sağ kaldı? Bulup kanını dökmek istiyorum) demiş. Adamları, derhal: (Şimdiki zamanda yalnız Kanber kaldı) diye hatırlatmışlar. Haccac, Kanberi çağırılmış. Kanber yanına girerken ayakkabılarını çıkarmamış. Haccac ona: (Fâhlâ'nâ'leyk) yani, ayakkabılarını çıkar diye ihtarda bulunmuş. Kanber şu cevabı vermiş: (Hazel-Vadil Mukaddes) yani, (Burası Tûr-i Sinâ mıdır?) Haccac kızmış. Kanber, çok uzun boylu olduğundan istihza yolu: (Göklerden ne haber?) diye sormuş. Kanber de: (Azrail peşinde dolaşiyor) cevabını vermiş. Daha fazla kızan Haccac, Kanber'e: (Ölümlerden ölüm beğen) demiş. Kanber de: (Bana, vaktile efendim - yani, Şâhi velâyet - bunu haber vermişti, seni Haccac-ı Zalim şehid edecek demişti. Bu gün, gönlün nice dilerse öyle öldür, yarın âhirette bunun mislini benden göreceksin.) diye cevap vermiş. Bunun üzerine, merhametsiz ve gadâr Haccac, Kanber'i hemen şehid etti.

— Menakıb-i Mürtezeviyye

15 — Mürtefi' İbn-i Vezzâ' (Saffeyn harbinde şehid oldu).

16 — Sâ'd İbn-i Kays-i Hemedanî (Saffeyn harbinde şehid oldu).

17 — Abdullah İbn-i Abbas (Âlim ve fâzıl bir zattı. Müfessirlerin piridir. Vefatının, nerede ve ne surette vukubulduğu meçhuldür).

*
**

KERBELÂ ŞEHİDLERİNİN İSİMLERİ

1 — Hur (İbn-i Riyah). 2 — Ali (İbn-i Hur). 3 — Urve (Gulâm Hur). 4 — Mıs'ab İbn-i Riyah (Hur'un kardeşi). 5 — Abdullah (İbn-i Amr Kelbî). 6 — Berir (İbn-i Hasin-i Hemedanî). 7 — Veheb (Kelbî). 8 — Ömer (İbn-i Halid). 9 — Halid (İbn-i Ömer). 10 — Said (İbn-i Hanzala). 11 — Ömer (İbn-i Abdullah-i Muhyi). 12 — Vekkas (İbn-i Malik). 13 — Şerih (İbn-i Ubeyd). 14 — Müslim (İbn-i Avsece-i Azerbaycanî). 15 — Mahdum (Müslim-i Azerbaycanî). 16 — Hilâl (İbn-i Raf'i). 17 — Abdurrahman (İbn-i Abdullah-i Yeznî). 18 — Yahya (İbn-i Müslim Mazenî). 19 — Abdurrahman (İbn-i Urve). 20 — Mâlik (İbn-i Enes). 21 — Ömer (İbn-i Muta'). 22 — Haşim (İbn-i Utbe-i Vekkas). 23 — Fazıl (İbn-i Aliyyel - Mürteza). 24 — Habib (İbn-i Mezahir). 25 — Hamza (İbn-i Harir). 26 — Zeyd (İbn-i Muhacir-i Câfi). 27 — Enes (İbn-i Ma'kel). 28 — Zehir (İbn-i Hassân). 29 — Câfer (İslâm ordusunun müezzini). 30 — Yusuf (İbn-i Hâris). 31 — Mâlik (İbn-i Utbe). 32 — Fâris (İmam Zeynel' Abidinin kölesi). 33 — Hanzala (İbn-i Sa'd). 34 — Zeyd (İbn-i Ziyad Şaabi). 35 — Sa'd (İbn-i Abdullah). 36 — Cebâve (İbn-i Hâris). 37 — Ömer (İbn-i Cebâve). 38 — Muhammed (İbn-i Mikdâd). 39 — Abdullah (İbn-i Deccâne). 40 — Saad (Gulâm Mevlây-i Ebî-Talib). 41 — Kays (İbn-i Rebîa). 42 — Şit (İbn-i Seviyd). 43 — Ömer (İbn-i Farrat). 44 — Müslim (Hammad). 45 — Abdullah (İbn-i Müslim Akil). 46 — Câfer (İbn-i Akil). 47 — Abdurrahman (Meczub İlâhi Şârib). 48 — Muhammed (İbn-i Abdullah, İbn-i Câfer). 49 — Muhammed (İbn-i Avf,

İbn-i Abdullah). 50 — Avn (İbn-i Avf). 51 — Abdullah (İbn-i İmam Hasan). 52 — Muhammed (İbn-i Enes). 53 — Sa'd (İbn-i Deccâne). 54 — Firûzan (İmam Hüseyin kölesi). 55 — Kasım (İbn-i İmam Hasan). 56 — Ebû-Bekir (İbn-i Aliyyel Mürteza). 57 — Osman (İbn-i Aliyyel - Mürteza). 58 — Avn (İbn-i Aliyyel Mürteza). 59 — Abdullah (İbn-i Aliyyel-Mürteza). 60 — Abbas (İbn-i Aliyyel - Mürteza). 61 — Ali Ekber (İbn-i İmam Hüseyin). 62 — Ali Asgar nâm-i diğer Abdullah Ekber - masûm - (İbn-i İmam Hüseyin). 63 — İmam Hüseyin Aleyhisselâm (İbn-i Aliyyel-Mürteza)..

Kerbelâ şehidlerinin 72 kişiden ibaret olduğu tevatüren sabit olmuş ise de, biz tarihce zaptolunan 63 ünün mübarek isimlerini yukarıya yazdık. İmam-i Hüseyin'in Kûfe'ye gönderdiği Hazreti Müslim İbn-i Akîl ile birlikte şehit olan 9 zâtın isimlerini de aşağıya yazıyoruz ki, mecmuu yetmiş iki eder:

1 — Müslim (İbn-i Akîl). 2 — Muhammed (İbn-i Müslim. İbn-i Akîl). 3 — İbrahim (İbn-i Müslim, İbn-i Akîl). 4 — Meşkûr (Hazreti Müslim'in zindancısı). 5 — Hânî (İbn-i Urve, Hazreti Ali'nin hemşiresi Ümmehânî'nin oğlu). 6 — Muhammed-i Kesir. 7 — Mahdum Muhammed Kesir. 8 — Kays A'râbî. 9 — Gulam Selman (Basra'da şehit olmuştur.)

*

**

Bütün maiyetini ve evlâd-ü ayâlini, etrafını saran zalim düşmana, o kahir çoğunluğa karşı çarpışa çarpışa müdafaa ederek en son şehid düşen İmam Hüseyin'dir. Onun için, ismi, diğer şüheda isimlerinin sonunda yer almıştır.

Gerek din yolunda, gerekse herhangi siyasî haksızlıklar karşısında silâha sarılmak suretile canlarını kurban veren bütün şehidlerimizin serdârı, bu sultan'dır. Onun içindir ki, islâm tarihlerini yazanlar, bu yüksek varlığın ismini kaydederken (Sultanüşşühedâ, Seyyidüşşühedâ, Serdarüşşühedâ) diye vasıflandıragelmişlerdir. Yani: (Bütün şehidlerin sultanı, bütün şehidlerin efendisi, bütün şehidlerin başı Hüseyin'dir,) demek olur.

Bu itibarla, ezeldenberi bütün haksızlıklar karşısında göğsünü siper edip can veren ve kezalik şimdiye kadar din ve

vatan uğrunda aziz kanlarını akıtan bütün şehidlerimizi şuracıkta içten gelen bir duygu, ruhtan kopan bir saygı ile anmak, mukaddes ve muazzez ruhlarını şâdetmek, boynumuzun biricik borcudur. Binaenaleyh, Kemâl-i tebcil ve tekrim ile hepsinin önünde eğilelim!

- LİLLÂHİL'FÂTİHA -

HÂBİL İLE KABİL

Yine Bektaşîlerin, Hüseyin hakkındaki özel akidelerine gelelim. Onların bu husustaki kanaatini şimdiye kadar yabancılar lâyıkiyle fark edememiştir. Dışardan bakmakla hiç bir ferd bunların esrarına tamamilе vâkıf olamamış ve bir şey sezememiştir. Biz, bunu mümkün olduğu kadar anlatmağa çalışacağız:

Her şeyden evvel şurası iyi bilinmelidir ki, Bektaşîler âdetâ (hayır ve şer) mefhumunun hikmet-i vücudunu, ancak Hüseyini sevmekle veya ona düşman olmakla ölçerler.

Onlar nazarında, Allahın gizli sırları ve din bâbının bütün iç incelikleri, vahdet sırrının bütün remizleri Hüseyin'de tecelli etmiştir. Öyle sırlar ki, bu sırlar tâ devr-i Âdemden, (Kabil) ile (Hâbil) arasında çıkan, ilk (hak, nâhak) çarpışmasından başlar.

*
**

Âdem babamız, iki oğlunu muhakeme ediyor, Hâbil'e haklı olduğunu, Kabil'e (şeriata muhalif hareket ettiğini kendi karın kardeşi olan kızla evlenemeyeceğini) ihtar ediyor.

Fakat, hakkına razı olmayan Kabil, babası Âdem'in bu hükmünü kabul etmiyor:

— Hayır, diyor, şeriat dediğin de sanki ne oluyor. Sen, bu martavallarla hem beni, hem başkalarını kandırmak istiyorsun. Bunlar hep yalan sözler, vâhî itikadlardır. Sen, Hâbil'i benden fazla sevdiğin için iltimas ediyor, kızını ona vermek istiyorsun.

Kabil'in bu sözlerinden, hazreti Âdem'in kalbi inciniyor, ellerini uğuşturarak tekrar oğullarına diyor ki:

— Bana inanmazsanız, hükmü bizzat Allahtan ahzedin. Hakka kendi ürünlerinizden, birer kurban nezir koyunuz. Hanginizin koyduğu kurban kabul edilirse haklı olduğunu bilmiş olsun.

Kabil, ikinci olduğu için biraz zahire, Hâbil, koyuncu olduğu için bir tane (koç) kurban arz ediyorlar. Derhal gök yüzünden, zincir huzmeleri gibi bir nur inerek Hâbil'in kurbanını kaldırıyor, Kabil'inki muattal ve metrûk kalıyor.

Kabil, haksızlığını anlıyor, amma, yine yola, insafa gelmiyor. Nihayet kardeşi Hâbil'in canına kıyıyor.

İşte beşeriyette ilk kan ve insanlıkta ilk kurban!

İSMAİL VE İBRAHİM

İbrahim Peygamber, oğlunu çok sevdiği için, Allah onu kendisine kurban istiyor. İbrahim, Allahın emrine boyun eğiyor. Oğlu İsmail'in de muvafakat ve itaatile bu işe teşebbüs ediyor, fakat Hakkın emrile bıçak boğazını kesmiyor. o sırada gökten âlâ bir koç inerek İsmail'in yerine tıgılanıyor.

Bazı müslümanlar, bu (koç) un Hâbil'in göğşe çekilen kurbanı idi diye itikad ederler.

*
**

Bu şu demekti ki:

Ruhlar, henüz bu cesed denilen kalıbı giymeden evvel, (ahd-i ezel) denilen bir mecliste hazır bulunmuşlardır. Orada kendilerine vukubulan hitab-ı ilâhi üzerine ahd bağlamışlar... Kimi (lâ) diye, kimi (illâ) diye söz vermiş. Bu mecliste (Hüseyin) öz gönül birliğiyle (kurban kararlaştırılmış) yani Allahın dilediği kurban olarak seçilmiş, Hak kurbanlığını Hüseyin kabul etmiş.. tabir-i diğerle haksızlıklara karşı kurban gidecek olan Ervah-i Mukaddesenin serdarlığını Hüseyin kabul etmiş.

KURBAN KESMENİN REMZİ

İsmail'in bir koyunla canını kurtarması bir remz idi. Hâlâ kurban bayramları geldikçe kesilen koçlar, hakikî kurban sırrını bize hatırlatırlar.. Kestiğimiz kurbanlar bizim öz canımızın vekâletini yaparlar.. Biz de Hazreti İsmail gibi bunu savuşturmuş oluruz.

Kurban kesmek, kan akıtmak bir nevi (işhad) olur. Yani: Ey Ulu Tanrım, ben canımı senin yoluna kurban vermeğe hazırım, işte isbatı budur, diye kurban kanı akıtmak suretile, bu dinî vazifeyi yerine getirmiş oluruz.

*
**

Allah, İbrahim Peygambere:

— Ben, seni halka imam nasbettim.

Dediği zaman, baba ve oğul, ikisi birden, Haktan rica etmişler:

— Ya Rab! Bu imamı, bizim zürriyetimizden de halket..

Diye yalvarmışlardı, Allah, onların dileklerini kabul etmişti. İşte bu dileğin kabuliledir ki, bu Hanîf milletin, temiz sulbünden imam olarak gelen Hüseyin, beşeriyet libası giyerek, yer yüzünde kendisini göstermiş oldu.

HÜSEYİN'E MÂTEM

Allah, o kadar yüksek, o kadar temiz bir (koç) un kurban olmasını istiyormuş ki: Dedesi Muhammed, babası Ali, ninesi Hatice, anası Fatıma, kardeşi Hasan gibi olsun.. Lübbil'lüb, sırrus-sır bir zübde-i âlül'âl olsun. Ve bu kurbanın hasretine ağılayanların gözlerinden dökülen yaşlar, dirilik çeşmesini vücuda getirsin.. Tâ ki, o çeşmeden içip kanamlara, bu su (Hayât-i Câvidânî) bahşetsin..

(Âb-u hayat gölü) nün, karanlıklarda olduğu söylenir.. Acaba bu karanlık, hangi karanlıktır? Ve bu karanlık nerededir?

Hüseyin mazlumun ayrılık mâtemi de, karanlıklara gömmülmekten başka, ne ile tefsir edilebilir?

Hüseyin'e vuslat için ağlayan insanların, göz gibi canlı bir inbikten çıktıkları (Mâ-i tâhir) in dirilik suyundan ne farkı vardır?

*
**

İyi düşünürsek, İbrahim ve İsmail'in bünyadı olan (Kâbe) nin bile, bu sırrı remzettğini anlarız. Bizim için dünyada bundan daha faydalı bir (anlam) da olamaz.. Acaba, niçin karalar giymiş te (Kara donlu Beytullah) deniliyor ona? Karalar giymek matem alâmeti değil midir? Kâbe bu durumile, bize canını Hak yoluna feda eden bütün şehidlerin matem sırrını isbat etmiş olmuyor mu?

Mâtem edenlerin kalbine kara taş basması, Kâbe'nin göğsünde taşıdığı (Hacerü'l esved = Kara taş) tan kinaye değil midir? Tabir-i diğerle, Kâbetullah bunu, bizim gibi gafil insanları irşad için bağrına kara taş basmamış mı? Yahut, mukaddes tanılan o kara taş, bunun için oraya koymamışlar mı?

Kâbe'yi tavaf ederken kara taşın hizasına geldikçe ona karşı vaziyet alarak (Allahü Ekber) diye tekbir getirmenin, selâm vermenin remz-ü hikmeti nedir? Bu hal bize, gönüle girmeyi bildirmiş olmuyor mu? Aranılan yegâne selâmet yolunun orada, yani (Beyt-el-mâmur) olan âdem gönlünde olduğunu anlatmış olmuyor mu?

Hacıların, (Safa) ile (Merve) arasında sa'y etmeleri şüphesiz umûr-i diniyye iktizasındandır.. Fakat bunun iç mânası: Bize, doğduğumuz zamandan ölünceye kadar yapmağa mecbur olduğumuz bütün (mesaî) mizde vicdan makinemizi iyi işletmek ve iyi yürütmek suretiyle, insanlığa yararlı bir (kul) olmamızı ifhâm etmiyor mu?

Kâbe'ye yakın bir yerde (Müzdelife) var (Mina) var. Şeytan taşlanır.. Kurban kesilir.. Bunlar yapılırken de, İsmail'le annesi Hacer'in sünnetleri yerine getirildiğine inanılır.. Onlar şeytana aldanmamışlar, hattâ onu taşlamışlar, İsmail, şeytanın bir gözünü bile çıkarmış da kör etmiş.. Nitekim, işlerimiz aksine gittiği zaman: (Hay kör şeytan hay) deriz...

Bu kabil din rükünlerimizin, her halde bize duyurmak istediği birer iç mânaları da vardır.. Bilhassa (Arafat) ta hutbe, Hacıların (Lebbeyk! Ey benim Allahım lebbeyk!) diye bağrışıp çağrışmaları, dikkate değer hareketlerdendir..

Ya Zemzem suyuna ne mâna verelim?

Hacıların, güğümlemlerle, lehimli kutularla bütün dünyaya

taşıdıkları ve yaydıkları bu suyun sır ve hikmeti nedir? Şüphesiz ki, bu, alelâde bir su değildir.. Bunun mukaddes bir su olduğunu takdir ederiz.. Fakat bu kadarcık bir hükümle iktifa etmek doğru olmaz.. Her halde, bu mukaddes suyun ifade ettiği bir (iç mânâ) olsa gerektir.. Binaenaleyh, böyle bir iç mânâyı ele alacak olursak (Zemzem) suyunun, göz yaşından ne farkı olur? Bu suyun, adının söyleniş tarzı bile, bize göz yaşını hatırlatmış olmuyor mu?

Ve görüyoruz ki, (Hacı) olmuşların evlerinde, yıllarca saklanan Zemzem sularından ölürken ağızlarına ve kefenlerine bir kaç damla akıtılmaktadır. Eğer öldüğü zaman kefenine zemzem suyu akıtılan bu ölü, sağ iken bu damlaları, Hüseyin aşkına kendi ciğer kanından akıtmamışsa, dışarıdan dökülen su damlalarının ne gibi mânevi kıymeti olabilir?

Bakınız. Fuzuli Hazretleri (Hadika) sında ne der:

Gel ey resm-i vefadan dem uran eşk-i revan göster
Mücerred kavle kani' olma isbat et nişan göster
Dil-i pürhûn-i sûzanın misâl-i gonca-i lâle
Melâmet hançerile çâk kıl. dağ-i nihan göster

Mensuresi:

Ey (vefalıyım diye lâf atan adam! Kuru söze kanaat edip kendini oyalama.. Bunun nişanını gözlerinden yaş akıtmak suretile isbat et! Eğer, cidden vefa sahibi isen, hakikaten gönül çanağına kan doldu ise hiç durma, bu yanan gönlüne melâmet hançerini sapla! İçerine toplanan kızıl kan dışarı fışkırsın... Tazece açmış gonca gül misali kendini gösttersin!:))

Kısaca: (Hüseyin aşkına gözlerinden kanlı yaşlar akıt) demek istiyor.

(Ehl-i gaflet sanmasın tarrâka-i ra'di tehi)
(Âsüman sine-zenandır ya Hüseyin ibn-i Ali)

*
**

Hüseyin'in Hak yoluna kurban gideceği bütün peygamberlerce malûmdur. Muhammed ve Ali de bundan haberdar idiler. Bunu Fatıma'ya da duyurmuşlardı. Bu işaret olunan-

ların hepsi de, Hüseyin'in gizlice matemini tutmuşlardı. Hat-tâ Bektaşiler, Muharrem'in ilk günü oruca niyet ederken: (Fatimatüzzehra'nın savm-i atşanı niyyetine) diyerek oruca başlarlar.

*
**

Kerbelâ'da, düşman ordusu harbi bitirince, kendi ölü-lerini topladılar, üzerlerine namaz kıldılar, defnettiler. (Âl-i Tahâ) nın başsız cesedlerini de atlarına çığneterek, en son hınçlarını yatıştırdıktan sonra Kûfe'ye hareket ettiler.

Bu Hak kurbanlarının cesedlerine, namaz edecek tek bir müslüman kalmıyacağını, Hazreti Muhammed daha evvelden bildiği içindir ki, Uhud cenginde Hazreti Hamza'yı kurban verdiği zaman, üzerine tam yetmiş defa namaz kılmış:

«— Bunun birisi Hamza için, diğerleri Kerbelâ şehid-leri içindir.»

Demişti.

*
**

İşin esasını aramadan yalnız bir kaç damla Zemzem su-yu ile maksat hasıl olur mu?

MÜLÂHAZA

Hayatının başlangıcında putları kıran ve Nemrud'a sec-de etmediği için ateşe atılan İbrahim ve oğlu İsmail'in Kâbe-yi inşa etmekten gayeleri nedir? Hakkı tanımak, yani Allahı bir bilmek bu kâinatı Nemrutların, Firavunların yaratmadı-ğını küçükten büyüğe kadar bütün mahlûkatı o bir tek olan eşi ve benzeri olmayan Allahın yarattığını bildirmek ve ondan başka hiç bir kimseye tapmamak değil midir?..

O Zemzem suyu masûm İsmail'in susuzluktan ağlayışı üzerine vücud bulmuş bir su değil midir?

İbrahim ve İsmail'in soyundan gelen Haşim'in torunu

Muhammed'in ve Ali'nin kâfirlerden ve münafıklardan çektikleri eza ve cefaya tahammüllerinin mânası nedir?

Bunca felâketlere göğüs geren Muhammed, neticede Mekke'yi fethettiği gün Kâbe'deki putları niçin kırdı?

Kâbe damındaki putların kırılması için Ali'yi Kâbe damına çıkarttı. Ve Ali'ye:

«— Ya Ali benim omuzuma basarak dama çık» emrini verdi. Ve putlar kırıldıktan sonra da niçin yine Ali, Muhammedin omuzuna basarak aşağıya indi? Bunun sırrı ve hikmeti nedir?

İslâm Peygamberi Muhammed'in hiç bir zaman boş söz söylemediğini ve tabîî boş ve mânasız bir iş yapmadığını bütün islâm âleminin inandığı Kur'an; «Ve mâ yentıku anıl heva» (Muhammed, hiç bir zaman boş söz söylemez, söyledikleri müslümanlar için hikmet ve menfaattır) diyerek bize anlatmaktadır. Acaba Kur'anın bu sözleri boş mudur?

Acaba Muhammed hicretin sekizinci yılı ocak ayının birinci günü Kâbe'yi putlardan temizlettikten sonra:

«— Ya Ali omuzuma basarak Kâbe'nin üstüne çık Kureyş'in ulu putlarını kır ve gene omuzuma basarak aşağı in» demesi ve Âli'nin ayağını, omuzuna peygamberlik mühürünün üzerine bastırmasının mânası ve hikmeti nedir?

Bütün hakikatları bir tarafa bırakarak yalnız Kâbeye gitmekle ve bir kaç damla Zemzem suyunu kefenine koyup damlatmakla maksat hâsıl olur mu acaba?

Allahı bize tanıtan Muhammed'dir, Kâbetullahı bize tanıtan da odur.

«Muhammed boş söz söylemez, her yaptığı işin bir hikmeti, vardır» diyen de Kur'andır, Âli'nin ayağını onbinlerce kişinin gözü önünde Mehri Nübüvvetin üzerine bastırmaktan Muhammed'in gayesi bütün islâm âlemine Âli'nin mevkiini ilân etmek ve Alinin Allah ve Muhammed'den sonra her şeyden ve herkesten üstün olduğunu bize bildirmekti. Muhammed'in Hasanla Hüseyini daima omuzunda taşıdığının sır ve

hikmeti onların mevkiini müslümanım diyenlere fiilen anlatmaktı.

İmam Hüseyini 1,5 yaşındaki çocuğuna varıncaya kadar bütün genç ve ihtiyar sahabelerile birlikte susuz şehid eden islâm âleminin mukaddes tanıdığı peygamberin aile kadınlarını çıplak develere bindirerek Şam'a esir götürülenler islâm âlemi namına bu lekeyi sürdükten sonra «Biz sonunda Kâbe'yi ziyaret eder, kefenimize de bir kaç damla Zemzem suyu damlatırız, Allah kerimdir, bizi affeder» diyecekler ve bunların sözleri de makbul ve muteber olacak mıdır?

Öyle ise bütün islâmiyet akideleri, sual melekleri, kabir azapları, ölümden sonra dirilme, âhirette mizan, cennet ve ceennem hepsi boş lâf mı acaba?

Muaviye, Yezid, Mervan ve bunları takip eden zalim halifeler, halife oldukları için bunlardan muaf mı tutulacaklardır?

Peygamberin omuzunda taşıdığı ve islâm âleminin mukaddes bildiği Muhammed'in torunu Hüseyin'in, bir buçuk yaşındaki çocuğuna kadar bütün akraba ve sahabelerini susuz öldürten, sonra Kerbelâ'nın kızgın kumları üstünde yatan cesedlerin üzerinde at koşturan ve Muhammed'in kız torunlarının Zeyneb-ül kübrâ ve Gülsüm-ül Ülya gibi, kutsî hatunları Şam sokaklarında kâfir esirleri diye teşhir ettiren Muaviye oğlu Yezîd affedilecek de Yezîd'in tayin ettiği imamın kıldırıldığı namaza hazır olmayan hakikî mü'min mi ceennemde yanacak?

Her Muharrem ayı geldikçe, Bektaşîlerin Hüseyine ağlayıp sızlamaları, bazı insanlarca hoş görülmezdi. Onların bu hallerine kızanlar, dil uzatanlar bulunurdu:

— Yahu, bu Kızılbaşlar da çok oluyorlar ha! Temcid pilâvı gibi her sene bunu ısıtıp ısıtıp öne sürüyorlar.

Derlerdi.

Halbuki, böyle diyenler yanılıyor, bir noktada da aldanıyorlardı.

Bektaşîlerin ağlaması, sızlaması yalnız Muharrem ayına münhasır değildi, her zaman Hüseyin için gizlice ağlıyorlardı.

Onların yüreğinde bu (hüzün) daimî idi. Fakat, kimsecikler bunu sezemiyordu.

Bunlar (!), o kadar kurnaz hareket ediyorlardı ki, yataklarına girip, tâ gözlerini yumuncaya kadar, her an Hüseyini (Selâm) la anıyor, onun katillerine de lânet ve nefret sözleri ulaştırıyorlardı. Bu hâlet-i ruhiyyeyi kim sezebilirdi?

*
**

Yakın tarihin şairlerinden ve dil encümeni âzasından merhum Sâmih Rifat'ın şu sözleri, bu sırrı oldukça ifşa eder:

Ezelden âşıkım men Muhammed Mustafa'ye
Feda olsun hayatım bütün Al-i âbâ'ye
Acır bi şübhe anlar, bu ruh-i bi nevâ'ye
Kabul etsin erenler, kul oldum Mürtezâ'ye

Ne sabrım kaldı artık ne arâm-ü kararım
Hüseyin âteşile yanar kalb-i nizârım
Tutar eflâki her şeb figanım, ah-ü zârım
Revândır (sil-i eşk) im fezây-i Kerbelâ'ye

Kehi nisyan edersem ne var? Savm-ü salâtı
Unuttum ehl-i beytin gaminden kâinatı
Olur elbet müsadif, nigâh-i iltifatı
Ali'nin, ruz-i mahşer, hazin bir âşinâye

O mü'minlerle zâhid! sen ol cennette hurrem
Ki nesl-i Mustafa'yi kılar pâmâl, mâtem
Kolunda harz-i (Yâsin), dilinde ism-i âzem
Salar tiğ-i adâvet, sudûr-i (Hel etâ) ye

Budur (Sâmih) niyazım erenler serverinden
Bana bir (cür'a) sunsun şerâb-i kevserinden
Görüp resmi sülûki Horasan erlerinden
Karin oldum hakikat yolunda evliyâye

Görüyorsunuz, Sâmih Rifat, Hüseyin için her dem, her gece ağladığını, Hüseyin gaminden kâinatı unuttuğunu söylüyor ve:

(— Varsın, diyor, o mü'minlerle zâhidler birlik olsunlar, cennette hürrem yaşasınlar.. Öyle mü'minler ki: Dillerile ism-i âzam okudular, kollarına da (Yâsin) sûresini muska gibi tak-tılar. Fakat Ali'nin evlâdına kıydılar.. Hânedân-ı ehl-i beyti mâtemlere boğdular... Onların bütün şereflerini ayaklar altın-da çiğnediler.. İlâahiri.)

Sâmiî Rifat merhum gibi, bütün Bektaşiler de Hüseyini severler amma, bunu pek açığa koymak istemezler. Gerçi, ara sıra ağızlarından:

— Döğünüp taşlar ile sinemiz olsun alkan.

Gibi feryadlar dökülürse de, bunu ancak Muharrem ayı girince açıklarlar.

Onların, Muharrem girince mâtem işini açığa döküşleri-nin sebebi din gayreti güttükleri içindir. Böyle yapmalarına iki şık vardır:

1 — Muharrem girince, mâtemlerle herkese Hüseyini hatırlatmak;

2 — Hüseyini yalnız bu ayda sevip anıyorlarmış, hissini vermek,

Halbuki, hiç te öyle değildir:

Onlar, Hüseyinsiz bir an yaşayamazlar.. Hiç bir vaçhile onu kalblerinden çıkaramazlar.

Eğer, cüz'i bir ihmâl yüzünden unutacak olsalar, derhal hatâlarını idrâk eder, gizlice tezarrû niyâzı yapmağa başlar-lar.

Tezarrû tercümanlarının şekli de şöyledir:

Bism-i Şâh.. Allah Allah..
Hatâ ettim suçum affeyle ey Şah
Bihakk-i Mustafâ ve Âlî dergâh
Şehid-i Kerbelâ sırrı hakkıçün:
Zalemnâ, Rabbenâ, estağfurullah!

Ber-Cemâl-i Muhammed Kemâl-i İmam Hasan ve İmam Hüseyin Ali Râ Bülende Salevât.

*
**

Bektaşiler, Hüseyini, hemen hemen (Muhammed'le Ali) yi sevdikleri kadar, severler. Bunun sebebi de, Muhammed'le Ali'nin kurduğu islâmlık dinini, Hüseyin'in canile kanile yükselttiğini bildikleri için.

*
**

Şurasını da bilhassa kaydedelim ki, hakikî Bektaşiler, Muharremlerde yapılan mâtem merasimi esnasında kendi arkadaşlarından kimin ciddî, kimin câ'li hareket ettiğini, mese-lâ içlerinden birinin:

(Feda olsun o şahın râhine bu cismile canım)

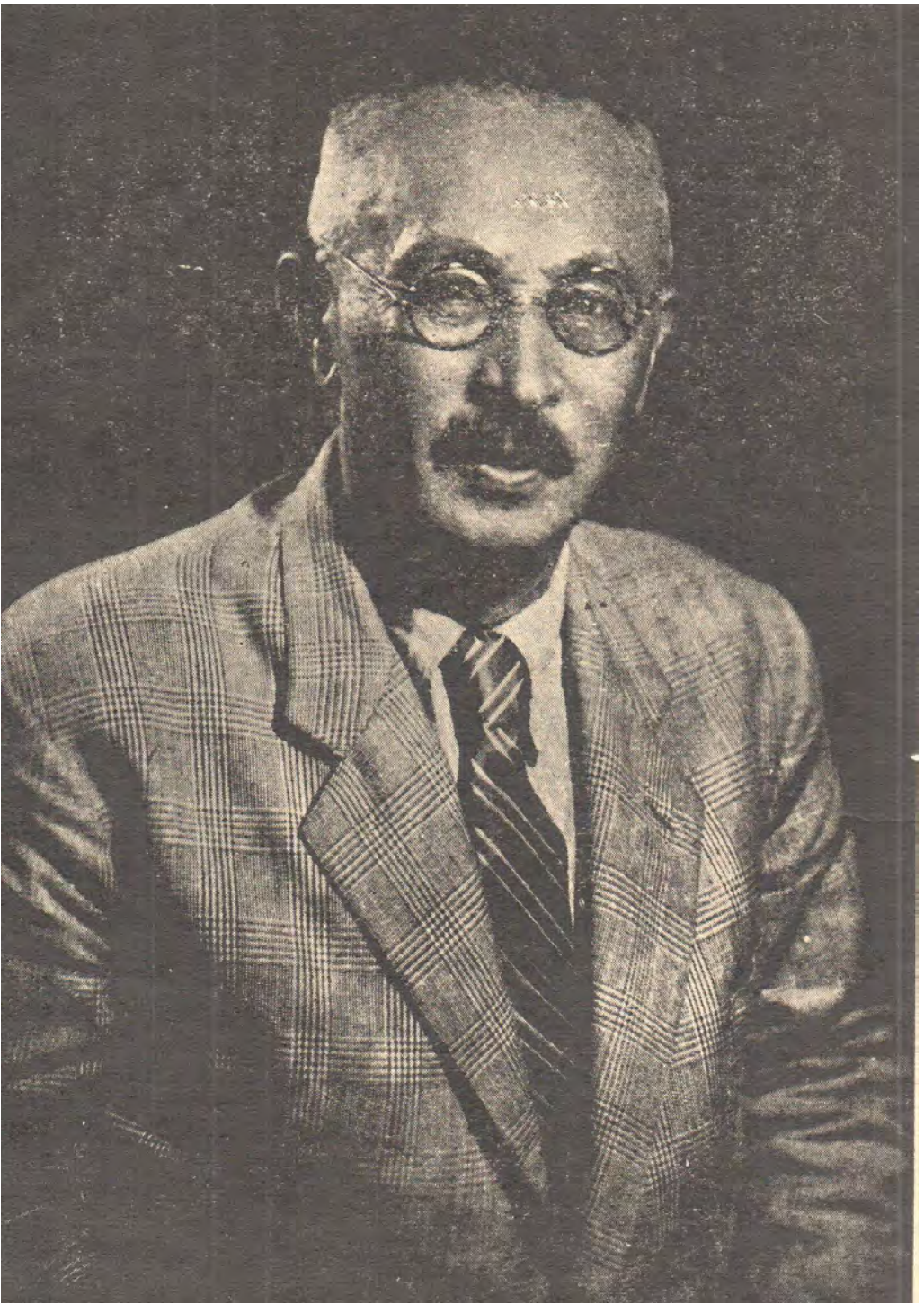
Dediği zaman, onun durumundan, riyakârane bir hâl-ü hareket takınıp takınmadığını anlarlar, mukallid olanları asla sevmezler.

*
**

Hazreti Mevlânâ'nın Mesnevisinde bir hikâye vardır. Hüseyini riyasız seven birisiyle, mukallidlik yoluna sapanların halini belirten güzel bir hikâyedir, birlikte okuyalım:

«İçi, Hüseyinin aşkile her an yanan bir şâir, tam Muharrem'in onuncu günü Haleb şehrine varmış. O gün karalar giymiş olan Haleb'liler, kasabanın dışına çıkmışlar, Antakya kapısı denilen yerde aşure kazanlarını kaynatıyorlarmış. Bu arada Hüseyin aşkına matem yapıyorlar, mersiyeler okuyorlarmış. Bizim şâir, matem yapanların yüzlerine dikkat etmiş, hareketlerinin câ'li olduğunu görmüş, kuru gürültülerine, riyakârane âh-ü vahlarına bakarak tiksiniş. Yaptıkları bu hareketleri bilmezlikten gelerek onlara demiş ki:

— Yahu! Siz kim için ağlayıp sızlıyorsunuz böyle?.. Bu kasabanın zenginlerinden veya büyüklerinden bir zat öldü

No: 18

(Eseri yazan: Emekli öğretmen merhum Mehmed Tefik Oytan)

Baş açık, Şâh-i Hüseyin-i Kerbelâ abdalıyem

de, onun matemini mi tutuyorsunuz? Öyle bir şey varsa, ben şairim, bu zengin adamın hüviyetini bana da bildiriniz de, onu medh yollu kasidelerimle senâ edeyim. Belki bu fakire de biraz lokma mangırı verirler.

Halk, hiddetlenmiş:

— Vah vah, demişler, sen de insanım diye bu dünyada geziyor musun? Şu yaşa gelmişsin de, hâlâ bir şeyden haberin yok ha?... Yazık.. Sen, bugün, ne gündür bilmiyor musun?

Şair:

— Acayip! Bilmez olur muyum hiç.. Bugün Muharrem ayının onuncu günüdür.

Halepliler:

— Madem ki öyledir, sen bugün Peygamberin torunu İmam Hüseyin'in Kerbelâ'da susuz şehid olduğunu hiç duymadın mı?

Şair:

— Nasıl duymaz olurum yahu! Bu mâcerayı duymayan kaldı mı hiç.. Dünyada her insan bunu bilir. Bu acıklı hali Mısır'daki sağır sultan bile duydu. Siz, beni bir şey bilmez mi sanıyorsunuz?

Halk:

— Öyle ise sen bize neden soruyorsun? Sen Ehl-i beyt düşmanı mısın? Yoksa bizim matem yaptığımızı ayıplıyor musun?

Şair:

— Hayır yahu! Aradan bu kadar asırlar geçtiği halde, İmam Hüseyin'in şehadet haberi, bu memlekete daha yeni mi geldi? Bu haberi siz şimdi mi duydunuz? Hani devr-i Yezid? Hani içinde bulunduğumuz asır? Aradan bu kadar yıllar geçtiği halde, siz bu habere yeni mi vâkıf oldunuz? Vah vah, acıdım doğrusu size.. ilâahir..»

Yukarıdaki hikâyeden anlaşılır ki, (Hüseyin) mâbedinin biricik bekçileri, onu ciddi sevenlermiş. Onu gece gündüz unutmayanlar, gönül evinden sevgisini hiç çıkarmayanlarmış. Bunu, kuru bir merasimle, Muharrem ayına hasredenlerin bu hareketleri, bir kadirşinaslık eseri göstermekten ileri gitmiyor-muş.

*
**

Dünyada her şeyin miktarı, (mikyasa) denilen bir ölçü ile tâyin edilmiştir. Paraya: kuruş, uzunluğa: metre, ağırlığa kilo, mayiat için: Litre adı verilen ölçüler konulmuş. Göze görünmeyen havây-i nesimiye bile tartmağa muvaffak olmuşlar. Fakat, (sevgi) denilen mânevi hâletin ölçüsü, asla bulunamamıştır. (1)

Bu ölçüyü tâyin edebilen ve bu ölçüden zerre kadar sapmayan yegâne kavm hakikî Bektaşiler ve Alevîler olmuştur. Yoksa mukallid olanlar değil. Çünkü bu husustaki sevgi ölçüsü (Cânân) uğruna can, baş feda etmeğe kadar dayanır, bu da her insanın elinden gelmez.

Eserimizin sonuna yaklaşırken, sayın okuyucularımıza bir noktayı aydınlatmak isteriz:

Biz, Bektaşî tarikatının iç yüzünü herkese tanıtmak emeliyle bu eserimizi yazmağa başlarken, daha önce bu hususta yazılar yazmış olanların hakikatten ne kadar uzaklaştıklarını

(1) Müslümanlardan birisinin, nasılsa aklına esmiş.. Hazreti Peygamberi rüyasında görmek hevesine düşmüş.. Büyük bir zattan, bunun mümkün olup olamayacağını sormuş.. O zat demiş ki:

— Onun kolayı var, akşam olunca biraz peynir ve tuzlu balık yer yatarsın, Peygamberi rüyada görürsün.

Bu adam öyle yapmış. Amma Muhammed'i rüyasında görememiş.. Sabahleyin, akıl öğretene zata koşmuş, Muhammed'i göremediğini anlatmış. O zat demiş ki:

— Rüyanda hiç bir şey görmedin mi sen?

— Gördüm, demiş, sabahlara kadar, akar su boylarında, soğuk çeşme başlarında döndüm, dolaştım, durdum.

— İşte iyi ya, demiş, su hasreti duyunca, rüyanda ne güzel suyu bulmuşsun.. Eğer Muhammed için de, ciğerin yanar tutuşursa, bir gün olur, onu da görürsün.

görmüş ve efkâr-ı umumiyenin zihninde yer alması muhtemel olan şüphe ve tereddütleri izale maksadiyle bu işe sarılmıştık. Fakat bu hizmetimizi yerine getirebilmek için, Bektaşî yolunun şiarını, nasıl temeller üzerine kurulduğunu, bu yolun iç yüzünde (esrar) denebilecek mühim bir gizlilik olmadığını, şayed varsa bile bu sırrın ancak Hüseyin üzerinde toplandığını, Bektaşîlerin özel inançlarını teşkil eden noktanın ancak bu olduğunu yani Hüseyin'de karar kıldığını belirtmek istedik.

(Hüseyinî) liğ'e özenmek isteyen Bektaşîlerin de böyle hareket edebilmeleri icabettiğini, esasen Hüseyin'i bütün dünyaya müslümanları severse de, bu hal yalnız Muharrem aylarına inhisar ettiğinden, bunun kâfi olamayacağını, böylelerinin (Hüseyinî sevdik, seviyoruz) demelerinin bir lâzime-i zarafet ve nezaket icabı olarak kalacağını, bundan ileriye geçemeyeceğini, bugün ise böyle bir can mevcut olmasına pek ihtimal vermemekle beraber, bu bizim esasen sadedimizden hariç bir keyfiyet olup bunun tarikat ruhiyle bir alâkası olamayacağını zannederim ki kâfi derecede ve kâfi delillerle anlatmış olduk.

Ve bunu yaparken de bilmeceburiye cezrî fikirler serdine muhtar kaldık. Binaenaleyh, böyle yapamasaydık okurlarımıza Bektaşîliğin içyüzünü tamamen anlatamaz ve kimseyi tatmin edemezdik. Bu hususta bizim ileri bir dil kullandığımızı mâzur görsünler.. Bu dil kendimizin ihtirâ ettiğimiz bir lisan olmayıp, yol sahiplerinin ezelden beri kullana geldiği özel bir dildir.. Yani hakikî Bektaşîlerin özel dilidir.

Bir iki misâl ile bunu teyid edelim. Bakınız böyle birisi ne der:

Zincir kâr eylemez bizlere sofi
Bin cân ile bir cânâna bağılız

Yani: (Ey zâhid! Sen, bizleri zincirlere vursan, yine biz yolumuzdan dönmeyiz. Bizim bin canımız vardır, hepsini de Hüseyin yoluna koymuşuz ve ona öyle bağlanmışız.) —Buradaki cânân lâfzı, Hüseyin mânasına gelir—

Diğer birisi de:

Yitirmiş şahid-i maksudunu lehteşne gurbette
Bugün mecnun gibi sahra neverd-i Kerbelâyız biz

- Hilmi Dede Baba -

Der. Bu beyitten de anlaşılan mâna şudur:

(Susuzluktan dudakları yanan sevgilimizi gurbet diyarında biz kaybettik. Bu gün mecnun gibi Kerbelâ sahrasına düştük, yana yana onu arıyoruz).

İşte Bektaşiliğin bütün ruhunu açığa döken kısacık sözler!

*
**

Dertli Babanın da bir şiirini şuracığa yazmaktan kendimizi alamadık. Dertli'nin her zaman Hüseyin için yanıp yakıldığını görenler, onun cidden vefakâr bir Hüseyin dostu olup olmadığını anlamak istemişler. Eline bir ustura tutuşturarak: «Hüseyin aşkına bunu boğazına çal!» demişler (1). Usturayı eline alan Dertli, hiç tereddüt etmeden boğazına çalmış. Bu işi hakikaten yapacağını sezenler, eline sarılarak usturayı geri almak istemişler ve almışlar, fakat daha süratli hareket etmiş olan Dertli'nin boğazını ustura bir miktar kesmiş ve kanları akmış. Bu şiiri irticalen o zaman söylemiş.

Şiir şudur:

Kays veş sahrâlara düştüm çok efgan eyledim
Leyli veş beytül'hazende hûn-i giryan eyledim
Dâmen-i sabrım tutup çâk-i giribân eyledim
Soyunup abdal misali cismim uryân eyledim

Kendimi aşkın yolunda dosta kurban eyledim
Gerdenim mecrûh edüp kestim kızıl kan eyledim

Tâ ezel bâ cânıma sûz-i Hüseyin'den düştü nâr
Âteş-i hicranına sabretmeğe tâkat mi var
İl ne derse koy desün sevdim Hüseyin'i kâr zarar
Gitti elden dâmen-i esb-i inan-ı ihtiyar

Kendimi aşkın yolunda dosta kurban eyledim
Gerdenim mecrûh edüp kestim kızıl kan eyledim

(1) Usturayı Dertliye sunan Kürt Beylerinden Alişan Bey olduğunu rivayet ederler.

Tir-i aşkın merhem ettim derd-i bi dermanıma
 Etmedi dağlar tahammül, kıldığını efganıma
 Bir nişan ettim efendim şâh şehid sultanıma
 Rûz-i mahşerde gelüp baksın benim gerdanıma

Kendimi aşkın yolunda dosta kurban eyledim
 Gerdenim mecrûh edüp kestim kızıl kan eyledim

Ben beni, âdem sanırdım hayvan-ı nâtık menem
 Gerçekim vâdinde kızbi olmayan sadık menem
 Her ne denlû cevrederse mihnete lâyük menem
 Hayre dair bir amel yok fâcir-ü fâsik menem

Kendimi aşkın yolunda dosta kurban eyledim
 Gerdenim mecrûh edüp kestim kızıl kan eyledim

Rahm kıl yâ rabbenâ (Dertli)-i pür isyanına
 Rahmeten lil-âlenîn ismi düşüptür şânına
 Enbiya vü evliya muhtaç senin ihsanına
 Baş açık yahn ayak durduk nice, divanına

Kendimi aşkın yolunda dosta kurban eyledim
 Gerdenim mecrûh edüp kestim kızıl kan eyledim

Bir de, Aşkî Dede'nin şu beytine bakınız:

Yalnız mah-i Muharrem'de değil, her suph-u şâm
 Ağlarım şâh-i Hüseyin-i Kerbelâ için müdâm

Nevres de bir mersiyesinde:

Nize üzre ser-i pürhun-i Hüseyin'i göricek
 Hayretinden baş açık dağlara çıktı hürşid (1)

(1) Bu beyit «Muhteşem-i Kâşanî» den mülhemdir:
 «Horşid ser bu rehne berum zed zekûhsâr»

Der. Açık Türkçesi:

(Güneş, İmam Hüseyin'in kanlı başını bir süngünün üstünde görünce, hayretinden dağlara çıktı.) demektir.

Bir çok urefanın, şuarânın, üdebanın Hüseyin için söyledikleri bu müthiş sözler, şâyânı dikkat ve hayrettir.

Son hükmü, asrımız şairlerinden Basri Baba ne güzel veriyor:

Arif ol, rehrev ol, muhibb-i Hüseyinî ol
Râh-i hakka ancak budur doğru yol!

SON SÖZ...

ÖZ SÖZ..

Sayın okuyucular:

Bektaşilik edebiyatını dikkatle süzüp mütalâa edenler, titizlikle üzerinde durup, eserlerini kelime bekelime iyice inceleyenler, bir hakikat görüp sezinlemiş ve kavrayabilmişlerdir ki, o da, bu sözlerin ifade ettiği ruh ve mânanın bütün ledünniyatı bir noktada birleşerek, tam bir insan-ı kâmil şeklinde, Ali kullarının muhayyilelerinde, nurdan bir heykel gibi kendini göstererek (Hüseyin) çehresiyle tecessüm ve arz-ı endam etmesidir.

Zaten mutasavvifenin ve vahdet-i vücud erbabının özel kanaatları da bu merkezdedir. Onlarca, insan-ı kâmil denilen hak, sanki, bütün mükevvenatın bir havada döğülerek terki edilmiş halitasından, mâcunundan başka bir cevher değildir.. Yani, âdem-i kâmil — mükevvenat-ı âlem — âdem-i kâmil dir.

Onun için, bazı tasavvuf kitaplarının, ta başında (bes-mele) yerine (bismil'kevnül-câmî) diye başladığını görürüz. Tıpkı, Bektaşîlerin (Bism-i şah) diye başladıkları gibi,

Mutasavvıflara göre, ezel ve ebed tâbiri, ancak müptedilere tefhim için kullanılmış birer kuru isimden ibaret olup, hadd-i zatinde ezelde var olan her şey, yine vardır. (Elyevm kemakân), (el'ân hüve hüve) dir.

Şimdi biz, mutasavvıfların nazariyelerini burada bırakarak, Bektaşîlerin bu husustaki özel kanaatlarına dönelim:

Mutasavvıfenin (Kevn-i câmi) diye kabul ettiği (İnsan-ı kâmil) nazariyesine, Bektaşîler de iştirâk ederler. Fakat, onlarca bu mefhumdan murad, doğrudan doğruya cenab-ı Hüseyin'dir. Ayrıca hayallerinde mevhum bir insan-ı kâmil taşımazlar. Ayan beyan olmayan hiç bir şeye inanmazlar. Onlarca, ezel, ebed sırrı, hep Hüseyin'le başlar. Hüseyin'le devam eder. Hüseyin'le nihayet bulur.

Onların kalbinde kökleşmiş olan akîdeye göre, her yerde, her mekânda, her zaman var olan Mevlâ, ve mükevvenât-î âlemde fermanfermâ olan tek hakikat, Hüseyin sırrından, onun müşahhas timsâlinde tezahür etmiştir.

Bu itibarla وَاللّٰهُ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَانِيْمَا تُوْلُوْا فَتَمُوْا وَجْهَ اللّٰهِ âyet-i

celâlesinin mâsadaki, sanki Hüseyin'in şahsında tebellür etmiş ve onun hüsn-ü cemâli, bütün kâinatı sarımsı ve her yerde görünmüş ve her eşyada tecelli etmiştir.

Bektaşîler, taşıdıkları bu itikadları yüzündendir ki, hakikati bilmeyenlerin menfuru, dört mezhebin de merdûdu olmuşlardır.

Bektaşîler (!) hiç bir kâr veya zarar düşünmeden bilâpervâ Hüseyin'i sevmişler, yalnız onu bilmişler ve yalnız onun kulluğuna bel bağlayıp boyun eğmişlerdir.

Yine Bektaşîlere göre, Hüseyin'in şehâdete mazhar oluşu (Din-i Mübin-i Ahmedî) yi ihyâ etmiş, yani Hak yoluna kurban gidişi, beşeriyete hidâyet yolunu gösteren bir meş'ale olmuştur. Dinimizin incelenmeye değer bir sırrı varsa cidden işte buradadır.

Üzerinde bu kadar durulan, bu kadar önem verilen bu

sır, bir safsata değildir. Kıymeti bilinmeğe lâyık bir cevher, mâhiyeti incelenmeğe değer bir anlamdır.

*
**

Eğer bunu biraz eşelersek (anlam) diye kullandığımız, tâbirin neden ileri geldiğini anlamış olur, şüphesiz bize hak verirsiniz:

Muhammed'le Ali, dünya evinden âhirete çekildikleri zaman, parlayan din güneşini kara bulutlar sarmış, gözlerden saklamıştı. Dünyaya başka peygamber gelmeyecekti. Bu müj-deyi şeytanlar çok daha evvelden haber almışlar, kalblerinin karanlık bir köşesine intikam hınçlarını yazmışlardı.

Binaenaleyh, bu fırsat zuhur etmiş, kendilerine at koştu-racak geniş bir meydan açılmıştı. Gözleriyle bunu gördüler, sevindiler, derhal faaliyete geçtiler. Ellerine sihir çubuklarını aldılar, gafil insanların ayaklarını sezdirmeden çelmeğe başladılar.

Her taraf kâbus içindeydi. Ali'nin yerini alan İmam-ı Hasan'ın halifelik güneşi gurub zamanına rastlamış, az zaman sonra ortalığı karanlıklar basmıştı. Dünya karanlıklar içinde çalkalanıyordu. Kurulan din binası, inhidâma yüz tutmuş çatır çatır çatırdıyor, ortalığı öyle bir karanlık kaplamıştı ki, göz gözü görmez olmuştu.

Zifirî bir karanlıktı, bu..

Tıpkı Muaviye ve oğlu Yezid'in kalbleri gibi kapkara olmuştu bu âlem..

Bu zifirî karanlık sanki, (Hak) ile (Bâtıl) ı, herkesin gözlerinden gizlemişti. Kimse bunu seçemez olmuştu. Herkes, karanlıklar içinde yuvarlanıyor, acı bir imtihan devresi geçi-riyordu.

Bu karanlığın yer yüzünden çekilmesi, hak ve hakikat güneşinin doğması lâzımdı..

Fakat bu, kurban istiyordu..

Doğacak hak güneşinin ateşin kızılıkları, kan istiyordu, kan!..

Kızıl kanla doğmalıydı bu güneş...

Öyle kızıl kanla doğmalıydı ki, bu kızılık bir daha gözlerden ufûl etmesin.. her sabah ciddî mü'minler yerlerinden kalkınca, o kızılığı güneşle beraber görsünler.. O kızılığı her gün gözlerinin önünde müşahede ede dursunlar.. Bu kızılığı görüp duran gözler, Hüseyin'i hiç hatırdan çıkarmamış olsunlar.. Hiç bir an, Hüseyin'i unutmasınlar ve ona teabbüd edip dursunlar..

Şairin:

Leb kızıl, ruhlar kızıl, destinde câm-ı mey kızıl
Kim kızıl olmaz o anda görse ruhsârın senin?

dediği gibi, Hüseyin'i böyle kızıl kana bulanmış görenler, kendileri de onun kızıl rengine boyansınlar.. icabında, başlarını Hüseyin aşkına top gibi oynamakta zerre kadar tereddüd etmesinler..

Cenab-ı Hüseyin, Kerbelâ'da bütün eshabını, yârânını, bütün kardeşlerini ve körpe kuzularını kurban verdikten sonra, sıra kendisine gelmiş, mukannî delillerle karşısındaki taş yüreklileri mat etmiş ve harbe tutuşmuştu. Etraftan yağmur gibi oklar yağmağa başlamış, mübarek teni kalbur gibi delik deşik olmuştu.. Vücudunun her tarafından kan çeşmeleri akıyor, yüreği de susuzluktan cayır cayır yanıyordu..

Böyle bitkin bir haldeyken, Yezidileri kıra kıra Fırat suyunu kadar ulaşabilmişti.. Fakat suyu, bir türlü içemiyordu. Fıratın suyu bile, sanki, Hüseyin'den utanarak kıpkızıl kesil

mişti.. Yahut, su bile, canını, kanını Hüseyin uğruna dökmüşe benziyordu.

İşte şair, yukarıdaki tek beyitle, Hüseyin'in bu acıklı halini tasvir etmiştir..

*
**

Başka bir şairimiz de, şu sözleriyle Hüseyin'e nasıl derd ortağı oluyor?

Bakınız:

Çıkıp dört köşeyi seyrân eyleyen
Yârelerin mende İmam Hüseyin (1)
Hak için canını kurban eyleyen
Yârelerin mende İmam Hüseyin

Mü'minlerin bâde sunar elinde (2)
Ölsem gerek, arzum kaldı yolunda
Şehid düştün Kerbelâ'nın çölünde
Yârelerin mende İmam Hüseyin

Mü'minlerin gülbengini çekiyor
Aşk ateşi bu sinemi yakıyor
Daha kanın ılgıt ılgıt akıyor
Yârelerin mende İmam Hüseyin

Kalbinin aynası, gönlüm yazısı
El'aman dergâhtan yâd etme bizi
Her (dem) de baş verir gerçekler sözü
Yârelerin mende İmam Hüseyin

(Hel Etâ) şânında okunur âyet
(Lânazîr) sin (Kul hüvallahü ehad)
Cümlemizi mahrum etme tâ ebed
Yârelerin mende İmam Hüseyin

(1) Bektaşiler, bu mersiyede geçen (yara) kelimesini (yâre) diye okudukları için, onların telâffuzuna göre yazdım.

(2) İşaret ettiği «bâde» müskirat dolu bâdelerden değildir, buna «Sakahüm şerbeti» derler. Bu, cem birleme zamanında sebîl sahiblerine sunulan selsebil suyudur. Nitekim erkân bahsinde geçti.

Hakikat evinde gizli sır olan
Daim mü'minlere destigir olan
Sensiz bu dünyayı neylesin (Burhan)
Yârelerin mende imam Hüseyin

*
**

Bu riyâsız müslümanın, Cenâb-ı Hüseyini nasıl bir gözle gördüğünü, nasıl feryad ettiğini, (semine vechullah) sırrını nasıl kavradığını, onun yoluna canını feda etmek arzusunu nasıl açıkladığını anladık.. Bir de Kâzım Paşa merhumun şu beyitle, nasıl can feda dileğinde bulunduğuna bakalım:

Râh-i aşkında şehâdetir murâdım, hasıl et
Kible-i erbab-ı hâcât ü ricâsın yâ Hüseyin

*
**

Sözün kıyası:

Nice nice yüz yılların üstünden atlaya atlaya zamanımıza kadar sürüklenip gelen, Cenab-ı Hüseyin'in bu hâilevi hâtırasını, yalnız bu imanı sarsılmaz Bektaşilerin, her (an) vecd içinde, içleri alev alev yanarak, kâh gizli, kâh açık ta-zeleyip durmakta olduklarını görüyoruz.

(An) diyorum, bu kelime hayâlinizden kaçmasın..

Çünkü, bu tâbir göz açıp yumuncaya kadar geçen, en kısa bir vaktin miktar ölçüsü olduğu için, çabuk gözden kayar..

Bu kısa vakit içine Hüseyini sığdırabilenler onun kulu kurbanı olmağa lâyıktırlar. (Alevî, Bektaşî, Hüseyinî) diye böylelerine denir.. Bu sözüme kimsecikler yüksünmesin.. Bu çaresiz böyledir işte..

Gelme gelme... Dönme dönme

*
**

Sayın okuyucularıma:

Hakikî Alevîlerin, ciddî Bektaşilerin, hakikî Hüseyinîlerin özel hallerini, yukarıdan beri, türlü türlü şekillerde, defe-

atla anlatmağa çalıştım, durdum.. Bunların kalblerinde saklı olan îman cevherinin, islâm yolunda bütün varlığını feda eden ve böylelikle müslümanlığı kurtaran Hüseyin'in acı aşkından tecelli ettiğini iyiden iyiye açıkladım, sanırım.

İşte, bu büyük izdirabı, bu aşkı benimseyen, yegâne kavim, bu zümre olmuştur.

Öyle bir zümre ki:

Bunların bütün ibâdeti, namâzı, niyâzı, kıblesi, her şeyi yalnız (Hüseyin) kelimesinde hulâsa ve ifade edilebilir.

Onların bütün varlıklarını, benliklerini, şehidler serdârı garib Hüseyin'in hüzn-ü elemi,

Mazlum Hüseyin'in âh-ü enini kaplamıştır.

Bu sebepten, onların dilleri, gizli gizli, daima

Ah Hüseyin, vah Hüseyin, Şah Hüseyin,

Diye yana yana (Esmail'hüsna) çekmekten, gece gündüz Hüseyin'in hasretiyle feryâd edip çırpınmaktan, hiçkırıp ağlamaktan ibaret kalmıştır.

Artık yazamayacağım. Kalemim ağlıyor..

Bir şairimizin öz dileğiyle birinci kısma son vereceğim:

BİR HAKİKAT KALMASIN ALEMDE ALLAHIM NİHAN!.

*
**

Sakiyâ! Mey sun, ki aşk-ı yâr ile bi-takatım
Evveli asân göründü, âhiri amma ne güç.

Lûgatçe

L U G A T Ç E

A

Ab — Su
Abâd — Mâmurluk
Abd — Kul
A'da — Düşmanlar
Adâb — Edebler, terbiyeler
Afâk — Gözün görebildiği yerler,
Gök yüzünün kenarları.
Agâh — Anlayabilmek
Ahlâkı hasene — Güzel huylar
Ahfâd — Torunlar
Ahter — Yıldız
Ahz — Almak
Ahd — Yemin
Ahsen — Çok güzel
Akide — İnanç
Alenen — Açıktan açığa

Alâka — İlgi
Alül-âl — Yükseklerin yükseği
Amir — Emredici
An — En kısa zaman
An'ane — Töre
Asüman — Gök yüzü
Asitân — Dergâh
Ateşin — Ateş gibi yakıcı
Avam — Halk
Avalım — Alemler, dünyalar
A'vân — Yardımcılar
Ayn — Göz
Ayş-ü nûş — Yiyip içme
Ayb-bîn — Kusur görücü
Aynel'yakin — Gözle görülen
Ayin-i cem — Tarikat adamlarının toplantısı

B

Bab — Kapı
Bâd — Yel
Bâde — İçki kadehi
Bâdire — Sıkıntılı iş
Bedmaye — Südü bozuk
Bihemta — Benzeri olmıyan
Biriya — Riyasız, samimi
Baid — Uzak

Bünyad — Temel
Bende — Kul
Bürhan — Nişan, delil
Basit — Kolay iş
Bâtın — Gizli
Bay — Zengin
Beytullah — Kâbe
Bezm — Meclis

C-Ç

Câli — Yalancıkıtan gösteriş
Câm — Kadeh
Câmîa — Topluluk

Çâh — Kuyu
Çar — Dört
Cebin — Altın

Cüda — Ayrı düşmek
Cıddî — Hakikî
Celâdet — Heybetli
Celâl — Korku veren çehre
Cemâl — Sevinç veren çehre

Cenin — Ana karnındaki yavru
Cür'a — Kadehte kalan son damla
Cüst-cü — Araştırma
Çeşm — Göz

D

Dâd — Adâlet
Dâdı-hak — Allah vergisi
Dâbî — Çok bilgi sahibi
Dâiye — İnsanın içinde bir hususa teşvik edici hâlet
Dânâ — Bilici
Debistan — Mektep
Didar — Cemâl görme
Dide-i bîna — Açık göz
Dehhaş — Dehşetli
Dilir — Cesaretli
Diîdâr — Gönül çekici dilber

Dil — Gönül
Dilâver — Pehlivan
Dil'hâne — Gönül evi
Dem çekme — Rakı içmek ve nefes alıp vermek
Dür — İnci
Dûr — Uzaklaşma
Derun — İç
Dest — El
Desti-gir — Elden tutma
Deyr — Kilise

E

Ebed — En son
Ecsam — Cisimler, cesedler
Efğan — Şikâyet
Ef'al — İşler
Efsürde — Donuk, gayretsiz
Elhak — Pek lâyük
Envar — Nurlar
Enfûs — Nefisler
Engür — Üzüm
Enel'hak — Ben Hak oldum

Ensâl — Soylar, soplalar
Enin — İnlemek
Erâcîf — Uydurma sözler
Eshab — Sohbet edenler
Eşk-i çeşm — Gözyaşı
Etvar — Tavırlar, hareketler
Evrâd — Dilde söylenip duran dualar
Ezkâr — Zikirler
Ezel — En evvel

F-G

Fenafillâh — Allah yolunda fedakârâne çalışıp cinsini yok etmek.
Ferda — Yarın
Fer' — Bir şeyin içinden ayrılan
Ferman-ferma — Hüküm ve فرمانını yürütme
Fesahat — İyi söz söyleyiş
Feza — Boşluk
Gaddar — Zulmedici

Garabet — Tuhaflık
Gaşy — Kendinden geçme
Gavvâs — Yüzücü
Gavamız — Anlaşılması güç olan mâna
Gayretkeş — Gayret güdücü
Gaye — Son istek
Gedâ — Fakir
Gulgule — Gürültü koparmak
Gülbenk — Türkçe dua

Güman — Şek ve şüphe
Gonca — Tomurcuk gül
Gurub — Güneşin batışı

Gûş — Kulak
Güvâh — Şahid

H

Hâb — Uyku
Habl — İp
Hablül'metin — Sağlam ip
Hâk — Toprak
Hâme — Kalem
Hamaset — Kahramanlık
Handân — Gülücü
Haslet — Huy, sıfat
Hâtem — Yüzük
Hâki-pay — Ayaktozu
Hâl — Şimdiki zaman
Halite — Karışık şeyler
Haçât — Dilekler
Hakikî — Gerçek, haklı olan
Hayır-hah — Hayır isteyici
Ham-ervah — Ruhu pişmemiş
Hâl-i hat — Yazılmış ben
Hassâs — Fazla duygulu
Haseneyn — Hasan ile Hüseyin,
iki güzel mânasına da gelir
Harz — Muska
Hâlle — Tüyler ürpertici hal
Hazer — Çekinmek
Hazin — Elemlî, kederli
Heft — Yedi mânasına

Hemneşin — Beraber oturmak
Hemişe — Daima, her zaman
Hemrah — Yol arkadaşı
Hempa — Ayağına uydurulan
Hemdem — Beraberlik
Hezeyan — Perişan sözler
Hevam — Böcekler
Heyûlâ — İsmi var cismi yok
Hirs — Ayı
Hilâl — Yeni doğan ay
Hier — Ayrılık
Hilkat — Yaradılış
Himaye — Korumak
Hicab — Perde
Hub — Güzel
Huddâm — Hizmetçiler
Hurafe — Uydurma lâf
Hûk — Domuz
Hurrem — Sevinmek
Husran — Hasrette kalmak
Hüsn-ü Mutlak — Allahın güzel
cemâli
Huzme — Halka, zincir halkası
Hüzün — İçten ağlayış
Hımar — Eşek

İ

İbda' — Hüner yaratmak
İctihad — Kudreti yettiği kadar
çalışmak
İcazet — Müsaade
İyd — Bayram
İfrat — Çoğa giden
İftâ — Fetva vermek, müşkül hal-
letmek
İfşa — Açığa çıkarmak
İğbirar — Gücenme
İğfal — Aldatmak
İhfa — Gizlemek

İhtar — Hatırlatmak
İktida — Uymak
İkrarbend — Söz vermek, söze
bağlanmak
İltimas — Korumak, arkaya almak
İmâmeyn — İki imam (Hasan'la
Hüseyin)
İntibah — Uyanıklık
İnhidam — Yıkılmak
İrticalen — Düşünüp taşınmadan
söylenen söz
İradet — Dilemek

İstihdâf — Hedef ve gaye tutmak
İstıfa — Bir şeyin halis ve pâkini seçip almak
İstinad — Dayanmak
İstinşak — Burna su çekmek
İştibah — Şüphelenmek
İtham — Suçlandırmak

İttibâ — Tâbi olmak, uymak
İzhar — Açığa koymak
İztirab — Çalkaış, heyecan duymak
İzâfât — Sonradan eklenen
İzlâl — Kötü yol göstermek

K

Kân — Hazine
Kâbus — Dalgın uykuda basan ağrılık
Kadd-i mevzûn — Düzgün boy
Kadir-şinas — Kıymet bilen
Ka'de — Oturmak
Karın — Yakınlık bulmak
Kail — Söz söyleyici
Kal — Söz
Kaim — Ayakta dikilen

Kübrâ — Çok büyük
Kenz — Hazine
Kün — Ol
Kesif — Kesafet peyda eden toplu bulunan
Kürâh — Hoşlanmamak
Küşa — Açmak
Küşade — Açık
Kevkeb — Yıldız

L

Lâcerem — Şüphesiz
Lâhm — Et
Lâmekân — Mekânsız, yersiz
Lâya'kıl — Akli başından giden baygın
Lâyezâl — Zeval bulmayan, sonu gelmeyen
Leb — Dudak
Lânazir — Benzeri olmıyan

Lebteşne — Dudağı susuzluktan yanan
Lübbü'l'lüb — Bir şeyin özünün özü
Ledün — Gizli ilim
Ledünniyat — Gizli ilimlerin içi
Levm — Kınamak
Leyl — Gece
Leyl-ü nehar — Gece gündüz

M

Mat — Susturmak
Matlup — İstenen
Mahfi — Gizli
Mâhiyet — Bir şeyin iç yüzü
Mahlûl — Bir şeyin mayiat içinde eridiği hali
Mahzur — Çekinilecek şey
Mahrem — Görülmesi gizli tutulan
Mağz — Bir şeyin özü
Mâil — Eğri
Mâmûr — Yenilemek

Masnû — San'atle yapılmış
Maske — Yüze geçirilen tutak
Mâzi — Geçmiş zaman
Mazmaza — Ağızda su çalkalamak
Mübeşşer — Müjdelenen
Mübîn — Açıklayıcı
Mücrim — Günahkâr
Mücahede — Uğraşmak
Mübalâğa — Haddinden fazla yüceltmek
Mücerred — Evli olmayan

Müdavım — Devam edici
Meftun — Meyil göstermek, âşık olmak
Mefhum — Kastedilen mâna
Müfrit — ifrat derecede ileri gitmek
Muhît — Çevre, kaplayıcı
Mahviyyet — Yokluk göstermek
Muhtasar — Kısa kesmek
Muhayyile — Hayal kuvveti
Mir'ât — Ayna
Miyah — Sular
Muktedâ — Uyulan adam
Mükâleme — Konuşma
Mekalid — Anahtarlar
Mukanna — Kanaat verici
Mekir — Hile
Mükevvenat — Dünya
Memûl — Ummak
Mümanaat — Men'etmek, esirgemek
Mümtaz — İmtiyaz kazanmış
Memduh — Öğülmüş
Men — Ben
Münferid — Tek başına
Munafık — Yalancılıktan müslüman olan
Mânend — Menendi, benzeri olan
Münafered — Karşılıklı nefret duyma
Menşe' — Bir şeyin ilk çıktığı şey
Menbâ — Kaynak
Münzel — Nâzil olan, inen
Menfur — Tiksinilen
Mürde — Ölü
Merdane — Erkekçesine
Mersiye — Ölü için ağıt

Merhale — Yol menzilleri
Merdut — Kabul edilmeyip red olunan
Mestur — Gizli tutulan
Mesrur — Sevinç duymak
Müşahid — Gözle gören, şahid olan, olunan
Müşahede — Gözle görmek
Muhasebe — Hesaplama, hesaplaşma
Müttakî — Fenalıktan çekinen
Müteselli — Teselli bulan
Müteehhil — Evli
Me'bû — Kendisine uyulan
Merbutiyet — Bağlılık
Mündemiç — Dürülüp sarılan
Mutavvel — Uzun söz etmek
Mutasavvife — Şiddetli riyazatlarla Allahı arayanlar
Muannid — İnad edici
Muattal — Boş bırakılmış
Metrûk — Terk edilmiş
Mâbed — İbadethane
Muarız — İtiraz eden, karşı koyan
Müşkülpesent — Olur olmaz şeyi beğenmeyen
Muasır — Bir asırda yaşayanlar
Muin — Yardımcı
Mûterif — İtiraf eden, ikrar eden
Mevhum — Mevcut olmayan şeyi var gibi görmek
Meveddet — Muhabbet izhar etmek
Meyan — Ara
Meziyet — Fazilet, kemâl
Müzmahil — Perişan olup dağılmış
Mezahir — Kâinat âlemi

N

Nâr — Ateş
Nâdan — Bir şey bilmeyen
Nâçiz — Değersiz
Nafiz — Nüfuz edici, işleyici
Nazariyat — Gözle görülebilen
Nass-i katî — Hükmü câri Kur'an âyeti

Nâzik — Kibar
Nâleyn — Ayak kablari
Nâmerd — Kimseye iyiliği dokunmayan
Nazariyye — Görüş
Nebze — Azıcık
Nefh — Üfürmek

Nihan — Gizli
Nist — Yok
Nisyan — Unutmak

Nigâh — Bakış
Nümayış — Gösteriş
Neverd — Yürüyücü

P

Pâyidar — Dâim ve beraber
Pâyimal — Ayaklar altında kalmak
Piür — Dolu
Perver — Besleyici
Penah — Sığınmak

Penahgâh — Sığınılacak yer
Peyker — Çehre
Pir-i müğân — Meyhanecilerin başı, Mürşid mânasına da gelir

R

Rah — Yol
Rahşan — Parıldayan
Raks — Oyun
Ravza — Bahçe
Ricâl — Erkekler
Rücâlülgayb — Gaib erenleri
Ru — Yanak
Ruhsar — Alyanak

Rehnüma — Yol gösterici
Ruh-urruh — Ruhların ruhu
Rind — Kalender
Rind-meşreb — Kalender yapılı
Remz — İşaret
Reyhan — Fesleğen çiçeği
Râz — Gün

S

Sâde-dil — Gönül temiz
Sad-hezar — Yüzbin
Sâim — Oruç tutan
Sâlik — İyi veya kötü yola, işe giden
Sâil — Dilenci
Sâlif — Geçmişteki
Sahbâ — Şarab
Sâri — Bulaşık
Sâlus — Hile ile kandırmağa çalışan
Safsata — Mânasız söz
Sebak — Ders
Sebkat — Öne geçmek
Sebil — Yol
Sübuhat — Çekilen şey (tesbih gibi)
Sudur — Sâdir olmak, çıkmak
Sıdkalyakin — Doğrulukla yakın olmak

Seciye — Terbiye
Ser — Baş
Sergerdan — Baş dönen
Server — Başbuğ
Seviyye — Aynı ayarda
Sevâd — Siyahlık
Seng-i hârâ — Kara taş
Selsebil — Yağ gibi kayıcı lezzetli su
Sernügün — Baş aşağı
Semme-vechullah — Allahın parlayan cemâli
Süfli ihtiras — Alçak arzular
Sühanver — Güzel söz söyleyici
Sine — Göğüs
Sil-i eşk — Göz yaşı
Sırdaş — Sır ortağı
Silseletüzzeheb — Altun silsile, (Muhammed Ali soyu)

Ş

Şeamet — Uğursuzluk
 Şebeke — Ağ, parmaklık
 Şehamet — Kahramanlık
 Şehinşah — Şahlar şahı

Şinaver — Yüzücü
 Şir — Arslan
 Şeşcihet — Altı taraf
 Şûride — Hali perişan

T

Ta'n — Dil uzatmak, zemmetmek
 Tasnif — Ayırmak
 Tahmir — Yoğurmak
 Tarfetül'ayn — Göz açıp yumun-
 caya kadar
 Tavaif — Ziyaret
 Tahriş — Tırmalamak
 Tavr — İnsanın gideri
 Tavzih — Açıklama
 Tebcil — Büyüklendirme
 Tafsil — Etraflıca anlatma
 Tefsir — Mâna vermek
 Teabbüd — Tapınmak
 Teemmül — Düşünmek
 Teammüden — Kasden
 Teeyyüd — Kuvvet bulmak
 Te'lif — Birleştirme
 Tecellî — Ayan görünmek
 Tecessüm — Cisimlenmiş görün-
 mek
 Teğanni — Nağmelemek, sıralamak
 Tehammülfersa — Sabır ve teham-
 mül edilemiyen hâl

Tehi — Boş
 Teşne — Susuz
 Tekâsül — Tenbellik etmek
 Tekâmül — Kemâlât sahibi olmak
 Telkin — Kulağa duyurulan söz
 Tevazu — Alçak gönüllülük gös-
 termek
 Tekrim — İkramlandırma
 Temerküz — Bir noktaya derleyip
 toplama
 Teşebbüs — İlk işe başlamak
 Tereddüt — Karar verememek
 Terennüm — Ötmek
 Tevliyet — Mütevellilik
 Tevsik — Vesika ile sağlama bağ-
 lamak
 Tezhib — Altın sürmek
 Tezkiye — Salâh-i hâl
 Tezarrû — Yalvarmak
 Timsal — Suretlendirilmiş
 Tıynet — Maya, hamur

U-Ü

Ulyâ — Yüksek
 Usret — Güçlük

Üssül'esas — Temellerin temeli
 Üfûl — Galib olan

V

Vecd — Zevk, şevk
 Vech — Yüz
 Vehm — Korku

Visâl — Kavuşmak
 Vuslet — Ermek, erişmek
 Velvele — Gürültülü ses

Y

Yâve — Boş yere
Yek — Bir
Yegâne — Biricik
Yekniğeh — Bir bakış

Yed-i beyzâ — Nurlu el
Yekvücut — Bir vücut
Yektâ — Benzeri olmayan
Yeknesak — Birbirine benzeyen

Z

Zâhib — Sanmak, sanıcı
Zâil — Yok olucu
Zât-i mutlak — Tanrı
Zâviye — Köşe, bucak
Zübde — Bir şeyin hülâsası
Zehab — Altın
Zıl — Gölge
Zulmet — Karanlık
Zümre — İnancı bir insanlar topluluğu

Zımnên — Sözün iç yüzünden işaret
Zünnâr — Papazların beline bağladıkları kemer
Zinde — Diri
Ziver — Süs
Zındık — Ebû-Bekir, Ömer, Osmanı sevmiyenlere ehli-sünnet adamlarının taktığı isim,

Resim : 1

Hazreti Muhammed'in gençlik resmi

(Bir Amerikan kolej müdüründen alınmıştır)

**Enver-i arş-ı güzinsin yâ Muhammed Mustafa
Nur-ü çerhi heft-ü minsin yâ Muhammed Mustafa
Şânına Levlâke Levlâk nâzil oldu şüphesiz,
Rahmetenlil-âleminsin yâ Muhammed Mustafa..**